

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΤΩ.

ΓΕΩΡΓΙΩ ΠΑΠΑΔΟΠΕΤΡΩ

ΧΑΙΡΕΙΝ

— δεσ —

ΗΤΟΙ

ΔΕΣ	
ΛΣΕ.	27/52
Χρονολ.	31.3.1965
Επιστολή	W. del. K. P.
*Αριθ.	940.502 / 801

ΕΝΑΡΞΙΣ ΕΚΚΑΘΑΡΙΣΕΩΣ ΕΚΚΡΕΜΩΝ ΤΙΝΩΝ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΩΝ

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ Α΄

ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ

1903

ΑΝΟΙΚΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

ΑΠΕΥΘΥΝΟΜΕΝΗ ΠΡΟΣ ΤΑΣ ΟΛΙΓΑΣ ΕΞΥΓΙΑΣΜΕΝΑΣ

ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΑΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Υπάρχουσι μερικοί ἄνθρωποι οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ ἀναβιβα-
σθῶσιν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ παρά νὰ ὑποστῶσιν ἐκβιασμόν τινα, παρά
νὰ ἐξαναγκασθῶσι νὰ ὁμιλήσουν ὅταν αὐτοὶ δὲν θέλουν ἢ κρίνουν
ὅτι δὲν πρέπει νὰ ὁμιλήσουν, παρά ἐπὶ τέλους νὰ ἀνεχθῶσι νὰ
ὑποκαταστήσητε τὴν θέλησίν σας εἰς τὴν θέλησίν των. Τοῦτο δὲ
ἀποδοτέον εἰς τὴν βαθυτέραν συναίσθησιν, ἣν οἱ μερικοὶ οὗτοι
ἔχουσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς θελήσεώς των καὶ εἰς τὸν μεγα-
λείτερον σεβασμὸν τοῦ ἐγώ των. Καὶ εἶνε βεβαίως μία ἀρχὴ
ἠθικὴ καὶ ἴσως ἐκ τῶν ἠθικοτέρων τὸ νὰ εὐλαβῆτε τις περισσό-
τερον τὰς ὑποδείξεις τῆς συνειδήσεώς του, παρά τὰς ἐκάστοτε
ἀπαιτήσεις τοῦ ὄχλου, παρά τοὺς εὐτελεῖς παραλογισμοὺς τῆς
κοινωνίας. Καὶ λέγομεν εὐτελεῖς παραλογισμοὺς, διότι δὲν εὐρί-
σκομεν ἐπιεικέστερον χαρακτηρισμὸν νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἀπαίτη-
σιν τῆς κοινωνίας, ὅταν αὕτη ἀπαιτῇ νὰ ἔχη τὴν γλῶσσαν σου
ὅπως ὁ Ναστραδὸν Χόντζας εἶχε τὸν φούρνον του. Τὸ θέλει ὁ Α ;
νὰ ὁμιλῇ μέχρι ζελαρυγγισμοῦ, τὸ θέλει ὁ Β ; νὰ σιωπᾷ μέχρι
βουδαμοῦ.

Ἄλλὰ νὰ ὑπακούη τις εἰς μίαν συνείδησιν καὶ νὰ παρακούη
εἰς χιλιόστομον ἢ μυριάστομον ἀπαίτησιν, ὅσον καὶ ἂν εἶναι τοῦτο
ἐποικοδομητικὸν καὶ ἰκανοποιητικὸν διὰ τὸν ἐντὸς ἡμῶν ἠθικὸν

κόσμον, διὰ τὸν ἄνθρωπον, εἶνε ἀσύμφορον οὐχ' ἦττον διὰ τὸν κοινωνικὸν ἄνθρωπον καὶ ἔστιν ὅτε καταστρεπτικὸν διὰ τὸν μὴ προασπιζόμενον ἀπὸ τὴν ἀδιάρτητον στιλβηδόνα τοῦ χρυσοῦ ἢ ἀπὸ τὸν ἐπιβλητικὸν ὄγκον τοῦ ἀξιώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐλαχίστους ἔχει τοὺς ὁπαδοὺς. Τὴν στιγμὴν δὲ ἐκείνην καθ' ἣν ἀπαξιώσης νὰ ἀφήσης νὰ ἐξευτελισθῇ καὶ νὰ κουρελιασθῇ πᾶν ὅ,τι ἐν ἑαυτῷ εὐγενές αἰσθάνεσαι, μεταβαλλόμενος εἰς ἀνδρείκελον καὶ νευρόσπαστον τοῦ ἑνός καὶ τοῦ ἄλλου, ὁ κόσμος εἶνε ἔτοιμος νὰ σὲ κηρύξῃ ἀποδιοπομπαῖον τράγον.

Μὰ ἐκάπνισε τοῦ πρώτου τυχόντος νὰ ἔβρῃ κάποιον ἑνασχόλησιν ὅταν δὲν ἔχη τί ἄλλο ἐντιμώτερον νὰ κάμνῃ καὶ νὰ σοῦ εἶπῃ: Μὰ κύριε, εἶσαι δεῖνος, κᾶποιος, μπῆξιος κλπ.

Πρέπει ἀμέσως νὰ ἀποκαλυφθῆς, νὰ λάβῃς στάσιν ἱκετευτικὴν καὶ νὰ ἀρχίσης.

— Ἐλεος, Κύριε, δὲν εἶμαι οὔτε δεῖνος, οὔτε μπῆξιος, οὔτε σάποιος. Πρὸς Θεοῦ! εἶμαι καλὸς κάγαθός.

— Μὰ εἶσαι τοιοῦτος καὶ τηλικούτος, θὰ πεταχτῇ ἄλλος κατόπιν, ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην τῆς ἐξωτερικεύσεως τοῦ τοιοῦτου ἀγνοῦ πατριωτικοῦ του πόνου.

— Ἀμὰν γιὰ τὸ Θεό, Κύριε! Μὲ παρενοήσατε καὶ ἐπικαλοῦμαι τὸ ἔλεος σας καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν σας, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ζῶ καὶ ἐγὼ ὑπὸ τὸν ὀρίζοντα ὑπὸ τὸν ὁποῖον καὶ σεῖς ζῆτε...

Ἰδοῦ, Κύριοι, ἡ κοινωνικὴ ἀπαίτησις. Σὲ θέλει εὐτελεῖ, κλαυθμυρίζοντα, ἐκλιπαροῦντα, ἱκετεύοντα, ἔρποντα καὶ πρὸ πάντων εὐτελεῖς κολακεύοντα. Ἐὰν τραβᾷς τὸν δρόμον σου τὸν στενὸν ἢ τὸν φαρδύ, χωρὶς νὰ σταματᾷς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ πρώτου ἀγύρτου καὶ νὰ ἀρχίσης νὰ κάμνῃς τούμπαις πρὸ αὐτοῦ, θὰ χρισθῆς ἀγροῖκος, βάναντος, ἐλεεινός, ἀχρηστος καὶ ἴσως ἴσως ἀφιλόπατρις καὶ ἄτιμος ἀπὸ τοὺς εἰς ὑπερεκχειλιζούσαν πλησμονὴν αἰσθανομένους ἐν ἑαυτοῖς τὰς ιδιότητας ταύτας.

Ἄλλως τε καὶ ἐκ στενοτέρας ἀπόψεως διὰ πάντα μὴ κοῦφον καὶ κενόδοξον καὶ ἀδειοκέφαλον πτωχοαλαζόνα, εἶνε πολὺ βαρὺ καὶ ἀνιαρὸν νὰ κάθεται νὰ κάμνῃ λόγον κάθε λίγο διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Μὰ εἶνε ἀναγκαῖον τοῦτο θὰ μοῦ ἀπαντήσετε, διότι ἄλλως ἡ κοινὴ γνώμη τί θὰ εἶπῃ; ὦ κοινὴ γνώμη!

Ἦ κοινὴ γνώμη, μορμολύκιον καὶ φόβητρον τῶν χαλαρῶν διανοιῶν καὶ πλαδαρῶν χαρακτήρων! Δὲν εὐρίσκω ὅτι ἀξίζεις περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἀμείλικτον λάκτισμα καὶ ὅταν ἀκόμη οἱ ὀδόντες

σου εἶνε τοσοῦτον χαλύβδιναι ὥστε ἐν ἀκαρεὶ νὰ θρυμματίσωσι καὶ νὰ κατασυντρίψωσι τὸν αὐθάδη λακτιστὴν.

᾿Ω κοινὴ γνώμη ! . . Ἐχεις τὴν τόλμην νὰ ἀξιοῖς σεβασμὸν ! Ἄλλὰ ποῖον εἶνε τὸ ὕψωμα δι' οὗ κατασκευάζεσαι διὰ νὰ δύναται νὰ ὀνομασθῇ ἡ ἀξίωσίς σου αὕτη δικαία ; Ποῖοι εἶνε οἱ δημιουργοὶ σου καὶ οἱ γεννήτορές σου καὶ οἱ τροφεῖς σου ; Ἄκουσέ τους : Εἶνε ἡ θρασύτης καὶ τὸ θράσος καὶ ἡ αὐθάδεια καὶ ἡ ἀγυρτεία καὶ ἡ ἀσυνειδησία καὶ ὄλαι σὶ ἐκφάνσεις τῆς ἐξαχρειωμένης δημοκοπίας καὶ ἡ ἀσέβεια πρὸς πᾶν ἱερὸν καὶ ὄσιον καὶ τὸ κατακάθισμα πάσης ἠθικῆς καὶ τὸ ξεχειλισμα πάσης ψυχικῆς διασθορᾶς καὶ πορώσεως, τῶν ὁποίων συλλήβδην αἱ λαχαί, οἱ κρωγμοὶ καὶ οἱ τρυγμοί, αἱ ἀπειλαὶ καὶ οἱ ἐκθιασμοὶ πληροῦσι τὰ καφφενεῖα, γερμίζουσι τὰς ὁδοὺς πλημμυροῦσι καὶ ἐπισκοτιζουσι τὸ πᾶν καὶ φεῦ καταπνίγουσι τὴν ἤρεμον φωνὴν τοῦ συνετοῦ, τὸν πρῶον λόγον τοῦ τιμίου, τὴν ἐντιμον συμβουλήν τοῦ ἀγαθοῦ, τὴν γλυκεῖαν διδασκαλίαν τῆς ἐξυγισμένης διανοίας, τὴν ψύχραιμον ἀντίληψιν, τὸν ὀρθὸν λόγον καταπνίγουσι καὶ σισκοτιζουσι τὰ πάντα μέχρι τοῦ σημείου νὰ καταστῇ ἐπαρκὴς μόνον ἡ δύναμις τοῦ Ἀρχιδιῦλιστοῦ Χρόνου καὶ ἡ ἀδρᾶ διάνοια τοῦ κριτικοῦ, ὅπως ἀποκαθάρῃ ταῦτα ἀπὸ τὸν ρύπον καὶ τὴν βρῶμαν μὲ τὴν ὁποίαν τὰ περιέβαλες καὶ συνεζύμωσες. Ἄξιοίς σεβασμὸν ! ἄλλ' ἡ ἀξίωσίς σου εἶνε μεγάλη διὰ πάντα μὴ ἐκμεταλλευτὴν σου. Ἄξιοίς σεβασμὸν, σὺ ἦτις οὐδέποτε οὐδὲν ἐσεβάσθης. Σὺ ἦτις τὸ ἐναρετώτερον τέκνον σου, τὸν Σωκράτην, ἐπότιζες μὲ τὸ κώνειον, τὸν μεγαλεπιβολώτερον δοξαστὴν σου, τὸν Θεμιστοκλῆ, ἐξεπάτριζες, τὸν μεγαλοιδεάτην σου, Καποδίστριαν, ἐδολοφόνεις, τὸν ἐλληνικώτατον Βασιλέα σου Ὁθωνα, ἀπελάκτιζες τὸν Βασιλέα σου Γεώργιον, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ἐγένετο ὁ συντελεστικώτερος παράγων νὰ σοὶ ἐπαναδοθῇ ὅ,τι διὰ τῆς ἀφροσύνης σου ἀπωλέσθῃ καὶ νὰ ἐξευρεθῶν τὰ λύτρα τοῦ ἐξαγορασμοῦ τῆς ἀνεξαρτησίας σου καὶ καθ' ἣν κατώρθου, διὰ τοῦ διορισμοῦ τοῦ δευτεροτόκου του υἱοῦ ὡς Κυβερνήτου εἰς τέως δούλην Ἑλληνικὴν χώραν, ν' ἀναστηλώσῃ κατὰ μικρὸν τὸ καταρρακωθὲν ἐθνικὸν σου γόητρον, ἐστόλιζες ἀνεπιφυλάκτως ὅσον καὶ ταπεινοφρόνως διὰ τοῦ τόσον ἀρεστοῦ σοι τίτλου τοῦ προδότου, ἐκσφενδονίζων χαιρεκάκως ἀρὰς καὶ ἀναθέματα καὶ αἰσθανομένη ἀπόλαυσιν εἰς τὸ νὰ κατασυντρίβῃς τὰς εἰκόνας του ἐν τοῖς καφφενείοις καὶ νὰ κατασπιλώνης πᾶν ὅ,τι ἡ ἠθικὴ καὶ τὸ συμφέρον τοῦ ἔθνους σου σοὶ ἐπέβαλε ἄθικτον νὰ τηρῆς καὶ τέλος ἀνεβίβαζες εἰς τὰ τιμιώτερα σου ἀξιώματα, περιβάλλων αὐτὸν σὺν τοῦ-

τοῖς μὲ τὴν τρυφερωτέραν λατρείαν σου καὶ μὲ τὸν τίτλον τοῦ μεγάλου καὶ ἀγνοῦ πατριώτου τὸν ἤδη ἐν Γιλδίτζ σιτιζόμενον Λούπην σου καὶ τὰ τόσα ἄλλα ὅμοια αὐτῷ φυράματα, ἅτινα εἰς εἰδῶλα σου λατρευτὰ ἀναγάγει ἐκάστοτε ἢ ἐπιπολαιότης σου καὶ ἡ ἀγυρτικὴ αὐτῶν ἐπιτηδειότης.

Ἄπο χαρακτήρος λοιπὸν καὶ ἀπὸ ἀρχῶν εἶμαι κατὰ τῶν ἐξηγήσεων καὶ ἀπολογιῶν· διότι ἐπὶ τέλος δυσκολεύομαι νὰ πεισθῶ, ἐξαιρουμένων τῶν δημοσίων ἀνδρῶν, ὅτι ὁ σπεύδων πρὸς ἀπολογία, εἰὰν δὲν εἶνε ὑπὲρ μέτρον ψοφοδεὴς καὶ λιπόψυχος, δὲν συναισθάνεται ποῖαν τινα ἐνοχλήν καὶ ἐλατήριον συνεπῶς τῆς σπουδῆς του εἶνε ἢ συγκάλυψις ταύτης. Τῆς ἀρχῆς μου ταύτης δὲν ἠθέλησα νὰ παρεκκλίνω καὶ ὅταν ἀκόμη ἐνόησαντες ταύτην οἱ Μεγάλοι καὶ φλογεροὶ πατριῶται, τὴν ἐξεμεταλλεύθησαν ἱποτικώτατα μέχρι τοῦ μὴ περαιτέρω. Καὶ ἤρχισαν οἱ μύδροι οἱ πεπυρακτωμένοι τῶν ἐντίμων συνειδήσεων νὰ ρίπτωνται φανερᾶ καὶ κρυφᾶ, δημοσίᾳ καὶ ἰδίᾳ κατὰ πρόσωπόν μου, περιστροβυλιζόμενοι περὶ τοὺς πόδας μου πολλάκις λίαν ἐπικινδύνως. Πλὴν ἐπιμόνως ἐσιώπουν. Καὶ τὸ ἐλατήριον τῆς σιωπῆς, ὅπερ ἐγὼ καὶ εἰς τὸν στενώτερον φίλον μου οὐδέποτε ἐξεμυστηρεῦθην, δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ ἐνοηθῇ. Διότι ἔστιν ὅτε ἀπαιτεῖται μεγάλη λεπτότης ἀντιλήψεως νὰ ἐνοήσῃ τις πότε ἓνας ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ πληρώσῃ καὶ πότε δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι οὐδεὶς ψευτοπατριώτης καὶ ψευτοσωβινιστής, ὅτι οὐδεὶς αἰσχρὸς καὶ φαῦλος ἢ ἀγύρτης ἔμεινε καὶ νὰ μὴ βάλλῃ κατὰ τῆς ράχους μου ὅσα κτυπήματα καὶ ἂν ἤθελε ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς. Ἄλλ' εἶμαι ἐπίσης βέβαιος ὅτι πάντες οὗτοι ἐνόμιζον ὅτι δὲν τοὺς πληρῶνω ὄχι διότι δὲν τὸ καταδέχομαι, ἀλλὰ διότι δὲν δύναμαι. Δι' ὃ καὶ ἐπέτεινον ἀνυπόπτως τὰ κτυπήματα, ἐνῶ ἐγὼ ἔμεινα ἰχθὺς ἄφωνος. Πάντας τούτους θὰ παρακαλέσω νὰ μὲ παρακολουθήσουν εἰς τὸ Α' καὶ Β' φυλλάδιον καὶ θὰ πεισθοῦν πιστεύω ὅτι ἠπατήθησαν ἐκλαβόντες τὴν δευτέραν περίπτωσιν ἀντὶ τῆς πρώτης. Ὑπάρχουν δυστυχῶς πολλαὶ ἀντιλήψεις τόσον στεναὶ καὶ πολλαὶ ψυχαὶ τόσον ταπειναί, ὥστε νὰ μὴ δύνανται νὰ ἀντιληφθῶσι καὶ ἐξηγήσῃσι ἄλλως πῶς τὰ ἐλατήρια μιᾶς σιγῆς ἢ ὡς ἐλατήρια ἀδυναμίας ἢ φόβου.

Πρὸ ὀκτῶ ὄλων ἐτῶν εὐρίσκομαι ὑπὸ τὸ βάρος στηγερωτάτης καὶ εἰδεχθεστάτης κατηγορίας. Ὀκτῶ ἐτη εἶνε σχεδὸν μία ζωὴ καὶ ὅμως ἐτήρησα σιγὴν καὶ σιγὴν ἀπολύτως ἀπόλυτον. Τοῦτο μοὶ ἐπέβαλε καὶ ὁ χαρακτήρ μου ἀλλὰ καὶ ἡ προσωπικὴ μου τιμὴ.

Παρ' ὅλας τὰς ζημίαις ἃς ὑφιστάμην ἐκ ταύτης, σεβόμενος καὶ

τὸ ἄτομον αὐτοῦ καὶ τὸ λεπτὸν ἀξίωμα ὅπερ κατεῖχε σεβαστὸν μοι πρόσωπον, δὲν ἠθέλησα ποτὲ νὰ δυσχεράνω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον τὴν θέσιν του, δημοσιεύων πράγματα ἅτινα ὅσον καὶ ἂν ὠφέλουν ἐμὲ προσωπικῶς, ἔδει ὅμως νὰ μὴ δημοσιευθῶσιν ἐφ' ὅσον τὸ πρόσωπον ἐκεῖνο κατεῖχεν τὴν θέσιν ἣν τέως κατεῖχεν. Ἡδὴ χύνων τὸ ἀγνὸν δάκρυ τοῦ εἰλικρινεστέρου καὶ βαθυτέρου ψυχικοῦ ἄλγους εἰς τὴν ἱεράν καὶ σεπτὴν μνήμην του, ζητῶ τὴν ἄδειαν παρ' αὐτῆς νὰ πράξω χωρὶς νὰ θεωρηθῇ τοῦτο ἀσέβεια ἐκεῖνο ὅπερ τέως εὐλαβούμενος τὸν ἐκλιπόντα καὶ ἑμαυτὸν δὲν ἔπραξα.

Καὶ διότι λοιπὸν ἤρθη ὁ ἀπαρέγκλιτος λόγος ὅστις μοι ἐπέβαλε τὴν σιωπὴν καὶ διότι ἀπεφάσισα νὰ ἐπιδοθῶ εἰς ἔργον δημοσίας χροιάς, ἐπιτραπήτω μοι νὰ παρεκκλινῶ ἐπὶ μικρὸν καὶ τῆς ἀρχῆς μου καὶ τοῦ χαρακτῆρος μου καὶ λύων τὴν σιωπὴν νὰ θέσω μερικὰ πράγματα καὶ μερικοὺς κυρίους εἰς τὴν θέσιν των.

Κατὰ τὸ 1893 κατεδικάσθη ἀδίκως εἰς συγγενῆς μου ὡς συνεργὸς ἀναιρέσεως εἰς ἕξ ἐτῶν φελάκισιν. Ἐνεκα τούτου μετέβην τὸ πρῶτον τότε εἰς Κων)πολιν, καὶ ἐνεργήσας κατῳρθῶσα νὰ ἀναيرهθῇ ἡ ἀπόφασις καὶ ἐπαναδικασθεῖς εἶτα ἀπὸ νέον Κακουργιοδικεῖον ἠθωώθη. Κατὰ τὸν χρόνον δὲ τῆς ἐν Κων)πόλει διαμονῆς μου ἔτυχε νὰ διαμένῃ ἐν τῷ αὐτῷ ξενοδοχείῳ ὅπου καὶ ἐγὼ διέμενον, πρόσωπόν τι ἀπὸ τὰς Κυδωνίας (Ἀῖβαλί). Μετὰ τὴν στενὴν γνωριμίαν μας μοι εἶπεν, ὡς συνήθως, ὅτι ἦλθεν εἰς Κων)πολιν διὰ μίαν σοβαρὰν ἀπαίτησιν ἣν ἔχουσι διάφοροι κάτοικοι τῶν Κυδωνιῶν ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν. Αὕτη εἶχε πρὸ πολλοῦ καταλάβῃ ἕνεκεν τοῦ μονοπωλίου τὰς Ἀλυκὰς τῶν Κυδωνιῶν μετὰ τοῦ ἐν αὐταῖς εὐρεθέντος ἁλατος ἐπὶ ἀποζημιώσει τῶν ἰδιοκτητῶν, ἀνερχομένη εἰς 30,000 λίρας ἄνευ τῶν τόκων· ὅτι τῶν εἶχον φάν οἱ δικηγόροι πολλὰ χρήματα χωρὶς νὰ κατορθώσουν εἰσέτι τίποτε. Ἐσχάτως μάλιστα εἶχε ἡ Ὀθ. Κυβέρνησις προβάλλῃ τὴν πρόφασιν ὅτι ἡ ἐκκαθάρισις τῆς ὑποθέσεως ἔπρεπε νὰ ζητηθῇ ἀπὸ κοινοῦ παρ' ὄλων τῶν ἰδιοκτητῶν. Τοῦτο ἦτο πολὺ δύσκολον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀδιαλλακτα κοινωτικὰ μίση ἐχώριζον τοὺς ἰδιοκτῆτας, δὲν ἐνεπιστετεύετο ἐξ ἄλλου ὁ ἕνας εἰς ἐκεῖνον ποῦ ἐξέλεγεν ὡς ἀντιπρόσωπόν του ὁ ἕτερος. Εἶχε ἔλθῃ λοιπὸν αὐτὸς ὁ κύριος εἰς Κων)πολιν διὰ νὰ βολιδοσκοπήσῃ τὰ τῆς ὑποθέσεως. Μετὰ τὴν γνωριμίαν μας ἀμέσως ἐνόησα ὅτι εἶνε δουλειὰ τὰ μάλα ἐπικερδῆς

Τῷ παρέστησα ὅπως ἦτο καὶ ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ ὑπόθεσις οὔσα διοικητικῆς φύσεως ἀπαιτεῖ δύο κυρίως τινά: Πολλὰ μίεσα καὶ μεγάλην δραστηριότητα. Οἱ πρῶην ὅμως ἰδιοκτῆται (καὶ ἦσαν περί τούς 15) τῶν Ἀλυκῶν, ἀπαυδήσαντες νὰ δίδουν ἐκάστοτε εἰς τοὺς δικηγόρους χρήματα, δὲν ἤθελον πλέον νὰ δώσουν λεπτόν καὶ πρὸ πάντων διότι, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀναθέσωσιν εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον (ἐὰν κατωρθοῦτο νὰ συμφωνήσουν εἰς τοῦτο) τὴν διεξαγωγὴν τῆς ὑποθέσεως, ἦτο ὅλως ἀδύνατον νὰ συμφωνήσουν ὡς πρὸς τὴν ἀναλογίαν τοῦ καταβλητέου παρ' ἐκάστου χρηματικοῦ ποσοῦ τῶν ἐξόδων. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν λοιπὸν πολλῶν καὶ πολλῶν ἀπεφασίσθη ὅπως ἐπιστρέψῃ οὗτος εἰς τὴν πατρίδα του καὶ φροντίσῃ νὰ κατορθώσῃ ὅπως πεισθοῦν νὰ διορίσουν ὅλοι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πληρεξούσιον. Ἐὰν δὲ τοῦτο κατωρθοῦτο, ἐγὼ ἀνελάμβανον μὲ ἰδικά μου ἐξόδα τὴν ὑπόθεσιν. Συνεφωνήσαμεν λοιπὸν ὅτι ἐγὼ μὲν θὰ κατηρχόμην εἰς Κρήτην, αὐτὸς δὲ εἰς Κυδωνίας· ὅτι θὰ ἐνήργει καὶ θὰ μὲ ἐκράτει ἐνήμερον τῶν ἐνεργειῶν του καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν κατάρθου νὰ συμφωνήσουν, θὰ μοὶ ἔγραφε. Ἐγὼ τότε θὰ μετέβαινον εἰς Ἀθήνας καὶ λαμβάνων ὅσα ἡδυνάμην περισσότερα συστατικά θὰ μετέβαινον εἰς Κων)πολιν. Καὶ ὄντως κατάρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μὲ κάμουν γενικὸν πληρεξούσιον ἐπὶ τῷ ὄρι νὰ ἀποπερατώσω μὲ ἰδικά μου ἐξόδα τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ λαμβάνω τὸ ἥμισυ τοῦ πληρωθησομένου ποσοῦ. Ἐκ τοῦ μεριδίου μου δὲ εἶχομεν συμφωνήσῃ μὲ τὸν ἐν λόγῳ κύριον νὰ τῷ δίδῶ τὸ ἐν τρίτον. Ἐπώλησα τότε ἐν κτήμα τὸ ὀπίσθιον εἶχον εἰς Κεφαλαῖα, ἐδανείσθην παρὰ τοῦ Εὐθύμ. Μαριακάκη 40 εἰκοσάφραγκα, ἔλαβον ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς Κουράκη 5 εἰκοσάφραγκα νὰ δικάσω τὴν ἀναίρεσίν των, ἀπὸ τοὺς Γαβριηλάκιδες 10 διὰ νὰ δικάσω ἐπίσης τὴν ἰδικὴν των, ἀπὸ τὸν Ν. Φραγκιαδάκη 35 εἰκοσάφραγκα ἅτινα μοὶ ὤφειλε καὶ τέλος λαθὼν περὶ τὰ 150 εἰκοσάφραγκα, διηλθον ἐξ Ἀθηνῶν, ἔλαβα πλεῖστα συστατικά μεταξὺ τῶν ὀπίσθιων καὶ ἐν τοιοῦτον ἀπὸ τὸν πρῶην ὑπουργὸν των Ἐξωτερικῶν τῆς Ἑλλάδος κ. Στεφάνον Σκουλούδη πρὸς τὸν τότε Πρεσβευτὴν τῆς Ἑλλάδος ἐν Κων)πόλει Ν. Μαυροκορδάτον καὶ ἕτερον τοιοῦτον ἀπὸ τὸ αὐτὸ πρόσωπον πρὸς τὸν ἐξέχουσαν θέσιν κατέχοντα καὶ τὰ μάλα ἐν Κων)πόλει ἰσχύοντα Παῦλον Στεφάνοβικ Σκυλίτσην, στενὸν δὲ φίλον τοῦ κ. Σκουλούδη. Μετέβην εἴτα εἰς Κων)πολιν· ἀπεστάλη δὲ τότε κομίζων καὶ τὰ σχετικὰ ἐπίσημα πληρεξούσια ἅτινα μοῦ ἐχρειάζοντο εἰς συνάντησίν μου ὁ Παναγιώτης Ἐλευθεριάδης ἔμπορος, ὁ δὲ ἀδελφός του Κωνσταντῖνος ἔμενεν ἐν

Κυδωνίαις καὶ ἐχρησίμευεν ὡς μέσον συνενοήσεως. Μὲ συνέστησε τότε ὁ Πρέσβυς δυνάμει τῆς συστατικῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Σκουλούδη εἰς ἰσχυρὸν τι πρόσωπον κατάλληλον δὲ δι' αὐτὰς τὰς ἐργασίας· ὁ δὲ κ. Π. Στεφάνοβιχ ἐπίσης εἰς ἕτερον καὶ εἰς τὸν γραμματέα τῆς Ἱταλικῆς Πρεσβείας μεθ' οὗ στενωῶς συνεδέετο. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους ἐνεργείας κατέληξα εἰς συμφωνίαν μὲ τὸ πρόσωπον εἰς ὃ μὲ συνέστησεν ὁ Πρεσβευτῆς Μαυροκορδάτος νὰ λάβῃ τὸ $\frac{1}{3}$ ἀπὸ τοῦ ἐκκαθαρισθέν ποσόν. Αἱ ὑπεράνθρωποι ἐνεργεῖαι δέκα μηνῶν εἶχα φέρει πλέον τὰ πράγματα περὶ τὴν λύσιν των. Μᾶς εἶχε προταῆν νὰ κάμωμεν μὲ 5,000 λίρας συμβιβασμόν, ἀλλὰ τὸ μεσιτεῦον ἰσχυρὸν πρόσωπον ἐθεώρησε ἀσύμφορον δι' ἡμᾶς τὴν λύσιν ταύτην καὶ συνεπῶς ἀπεκρούσθη καὶ ὑφ' ἡμῶν. Ἐνῶ δὲ ἤμην προσηλωμένος μὲ ὄλην τὴν ἔντασιν τῶν δυνάμεών μου εἰς τὴν ὅσον οἶοντε εὐνείωτέραν ἀποπεράτωσιν τῆς ὑποθέσεως ταύτης, αἴφνης μίαν ἡμέραν τοῦ Σ)βρίου τοῦ 1895, λαμβάνω ταχυδρομικῶς ὀγκώδη φάκελλον. Ἐντὸς δὲ αὐτοῦ μεταξὺ ἄλλων εὐρίσκω καὶ ἓνα ἔγγραφον, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Μ. Ρ. Κούνδουρου καὶ Γ. Μυλωνογιάννη τέως συμβούλων τῶν Ἑσωτερικῶν, Στυλ. Φωτάκη Νομάρχου ἡδὴ Χανίων, Μ. Δημητρακάκη Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Χανίων, Γ. Λεκανίδου δικηγόρου καὶ τέως Προέδρου τῶν Πρωτοδικῶν Σφακιῶν, Παπα-Μαλέκου καὶ Παπα Γαβριήλ, Ἐμμ. Φραντζέσκου, Κ. Μαλινεῦ, Ζερβοῦ, Καβροῦ καὶ λοιπῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως. Διὰ τοῦ ἔγγραφου ἐκείνου μοὶ ἐδίδοτο ἡ πληρεξουσιότης ἐκ μέρους τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς νὰ συλλέξω ἐράνους, νὰ διορίσω καὶ ἄλλους συμπληρεξουσίους εἰ δεήσει, καὶ νὰ κρατῶ ἐνήμερον τὴν Ἐπιτροπὴν τῶν ἐν Κων)πόλει συμβαινόντων.

Δυσεῖν θάτερον τότε. Ἡ ἔπρεπε νὰ γράψω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν. « Ἀγαπητοί, λυποῦμαι πολὺ, καίτοι κατὰ πολὺ ἐπιθύμου οὐχ ἦτον ὡς ἐκ τοῦ λίαν ἐπικινδύνου μέρους εἰ ὃ εὐρίσκωμαι δὲν δύναμαι οὔτε νὰ πράξω τίποτε, οὔτε νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος. Τοῦτο πρὸς γνῶσιν ὑμῶν». Ἡ τοῦναντίον ἔπρεπε νὰ παραβλέψω τὰ πάντα, νὰ διακυβεύσω καὶ τὰ συμφέροντά μου καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν μου καὶ νὰ δεχθῶ τὴν ἐπικίνδυνον ἐντολήν. Ἀφοῦ ἀνέγνωσα τὸ ἔγγραφον ἡ πρώτη μου σκέψις ἦτο: Μοὶ ἐπιβάλλεται νὰ δεχθῶ καὶ θὰ δεχθῶ καὶ ὃ, τι ἔλθει ἄς ἔλθῃ. Μεταβαίνω ἀμέσως εἰς τὸν Πρεσβευτὴν Μαυροκορδάτον, τοῦ καθιστῶ γνωστὸν τὸ πρᾶγμα. Εὐρίσκω κατόπιν πάντας σχεδὸν τοὺς ἐν Κ)πόλει διαμένοντας Κρητάς Ἰάκωβον Μοάτσον, Σταυρίδην ἰατρόν, Ὁρφανοῦδάκην καθη-

γητήν, τοὺς διακόνους Ἀθανάσιον Βασιλάκην, Γρηγόριον Χρυσουλάκην καὶ Διονύσιον Τακτικάκην, τοὺς ἐξιστορῶ τὴν γέννησιν τοῦ ζητήματος καὶ ζητῶ τὴν ἠθικὴν συνδρομὴν των, ὅπως τουτέστι μὲ συντρέξουν καὶ ἀποτανθῶμεν εἰς τινὰς τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἀγῶνος. Πάντες ἀνεξαιρέτως ἠρνήθησαν, προβάλλων ὁ μὲν τὸν κίνδυνον, ὁ ἕτερος τὴν ἀκαταλληλότητά του καὶ ἄλλος ἄλλα. Καὶ ὅταν τις γνωρίζῃ τί θὰ ᾖ πῆ Κ)πολις δὲν θὰ τοὺς ἀδικήσῃ. Κατὰ συγκυρίαν ἤλθε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Κ)πολιν καὶ ὁ κ. Γεώργιος Παπαδόπετρος δικηγόρος. Ὑπάρχουν ἐνίοτε βλέψεις καὶ φιλοδοξίαι τοιαύτης εὐρύτητος, ὥστε ὁ ὀρίζων τῆς δράσεως τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ πολιτευτοῦ νὰ πέφτῃ, ὡς φαίνεται, στενός. Καὶ ὁ κ. Γ. Παπαδόπετρος στενοχωρηθεὶς εἰς τὸν στενὸν ὀρίζοντα τοῦ δικηγόρου καὶ τοῦ πολιτευτοῦ ἐξεζήτησε τότε ἀλλαχοῦ εὐρυτέρους ὀρίζοντας δράσεως. Καὶ τοῦ ἐπῆλθεν οὕτω ἡ σκέψις νὰ προαγάγῃ τὸ ἐν Κρήτῃ ἐμπόριον καὶ συνέλαβε τὴν μεγαλεπίβολον σύλληψιν νὰ ἰδρῦσῃ καὶ ἐν Κρήτῃ τὰ Ἀμερικανικὰ Τράστ, τὴν ἀφετηρίαν καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων θὰ ἐξουχίσωμεν ἀλλαχοῦ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἠθέλησε τὴν ἰδρῦσιν τούτων εἰς πολὺ εὐρυτέραν κλίμακα τῶν Ἀμερικανικῶν καὶ ἀντὶ τῆς ἐνοποιήσεως τοῦ ὁμοειδοῦς ἐμπορίου, ἣν ταῦτα ἐπιδιώκουσιν, ἐπεχειρεῖ τὴν ἐνοποίησιν τῶν διαφόρων ἐμπορικῶν εἰδῶν. Διήρχετο λοιπὸν τότε ἐκ Κ)πόλεως ὁπόθεν θὰ ἐπρομηθεύετο τὰ πανικὰ καὶ μαλιφατουρικὰ εἶδη διὰ τοῦ κ. Ἰακώβου Μοάτσου, ὅστις ἔμεινε καὶ ἐγγυητὴς τοῦ νέου ἐπιχειρηματίου διὰ μέγαλον χρηματικὸν ποσὸν καὶ εἴμεθα περιέργοι νὰ ἐμανθάνωμεν ὅποιαν ἰδέαν ἐσχημάτισεν ὁ κ. Μοάτσος περὶ τῶν τοιούτων τοῦ πελάτου του Τράστ καὶ ἐτράβα εἶτα διὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ὁπόθεν θὰ ἐπρομηθεύετο τὰ σιτηρὰ καὶ ἐσπεροειδῆ.

Αἱ φιλοδοξίαι μου οὐδέποτε φθάνουν μέχρι τῆς ἀξιώσεως νὰ ἔχω τὸ μονοπώλιον οἷας δῆποτε χρηστῆς πράξεως. Δι' ὃ καὶ ἔκρινα καλὸν νὰ ἐπισκεφθῶ τὸν παρεπιδήμουντα τῆς Κρήτης πολιτευτὴν καὶ ἰδρυτὴν τοῦ ἄνω ἐμπορικοῦ οἴκου καὶ νὰ ζητήσω, ἐφ' ὅσον τοῦλάχιστον τὰ συμφέροντα τοῦ νεοδημῆτου Τραστικοῦ οἴκου ἐπέβαλον τὴν ἐν Κ)πόλει διαμονὴν του, τὴν συνεργασίαν του, ἣν ἤμην βέβαιος ὅτι δὲν θὰ μοι ἠρνεῖτο, καθ' ὅσον ἐγνωρίζα ὅτι εἶχε συνορκισθῆ μὲ τοὺς Μεταπολιτευτικούς τὸν ἱερὸν ὄρκον τοῦ συνωμότου κατὰ τῆς Τουρκικῆς ἐξουσίας. Ἐγὼ δὲν ἤμην ὑπὲρ τοῦ κινήματος, διότι φρονῶ ὅτι ἡ ἐπιδιώξις τῆς λύσεως ἐθνικῶν ὑποθέσεων καὶ ζητημάτων πρέπει πάντοτε νὰ βαίνει ἐπὶ προδιαγεγραμμένου σχεδίου καὶ νὰ ἐπι-

διώκεται οὐχὶ μεμονωμένως, ἀλλὰ δι' ὅλων τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δυνάμεων ὑπὸ τὴν ἐνιαίαν διεύθυνσιν τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν τοῦ ἐλευθέρου Βασιλείου. Οὐχ ἤττον ἀφοῦ ἅπαξ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν καλῶς ἢ κακῶς, ἐδημιουργήθη τότε τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ἐνόμισα ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς πάντα νὰ συντελέσῃ τὸ κατὰ δύναμιν ὅπως δοθῆ ὅσον οἶον τε εὐνοϊκωτέρα λύσις, ἵνα οὕτω τηρηθῆ ὅσον τὸ δυνατόν ἀλώβητον τὸ γόητρον τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον θὰ κατασυνετριβέτο καὶ θὰ κατερρακοῦτο, εἰάν τὸ κίνημα κατεπνίγετο ἄνευ οὐδεμιᾶς ἰκανοποιήσεως καὶ ἡ Κρήτη θὰ ἔχανε πολὺ ἠθικῶς λαμβάνουσα καὶ ἕτερον ἐξευτελιστικὸν ράπισμα, ἐνῶ εἰσέτι ἔκαίε τὸ πρόσωπόν της ἀπὸ τὸ ἀμίλεικτον τοιοῦτον τοῦ 1889. Καὶ ἐνῶ λοιπὸν ἤμην ἀμέτοχος πάσης εὐθύνης διὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ κινήματος, ἐδέχθην νὰ τὸ συντρέξω ἐν πάσῃ δυνάμει· ἐνῶ ὁ κ. Παπαδόπετρος τούναντίον, ἐνῶ ἦτο ἐκ τῶν ὑποκινήσαντων καὶ συνωμοτῶν καὶ δημιουργῶν τοῦ κινήματος, ἔκρουσεν εἶτα πρῦμαν, τὸ ἐγκατέλειψε καὶ τὸ ὑπέσκαπτεν ἅμα ὡς ἐνόησεν ὅτι τοῦτο δὲν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς μεγέθυνσιν τοῦ πατριωτικοῦ του ἀναστήματος ὡς ἐκ τῆς συμμετοχῆς εἰς τοῦτο ἄλλων ἀναστημάτων ὑπερτέρων καὶ ἐπισκιαζόντων ἐντελῶς τὸ ἰδικόν του. Εἰς ταῦτα ὁ ἀναγνώστης δὲν θὰ κοπιᾷσῃ πολὺ νὰ εὔρη τὴν διαφορὰν ἣτις χωρίζει τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Εὔρον λοιπὸν τὸν κ. Παπαδόπετρον, ὠμιλήσαμεν καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἔλθῃ νὰ πᾶμε μαζὶ εἰς τινὰς ὁμογενεῖς νὰ τῶν ζητήσωμεν τὴν ὑποστήριξιν των. Ἐδέχθη μοὶ ὑπεσχέθη, ἀλλ' ἡ ὑπόσχεσις ἔλαβε τὴν τύχην τῶν ὑποσχέσεων, αἵτινες δίδονται ἀπὸ τοὺς πολιτευομένους ἐν παραμοναῖς ἐκλογῶν. Τί εἶπε καὶ ποίας πληροφορίας ἔδωκε διὰ τὸ Κρητικὸν κίνημα εἰς τινὰς τῶν ἐκεῖ Κρητῶν φίλων του δὲν γνωρίζω. Τοῦτο μόνον γνωρίζω, ὅτι ἅμα ἐτελείωσε τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας ἐν Κ)πόλει καὶ ἐτράβηξε ἑστὸ καλὸ γιὰ τὴν Θεσσαλονίκην, ἤρχισαν τινὲς Κρητὲς τὰς διαδόσεις ὅτι τὸ κίνημα τῆς Κρήτης ἔγεινε δι' Ἀγγλικῆς ὑποκινήσεως καὶ πρὸς ἐξυπηρέτησιν Ἀγγλικῶν συμφερόντων. Δυστυχῶς δι' ἐμὲ οὐδέποτε δύναμαι νὰ ὑποκρίνωμαι καὶ οὔτε εἰς τὰς ἰδέας μου καὶ σχέδια τῆς ἐργασίας μου δέχομαι εὐκόλως συμβιβασμοὺς καὶ ὑποχωρήσεις. Δι' ὃ καὶ ἅμα ἔμαθον τὰς διαδόσεις ταύτας καὶ δὴ ἐκ μέρους Κρητῶν, ἐφρόντισα νὰ τοὺς εὔρω, ἀρνηθεὶς ἀπεριστρόφως εἰς αὐτούς, τριαῦτα διαδίδοντας καὶ δὴ εἰς μέρος ὅπου ζοῦν ὄλαι αἱ φυλαὶ καὶ ὄλα τὰ γένη, τὴν εὐρυτέραν ἐκ μέρους αὐτῶν ἀντίληψιν τῆς τιμῆς τῆς πατρίδος των. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἦτο βέβαιον καὶ ἐπακριβῶς ἀληθὲς ὅτι ἡ

κυφορουμένη τότε ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ δὲν ἀπέρρεεν ἐκ τῶν σπλάγγνων αὐτῆς, ἀλλ' ἦτο ὑποβολιμαῖον ξένον δημιούργημα, ὠφείλον αὐτοὶ τοῦλάχιστον, Κρήτες ὄντες, νὰ τὸ ἀπέκρυπτον χάριν τῆς ὑπολήψεως τῆς πατρίδος των. Οὐχ ἤττον ἀναγνωρίζω ὅτι ἡ τοιαύτη ἐκτράχυνσις τῶν πραγμάτων καὶ δὴ ἐπὶ ἡφαιστειώδους ἐδάφους, δὲν ἦτο πρᾶγμα συνετὸν καὶ δι' ἐμέ ὠφέλιμον. Μετὰ τὴν λήψιν τοῦ πληρεξουσίου ἔγραψα ἀμέσως εἰς τοὺς Μεταπολιτευτάς, τῶν κατέστρωσα ἓνα σχέδιον ἐργασίας καὶ τῶν ὑπέδειξα ἐν τέλει ὅτι ἵνα ἀποβῇ ἡ ἐργασία μου τελεσφορωτέρα εἶδει νὰ γράψουν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πρεσβευτὴν κ. Μαυροκορδάτον ὡς καὶ εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις Κομητάτον, ὅπως καὶ τοῦτο γράψῃ τῷ ἰδίῳ. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐλάμβανον πολυσέλιδον ἐκθεσιν τῶν Μεταπολιτευτῶν περὶ τῆς δράσεως καὶ τῶν μαχῶν, ἃς νικηφόρος κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας εἶχον συνάψῃ πρὸς δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ἐκ τοῦ Κομητάτου Ἀθηνῶν, ἐν ᾗ περιείχετο ἕτερον πληρεξούσιον τοῦ Κομητάτου, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ Π. Περιδου, Α. Ευλινάκη, τῶν ἀρχηγῶν Χατζῆ Μιχάλη, Ματθαίου Μυλωνογιαννάκη κλπ. Περιέμενον ὀλίγον ὅπως λάβω εἰδοποίησιν ἐκ Κρήτης ὅτι ἔγραψαν εἰς τὸν Πρεσβευτὴν, ἀλλ' ἀφοῦ ἐβράδυναν μετέβην μόνος, τῷ ἐπέδειξα τὰ πληρεξούσια, τῷ ἀνέγνωσα τὴν ἐκθεσιν, τῷ ἔκαμα εὐρεῖαν ἀνάπτυξιν τῶν λεπτομερειῶν τοῦ ζητήματος, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ ἐπισήμῳ ἀλληλογραφίᾳ μου τῇ καταχωριζομένη κατωτέρω. Μοὶ ἐπέτρεψε νὰ πηγαίνω καθ' οἰανδήποτε ὥραν ἤθελον καὶ τοῦ λοιποῦ τὸν ἐπεσκεπτόμην καθ' ἑκάστην. Μίαν ἡμέραν εἰς τὸ μαγαζεῖον τοῦ κ. Ἀντ. Κανδαράκη, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε πάντοτε τὸ πρακτορεῖον καὶ αὐτὸς ὁ ἀρχιπράκτωρ πάσης ἐθνικῆς ἢ πατριωτικῆς ἐνεργείας, ὁ Σπ. Φούμης, Παπαδογιάννης, Μαυρογέννης, Κολοκυθᾶς, μοὶ συνέστησαν ἓνα πατριώτην μας συμμαθητὴν των, ὅστις ἀπέλαυεν τῆς ἀπολύτου εὐνοίας καὶ ἐμπιστοσύνης τοῦ πολλοῦ Σακῆρ πασσᾶ, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου καὶ διέμενον. Ἦτο δὲ τὸσον τετραπέρατος, ὥστε ἦτο τὸ χαϊδεμένο παιδί ὅλων τῶν πασσάδων, πολὺ οἰκῆος τοῦ πολλοῦ Ἰζετ βέη, τοῦ Γραμματέως τοῦ Σουλτάνου καὶ εἶχε τὸ μοναδικὸν προνόμιον νὰ πηγαίνη καθ' οἰανδήποτε ὥραν ἤθελε καὶ νὰ εἰσέρχηται ἀκωλύτως εἰς τὸ Γιλδίζ. Μοὶ ἐγένετο δὲ καὶ μία ἰδιαιτέρα σύστασις νὰ εἶμαι ὀλίγον ἐπιφυλακτικὸς πρὸ αὐτοῦ.

Ἐὰν εἶμαι καὶ κατὰ πόσον εἶμαι δὲν γνωρίζω, ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον γνηρίζω θετικῶς εἶνε ὅτι καὶ διὰ τὴν ὀλιγολογίαν μου καὶ διὰ τὴν ἀπὸ χαρακτῆρος ἀποχὴν μου ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναμιγνύωμαι εὐ-

κόλως εἰς ὁμιλίαις καὶ συζητήσεις μετ' ἀνθρώπων, μεθ' ὧν δὲν ἔχω μεγάλην οικειότητα, ἐκλαμβάνομαι εἰς τοὺς γνωρίζοντάς με τὸ πρῶτον ὡς πρώτης τάξεως βλάκας. Ἡ τριαυτὴ δὲ παραγομένη περὶ ἐμοῦ πρώτη ἐντύπωσις μὲ ἐβοήθησε πολλάκις νὰ σπουδάσω βαθύτερον πολλὰ πρόσωπα καὶ πράγματα. Εἶμαι δὲ βέβαιος ὅτι καὶ εἰς τὸν ἐν λόγῳ κύριον μετὰ τὴν σύστασιν, ἀμέσως τῷ ἐγεννήθη ἡ ἰδέα ὅτι ἀπετέλουν ἐκμεταλλεύσιμον ἔδαφος καὶ ἀπὸ τὴν βλακίαν μου πολλὰ πράγματα ἡδύνατο νὰ ψαρεύσῃ.

Ἐκτοτε συνητηθήμεν πολλάκις εἰς τοῦ κ. Κανδαράκη τὸ κατὰστημα. Τῷ ἐδίδομεν πολλὰς πληροφορίες καὶ ἐγὼ ἤρχισα συστηματικῶς τοὺς φιλιππικούς κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς. Μίαν πρώτην ἐδέχθη τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ δωμάτιόν μου ἀπὸ ὧ μού τᾶφερνε ἀπὸ ἑκεῖ μού τᾶφερνε διὰ νὰ μπορέσῃ κᾶτι νὰ πιάσῃ. Ἰδίᾳ δὲ ἐνδιεφέρετο νὰ μάθῃ τίνες ἐκ τῶν ἐν Χανίοις διαμενοντῶν ἦσαν βοηθοί. Ἐγὼ δὲ ὁὸς του φιλιππικούς κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, κατονομάζων αὐτῷ ὡς συνεργοὺς διαφόρους οἵτινες ἐν ἀσφαλείᾳ εἰς τὰ ὄρεινὰ μέρη ἐγνωρίζον ὅτι εὐρίσκοντο.

— Μὰ εἰς τὰ Χανιά δὲν γνωρίζετε κανένα; συχὰ μού ἔλεγε.

— Πρῶτον μὲν τοὺς Χανιώτας δὲν τοὺς γνωρίζω, ἀλλὰ καθὼς ἀκούω, ὅλοι οἱ Χανιώται εἶνε κατὰ τῆς Ἐπιτροπῆς.

Αἱ ἐπισκέψεις του ἐπανελήθησαν πολλάκις καὶ ἰδίᾳ ὅταν σοβαρόν τι συνέβαινε ἐν Κρήτῃ. Ἡμέραν τινὰ λίαν πρώτῃ μὲ ἐπισκέπτεται. Μὲ τὰ πολλὰ καὶ ὀῆ ἐθαρρυντικὰ ἐκ μέρους μου, διότι ἐνόησα ὅτι κᾶτι συμβαίνει, μοὶ ἀναγγέλλει ὅτι τὸν στέλνει ὁ Σακῆρ πασσᾶς εἰς Κρήτην ποῦ θὰ κάμῃ 15 ἡμέρας διὰ νὰ φροντίσῃ νὰ μάθῃ ἐὰν ἔχῃ ὑποστήριξιν ἢ Ἐπιτροπὴ διότι ἐνῶ τῶν γράφει ἡ Διοίκησις ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ παυσανίας καὶ θεσιθήρας καὶ δὲν ἔχει οὐδεμίαν ὑποστήριξιν ἀπὸ τὸν λαόν, οὐχ ἤττον καταγάγει θριαμβευτικὰς νίκας. Πρὸς δὲ νὰ ἴβῃ ἔξω εἰς τὰς ἐπαρχίας ποῦ ἔχει γνωστοὺς, νὰ βολιδοσκοπήσῃ ὅποια ζητήματα ἐνδιαφέρουν περισσότερο τὸν λαόν, τὰ ὅποια ἂν τῷ ἐδίδοντο, θὰ ἐξανάγκαζεν οὗτος τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ διαλυθῇ. Ἀμέσως ἐσκέφθη τὴν κατάλληλον εὐκαιρίαν. Τῷ λέγω ὅτι θὰ κάμῃ πολὺ καλὰ καὶ θὰ ὑπηρετήσῃ καὶ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Κυβέρνησιν, ἐὰν συντελέσῃ καὶ αὐτὸς νὰ διαλυθῇ ἢ Ἐπιτροπὴ καὶ ὅτι θὰ ἤμην πολὺ εὐτυχῆς ἐὰν καὶ ἐγὼ ἤμποροῦσα νὰ συντελέσω. Μὲ ἐλιγμοὺς δὲ τινὰς τῷ λέγω ὅτι καὶ ἐγὼ πιστεύω νὰ ἤμπορέσω νὰ τὸν συντρέξω εἰς τοῦτο, διότι αὔριον περιμένω ἀπὸ διαφοροὺς σημαίνοντας Κρητᾶς ἐπιστο-

λὰς καὶ θὰ μπορέσω νὰ τῷ δώσω πληροφορίας, αἱ ὁποῖαι θὰ τῷ ἐχρησίμευον εἰς τὴν δουλειά του.

— Λοιπὸν νὰ περάσω αὔριον νὰ μοῦ τὰς δώσητε ; με ἐρωτᾷ περιχαρῆς.

— Ἄν θέλετε, τῷ ἀπαντῶ, με φαινομενικὴν ἀδιαφορίαν, ὅσον μέγα ἦτο τὸ ἐνδιαφέρον μου διὰ νὰ περάσῃ.

Μεταβαίνω πάραυτα παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ καὶ τοῦ ἐξιστορῶ τὰ πάντα.

«Φρόντισε νὰ ἐπὼφελθῆς τῆς γνωριμίας του ὅσῳ δύνασαι περισσότερον, μοὶ ἀπαντᾷ καὶ λέγε μου ὅ,τι ἄηποτε παρ' αὐτοῦ μανθάνεις».

— Ἐσκέφθην, Ἐξοχώτατε, ἓνα σχέδιον. Τὸ ταξειδίον του αὐτὸ πρέπει νὰ ναυαγήσῃ ἀντὶ πάσης θυσίας (καὶ τῷ ἀνέπτυξα τὸ σχέδιον ὅπερ ὁ ἀναγνώστης βλέπει κατωτέρω).

Τῷ ἐπεδακίμασε πληρέστατα, με μίαν παρατήρησιν ὅτι ὤφειλον διὰ νὰ μὴ φέρω καμμίαν εὐθύνην νὰ τῷ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ λάβω τὴν συγκατάθεσίν της.

Τὴν ἐπομένην κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ἀκριβῶς νὰ τὸν φίλον μου.

Τῷ ἀνέγνωσα μερικὰς ἐπιστολάς προλειαντικὰς τῶν σχεδίων μου καὶ εἶτα ἐν καταλλήλῳ σειρᾷ τῆς ὁμιλίας, τῷ λέγω.

Δὲν μοῦ λές, (δεῖνα), τὸ ξέρουν πολλοὶ ὅτι διαμένεις εἰς τοῦ Σακῆρ πασσᾶ ;

Βέβαια, μοὶ ἀπαντᾷ, οὔλοι τὸ ξέρουνε.

Λοιπὸν, νὰ σοῦ ἴω τὴν ἰδέαν μου ; Φοβοῦμαι μήπως ἐγείρεις ὑποψίας ὅταν θὰ πάῃς κάτω καὶ ἔτσι δὲν θὰ κατορθώσῃς νὰ κάμῃς πρᾶμμα καὶ ὕστερα χάνουν καὶ τὴν ἰδέαν ποῦ ἔχουν γιὰ σένα εἰς τὸ Παλάτι ὅτι εἶσαι ἓνας πολὺ ἄξιος ἄνθρωπος. Ἐμένα τουλάχιστον μοὶ φαίνεται ὅτι ἂν τυχὸν δὲν σοῦ ἴρθουν τὰ πρᾶγματα καλὰ ἂν καταβῆς, ριψοκινδυνεύεις πολὺ τὴν φήμην σου. Ἀλλὰ πάλι ξιάσου.

Μὰ πῶς διάβολο θὰ γίνῃ τότε, ποῦ εἶνε ἀνάγκη ;

Τὸν ἄφησα ὀλίγον καὶ εἶτα τῷ λέγω. Ἔχω γὰρ μίαν ἰδέαν, ἡ ὁποία ἐὰν πραγματικῶς ἐπιτύχῃ καὶ ἀποτέλεσμα θὰ φέρῃ καὶ σένα θὰ ἀναδείξῃ. Πετᾶται ἀμέσως ἐπάνω.

Γιὰ πές μου τήνε, μοῦ λέγει.

— Ἐγὼ ἔχω πολλοὺς Δημάρχους φίλους καὶ δημοτικούς Συμβούλους καὶ ἄλλους χωρικοὺς σημαίνοντας καὶ οἱ ὁποῖοι γνωρίζω ὅτι δὲν συμφωνοῦν με τὴν Ἐπιτροπὴν γιὰ τὸ χατῆρι σου λοιπὸν,

ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ χατῆρι τῆς ἡσυχίας τοῦ τόπου μας ἐπὶ τέλους, ἔμπορῶ νὰ γράψω εἰς ὄλους αὐτοὺς καὶ νὰ τῶν εἰπῶ ἅρ' ἀδελφῆ ἐπὶ τέλους καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ τὰ περισσότερα ζητήματα τοῦ ζητᾶ ὠφελούν αὐτοὺς τοὺς γραμματισμένους καὶ τοὺς μεγάλους μεγάλους καὶ ὄχι πολὺ πολὺ τὸν λαόν, λοιπὸν καὶ ὁ λαὸς πρέπει νὰ κυττάξῃ τὸ συμφέρον του καὶ νὰ μὴν ἀκούῃ τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ νὰ ζητήξῃ ὅσα ζητήματα βλέπει πῶς τὸν ὠφελούν αὐτὸν καὶ ὅτι εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ τῶν δοθῶν. Καὶ ἐπὶ τέλους νὰ τοὺς ἐρωτῶ πρὸς ζητήματα νομίζουσιν ὅτι ἐνδιαφέρουσιν τὸν λαὸν περισσότερον καὶ τὰ ὅποια ἂν δοθῶν θὰ μένουσιν εὐχαριστημένοι χωρὶς νὰ ἀκούουσιν τὴν Ἐπιτροπὴν. Ἄμα τῶν γράψω πιστεύω ὅτι σὲ 10 ἢ τὸ πολὺ 15 ἡμέρας θὰ μᾶς στείλουν ἀπάντησιν καὶ μίαν ἐκθεσιν τῶν ζητημάτων περὶ τῶν ὁποίων ἐνδιαφέρεται περισσότερο ὁ λαός. Καὶ ἔτσι ἂν κατορθωθῇ νὰ ἐπέλθῃ μὴ λύσις χάριν σοῦ, δὲν θέλεις μεγαλειότερον θρίαμβον. Μόνον χρειάζεται νὰ καλλιεργήσῃς τὸ πρᾶγμα καὶ τὸ Παλάτι, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ καμμιὰ ἀμφιβαλία ὅτι μὲ τὰς ἐνεργείας σου κατώρθωσες νὰ σοῦ σταλῇ ἡ ἐκθεσις τοῦ λαοῦ.» Περιττὸν θεωρῶ νὰ εἰπῶ ὅτι ἀπὸ ταύτης τῆς στιγμῆς μὲ ἐθεώρει τὸν μεγαλειότερον προστάτην τῶν συμφερόντων του καὶ ἀπεφασίσθη νὰ ἔλθῃ μετὰ 15 ἡμέρας. Καθιστῶ ἀμέσως γνωστὰ τὰ πάντα μὲ ὅλας τὰς λεπτομερείας εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ μεταβαίνω ἀμέσως παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ εἰς ὃν ἐκθέτω τὰ λαβόντα χώραν. Ἄφ' οὗ ἔλαβον τὰς ὁδηγίας του περιέμενον τὰς ὁδηγίας τῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ σχετικῇ ἀλληλογραφίᾳ μέχρι τῆς δωδεκάτης ἡμέρας. Ἄφ' οὗ ὁμοῦ ἐνεκα τῶν μεγάλων περιπετειῶν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ δυσχεροῦς τῆς μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτῆς διεξαγωγῆς τῆς ἀλληλογραφίας δὲν ἔλαβον οὐδεμίαν ἀπάντησιν μέχρι τῆς δωδεκάτης ἡμέρας, μεταβαίνω καὶ αὐθις παρὰ τῷ Πρεσβευτῇ, ἀνταλλάσσεμαι γνώμας καὶ σχέδια καὶ τὴν 15 ἡμέραν παρόντος καὶ τοῦ φίλου μου ὁ γραμματοκομιστῆς μου ἔφερε τὴν ἀλληλογραφίαν μου ἣν ἀποσφραγίσας ἐνώπιον τοῦ φίλου μου, ἀνεγίνωσκον τὰ ἐνδιαφέροντα ἔγγραφα καὶ τὰ νέα ζητήματα τοῦ λαοῦ, ἅτινα τῷ παραδίδω συστήσας αὐτῷ ἐπανειλημμένως ὅτι καὶ ἡ ἰκανότης του καὶ ἡ ἀξία του ἐκμηδενίζονται τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἄλλος τις πλὴν τῶν δύο μας καὶ τοῦ Θεοῦ γνωρίσῃ ὅτι αἱ ἐκθέσεις δὲν τῷ ἐστάλησαν ἐκ Κρήτης τῇ ἐνεργείᾳ του καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς αὐτόν.

Τὸ μόνον δὲ τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ πιστευθῇ ὑπ' αὐτοῦ ἀπολύτως, ἦτο τὸ ὅτι ἡ ἀλληλογραφία προήρχετο ἐκ Κρήτης· ἀλλὰ

τοῦτο ἐπέτυχε τόσον, ὥστε εἰς οὐδένα ἠδύνατο νὰ ἀφήσῃ οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως, ὡς συμπεραίνω, ἔλαβεν ὁ πρεσβευτὴς καμμίαν ἢ δύο ἀνωνόμους ἐπιστολάς ὅτι τὰ πληρεξουσία μου ἦτο πλαστά. Τοῦτο δὲ τὸ ἐνόησα, διότι ἐνῶ ὡς τότε μὲ περιέβαλε δι' ὅλης τῆς ἐμπιστοσύνης του, ἡμέραν τινα ὅτε τὸν παρεκάλουν νὰ καλέσῃ ὡς ἄτομον τινὰς ὁμογενεῖς διὰ νὰ συνεισφέρουν ὅτι ἕκαστος ἐβούλετο, μοι λέγει ὅτι ἂν δὲν μὲ κωλύῃ τίποτε νὰ γράψῃ εἰς τὸ Κομιτάτον εἰς Ἀθήνας καὶ ἂν τὸ Κομιτάτον τοῦ γράψῃ νὰ μὲ συντρέξῃ ἠθικῶς τότε δύναται ὡς ἄτομον κατὶ νὰ πράξῃ. Ὅταν ὅμως ἐγὼ τῷ εἶπον ὅτι ὄχι μόνον κώλυμα δὲν εἶχον, ἀλλὰ ἐπέτεινον τὰς παρακλήσεις μου νὰ γράψῃ ἄνευ βραδύτητος, ἐκατάλαβα ὅτι τῷ διεσκεῖσθη πᾶσα ὑπόνοια.

Οὕτω δὲ οὐδεμίαν ἐβδομάδα παρήρξατο χωρὶς νὰ ἀποστείλω μακροσκελῆ ἐξ 8 καὶ 10 μεγάλων σελίδων πολλάκις ἔκθεσιν διὰ τοῦ ἐν Χανίαις τότε διαμένοντος ἱατροῦ Ἐμμ. Μουντάκη εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Πρῶτῶν τινά, μὲ ἐπισκέπτεται αἰφνης ὁ κ. Σπύρος Φούμης, ἀδελφὸς τοῦ πρώην Συμβούλου κ. Κωνσταντίνου, ὅστις εὐρίσκειτο τότε ἐν Κωνσταντινουπόλει, συστημένος ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του εἰς τὸν Τουρχὰν πασσᾶ, τότε ὑπουργόν τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ τοῦ ὁποίου Σπ. Φούμη ἦ ἐν τῇ σχολῇ τοῦ Γαλατᾶ Σεραΐ φοιτήσις, οὐ μόνον δὲν ἠμβλυνεν, ὡς θὰ ὑπέθετε τις ἴσως, ἀλλὰ τούναντίον ὤξυνε τὸ πατριωτικόν του αἶσθημα, ὡς τοῦτο συνέβη καὶ δι' ἄπαντας, μὲ μίαν καὶ μόνην ἐξαιρέσιν, τοὺς λοιποὺς Κρήτας μαθητὰς τῆς ἐν λόγῳ Σχολῆς, ἐνδεικτικὸν τοῦτο τῶν βαθέων καὶ στερεῶν ῥιζῶν τοῦ Κρητικοῦ πατριωτισμοῦ. Ἐφαίνετο ἀμέσως φέρων τὴν ἐξ εὐγενῶν ἐλατηρίων ἀνησυχίαν.

— Ἐχεις σχέσεις καὶ ἀλληλογραφίαν μὲ τὴν Ἐπιτροπὴν; μὲ ἐρωτᾷ.

— Ὅχι, τῷ ἀπαντῶ.

Ταύτην τὴν στιγμὴν ἔρχομαι, μοι προσθέτει, ἀπὸ τοῦ Τουρχὰν πασσᾶ καὶ μὲ ἠρώτα ποιὸς Κρητικὸς εἶνε ὁ πού τοῦ ἔχουν χαρτιὰ στελμένα ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν διὰ νὰ μαζεύσῃ ἐράνους. Καὶ ἐσκέφθην ὅτι ἐὰν ἔχουν σὲ κανένα στείλῃ θὰ εἰσθε σεῖς καὶ ἦλθα νὰ σὲ εἰδοποιήσω νὰ λάβῃς τὰ μέτρα σου.

Ἀπτότατα πλέον μοι ἐδίδετο νὰ ἴδω ὅτι ἡ θέσις μου δὲν ἦτο καθόλου καλὴ καὶ κατὰ συγκυρίαν ἐκείνης τὰς ἡμέρας ἔλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Κοντζαμπασάκη ἐξ Ἀθηνῶν ὅστις εἶχε πείραν τῆς

ἐν Τουρκίᾳ ἀσφαλείας, δι' ἧς μοι ἔλεγεν ὅτι, δὲν λυποῦμαι τὴν ζωὴν μου νὰ ἐκτίθεμαι τόσον, γράφων τοιαῦτα πρὸς αὐτούς; Ἄλλ' ὅταν τις εἶνε ἀπερροφημένος ἀπὸ μίαν ψύχωσιν, ὅταν δύναται νὰ ἀφιερῶται εἰς μίαν ιδέαν, ὁ κύνδιος ἀντὶ φόβου τῷ ἐμποιεῖ θάρρος καὶ ἡ ζωὴ τοῦ φαίνεται ὡς ἐν εὐτελὲς ἄχυρον. Κατέστησα τοῦτο γνωστὸν εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον ὡς καὶ εἰς κ. Π. Σκυλίτσην, ὅστις ἀληθμονήτως μοι λέγει αὐτολεξεῖ «Νὰ φύγη; ἀμέσως, διότι ἂν σοῦ συμβῇ τίποτε, ὄχι μόνον ὁ Πρέσβυς, ἀλλ' οὔτε ἔγω θὰ ὑπορέσω νὰ σὲ σώσω».

Ἐγὼ ὅμως ἐφανταζόμην ὅτι ἠδυνάμην νὰ κάμω κάτι πλεόν ἀπὸ μίαν φυγὴν.

Ἡ πολιτικὴ τότε τῆς Ἑλλ. Κυβερνήσεως ἐξεδηλώθη ἐντονωτέρα πρὸς καθσύχασιν τῶν πραγμάτων καὶ διάλυσιν τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ ὁ Πρέσβυς δὲν ἐτόλμα χωρὶς νὰ λάβῃ ὁδηγίαν νὰ ἀντιστρατευθῇ τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς Κυβερνήσεως του. Ἐλαβὼν λοιπὸν κατάλογον ὄλων τῶν ἐπὶ πλούτῳ διακρινομένων ὁμογενῶν καὶ ἀπεφάσισα νὰ τοὺς ἐπισκεφθῶ ἔστω καὶ μόνος καὶ ζητήσω τὴν ὑποστήριξίν των ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος. Ἔθεσα ὅθεν τὰ πληρεξούσια μου ἐντὸς φακέλλου μὲ μίαν ιδιόχειρόν μου ἐπιστολήν, λέγουσαν τοδε: Πρὸς τὴν Α. Μ. τὸν Σουλτάνον. Μεγαλειότατε, Ἀποδοκιμάζων ἀπολύτως τὸ κίνημα τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἐνοβάλλω εὐλαβῶς εἰς τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα τὰ ἐγγραφα ἅτινα μοι ἀπέστειλε αὐτὴ καὶ τὰ ὁποῖα μετὰ μακρὰν περιπλάνησιν αὐτῶν, ἔλαβον ἤδη μόνον. Τὴν ὑπέγραψα εἶτα, ἐσφράγισα κατόπιν τὸν φακέλλον καὶ τὴν ἐπέγραψα ἀπευθυνομένην πρὸς τὸν Σουλτάνον. Μετέβαινον λοιπὸν εἰς τὸν Α. ὁμογενῆ, ἔσχιζον τὸν φακέλλον, τῷ ὑπεδείκνυον τὰ πληρεξούσια καὶ μετὰ μακρὰν ἀνάπτυξιν, τῷ ἔλεγον ἂν θέλῃ νὰ σωθῇ τὸ γόητρον τῆς Κρήτης καὶ νὰ ὑποστηρίξῃ τὸν ἀγῶνα, νὰ στείλῃ ὅ,τι βούλεται εἰς τὸ Κομητᾶτον Ἀθηνῶν ἀνωνόμως ἢ ἐνυπογράφως, οἶδων αὐτῷ καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κομητάτου (διότι βεβαίως εἰς ἐμέ, ἄγνωστον πρόσωπον εἰς ὅλους τοὺς ἐπισκέπτας μου, οὐδὲ λόγος ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ οὐχὶ μόνον περὶ καταβολῆς εἰς ἐμέ συνδρομῆς, ἀλλὰ καὶ νὰ μοι ἐμπιστευθῇ ἀκόμη τὴν γνώμην του ὅτι συμμαρτίζεται τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα). Ἔθετα εἶτα τὰ πληρεξούσια εἰς ἄλλον φακέλλον, ἔθετον ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν καὶ τὸν ἀπεχαιρέτων. Εἷς μάλιστα ἐνθυμοῦμαι, ὁ Πρόεδρος τῆς Στοᾶς τῶν Τεκτόνων, ἅμα εἶδε τὴν ἐπιγραφὴν ἣν ἐπὶ τοῦ φακέλλου ἔγραψα, μὲ ἠρώτησεν τί σημαίνει τοῦτο. Τῷ εἶπον ὅτι τοῦτο γίνεται διὰ τυχὸν πονηρὰς ὥρας ἐνδεχομένης συλ-

λήψεώς μου και με συνεχάρη διὰ τὸ εὐφυές τοῦ σχεδίου. Ἀπεστάλησαν δὲ εἰς τὸ Κομητάτον Ἀθηνῶν 215 εἰκοσόφραγκα καὶ ¹⁵/₂₀ καὶ 10 λίραι ἀνωνύμως.

Ὅταν δὲ ἤθελον νὰ ἐξακριβώσω τι σβαρόν και ἐπέειγον, μετέβαινον ὁ ἴδιος εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Γαλατᾶ Σεραί πρὸς συνάντησιν τοῦ φίλου μου. Μιὰ ἡμέρα μου λέγει: ξέρεις ἦντα λένε οἱ ἄλλοι συμμαθηταὶ μου εἰ Κρητικοὶ ποῦ εἶνε ἐδῶ μέσα; Πῶς κάνεις τὸν σπιούνο.

— Αἶ και ψεύματα τὰ λένε; τῷ ἀπαντῶ ἀφελῶς.

Τοῦτο ὅπερ πάντα ἴσως ἄλλον θὰ ἀνησύχει τὰ μάλα και θὰ τὸν ἔτρεπεν εἰς ἄτακτον φυγὴν, ἐμὲ εὐχαρίστησε, διότι με προήσπιζε και με συνέτρεχε νὰ κατορθώνω ἀσφαλέστερον τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν σκοπῶν μου. Ἀδιάφορον ὅτι ἐγνώριζον ὅτι οὕτω σπείρεται και ριζοῦται δεξιᾶ και ἀριστερᾶ και δὴ εἰς τὰς ἀπαλὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν ἐκείνων ἡ χειρίστη ἰδέα περὶ ἐμοῦ, ἦν οὐδεὶς χρόνος οὔτε διάψευσις θὰ δύναται κατόπιν ἐντελῶς νὰ τὴν ἀπαλειψῇ. Ἀλλὰ τοιαύτη θυσία θέλει πολὺ εὐαισθητότερα και λεπτότερα αἰσθητήρια ὄργανα νὰ τὴν ἐνοήσουν και νὰ τὴν ἐκτιμήσουν ἀπὸ τὰ ὄργανα ἐκείνου ὅστις εἶχε τὸν ὑψηλὸν ἱπποτισμὸν νὰ με ἐγκαλέσῃ ὀημοσίᾳ. Νὰ πράττῃ τις κάτι ἐντιμον διὰ τῆς ὑψίστης ἀταπαρνήσεως νὰ ἐνδέχεται ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν νὰ τὸ πληρώσῃ δι' αὐτῆς τῆς ζωῆς του, πρὸς δὲ και ἐν πλήρει ἐπιγνώσει ὅτι ὁ κόσμος ἀντιλαμβάνεται τοῦτο ὡς πράξιν εἰδεχθῆ και φαῦλον και συνεπῶς και τοῦτον ταύτην διαπράττοντα οὐτιδανὸν και ἀποτρόπαιον, εἶνε βεβαίως θυσία ἣτις ἐνέχει τόσον λεπτὸν ἄρωμα, ὥστε νὰ μὴ εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε αἰσθητὸν εἰς τὸ χονδροειδὲς ὄσφραντικὸν νεῦρον τοῦ τυχόντος και θὰ ἔχανεν ἀναμφιδόλως τὴν ἀξίαν του ἐὰν ἠδύνατο νὰ ἐννοηθῆ και νὰ ἐκτιμηθῆ ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι τὸν σκοπὸν πάσης πατριωτικῆς ἐργασίας τὸν ἀντιλαμβάνονται κατὰ τρόπον, ὅστις νὰ ἐπιτρέπῃ εἰς αὐτοὺς τὴν ἰλλιγιώδη τὸλμην νὰ προκαλοῦν ἀνευθυρίαστως διὰ τῶν ἐφημερίδων οἰονδήποτε νὰ τῶν ἐπιδείξῃ μεγαλειτέρας θυσίας και ἀγῶνας τῶν ἰδικῶν των!!!

Ἐνναῦθα ἐπιτραπεύτω μοι νὰ ἀναγράψω δύο λέξεις περὶ γεγονότος λαβόντος χώραν ἐν Κων)πόλει κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν και διὰ τὰ σπουδαῖα και ἀνεκτίμητα ἀποτελέσματα, ἅτινα ἔσχε σχετικῶς πρὸς τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα και διότι εἶνε κάπως ἐνδεικτικὸν τοῦ μέτρου τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἐργασίας μου ἐκάστοτε, ἦν, πλὴν τῶν ἄλλων εὐγενῶν λόγων οἵτινες παρῶρμησαν τὴν εὐαίσθητον πατριωτικὴν χορδὴν τοῦ Μεγάλου πατριώτου νὰ τὴν θεω-

ρήση ἀξίαν στιγματισμοῦ, εἶνε καὶ τὸ ἀφανές καὶ ἀθόρυβον μεθ' οὗ αὕτη γίνεται. Ἀφορμὴ δι' ἣν κάμνω λόγον, ἴσως νὰ μὴ εἶνε ἡ φουσκωμένη κενοδοξία, ἀφοῦ περὶ τῆς πράξεως ταύτης οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἔκαμα εἰς οὐδένα λόγον.

Ἐτρωγα τακτικὰ εἰς ἓνα ξενοδοχεῖον «Ἀθηναί» κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ὡς καὶ ὁ κ. Κ. Ὀρφανουδάκης Κρῆς καθηγητῆς. Συνέπεσε δὲ ἐν τῷ αὐτῷ ξενοδοχείῳ νὰ τρώγουν καὶ δύο Ῥουμουνοί, πρῶν ὅμως Ἕλληνας, Χατζῆ Δημήτριος Ἀθανασέσκος καὶ Παπᾶ Χαράλαμπος, μισθωτοὶ τῆς Ῥουμανικῆς Κυβερνήσεως, ἀποτελοῦντες μετὰ τοῦ πολλοῦ Μαργαρίτου τὴν ἐπίφοβον εἰς τὰ ἑλληνικὰ συμφέροντα Ῥουμανικὴν προπαγάνδαν ἐν Μακεδονίᾳ καὶ ἀπεσταλμένοι παρὰ τῶν Ῥουμάνων τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἐνεργήσωσι νὰ ἐπιτραπῇ ἡ Ῥουμανικὴ γλῶσσα εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας των. Συνετρώγομεν ἐπὶ 10 μῆνας, συνήψαμεν στενὰς σχέσεις καὶ πλειστάκις μετὰ τὸ φαγητὸν ἐμέναμεν συζητοῦντες δύο καὶ τρεῖς ὥρας. Μοὶ ἐπέδειξαν τὰ πληρεξουσιαστικά των, φέροντα 3,000 ὑπογραφάς, μοὶ ἀνεκοίνωσαν τοὺς σκοποὺς των καὶ ἡ ἀξίωσις τῶν Ῥουμάνων ἐν Μακεδονίᾳ ἀπετέλεσε πολλάκις τὸ θέμα μακροτάτων συζητήσεων. Τοῦτο ἀνέφερα μίαν ἡμέραν εἰς τὸν κ. Πρέσβυν, ἐξιστορήσας λεπτομερῶς τὰς συζητήσεις μας. «Φρόντισε, μοὶ λέγει, καὶ θὰ εἶνε μέγα κέρδος, ἐὰν κατορθωθῇ νὰ ἐγερθοῦν ἀντιζηλιαὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τοῦ Μαργαρίτη». Συνεζητήσαμεν πλειστάκις κατόπιν, τῶν ὑπέδειξα, ὑποθέτω, ὅτι εἶνε οὐτοπία αἱ βλέψεις τῶν Ῥουμάνων ἐν Μακεδονίᾳ, ἐφ' ὅσον αὐταὶ δὲν συνοδεύονται μὲ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς κατακτῆσεως ὑπ' αὐτῶν τῆς Βουλγαρίας, ἣτις εἶνε ὁ φυσικὸς φραγμὸς καὶ τὸ ἐμπόδιον τὸ ἀνυπέβλητον αὐτῶν, ὅτι μίαν ἡμέραν ἐκοῦσα ἄκουσα θὰ ἠναγκάζετο ἡ Ῥουμανία νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰς φρούδας ταύτας βλέψεις της καὶ τότε αὐτοὶ θὰ ἐγκατελείποντο, ἐφ' ἐὰν εἰργάζοντο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, τῆς ὁποίας αἱ βλέψεις εἶνε καὶ δίκαιαι καὶ ἐδαφικῶς φυσικαὶ καὶ κατορθωταὶ καὶ ἐπομένως οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλειφῶσι, θὰ ἦτο τοῦτο συμφερότερον καὶ ἀσφαλέστερον δι' αὐτοὺς ὅτι ἐπὶ τέλους, ἐνῶ οὗτοι ὡς ἐγχώρια Μακεδονικὰ στοιχεῖα κάμνουν τὴν τελεσφορωτέραν ἐργασίαν καὶ ἀποτελοῦν τὴν ψυχὴν τῆς Ῥουμανικῆς ἐν Μακεδονίᾳ προπαγάνδας, ἄλλος, ὁ πανουργὸς Μαργαρίτης, καρποῦται καὶ ἐκμεταλλεύεται τὴν ἐργασίαν ταύτην, διότι καὶ ἡμεῖς καὶ ὅλος ὁ κόσμος μόνον περὶ τοῦ Μαργαρίτου ἀκούομεν. Αὐτὸς ἀπολαμβάνει καὶ τὰς τιμὰς καὶ τὴν ὑλικὴν ἀμοιβήν, διότι ὡς διοργανωτῆς τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Ῥουμανικῶν σχο-

λείων λαμβάνει 50 λίρας κατὰ μῆνα καὶ διπλασίας ἐκ τῆς διαχειρίσεως κατὰ βούλησιν τοῦ ἐκ τῶν Μοναστηριακῶν τῆς Ρουμανίας κτημάτων προωρισμένου διὰ τὴν Μακεδονίαν χονδρῶν κονδυλίου, ἐνῶ αὐτοὶ μόλις λαμβάνουν 10 λίρας ἕκαστος, χρησιμεύοντες ὡς ὄργανα τοῦ Μαργαρίτου διὰ νὰ παχύνεται καὶ νὰ ὑψῶται οὗτος, αὐτοὶ οἵτινες ἦτο δίκαιον νὰ ἐποτελεῦν τὴν κεφαλὴν τῆς προπαγάνδας, διότι καὶ ἐγγραμματώτεροι εἶνε καὶ περισσότερα μέσα ὡς ἐγγώρια στοιχεῖα διαθέτουν εἰς τὴν Μακεδονίαν. Τοῦτο βεβαίως διὰ κάθε ἔχοντα φιλοτιμίαν καὶ συναίσθησιν τῆς ἀξίας του δὲν θὰ ἦτο ἀνεκτόν. Τέλος μετὰ πολλὰς ἀκόμη συζητήσεις καὶ ἀναπτύξεις καὶ κεντισμοῦ ἐν καταλλήλῳ τῆς φιλοτιμίας των, τῶν ἐπρότεινα ἂν θέλουν νὰ ἐπισκεφθῶμεν μαζί τὸν κ. Μαυροκορδάτον. Φοβούμενοι ὅμως μήπως τοὺς ἴδουν μὲ ἐπεφόρτισαν νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ καὶ νὰ ἀνταλλάξωμεν γνώμας τινάς. Ὁ κ. Μαυροκορδάτος μοι εἶπεν ὅτι ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις προσφέρεται νὰ ἐξασφάλισι εἰς ἕκαστον 15 λίρας, ἀποσπώμενοι τῆς προπαγάνδας τοῦ Μαργαρίτη. Μοι ἐπρότεινε δὲ πρὸς τούτοις ὁ κ. Πρέσβυς νὰ μοῦ δώσῃ συνοδευτικὴν ἐπιστολὴν καὶ νὰ τοὺς συνοδεύσω, ἐὰν συγκατετίθεντο, νὰ κατέλθουν εἰς Ἀθήνας. Βεβαίως ἦτο εὐκαιρία, ἣν πᾶς ἄλλως θὰ ἐδράττετο. Ἀλλὰ συνησθάνομην ὅτι πλὴν τοῦ μεγάλου πατάγου, ὃν δι' ἐμὲ θὰ ἔκαμνον αἱ ἡμερίδες καὶ τοῦ τίτλου τοῦ μεγάλου πατριώτου ὃν θὰ μοι ἀπένειμον, ἡ κάθοδος μου εἰς εὐδὲν ἄλλο θὰ συνετέλει, ἐνῶ μένων, ἐσκεπτόμην ὅτι ἴσως νὰ ἐπαρουσιάζοντο περιστάσεις νὰ ἐφαινόμην χρησιμώτερος εἰς τὴν πατρίδα μου. Ἀπήντησα λοιπὸν εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον ὅτι μέχρις ὅτου τὰ ζητήματα τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν λάβουν ὀρισμένην τινα λύσιν, μοι ἐπιβάλλεται νὰ μὴν ἐγκαταλείψω τὴν Κ(πολιν, διότι φρονῶ ὅτι ἐντεῦθεν δύναμαι νὰ ἐπηρεάσω τὴν Ἐπιτροπὴν νὰ τηρήσῃ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν στάσιν, ἀναλόγως τῶν δημιουργουμένων περιστάσεων. Ἐνῶ οὗτοι δύνανται νὰ συνοδευθῶσιν ἀπὸ ἑνα ὑπάλληλον τῆς Πρεσβείας. Τοὺς συνήντησα κατόπιν, ἀλλὰ πρὶν νὰ ἐξασφαλισθῶσι δὲν συνήνουν νὰ κατέλθωσι. Ἀνήγγειλα τοῦτο εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον, μοι εἶπε τότε ὅτι θὰ γράψῃ εἰς Ἀθήνας, ἔγραψα δὲ καὶ ἐγὼ τότε μακροσκελεστάτην ἐκθεσιν εἰς τὸν τότε Πρωθυπουργὸν κ. Δεληγιάννην, ἐκθέτων ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ζητήματος, πρὸς δὲ κάμνων καὶ μακρὸν λόγον διὰ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, προσθέτων, τῇ ὑποδείξει τοῦ κ. Μαυροκορδάτου, ὅτι ἐὰν ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἀπεφάσιζε νὰ συντρέξῃ τὸ ζήτημα καὶ νὰ ἐξασκήσῃ τὴν ἐπιρροὴν τῆς

ἐπὶ τῆς Τουρκίας δὲν θὰ εὔρισκεν ἐν Κ)πόλει μεγάλην ἀντίστα-
σιν εἰς τὴν εἰρηνικὴν διευθέτησιν τούτου. Μετὰ ταῦτα περιεμέ-
νετο ἡ ἀπάντησις. Ἐγὼ δὲ τὸν τεῦθεν οὐδεμίαν ἐσπέρα παρήρ-
χετο χωρὶς ἐπιμελῶς νὰ φροντίσω νὰ ἐντείνω τὰς κατὰ τοῦ κ.
Μαργαρίτη ἀντιζηλίας των καὶ νὰ ρίψω ὅσον τὸ δυνατόν περισ-
σότερα ξύλα εἰς τὴν πυράν, ὥστε πᾶσα περαιτέρω συνεργασία μετ'
αὐτοῦ νὰ καταστῇ ἀδύνατος. Καὶ ὄντως τοῦτο κατορθώθη. Μετ'
ὀλίγας ἡμέρας μοῦ λέγει ὁ κ. Μαυροκορδάτος. Ὁ Μαργαρίτης
εἶνε μᾶλλον ἐπίφοβος τούτων· δὲν εἶνε λοιπὸν δυνατόν νὰ τοὺς
πέισωμεν νὰ μεταβοῦν δι' ἐξόδων μας εἰς τὸ Βουκουρέστιον καὶ
νὰ δηλώσουν εἰς τὴν Ρουμανικὴν Κυβέρνησιν ὅτι δὲν ἀναγνωρίζου-
ν πλέον τὸν Μαργαρίτην, καὶ ἢ θὰ τὸν διώξῃ ἀπὸ τὴν Μακε-
δονίαν καὶ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ καὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν Ρουμανικῶν
σχολείων ἢ αὐτοὶ θ' ἀποσκιρτήσουν. Τοῦτο ἐν δέοντι καὶ καταλ-
λήλως ἐκαλλιεργήθη καὶ αὐτοὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀνεχώρουν διὰ
Βουκουρέστιον. Μοῦ ἄφησαν τὴν διεύθυνσιν των: Spitalue Col-
tea, διὰ πᾶσαν περαιτέρω συνενόησιν. Ἐὰν δὲ ὁ μέγας καὶ εὐγε-
νῆς πατριώτης, ὁ ἐγκαλέσας με, δὲν ἀπερροφᾶτο ἐπὶ τοσοῦτον ἀπὸ
τὸ πατριωτικὸν ὄντως ἔργον τοῦ νὰ ἐκπληστηριάξῃ διὰ τῆς ἐφημε-
ρίδος του τὴν τιμὴν τοῦ ἐνός καὶ τοῦ ἄλλου καὶ τοῦ ἔμμενον ἐπο-
μένως ὀλίγος καιρὸς ἵνα τὸν διαθέτῃ ὅπως παρακολουθῇ τὰ τοι-
αῦτα ἐπουσιώδη ζητήματα, θὰ ἀνεγίνωσκε πρὸ πολλοῦ εἰς ὅλας
τὰς ἐφημερίδας ὅτι κατορθώθη ἡ παῦσις καὶ ἀπεμάκρυνσις ἀπὸ τῶν
Μακεδονικῶν ὑποθέσεων τοῦ πολλοῦ Μαργαρίτη, τοῦ τετραπε-
ρασμένου καὶ ἐπιτηδειοτάτου τούτου προπανταδιστοῦ κατὰ τῶν
Ἑλληνικῶν συμφερόντων.

Τὸ γεγονός εἶνε γνωστὸν εἰς τὸν κ. Κ. Ὁρφανευδάκην, Θ.
Δεληγιάννην καὶ ἀναμφιβόλως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτε-
ρικῶν.

Ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Μαυροκορδάτου ἦτο μέγα πλήγμα
εἰς τὸ λείψανδρον ἔθνος ἡμῶν καὶ ἄφατος ἢ λύπη εἰς τοὺς γνωρίσαν-
τας αὐτόν. Δι' ἐμὲ ὅμως ἦτο δυστυχῶς καὶτι πλέον. Διότι πολλὰ
πράγματα, ἅτινα ἐγνώριζον μόνον ἐγὼ καὶ ἐκεῖνος, καὶ περὶ τῆς
ἀξίας τῶν ὁποίων θὰ ὠμίλει ἡμέραν τινά, ὅτε δὲν θὰ τὸν συνέδεε
τίποτε πλέον μετὰ τὰ Τουρκικὰ πράγματα, ἀναγκάζομαι ἤδη, στε-
ρούμενος ἀποδείξεων, νὰ ἀφήσω αἰωνίως ὑπὸ τὴν πλάκα τοῦ
ἀγνώστου. Διότι οὔτε ἐν τῷ παρόντι οὔτε ἐν τῷ ἐπομένῳ φυλ-
λαδίῳ, δὲν θὰ εἶπω τίποτε ἀπολύτως περὶ τοῦ ὁποίου δὲν ὑπάρ-
χουν ἀναμφισβήτητοι ἀποδείξεις. Καὶ τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐγὼ ὁ

ἀφανῆς καὶ ἄσημος, ὁ μὴ ἔχων εἰς τὴν διάθεσίν μου οὐδὲν οὔτε ὑλικὸν οὔτε ἠθικὸν μέσον, κατώρθωσα νὰ φανῶ πολλάκις χρήσιμος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν πρεσβειάν, ἥτις εἶχεν ὄλα τὰ μέσα διὰ πᾶσαν ἐργασίαν εἰς τὴν διάθεσίν της. Τολμῶ νὰ εἶπω ὅτι ἐὰν ὁ Μαυροκορδάτος ἦτο τολμηρότερος καὶ ἔθετε εἰς ἐνέργειαν σχεδίων τι, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπρότεινα, ἀναμφιβόλως τὸ Κρητικὸν ζήτημα θὰ ἐλύετο λίαν αἰσίως καὶ ἱκανοποιητικῶς καὶ ὁ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος ἐπομένως θὰ ἀπεσοβεῖτο καὶ τὸ ἠθικὸν γόητρον δὲν θὰ κατερακοῦτο. Πλὴν ὁ πολὺκλαυστος ἀνὴρ εἶχε πολλὰς ἀρετάς, ἀλλὰ δὲν ἦτο οὔτε διὰ τὴν σύλληψιν, οὔτε διὰ τὴν ἐκτέλεσιν μεγαλεπιβόλων καὶ παρατόλμων σχεδίων. Καὶ τὸ προτεινόμενον ἦτο λίαν παράτολμον καὶ ἂν καὶ προσελκύετο ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐπιτυχίας του, ἐδίσταζεν οὐχ ἦττον καὶ μοὶ ἔλεγε: «Εἶνε πολὺ σοβαρὸν καὶ χρειάζεται νὰ τὸ μελετήσωμεν πολὺ». Ἐπειὴ δὲ ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς ὑφῆς του, δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται νὰ τὸ παραδώσω εἰς τὴν δημοσιότητα, μὴ ἐπιθυμῶν ὁμῶς νὰ ἐκληφθῶ ὅτι λέγω φουσκωμέναις μπουμπουλήθραις, ὑπόσχομαι δημοσίᾳ ὅτι θὰ ἀνακοινώσω τοῦτο προφορικῶς εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, τὸν μόνον ἀρμόδιον νὰ ἐξακριβώσῃ περὶ τῆς ἀληθείας του, διότι εἶμαι βεβαιότατος, ὅτι ὡς ἐκ τῆς σοβαρότητός του, θὰ ὑπάρχῃ ἔκθεσις περὶ τούτου εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ σεπτοῦ πατρός του ἢ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν. Παρακαλῶ δὲ καὶ ἰκετεύω τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, ὄχι χάριν ἐμοῦ, ἀλλὰ χάριν τοῦ δικαίου, ὑπὲρ οὗ πᾶσα θεία ψυχὴ ἐδάκρυσε καὶ ἐνδιαφέρον καὶ ἀφοσίωσιν καὶ στοργὴν ἐκάστοτε ἀκατάσχετον ἐξεδήλωσε, ὄχι χάριν ἐμοῦ, ὃν ἐγὼ αὐτὸς δὲν κρίνω ἄξιον τῆς προσοχῆς καὶ φροντίδος καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀκόμη, ἀλλὰ χάριν τῆς φωνῆς τῆς ἀληθείας, τοῦ γνησίου τούτου τέκνου τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐχούσης τὴν ἰδιότητα καὶ τὸ χάρισμα νὰ καταυγάξῃ μὲ τὴν θείαν λάμψιν καὶ αἴγλην της τοὺς τολμῶντας νὰ τὴν ἀτενίσωσι καὶ νὰ τὴν λατρεύσωσιν, ὅπως εὐδοκῆσῃ νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὑπ' ἐμοῦ γραφομένων ὅτι συνέβησαν μεταξύ ἐμοῦ καὶ τοῦ ἀειμνήστου Μαυροκορδάτου. Καὶ ἐὰν πεισθῇ ἐκ τῶν μέσων ἅτινα ἔχει εἰς τὴν διάθεσίν Του ὅτι ταῦτα καὶ κατὰ κεραίαν δὲν εἶνε ἀληθῆ, τὸν ἐξορκίζω εἰς ὅ,τι ἀγαπητὸν καὶ πολὺτιμον ἐν τῷ κόσμῳ ἔχει, νὰ μὲ διαψευσῇ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως, πλαγίως ἢ ἐπισήμως. Ὑψηλότατε! Ἐχω κενώσει ἀγογγύστως μέχρι πυθμένος τὸ ποτήριον τῶν πικριῶν καὶ ἀναπολογητεῖ φορτία ὄλα συκοφαντιῶν καὶ λυσσαλέων καταδιωγμῶν. Ἦδη, δὲν ζητῶ οὐδεμίαν ἄλλην χάριν ἢ νὰ εὐαρεστηθῆτε νὰ θελήσητε νὰ

ἐρευνήσητε καὶ νὰ ἐξιχνιάσητε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐάν ποῦ εὕρητε ὅτι αὕτη σφαγιάζεται ὑπ' ἐμοῦ, ζητῶ τὴν μόνην χάριν νὰ μὲ διαψεύσετε. Ἐάν ὑποθεθῆ, Ὑψηλότατε, ὅτι μὲ πιστεύετε καὶ ἀρκεσθῆτε εἰς τοῦτο, χωρὶς νὰ ζητήσητε πληροφορίας ἀπ' ὅπου δεῖ, εἰς ἐμὲ δὲν εἶνε τὸ παράπαν τοῦτο ἀρκετόν. Πικρὸν παράπονον θὰ αἰσθάνωμαι ἀκουσίως πάντοτε ταράσσον τὰ μύχια τῆς ψυχῆς μου.

Ἦτο ἤδη Ἀπρίλιος μῆν, τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐδραιούτο ὁσημέραι καὶ ἐκέρδιζεν ἠθικῶς ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ κόσμου διὰ τῶν γενναίων νικῶν τῶν νεαρῶν Μεταπολιτευτῶν. Συμβουλία ἐπὶ συμβουλίῳν ἐγένοντο καὶ ἤδη ὁ φίλος μου, μοὶ εἶχε ἀναγγέλη ὅτι ἐπρόκειτο ἐκείνας τὰς ἡμέρας ν' ἀποφασισθῆ ἂν ἐδεῖ νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ Πύλη ἢ νὰ ἀποστείλῃ καὶ ἄλλον στρατὸν πρὸς κατάπνιξιν τοῦ κινήματος. Τοῦτο ἦτο τόσον σπουδαῖον πρὸ πάντων διὰ τὴν τύχην καὶ τὴν περαιτέρω ἔκβασιν τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος, ὥστε ἐνόμισα ὅτι ἀντὶ πάσης θυσίας ἐδεῖ νὰ καταστῶ ἐνήμερος ἐγκαίρως τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης τῆς Πύλης ἀποφάσεως. Τῷ ἀνέφερα εἰς τὸν κ. Μαυροκορδάτον, ἀλλὰ μὲ ἀπήλπισεν ὅτι ἠδύνατο νὰ μοὶ φανῆ χρήσιμος, διότι αἱ τοιαύται ἀποφάσεις τηροῦνται ἀπολύτως μυστικάι. Εἶχον ἀκούσῃ ἡμέραν τινα ἀπὸ τὸν φίλον μου ὅτι ἔν ἄρθρον τοῦ ἐξοχωτέρου καὶ σπουδαιότερου νεοτούρκου Μ., τὸ ὁποῖον εἶχε γράψῃ κατὰ τοῦ Σουλτάνου, εἶχε ταραξῆ σπουδαίως τοὺς κύκλους τοῦ Πιλδίξ· μοὶ ἐγεννήθη ἀστραπηδὸν μία ἰδέα. Ἐπρεπε διὰ νὰ ἔχω προθυμώτατον τὸν φίλον μου εἰς πᾶν ὅ,τι ἤθελον νὰ ἐξακριβώσω νὰ φαίνωμαι ὅτι δύναμαι νὰ τῷ παράσχω γαργαλιστικόν τι ἀντιστάθμισμα, ἱκανὸν νὰ διεγείρῃ τὴν φιλοδοξίαν του, ἣτις φιλοδοξία του ἔφθανε μέχρι τῶν βλέψεων τοῦ Πρωθυπουργικοῦ ἐδωλίου. Τῷ φέρω λοιπὸν καταλλήλως τὸ ζήτημα καὶ τὸν ἐρωτῶ πῶς δὲν κατορθώνει ὁ Σουλτάνος, ἀφοῦ τόσον φοβῆται τὸν Μ. νὰ τὸν φέρῃ ὀπίσω. Ἐχουν γίνῃ πράγματα γι' αὐτὸ τὸ πρόσωπον, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον, μοὶ ἀπαντᾷ. Δὲν μὲ φαίνεται ἀδύνατον, τῷ λέγω. Ἐχω μίαν ἰδέαν, ἐξακολουθῶ μετ' ὀλίγον, ἐνὸς σχεδίου καὶ δὲν μοῦ φαίνεται ἀδύνατον νὰ κατορθωθῆ ὥστε σὲ λίγον καιρὸ νὰ εὕρισκεται εἰς τὴν Πόλιν. Τὰς περαιτέρω λεπτομερείας καὶ συμβάντα ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δι' εὐνοήτους λόγους καὶ ὡς τὰ μάλα διεξοδικὰς περιττὸν θεωρῶ νὰ παραθέσω ἐνταῦθα.

Καίτοι δὲ ἐγνώριζον ὅτι ὁ Μ. διαμένει εἰς Αἴγυπτον, οὐχ' ἦττον δὲν ἐγνώριζον ποῦ ἀκριβῶς, εἰς Κάϊρον ἢ Ἀλεξάνδρειαν. Νὰ ἐξακρι-

θωθῆ τοῦτο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἦτο δύσκολον καὶ ἐπικίνδυνον καὶ δὲν ἤθελον νὰ δώσω λαβὴν ὑπονοίας εἰς τὸν φίλον μου ὅτι δὲν ἐγνώριζον περὶ τοῦ Μ. ὅσα οὐδεὶς ἕτερος. Γράφω λοιπὸν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας εἰς τὸν φίλον καθηγητὴν κ. Ἀχ. Ευλινάκην νὰ μοῦ τηλεγραφίση ἀμέσως ποῦ εὐρίσκεται. Ἐπίσης δὲ καὶ εἰς τὸν ἐν Καίρῳ διαμένοντα καὶ ἤδη ὑπάλληλον τοῦ Κυβερνητικοῦ τυπογραφείου κ. Νικολ. Κ. Παπαδάκην· μετ' ὀλίγον δὲ ἐλάμβανον ἀμφοτέρων τὰ τηλεγραφήματα, δι' ὧν μὲ ἐπληροφόρουσιν ὅτι διέμενε ἐν Καίρῳ.

Τοῦ λοιποῦ καθ' ἑκάστην μὲ ἐπεσκέπτετο ὁ φίλος μου διὰ τὸ φλέγον ζήτημα τὸ ὁποῖον τοῦ ἠνοιξα, ἐγὼ δὲ εὕρισκον εὐκαιρίαν νὰ γίνωμαι ἐνήμερος ὅπως ἀνυπόπτως ὅλων τῶν λεπτομερειῶν τῶν συμβαινόντων. Δι' ὃ καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐμάνθανον τὸ ἀκατόρθωτον καὶ δι' αὐτὰς τὰς πρεσβείας, ὅτι ἀπεφασίσθη νὰ σταλῆ πρὸς καταδιώξιν τῆς Ἐπιτροπῆς δέκα χιλιάδες στρατός, ὑπεριχυσάσης τῆς γνώμης ταύτης, τῆς ἐτέρας περὶ μερικῆς ὑποχωρήσεως, ἣν ἐπρότειναν τινὲς ὑπουργοί. Πλεῖστα δὲ γινώμαι ἀντηλλάσσοντο κατὰ τὰς ἐσπερίδας διὰ τε τὰ σοβαρά καὶ μὴ, ζητήματα εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πολλοῦ Σακῆρ Πασσᾶ, ὁπόθεν καὶ ὁ φίλος μου ἠδύνατο ἀφανῶς πλεῖστα ὅσα νὰ μαθάνῃ ὅταν ἤθελε. Καθιστῶ τὴν σοβαρὰν ταύτην εἰδῶσιν γνωστὴν ἀμέσως εἰς τὸν Πρεσβευτὴν καὶ εἶτα τὴν ἀναγγέλω καὶ εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἐγένετο κατόπιν ἡ πολιορκία τοῦ Βάμου, ἣρθη ὁ περιφανὴς ἐκεῖνος θρίαμβος τῶν Κρητικῶν ὄπλων, ἕνεκα τοῦ ὁποῖου πλέον τὸ Κρητικὸν ζήτημα ἐχρίσθη μὲ ὅλην τὴν σοβαρότητα καὶ τὴν αἰγλὴν τῶν ἀνδρικῶν ἀγώνων· κρούσματα σφαγῶν Ἀρμενίων ἀνηγγέλλοντο ἐκάστοτε καὶ ὁ βρυχηθμὸς τῆς φοβερᾶς λαίλαπος τοῦ φανατισμοῦ τοῦ Τουρκικοῦ ὄχλου, ἥτις κατέληξε μετ' ὀλίγον εἰς τὴν τρομερὰν ἐκείνην σφαγὴν τῶν ἐν Κων/πόλει Ἀρμενίων ἣρχισε πανταχόθεν προμηνυμένη.

Ἐν τῷ δευτέρῳ ἐκεῖνῳ ἀναθρασμῷ, ἡμέραν τινα κατὰ Ἰούνιον καὶ περὶ τὸν μεσημβρινὸν καύσωνα, μεταβαίνω εἰς τὸ ἐν Πέραν παράρτημα τοῦ ταχυδρομείου, κομίζων μακρὰν ἀλληλογραφίαν πρὸς τε τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τοὺς ἐν Ἀθήναις. Τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐξήγαγον ὅπως παραδώσω εἰς τὸ ταχυδρομεῖον τὰς ἐπιστολάς μου, κύριός τις μὲ ἄπταιστον περιβολὴν μὲ πλεισιάζει κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα του ἐπιστολὴν ἀνεπίγραφον καὶ μοὶ λέγει Γαλλιστί, ἐὰν καλῶς ἀντελήφθην καὶ τείνει συγχρόνως τὴν χεῖρα του πρὸς τὰς ἐπιστολάς μου.

« Πῶς ἐπιγράφετε παρακαλῶ τὰς ἐπιστολάς Σας Κύριε ; ».

Ἐὰν εἶχε δολίαν πρόθεσιν, ὡς τότε ἐξέλαβον νὰ ἴδῃ πρὸς ποίους ἀπευθύνω τὰς ἐπιστολάς μου ἢ ἰάν, ἄνευ ἄλλης τινος ὀπισθοβουλίας, ἤθελεν νὰ ἴδῃ εἰς ποίαν γλῶσσαν εἶνε αὐταὶ ἐπιγεγραμμένα καὶ τῷ ἐπιγράψω τὴν ἰδικήν του, ὡς συνήθως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰς Μεγαλοπόλεις, ὡς κατόπιν ψυχραιμότερον ἀναλογιζόμενος τὸ συμβάν, εὕρισκον ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ συνέβαινε, δὲν εἶνε εὐκολόν νὰ καθορίσῃ ἀδιστακτικῶς τις οὐχῆτον ἐγὼ τότε ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόβου τῆς ἀπεράντου κατασκοπίας κατεχόμενος ἐξέλαβον τοῦτον, ὡς εἶνε καὶ τὸ πιθανότερον, ὡς ἓνα ἐκ τῶν ἀπανταχοῦ διακεχυμένων κατασκοπῶν, τῶν μεταμορφωμένων καὶ ἀβρῶν, οἵτινες κατασκοπεύουσι, ἀντιλαμβάνονται τὰ πάντα, χωρὶς οὗτοι νὰ γίνωνται ἀντιληπτοί, ἐπιμελῶς φροντίζοντες νὰ μένωσιν ἄγνωστοι εἰς πάντας. Τὸ ἀποτρόπαιον φάσμα τοῦ κινδύνου εἰσέδυσεν ἀμέσως ἐν ἐμοὶ δι' ὅλων τῶν αἰσθήσεών μου, τὸν ὄθησα βιαίως πεσόντα ἐπὶ ἑνὸς καθίσματος καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὴν ἕνεκα τοῦ μεσημβρινοῦ καύσωνος σπάνιν τῶν ἀνθρώπων, ἐχώθην εἰς ἓνα ὄρομίσκον μὲ ἐλιγμοὺς καὶ παραδρομίσκους πρὸς τὸν Γαλατᾶν ἄγοντα καὶ διεπεραιώθην εἰς τὸ ἐξῶθεν τῆς Κ)πόλεως *Γεντὶ Κουλέ*, εἰς φίλον μου τινά. Ὑπόγειον ἀνυποφόρου βρώμας μὲ ἐφιλοξένησεν 8 ἡμέρας ὁπότε ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀφίξεως ἀτμοπλοίου μὲ Ἀγγλικὴν σημαίαν, οὗ ὁ πλοίαρχος ἦτο γνωστός εἰς τινὰ φίλον μου, μοὶ ἀποστέλλονται τὰ ἐνδύματα ἑνὸς ναύτου καὶ τῇ συνοδείᾳ τῶν ἄλλων ναυτῶν τραγουδῶντες ἐξαπατοῦμεν τὸν σκοπὸν καὶ ἐπιβιβάζομαι τοῦ πλοίου. Καθεὶς ἴσως θὰ ὑποθέσῃ, ὅτι ἀφιχθεὶς εἰς Ἀθήνας, θὰ ἐξεμεταλλείθην τὸ ἀτύχημα, θὰ ἐγένοντο μὲ παχέα γράμματα εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀφηγήσεις ἐπὶ ἀφηγήσεων καὶ συνεντεύξεις ἐπὶ συνεντεύξεων, ὅτι θὰ ἀνεστάτωνα τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ τὸ Κομητάτον δι' ἄλλεπαλλήλων γενναίων χρηματικῶν ἀφαιμάξεων καὶ τέλος, ἂν ὄχι περισσότερα, ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὅσα ἔπρεπε θὰ ἔλεγον καὶ θὰ διέδιδον. Πλὴν μιᾶς παρέας ἀπὸ φίλους μου, εἰς ἣν ἐξηναγκάσθην νὰ διηγηθῶ τὸ συμβάν τὴν πρώτην ἐσπέραν τῆς ἀφίξεώς μου, ὅπου ἀκόμη διετέλουν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ἐντυπώσεων καὶ τοῦ κινδύνου ὃν διέτρεξα, προκαλῶ πάντα οἷον δῆποτε νὰ εἶπη, ἂν ποτὲ οὔτε μίαν λέξιν, οὔτε εἰς τὰς ἐφημερίδας, οὔτε εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς, οὔτε εἰς ἄλλον οἷονδῆποτε ἠθέλησα ποτὲ ρεκλαμαριζόμενος καὶ ἐκμεταλλεούμενος νὰ εἶπω, ἢ νὰ ἐπικαλεσθῶ κἂν τὸ γεγονός. Ὅταν ἐφόρεσα τὰ ἐνδύματα τοῦ ναύτου, ἄφησα βεβαίως τὰ ἰδικά μου, ὅπου εἰς τὴν τσέπη τοῦ σακακιῦ μου ὑπῆρχε με-

ταξὺ τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐν λόγῳ ἀποδοκιμαστικὴ διὰ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐπιστολὴ μου πρὸς τὸν Σουλτάνον, ἦν πάντοτε μαζί μου ἔφερον. Τὰ φορέματά μου τὰ πῆρε ἓνας φίλος μου, παραπλευρῶς τοῦ ὁποίου ἐκάθητο εἰς, Κρής Γ. Στρ. . ., ἀπόβρασμα κακοθηείας, τοῦ ὁποίου τὸ ἐπάγγελμα δὲν μοὶ ἐπιτρέπει ἡ δημοσία αἰδῶς νὰ εἴπω, ἀλλὰ δύνασθε νὰ τὸ μάθετε ἀπὸ τὸν κ. Α. Κανδαράκη, πρὸς δὲ ἓνας καθαιρεθεὶς ὑπολαχαγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ. Τὰ καθάρματα ταῦτα λαβόντα γινῶσιν, ὡς ἔμαθον εἶτα, τῆς εὐρεθείσης εἰς τὴν τσέπην τοῦ σακκακίου μου ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Σουλτάνον, τὴν λαμβάνουν δι' ἐκβιασμοῦ καὶ ἀπειλῶν παρὰ τοῦ φίλου μου, τὴν πηγαίνουν διὰ νὰ πουλήσουν ἐκδούλευσιν εἰς τὸ προξενεῖον καὶ γράφουν εἰς τὸ ἐν Ἑλλάδι Ὑπουργεῖον ὅτι διὰ τοῦ ἀγρῦννου πατριωτισμοῦ των ἀνεκάλυψαν ἓνα ὑποπτον, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει ὅτι ἔλεγον φαῦλα ψεύδη, διότι τὸ πληρεξούσιον ἔφερε ἡμερομηνίαν Σεπτεμβρίου καὶ τότε ἦτο Ἰούνιος, ὥστε δὲν ἐχρειάζετο μεγάλη σοφία διὰ νὰ ἐννόησῃ τις ὅτι, ὁ ἔχων δολίαις προθέσεις, δὲν παρεμένει ὕστερα ἀπὸ δέκα ὅλους μῆνας κατὰ τοὺς ὁποίους τὰ κατεῖχε, νὰ ἀποστείλῃ πρὸς διαφώτισιν τοιαῦτα ἔγγραφα πρὸς τὴν ἐνδιαφερομένην Κυβέρνησιν.

Ἄλλὰ καὶ ἄλλο μᾶλλον ἀπλούστερον καὶ διὰ τὸν κοινότατον νοῦν, ἦτο ὅτι τὰ ἔγγραφα ταῦτα τὰ ἔφερον μαζί μου καθ' ὅλας τὰς ἡμέρας ποῦ εὐρισκόμην ἐν Γεντί Κουλέ καὶ κατόπιν τὰ ἄφησα ἐκσυσιῶς ὁμοῦ μὲ τὰ φορέματά μου· ἐὰν λοιπὸν ἦτο καὶ κατ' ἐλάχιστον ἐπιλήψιμα δι' ἐμέ δὲν θὰ τὰ ἔσχιζον καὶ δὲν θὰ τὰ ἐξηφάνιζον, ἀλλὰ θὰ τὰ παρέδιδα ὁ ἴδιος εἰς ξένας χεῖρας; Ἐγράψαν δὲ καὶ πρὸς διαφόρους εἰς Ἀθήνας ἐπιστολάς ἀναγγέλοντες τὸ μέγα γεγονός. Ἴδου δὲ ἡ ἀφετηρία ὅλων τῶν κατόπιν. Ἡμέραν τινὰ πηγαίνει εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὁ Παπᾶ Μαλέκος καὶ Ἐμμ. Φρατζεσκάκης καὶ ὁ γραμματεὺς τοὺς ἐρωτᾷ: Δὲν μοῦ λέτε, τί πρᾶγμα εἶνε ἓνας κάποιος Δημ. Βουτετάκις; διότι ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔχομεν ἐπιστολάς ὅτι εἶνε ὑποπτος. Αὐτοὶ εὐτυχῶς ὡς μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἐγνώριζον ἢν εἶχον ἐντολὴν καὶ ἔδωσαν τὰς δεούσας πληροφορίας, ἀλλὰ πρὸ τούτων ἀπὸ πόσους ἄλλους ἄρᾳ γε δὲν θὰ ἐζητήθησαν αἱ αὐταὶ πληροφορίες καὶ οἱ ὁποῖοι μὴ γνωρίζοντες ὄχι μόνον τὴν ἐντολὴν τὴν ὁποίαν εἶχον παρὰ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰς ἐνεργείας μου ἐπομένως, ἀλλ' οὔτε κἂν τὸ ἄτομόν μου, θὰ διετυμπάνισαν κατόπιν τὴν δηλητηριώδη διὰ τὴν τιμὴν μου ἐρώτησιν; Ἡμέραν τινὰ ἤμην εἰς τοῦ κ. Κ. Παινέση. Ἐρχεται ἓνας φίλος τευ καὶ ἄγνωστός μου καὶ τότε καὶ ἔτι καὶ

τὸν ἠρώτα ἐπὶ παρουσίᾳ μου, ὅτι τοῦ γράφουσι ἀπὸ τῆς Πόλιν νὰ ἐξετάσῃ τί πρᾶγμα εἶνε ἓνας Βουτετάκης. Ἐκείνην τὴν στιγμήν ἦλθε καὶ ὁ κ. Φραντζεσκάκης. Τοῦ ἀπαντοῦν: νὰ τον καὶ ἐρώτησέ τον τί τρέχει. Ἴσως οἷος δῆποτε ἄλλος θὰ εὐχαριστεῖτο ὅτι τῷ ἐδίδετο εὐκαιρία νὰ διαλευκάνῃ τὰ πράγματα. Πλὴν καθεὶς μὲ τὸν χαρακτήρᾳ του καὶ μὲ τὰ ἐλαττώματά του. Τῷ ἀπαντῶ λοιπόν: Νὰ γράψετε, Κύριε, εἰς αὐτὸν ποῦ σᾶς γράφει ὅποιος δῆποτε καὶ ἂν εἶνε, ὅτι τὸν ἀπαξιῶ καὶ τῆς περιφρονήσεώς μου: Θὰ νομίζετε ἴσως ὅτι θὰ ἔτρεψα, ἅμα τῷ ἀκούσματι, δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ νὰ διαφωτίσω καὶ νὰ διαψεύσω τὴν ἄτιμον διάδοσιν, πρᾶγμα δι' ἐμὲ εὐκολώτατον. Ἄς εὐρεθῇ οὐχ ἦττον εἰς καὶ μόνον ἐξ ὄλων τῶν Κρητῶν νὰ εἶπῃ ὅτι μὲ ἤκουσε ποτὲ ἀποπειρώμενον κἂν νὰ διαψεύσω ἢ νὰ ἀναιρέσω ὅ,τι δῆποτε περὶ ἐμοῦ καὶ ἂν διέδιδον, ὅσον ἀποτροπαίως καὶ ἂν ἦτο νεθυμένον καὶ ἐπηυξημένον. Τὴν χονδροειδῆ ταύτην ἰδιοτροπίαν μου, ὡς πᾶς τις θὰ τὴν ὑποθέτῃ βεβαίως, θὰ δυνηθῇ νὰ τὴν ἐννοήσῃ μόνον ἐκεῖνος, ὅστις ἔλαβε ἀπροσδόκητόν τι πλῆγμα τόσον ἄδικον ὅσον καὶ ἄτιμον: μόνον ἐκεῖνος, ὅστις συναισθάνεται τὴν χαώδη διαφορὰν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν κατηγορῶν του καὶ εὐρίσκει ἐαυτὸν ἀνώτερον μιᾶς ἀποδομένης αὐτῷ βδελυρᾶς πράξεως. Μὲ ὄλον δὲ τὸν σεβασμὸν ὃν ἔχω πρὸς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, εὐρίσκω πολὺ ἀπρηχαιωμένην καὶ πολὺ δουλοπρεπῆ καὶ ἀναξίαν τῆς ἀνδρικής αὐτοπεποιθήσεως καὶ ὑπερηφανείας τὴν ῥῆσιν: Φροῦ θὰς διαβολὰς κἂν ψευδεῖς ὡσιν. Δέον λοιπὸν πᾶς τίμιος ἄνδρας νὰ μεταβάλλεται εἰς ταπεινὸν ὑπηρέτην τοῦ πρώτου διαβολέως; Νὰ κατέρχεται μέχρι τοῦ ψυχικοῦ καὶ φρονηματικοῦ ἐπιπέδου, ἐφ' οὗ εὗτος ἵσταται καὶ νὰ ἐξομολογῆται καὶ νὰ σταυροκοπῆται πρὸ αὐτοῦ; Αἶ, πρὸ τῆς τοιαύτης, ἀνάδρου λιποψυχίας καὶ φρονηματικῆς ταπεινώσεως, προτιμῶ τὴν καθήλωσιν.

Εἰς τὴν Μεταπολιτευτικὴν Ἐπιτροπὴν ἀπέστειλα περὶ τὰς τριάκοντα μακροσκελεῖς ἐκθέσεις καὶ ἐπιστολάς. Δυστυχῶς ἄλλαι μὲν τούτων ἀπωλέσθησαν καθ' ὁδὸν καὶ ἐκ τῶν ταχυδρομείων καὶ ἄλλαι κατὰ τῆς δυσχερεῖς ἀνὰ τὰ ὄρη περιπλανήσεις τῆς Ἐπιτροπῆς. Εὐτυχῶς δὲ αἱ διασωθεῖσαι εὐρίσκονται ἤδη εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δὴ αὐτολεξεῖ πρωτοκολλημέναι ἅπασαι εἰς τὸ πρωτόκολλον αὐτῆς.

Παραθέτω ὅθεν κατωτέρω ἐπίσημά τινα ἀποσπάσματα τούτων καὶ παραπέμπω τὸν βουλόμενον νὰ ἀναγνώσῃ πλείονα ἐκ τῆς

πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀλληλογραφίας μου, καὶ νὰ διαφωτισθῇ περισσότερο, εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς.

Τὰς περισσοτέρας τῶν ἐπιστολῶν μου ἀπέστελλον πρὸς τὸν ἐν Χανίοις ἰατρὸν Ε. Μουντάκην μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τὰς ἀποστέλλῃ δι' ἀσφαλοῦς μέσου πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν.

Ἴδού λοιπὸν ὀλίγα τινὲς ἐκ τούτων.

Ἀγαπητέ μοι ἰατρέ,

Τὴν σιγμὴν καθ' ἣν χρερτίω τὰς γραμμὰς ταύτας ἡ ψυχὴ μου κατέχεται ὑπὸ μεγίστης ἀθυμίας, αἰσθάνομαι δὲ ἑμαυτὸν τόσον σινοχωρημένον, ὥστε νομίζω ὅτι ὑπόκειμαι εἰς τὸν κίνδυνον τῆς ἀσφυξίας, ἀκούω δὲ τὸν ἑαυτὸν μου νὰ σκάσῃ. Τοῦτο δὲ δι' ἠθικὸὺς λόγους. Ἐνιαῦθα συνέβησαν σκάνδαλα τινὰ ἀφορμὴν ἔχοντα τὰς ἐκ Κρήτης πληροφορίας τινῶν, συνεπεία τῶν ὁποίων πολεμεῖται τὸ ζήτημα. Ἐγὼ δὲ ἀκούω καὶ αἰσθάνομαι ἑμαυτὸν ἔχοντα τὸ σθένος καὶ τὴν δύναμιν ν' ἀντεπεξέλθω.

Ἐξηγοῦμαι. Ἐχθρὸς Δευτέραν ἤλθεν ἐξ Ἀθηνῶν ταχυδρομεῖον περιέμενον ἀπάντησιν ἀπὸ τοῦς κλπ. . . . μετὰ τῶν ὁποίων μοῦ ὑπεδείξατε ὅτι ὀφείλω νὰ συνεργάζωμαι. Τῶν ἔγγραφα δὲ πρὸ 20 ἡμερῶν στείλας κλπ. . . . Καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ διάστημα δὲν ἔπαυσα νὰ καλλιερῶ τὸ ζήτημα. Κατέστρωσα δὲ σχέδιον οὕτω πως, ὥστε νὰ μὴ δύναται παρὰ νὰ μᾶς ἰκανοποιήσῃ. Ἀὔριον περιμένω ἀπάντησίν σας ἀναλόγως τῆς ὁποίας θὰ συμμορφωθῶ, καθ' ὅτι σᾶς ἔγραψον ἐν προηγουμένῃ μου*) τὸ σχέδιον μὲ τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἐργασθῶ πρὸς ἐπιτυχίαν μεγαλιτέρων ἀποτελεσμάτων, εἰ δ' ἄλλως νὰ προβῶ καὶ ἄνευ αὐτοῦ καὶ ὅσα ὅσα. Σοῦ γράψω καὶ διὰ τοῦ κ. . . . (ἐκ τοῦ ὁποίου θὰ λάβῃς 10 λίρας νὰ μοῦ τὰς στείλῃς) ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ μοῦ τηλεγραφῆσῃς (συνθηματικῶς ὡς σοῦ ἔγραψον) ἀμέσως μετὰ τὴν ἀφίξίν του ἂν πρέπη νὰ περιμένω ἕως ὅτου προπαρασκευασθῶσι τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ σχεδίου μου ἢ ὄχι καὶ ἐνῶ

*) Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἰς ἣν εἶχε καταστρωθῆ ὁλόκληρον τὸ σχέδιον τῆς ἐργασίας μου καὶ πολλὰ ἐνδιαφέροντα καὶ οὐσιώδη ὡς πρὸς τὸ καθ' ὅλου ζήτημα καὶ τὰς πρώτας βολιδοσκοπήσεις καὶ ἐντυπώσεις, ἀπολεσθεῖσα, ὡς φαίνεται, δὲν εὗρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

ἐξάπαντος περιέμενον τηλεγράφημα, σὺ χαμπάρι ποῦ τὸ ᾗηρες
 Χθὲς εἰς τῶν δικηγόρων ὁ κ.
 Διοικητῆς ἄλλοτε ἐν Μολδοβλαχία μὲ ἠρώτα: Βρῶ ἀδελφέ, τί γί-
 νεται τὸ Κρητικὸν ζήτημα; ἐνῶ οἱ πρέσβεις ἔκαμαν ἐντόνους παρα-
 στάσεις εἰς τὸν Σουλτάνον καὶ τῶρα οὔτε λόγος γί-
 νεται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας». Τί γὰρ τοῦ εἶπω παρα-
 καλῶ; Τί τοὺς ἔχετε τοῦλάχιστον αὐτοὺς εἰς
 τὰς Ἀθήνας καὶ δὲν ξεσχίζονται εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας;
 Ἐδῶ ὅπου ἐπὶ πάντων δεσπόζει ὁ τρόμος σχηματίζεται ἡ ἰδέα
 περὶ ἐκάστου ζητήματος ἐκ τῶν Ἑλλ. Ἐφημερίδων.

Εἶνε ὁμως ἀνάγκη καὶ ἀνάγκη ἐργασίας ἀόκνον ἵνα μὴ τὸ
 καταπνίξωσι, καθότι εἶνε πολλοὶ οἱ πολέμοι. Ἡ Διοίκησις, τὸ
 Προξενεῖον, πλείστοι ἐξέχοντες Κρήτες, ὥστε χρειάζεται ὁμόνοια
 καὶ ἐργασία μεγίστη διὰ τὰ μὴ καταπέση. Μὴν
 ἀπελπισθῶσιν ὁμως νὰ διαλύονται διότι εἰς τὴν ἀρχὴν χρειάζεται
 μέγας πάταγος. ἵνα οὕτω ἐξαναγκασθῇ ὁ κόσμος νὰ τὸ ὑποστη-
 ρίξῃ. Ἐνθυμεῖσθε εἰς τὰ 89 ὅπου ἤρχισε μὲ 5 ἀνθρώπους καὶ
 εἶτα πόσοι τὸ συνεμερίσθησαν; Δοιπὸν ὅσον ἤμπορεῖτε ἐργασθῆτε
 εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἐφημερίδας καὶ Εὐρωπαϊκὰς. Πρέπει νὰ
 μανθάνω ὅτι κάμνετε καὶ τι καὶ ἐγὼ αὐτὸ ἐπιτηδεύω καὶ τορ-
 νεντὰ τὸ μεγαλοποιῶ καὶ τὸ κάνω ἐποχὴ τοῦ 1821. Στείλει τὴν
 ἐπιστολήν μου εἰς τοὺς ἔξω, ἵνα ἐκεῖνοι οκεφθῶσι περὶ τῶν γρα-
 φομένων μου. Αὐριον ἀναλόγως τῆς ἀπαντήσεώς σας θὰ μεταβῶ
 παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, καθ' ὅτι προχθὲς ἀνεκοίνωσα
 αὐτῷ ἐλάχιστα ὡς ἐκ τοῦ ἀκαταλλήλου χρόνου καθ' ὃν τὸν
 εἶδα καὶ μοῦ ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν του νὰ μὲ βλέπῃ ὅταν ἔχω
 εἰδήσεις. Μὲ γνωρίζει ἀπὸ σύστασιν τοῦ κ. Σκουλούδη ὅταν πρω-
 τοῦλθον.

Κωνσταντινούπολις 10 Ὀκτωβρίου 1895.

Σε φιλῶ ἐγκαρδίως

* Δημοσθένης Παπαδόπουλος
 ἤτοι Δημήτριος Σ. Βουτετάκης.

* Πάσας τὰς ἐπιστολάς μου ὑπέγραψον μὲ τὸ ψευδώνυμον Δη-
 μοσθένης Παπαδόπουλος.

Πρὸς τὴν σεβαστὴν μοι Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Μεταπολι-
τεύσεως Κρήτης διὰ τοῦ Προέδρου αὐτῆς κ. Μ. Κούνδουρου.

Ἀγαπητοί μοι συμπατριῶται,

Θαρρεῖτε! Θαρρεῖτε! Τὰ πάντα αἰσίως βαίνουν. Διὰ τῆς ἐπι-
μονῆς καὶ ὑπομονῆς τὰ πάντα κατορθοῦνται. Ἔλαβον τὴν ἔκθεσιν
Ἑμῶν. Μὴ λαβὼν δὲ καιρὸν διὰ τοῦ προηγουμένου ταχυδρ. νὰ
Σᾶς γράψω, ἀπαντῶ εἰς αὐτὴν νῦν. Βεβαίως ὁ μὴ γνωρίζων καὶ
σπουδάσας τὰ ἐδῶ πράγματα δύναται νὰ νομίσῃ τὰ πάντα εὐκο-
λώτατα. Πλὴν ἐγὼ ὅστις ἔλαβον πικρὰν πείραν τῶν πραγμάτων,
ὅστις μετέβην παρὰ τῷ παρεπιδημοῦντι ἐπιταῦθα κ. Κουρτζῆ ὡς
καὶ προηγουμένως σᾶς ἔγραφα*) καὶ μέ ἐξέλαβεν ἴσως ὡς βαγα-
πόντι. εἰπὼν μοι «τί θὰ κάμουν καὶ 5 καὶ 10 χιλιάδας λίρας ἂν
μαζεύσητε· ὁ Ναπολέων εἶπεν ὅτι ὁ πόλεμος εὐρίσκει τὰ χρήματα
καὶ μοὶ ἔστρεψε εἰτα τὰ νῶτα». Ἐγὼ ὅστις ἐπῆγα τρεῖς εἰς τὸν κ.
. ἕνα τῶν ἐξοχωτέρων ἐπὶ πλοῦτῳ καὶ δὲν κατώρ-
θωσα νὰ μὲ δεχθῆ καὶ ὅστις ἐσπούδασα ἀρκετὰ τὰ ἐδῶ πράγματα
καὶ ἐνόησα ὅτι μὲ τὰς δυνάμεις μου καὶ μόνας, ὡς μοὶ ἔγραφετε,
δὲν θὰ ἠδύναμην νὰ πράξω σχεδὸν τίποτε, καὶ δὲν θὰ ἠδύνατο
νὰ πράξῃ καὶ πᾶς τις ἐξ ὑμῶν ἐὰν εὐρίσκετο εἰς τὴν θέσιν μου,
. ἀπεφάσισα ὅπως παντὶ σθένει δημοιοργήσω ἢ
ἐφεύρω βοηθητικόν τι μέσον καὶ ἀφοῦ τὸ πρῶτον σχέδιον τῆς
ἐξ Ἀθηνῶν ἠθικῆς συνδρομῆς ἐνανάγησε, ὡς καὶ ἐκεῖθεν μοὶ
ἔγραψαν, δὲν ἀπηλπίσθην μ' ὅλας τὰς ἀποτροπὰς τῶν ἐν Ἀθήναις,
γραφόντων μοι ὅτι νὰ παύσω τοῦ νὰ κινδυνεύω ἀδίκως, καθότι
δὲν εἶνε ἀνάγκη εἰσέτι, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι σᾶς ἐξοικονομοῦν τὰ ἀναγκαῖα
πρὸς τὸ παρὸν καὶ μᾶλας τὰς ἀποθαρρύνσεις τῶν ἐδῶ, καθότι
σᾶς διαβεβαίω διὰ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διαβεβαίωσι ἕνας τίμιος
ἄνθρωπος ὅτι, οὔτε εἰς καὶ μόνος εὐρέθη ἐξ ὅσων ἐδῶ τὸ ἀνεκί-
νωσα νὰ μὴ μὲ ἀποτρέψῃ, νὰ μὴ μὲ ἀποθαρρύνῃ καὶ νὰ μὴ μὲ
φοβίση διὰ τῶν ζωνηροτέρων χρωμάτων. Δὲν ἀπηλπίσθην, λέγω,
ἄλλ' ἐθέσα εἰς καλλιέργειαν ἄλλο μέσον. Ἐσκέφθην ὅτι μόνος ὁ
Πρέσβυς ἐδῶ ἠδύνατο νὰ ἐργασθῆ ἀποτελεσματικῶς δι' αὐτὴν τὴν

*) Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἀπολεσθεῖσα δὲν εὐρέθη εἰς τὸ
ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

ὑπόθεσιν. Πλὴν δυστυχῶς ὁ Πρέσβυς εἶνε ἐναντίος. Τί νὰ πράξω; μόνος μου νὰ ἐργασθῶ; Εἶμαι βεβαιότατος ὅτι θὰ ματαιοπονήσω Ἐσκέφθην ὅτι εἶνε ἀνάγκη ὅπως ἐφεύρω μέσον καὶ διαθέσω ὑπὲρ (τουλάχιστον ὡς ἄτομον) τὸν Πρέσβυν. Ἀφοῦ τετράκις τὸν ἐπισκέφθην, καλλιεργῶν τὰ πράγματα ἐκάστοτε, ἀφοῦ μετεχειρίσθην πλεῖστα μέσα, ἀφοῦ ἐπρολείψαμι τέλος τὴν ὁδὸν ἀρκετά, ἤλθεν ἡ ὥρα νὰ τῷ ἐκθέσω τὰ πράγματα καὶ νὰ τοῦ ζητήσω τὴν ὑποστήριξίν του. Πρᾶγμα κρῦο ξέρετε, διότι ἐκ τῶν προτέρων ἤμην βέβαιος περὶ τῆς ἀπαντήσεως, ἣν θὰ μοι ἔδιδεν. Μειτέβην λοιπὸν παρ' αὐτῷ, τῷ ἀνέγνωσα προκαταρκτικῶς τὴν ἐκθεσίν Ἐμῶν καὶ εἶτα τῷ ἀνέφερα περὶ τῆς ἐντολῆς ἣν μοι ἀνεθέκατε. Μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν πολλῶν καὶ διαφόρων μοι λέγει: «Νὰ γράψῃς εἰς τὸν κ. ὅτι ἡ Σμύρνη (ψευδώνυμον σκοπίμως τεθὲν) εἶνε κατάλληλον μέρος ἕως πρὸς τὴν μίαν αἰτησίαν του, τουτέστιν τὴν ἐξακρίβωσιν τῶν συμβαινόντων καὶ διενεργουμένων καὶ τὴν ἐξέλιξιν ἣν λαμβάνει καὶ θὰ λάβῃ τὸ ζήτημά Σας, ὅσον ὅμως ἀφορᾷ τὴν δευτέραν αἰτησίαν των (τῆς συλλογῆς τουτέστιν ἐράνων) ἡ Σμύρνη εἶνε ὅλως ἀκατάλληλον μέρος καὶ δὴ τὸ ἀκαταλληλότατον πάντων, διότι πάντες οἱ ἐδῶ ὁμογενεῖς ὡς ἐκ τῆς τελευταίας γενομένης οἰκονομικῆς κρίσεως ὑπέστησαν σημαντικωτάτας ζημίας καὶ διότι ὡς ἐκ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως, εἶνε πεφοβισμένοι πάντες καὶ ἐξ ἄλλου οἱ πλουσιώτεροι τούτων οἱ λείπουν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ὁ δὲ κ. ὑπέστη τόσας ζημίας σημαντικὰς ἑσχάτως, ὥστε κατέστη ἀπροσπέλαστος» (αὐτὸς δὲ ἐγὼ ἀναφέρω ὅτι ἐπισκέφθην τρεῖς χωρὶς νὰ μὲ δεχθῆ).

Δὲν μοι ὑπελείπετο πλέον ἢ νὰ λάβω τὴν σίασιν ἐκείνην ἣν λαμβάνει ὁ ἀπηλπισμένος καὶ νὰ τοῦ εἶπω εἰς ἐπισφράγισιν ὅ,τι ἐν τῇ ἐξάψει μου μοι ἐπῆλθε· «Δὲν λαμβάνετε ὑπ' ὄψει Σας, Ἐξοχώτατε, ὅτι οἱ Κρηῖτες εὐρισκόμενοι εἰς τὴν θέσιν εὐρίσκονται σήμερον καὶ μὴ εὐρίσκοντες οὐδαμῶθεν χεῖρα βοήθειας, δυσὶν θάτερον, ἢ εἶνε ἠραγκασμένοι νὰ προβῶσιν εἰς τὰ ἔσχατα τῶν διαβημάτων, τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὁποίων θὰ εἶνε καταστρεπτικώτατα δι' αὐτούς, ἢ νὰ ὑποκύψωσιν εἰς ἐξευτελισμούς· νὰ ἐπιτρέψωσι νὰ καταπέσῃ τὸ γόητρον των, ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ Κρηὶς αἰσθάνεται τὸ εἶνε του, τὴν ὑπαρξίν του, τὸν ἀνθρωπισμὸν του, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου ἀπαξιῶ νὰ ζήσῃ, καθότι δὲν ἐπιθυμῆ νὰ ἀφομοιωθῆ μὲ τοὺς Ἀρμενίους καὶ ἄλλους ὁμοίους λαούς, οἵτινες καὶ ἂν τι πράττωσι, τὸ πράττουσι ἐξ ὕλικού συμφέροντος ἢ ἐξ ὑποκινήσεως καὶ οἵτινες δὲν

ἔχουν τὴν συναίσθησιν καὶ ὑπερηφάνειαν τοῦ Κρητός, τοῦ ἱστορικῶν του μεγαλείου κλ. Ὁ Κρής, Ἐξοχώτατε . . . οὐδὲ ταπεινοῦται διὰ τῶν ἡτιῶν καὶ συμφορῶν, ἀλλὰ πάντοτε ὑπερηφάνως καὶ γενναιοφρόνως τὰ πάντα ὑπομένει ἀγογγύστως καὶ μόνον ὅταν βλέπει τοὺς ἀδελφούς του, ὑπὲρ ὧν ἐθνύσιασεν ὅτι πολίτημον εἶχε, ἐγκαταλείποντας αὐτὸν τόσον εὐλόως, τότε αἰσθάνεται ἑαυτὸν καταβυλλόμενον ὑπὸ ψυχικοῦ τοιοῦτου ἄλγους, οἷον ὑπάρχει εἰς τὰς γενναίας καὶ ὑπερηφάνους μόνον ψυχάς. Ἡμεῖθα ὁ ἀτυχέστερος πλὴν καὶ ὁ πολυπαθέστερος λαὸς τῆς ὑψηλίου. Δὲν ζητοῦμεν ἀδικίας, ζητοῦμεν ἐκεῖνα πρὸς ἀπόκτισιν τῶν ὁποίων χιλιάδες Κρήσσαι μελανημονοῦσι νῦν. Ζητοῦμεν ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον πολὺ ἀκριβὰ ἐπληρώσαμεν. Ἐὰν μᾶς θεωρῆτε ἀναξίους ὑποστηρίξεως, ἀφήσετέ μας εἰς τὴν τύχην μας, καὶ ἡμεῖς θὰ πράξωμεν οὐδὲν ἄλλο παρ' ὅτι ὁ ἐν ἀπογνώσει καὶ ἀπελπισίᾳ εὐρισκόμενος δύναται νὰ πράξῃ. Ἐχομεν ἀρκετὸν θάρρος ὥστε νὰ ἀποδείξωμεν εἰς τὸν κόσμον ὅτι δύναται μὲν νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἰσχύος του, οὐχὶ ὁμως καὶ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ ν' ἀποθάνωμεν ἐνδόξως».

Βεβαίως ἡ ἔξαψίς μου ἐνταῦθα ἐκορυφώθη καὶ ἐκεῖνος ὅστις εἶνε πραγματικῶς αἰσθηματίας, συνεκινήθη. Ὑπερ ἐγὼ ἐπεξήτουν, καὶ μοι λέγει :

— Ἐγὼ εὐχαρίστως προσφέρομαι νὰ πράξω πᾶν τὸ ἐπ' ἐμοί, ἀλλὰ δὲν εἶνε εὐκόλον ὑπὸ τὰς παρούσας περιστάσεις.

— Ἡμεῖς, Ἐξοχώτατε, δὲν ζητοῦμεν ἀδύνατα, ἀλλ' ὅτι εἶνε δυνατὸν, διότι φρονῶ ὅτι δὲν ἐξέλειψαν οἱ ὁμογενεῖς ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὡς πρόγραμμα ἐν τῷ βίῳ των ἔχουν τὴν ὑποστήριξιν παντὸς ἐθνικοῦ σκοποῦ.

— Τότε ἔμποροῦμεν, μοι λέγει νὰ πράξωμεν καὶ τι, ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ προκαλέσωμεν δ' ὅς λέξεις ἀπὸ ἕνα σωματεῖον ἐπίσημον, ὅπως τὸ ἐν Ἀθήναις (τοῦ εἶχον εἶπη ὅτι εἶχε σχηματισθῆ τοιοῦτο ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τὸν Ρενιέρην, Ρικάκη κτλ.) καὶ νὰ μοι λέγουν ὅτι νὰ συνδράμω ὑμᾶς πρὸς τοῦτον τὸν σκοπὸν. Ἐγὼ δὲ τότε θὰ προσεκάλουν τινὰς καὶ θὰ τῶν ἔλεγον Ἰδὸν τί μοῦ γράφουν ἐξ Ἀθηρῶν καὶ θὰ ἤνοιγα κατάλογον νὰ προσφέρῃ ἕκαστος ὅτι ἤθελεν. Ἐὰν δὲ δέν σας δυσκολεύῃ ἀναλαμβάνω νὰ γράψω εἰς τὰς Ἀθήνας, μάλιστα θὰ γράψω ὅτι ἤλθετε καὶ μοι ἐδείξατε τὰ ἔγγραφα σας». Ἐγὼ δὲ βεβαίως δὲν ἠδυνάμην νὰ τοῦ πῶ καὶ ὄχι, διότι τότε θὰ διέτρεχον τὸν κίνδυνον νὰ ἐκληφθῶ ὡς βαγαπόντης καὶ ἐπομένως φοβοῦμαι νὰ γράψῃ ὅτι μετέβην καὶ τῶ

εἶπον ὅτι μοι ἀναθέκατε τοιαύτην ἐντολήν. Ὡστε τῷ εἶπον Ἐὐχαρίστως νὰ γράψετε Ἐξοχώτατε. Ἐπειδὴ ὁμως ἐγὼ γνωρίζω ὅτι καὶ ἂν γράψῃ δὲν θὰ τῷ ἀπαντήσουν εὐθύς, πιθανὸν ὁμως καὶ νὰ τὸ λησμονήσῃ νὰ γράψῃ, ἀλλὰ καὶ ἂν τοῦ ἀπαντήσουν καὶ ὅτι καὶ ἂν τοῦ ἀπαντήσουν ἐγὼ τώρα ποῦ κατὰλαβα . . . ἀρκεῖ νὰ συμμορφωθῆτε μὲ ὅτι σᾶς γράφω. Τοῦτέστιν ἅμα λάβετε τὴν παροῦσαν μου, ἀμέσως μὲ τὸ ἴδιον ταχυδρομεῖον (προλαμβάνετε διότι μεσολαβοῦν ἕξ ἡμέραι) νὰ γράψετε μίαν ἐπιστολὴν ἔχοντες ὑπ' ὄψει σας πάντοτε . . . πρὸς αὐτὸν μὲ ὅσον ὅσον τε περισσοτέρας ὑπογραφὰς καὶ ἐπισημοτέρας . . . καὶ νὰ τὴν στείλετε εἰς τὸ ὄνομά του ἀπ' εὐθείας ἐπὶ συστάσει. Μοῦ γράφετε δὲ καὶ μὲ εἰδοποιεῖτε καὶ μεταβαίνω τότε παρ' αὐτῷ. Πλὴν καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, οὔτε λεπτόν μὴ χάνετε, διότι ὡς τότε ἐνδεχόμενον νὰ συμβῆ ἢ ἀπενκτιῶν ἢ ἐγὼ νὰ προδοθῶ καὶ συλληφθῶ καὶ τότε τὰ πάντα ναυαγοῦν διότι σημειώσατε ὅτι εἶνε πολὺ συντήρητικὸς καὶ ἄνευ μεγάλης ὑποκινήσεως οὐδὲν θὰ πράξῃ. Φαντασθῆτε ἀφοῦ μοῦ ἀπηγόρευσε νὰ θέτω καὶ ν' ἀναφέρω κἄν εἰς τὰς ἐπιστολάς μου τὸ ὄνομά του μὴ παραπέσουν καὶ ἐνοχοποιηθῆ . . . Πρὸ τριῶν ἡμερῶν κυκλοφορεῖ ἡ φήμη ὅτι ὁ Καραθεοδωρῆς διορίζεται Πρέσβυς ἐν Λονδίῳ καὶ ἀπ' αὐτοῦ διορίζεται ὁ Τζεβᾶτ, ἴσως δὲ καὶ ὅταν λάβητε τὴν παροῦσαν μου ὁ τηλεγράφος νὰ σᾶς ἔχη μεταβιβάσῃ ὀριστικόν τι. Οὐχ' ἦτιον ὡς τώρα οὐδὲν θετικόν. Ἡ ἐκρηξίς τῆς ἐπαναστάσεως τῆς Ἰεμαίνης μεγάλως συνετάραξε τοὺς κύκλους. Ὁ Σουλτάνος ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ θὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἀρμενίων, φοβούμενος τὸν φανατισμὸν τοῦ ὄχλου καὶ κυρίως τοῦ θρόνου του . . . Οὐδὲν ἐπίσημον διάβημα περὶ τοῦ κινήματός σας ἐγένετο, πλὴν τῶν γενομένων καὶ ὅπερ σᾶς ἔγραφα¹ ἐπὶ τῆς ὑπουργείας Σαῖτ. . . . Τὸ μόνον ὅπερ εἶνε θετικὸν εἶνε ὅτι, ὁμολογεῖται ὅτι εἶνε συμφέρον νὰ ὑφίστασθε ὡς ἐπιτροπή, ἂν εἶνε δυνατὸν μᾶλλον συνησπισμένοι, ἕως ὅτου περιστάσεις δημιουργήσουν νέαν φάσιν πραγμάτων, ἕξ ὧν καὶ ἡμεῖς θὰ ὀδηγηθῶμεν. Μὴν ἀμελήσετε ἐπιφορτίζοντες κανένα ἔχοντα καλὸν κάλαμον καὶ γνωρίζοντα καλῶς τὰ πράγματα νὰ γράψῃ τακτικὰ εἰς τὴν « Πατρίδα » τοῦ Βουκουρεστίου, ἥτις ἐδῶ καὶ εἰς ὅλα τὰ ἔξω μέρη θεωρεῖται τὸ πατριωτικώτερον φύλλον. Στείλετέ μοι ἐν γράμμα μὲ δύο λέ-

1. Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν διεσώθη.

Ξεις καὶ ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τινων, λέγοντες μοι ὅτι ἐμάθητε ὅτι γράφω ἐναντίον σας αὐτοῦ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ συνιστῶ νὰ μὴ σᾶς ἀκούουν κλπ. καὶ νὰ μὲ ὑβρίζετε, ἵνα μοῦ χρησιμεύσῃ διὰ τὰς τυχόν ποτηρὰς ἡμέρας. Σᾶς ἔγραφον καὶ ἄλλοτε ὅτι ἐδῶ εἶνε κάποιος ὅστις σᾶς κατατρέχει. Χθὲς λοιπὸν ἔλεγε, ὡς μανθάνω, καὶ μὲ ἠρώτων ἂν εἶνε ἀληθές, ἐπιδεικνύων μάλιστα καὶ ἐπιστολὴν τινα βουλευτοῦ ἐκ Χανίων, ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ ἤρχεισε διαλυομένη καὶ δὴ φεύγουσα εἰς Ἀθήνας, διότι ἐνανάγησαν τὰ σχέδιά της. Ὅταν τὸ ἤκουσα μὲ ἔπιασε ῥίγος, ἂν καὶ δὲν τὸ ἐπίστευσα, καθ' ὅτι μεγαλύτερος πάλιν ἐξευτελισμὸς διὰ τοὺς Κρητὰς (καὶ μάλιστα μετὰ τὸ πάθημα τοῦ 89) δὲν ἠδύνατο νὰ γίνῃ. Τόσον ἀνάνδρως νὰ ὑποχωροῦμεν; Τί συνέβη; Μήπως διηφώνησαν καὶ ἔφυγαν τινὲς εἰς Ἀθήνας, ἐξ οὗ ὠρμήθη ὁ ἐπιστολογράφος; Τὰ γραφόμενά μου ὅμως πρὸς Θεοῦ καὶ τὸ ὄνομά μου μὴ λέγετε εἰς κανένα, ἵνα μὴ περιέλθῃ εἰς τὰς ἀκοὰς τῶν σπιοῦντων.

Ἐν Σμύρνῃ (ψευδώνυμον) ἤτοι Κ)πόλει 18 Ν)βρίου 1885.

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Ἀγαπητοί μου..... καὶ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς.

Καθῆκον ἐπιβαλλόμενον θεωρῶ, ὅπως μεταδίδω ὑμῖν πᾶσαν εἶδησιν ἀφορῶσαν τὸ Κρητικὸν ζήτημα, ὅπως μέχρι τοῦδε ἔπρατον, ἂν καὶ ἀγνοῶ ἂν περιῆλθον εἰς χεῖράς σας αἱ ἐπιστολαὶ μου ἐκεῖναι. Ἐχθὲς εἶχον μεταβῆ παρὰ τῷ πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος κ. Μαυροκορδάτῳ, ὅπως φροντίσω καὶ μάθω νεώτερόν τι. Πληροφοροῦμαι, τῷ λέγω, κ. Πρεσβευτά, ὅτι οἱ Πρέσβεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, εἰς τοὺς προξένους τῶν ὁποίων ἐδόθη ἐν Χανίοις τὸ ὑπόμνημα τῶν Κρητῶν, ἔκαμαν παραστάσεις εἰς τὴν ἐνταῦθα Κυβέρνησιν περὶ τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος. Θὰ παρακαλέσω δὲ ὑμᾶς νὰ μὲ πληροφορήσῃτε ὅ,τι σχετικὸν περὶ τούτου γνωρίζετε. Ἐπὶ τῆς ὑπουργείας τοῦ Σαῖτ πασᾶ, μοὶ ἀπαντᾷ, ἐγένοντο παραστάσεις καὶ εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ Ἐμὶν πασᾶ, ἀρχηγοῦ τῆς χωροφυλακῆς τῶν Ἀλβανῶν, ὅπερ καὶ ἐγένετο, πρὸς ὃ καὶ ἡ σύναψις δανείου καὶ ἡ ἐπικύρωσις τοῦ Προϋπολογισμοῦ οὕτω δὲ τὰ πράγματα ἐφαίνοντο ὅτι ἔβαινον κανο-

νικῶς καὶ εἰσέρχοντο εἰς ὁμαλὴν ὁδόν. Πλὴν, ἀνατραπέντος τοῦ Ὑπουργείου Σαῖτ καὶ ἔλθόντος τοῦ Κιαμήλ, ἐγένετο λόγος καὶ πάλιν ὑπὸ Γρέσβεως μιᾶς μεγάλης Δυνάμεως περὶ τῶν ζητημάτων τούτων. Ὁ Κιαμήλ ὅμως δυστροπῶν εἶπεν ὅτι πρέπει νὰ ἐξετασθῇ ὁ προϋπολογισμός, ὅπερ δὲν ἐγένετο ἔτι (ἐλησμόνησα νὰ σᾶς εἶπω ὅτι ἐπὶ Σαῖτ πασσᾶ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐξώσεως τῆς Ἀλβανικῆς χωροφυλακῆς ὁ Τουρχὰν πασσᾶ ἦτο πολέμιος τοῦ ζητήματος τούτου). Ἀνατραπέντος ὅμως τοῦ Ὑπουργείου Κιαμήλ, εἰσέτι ἐπὶ τούτου δὲν ἐγένετο λόγος· πλὴν θὰ σᾶς κρατήσω ἐνήμερον ἐπὶ ὅλων τῶν συμβησομένων καὶ ἂν μάλιστα αἱ διαπραγματεύσεις ἀρχίσουν πυρειωδέστερον θὰ σᾶς θέσω εἰς συνάφειαν μεθ' ἐνὸς τῶν διαπραγματευθησομένων προσώπων, ὥστε εὐκολώτερον καὶ συντομώτερον νὰ μανθάνετε τὰ συμβαίνοντα.» Ἄλλα περὶ τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος δὲν μοι εἶπετε, Ἐξοχώτατε, ἂν ἐγένετο λόγος, τῷ λέγω, καθότι ὡς γνωρίζετε τὰ αἰτήματα τῶν Κρητῶν δὲν περιορίζονται εἰς αὐτὰ μόνον τὰ ζητήματα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τοῦ πρώην καθεστώτος καὶ δὴ βελτιωμένον, καθόσον ἐκ τῆς πείρας ἀπεδείχθη τὸ πλημμελὲς τούτου. Οἱ συμπατριῶται μου, ἐξοχώτατε, ὑπέκοντες εἰς τὰς συμβουλὰς τῶν ἐν Ἀθήναις ἐξεχόντων Κρητῶν, (δείξας αὐτῷ τότε τὴν ἐπιστολὴν τὴν εἰς τὰ «Δενκὰ ὄρη» καταχωρηθεῖσαν τοῦ Ρενιέρη, Ρικάκη, κλπ.) ἐθεώρησαν κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ὅπως δημιουργήσωσι πολιτικὸν ζήτημα καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἣν συνέλθη εὐρωπαϊκὸν συνέδριον πρὸς κανονισμὸν τῶν ἐκκρεμῶν ζητημάτων τῆς Ἀνατολῆς νὰ ἔχωμεν τὸ δικαίωμα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐγείρωμεν φωνὴν ὅπως ληφθῶμεν ὑπ' ὄψει, καθ' ὅτι, ἐξοχ., ἀφοῦ οἱ Ἀρμένιοι, οἵτινες οὐδέποτε ἤγειραν βλέμμα ν' ἀτενίσουν τὸ πρόσωπον Τούρκου, δικαιοῦνται νῦν νὰ ἐλπίζουν νὰ τύχουν προνομίων, ἡμεῖς οἵτινες πολὺ ἀδρότερον τούτων ἔχομεν πληρώσει, οἵτινες ἐπὶ τέλους εἶχομεν κεκτημένα δικαιώματα δυνάμει τῆς Βερολινείου συνθήκης καὶ τοῦ συμβολαίου τοῦ γενομένου μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ Σουλτάνου κατὰ τὴν σύμβασιν τῆς Χαλέπας καὶ ὅπερ οὗτος παρανόμως καὶ ἀνθαιρέτως ἠκύρωσε, καθ' ὅτι ἂν κατὰ τὴν ἀνωμαλίαν τοῦ 1889 ἔπαισαν 50 ἢ 100 πρόσωπα, ἔπρεπε ἡ Κυβέρνησις νὰ ἔχη τὸ σθένος καὶ τὴν δύναμιν νὰ τιμωρήσῃ. ἂν ἤθελεν, αὐτοὺς τοὺς ἐνόχους καὶ ὄχι τὰς 200 χιλ. τοῦ ἡσύχου λαοῦ, ἀφαιρῶν ἀπ' αὐτοῦ ἐκεῖνο ὅπερ δικαιώτερον παντὸς ἄλλου ἐδικαιοῦτο νὰ ἔχη, ἡμεῖς, ἐπαναλαμβάνω, ἐξοχ. δὲν νομίζετε ὅτι ἔχομεν δίκαιον νὰ ζητῶμεν ὅ,τι ζητοῦμεν;—Ναί, μοι ἀπαντᾷ, ἀλλὰ διὰ τοῦ διορισμοῦ Χριστ. Γεν. Διοικητοῦ καὶ

τῆς ἐξώσεως τῶν Ἀλβανῶν, τὸ φερμάνιον ἀρχίζει νὰ καταρρέη, ὅπερ ὑπέθετεν Χριστ. Διοικητήν.— Οὐχ ἦττον, ἐξοχ., αἱ διατάξεις ἐκεῖναι τοῦ φερμανίου, αἱ θίγουσαι τὰ κυριώτερα προνόμια τοῦ τόπου, μένουσιν εἰσέτι ἐν ἰσχύει καὶ οὔτε ἡ ἐξοχ. αὐτῆς τῶν Ἀλβανῶν εἰσέτι ἐγένετο καὶ περὶ τούτου ἐσφαλμένως σὰς ἔχουν πληροφορήσῃ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἐμὴν πασσὰς ἐπαύθη, διότι ἀπεδείχθη ὅτι αὐτὸς διενεργεῖ μετ' ἄλλων τιῶν μπέτῃδων τὰς δολοφονίας κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ μόνον ὅπως ἐπιτύχωσι τὸ ὄνειροπόλημά των, τὸν διορισμὸν Διοικητοῦ Ὁθωμανοῦ. Κοινὸν τῆς Παιδείας δὲν ὑπάρχει καὶ ἡμεῖς ἠναγκάσθημεν νὰ κλείσωμεν τὰ σχολεῖα μας τὰ περισσότερα ἢ νὰ τὰ συντηρῶμεν ἰδιαιτέρως, καθότι διὰ φερμανίου δριζεται ὅτι ἡ Παιδεία θὰ πληρώνεται ἐκ τοῦ περισσεύματος, ὅπερ ὅμως δὲν ὑπάρχει. Ὁ στρατὸς κατὰ τὸ φερμάνιον δικαιοῦται νὰ εὐρίσκειται καὶ ἐκτὸς τῶν φρουρίων, διαπράττων οὔτω τόσα ἐγκλήματα καὶ ἀποθρασύνων διὰ τῆς παρουσίας του τοὺς Ὁθωμανοὺς. Αἱ εἰσπράξεις τοῦ τελωνείου διὰ τοῦ φερμανίου εἰσέρχονται εἰς τὸ Ἀυτοκρατορικὸν ταμεῖον. Τὰ Δικαστήρια διορίζονται ἀπὸ τὴν διοίκησιν ὁ Ὁργανισμὸς τῆς Χωροφυλακῆς καὶ τόσαι ἄλλαι διατάξεις τοῦ φερμανίου οὐσιώδεις ἰσχύουσιν ἐτι. Τὴν διόρθωσιν ὅλων αὐτῶν ζητοῦμεν καὶ ὄχι μόνον τὴν ἐπιψήφισιν τοῦ προϋπολογισμοῦ καὶ τὸ δάνειον. Μοῦ εἶπε τότε ἂν δύναμαι νὰ τῷ κάμω μίαν σύντομον ἐκθεσιν τῶν ζητημάτων μας, ἐγὼ δὲ προβλέψας τοῦτο εἶχον μαζύ μου τὸ ἐντυπον ὑπόμνημα ὅπερ τῷ ἔδωκα. Τὸ μόνον ὅπερ μὰς θλίβει, ἐξοχ., εἶνε ὅτι ἔχει σχηματισθῆ ἡ ἰδέα παρὰ τοῖς Κυβερνητικοῖς κύκλοις ἐν Ἑλλάδι, ὅτι οἱ Κρηῖτες ἀνακουφιζόμενοι ἀπὸ τὰ δεινὰ των καὶ ἀποκτῶντες περισσότερα προνόμια, θέλουσιν ἀποσπασθῆ τῆς Μεγάλῃς ἐκείνης Ἰδέας, ἣτις ὑπῆρξε τὸ ὄνειροπόλημα παντὸς Κρητός, ὅτι θὰ παύσωσι ζητοῦντες τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος Ἐνωσίν των. Αὕτη δὲ ἡ σκέψις πολὺ ἀδικεῖ τὸν Κρητὰ καὶ ἴσως ἐπιτρέπεται διὰ κάθε ἄλλον λαόν, (ἔδῳ ἐφάνηκα πολὺ ἐγωιστῆς ἀλλὰ τὸ εἶδα ἀργά), νὰ ὑποθέσῃ τις τοιοῦτον τι καὶ ὄχι διὰ τὸν Κρητὰ, διὰ τὸν ὅποιον δὲν ὑπάρχουν τόσα ὑλικά ἀγαθὰ ἐν τῷ κόσμῳ, ὥστε ν' ἀποσπάσωσι τοῦτον τῆς Μεγάλῃς Ἰδέας, ἣτις ἐβανκάλισε τὸσους ἥρωας ὑπῆρξε ἡ ζωὴ καὶ τὸ γλυκὺ ὄνειρον τὸσων μαρτύρων. Οὐδὲ ἐνθυμοῦνται τὸ ἱστορικὸν γεγονός οἱ οὔτω σκεπτόμενοι. ὅτι κατὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Θεσσαλίας, προσημνηθείσης ταύτης τῆς Κρήτης, ὁ ἀείμνηστος Κομμουνδοῦρος προσεκάλεσε πολλοὺς Κρητὰς, τοὺς ἐπιφανεστέρους, εἰπὼν αὐτοῖς: Κρητες! εἰσθε λαὸς ἀνδρείος καὶ ἄξιος τῆς Ἑλευθερίας του. Ἡ Κρήτη

εἶνε ἰδική μας. Θὰ τὴν πάρωμεν ὅταν θέλωμεν. Τοῦτο ὅμως δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὴν Θεσσαλίαν». Οἱ δὲ Κρηῖτες πάντες τότε ὑψηλοφρόνως σκεπτόμενοι, καίτοι ἡ πρᾶξις αὐτῆς τῆς Κυβερνήσεως ἠδίκη αὐτούς, ἀπῆντησαν αὐτῷ: Κύριε Πρόεδρε, ἐπιπροτιμοῦμεν τὴν πρᾶξιν ταύτην τῆς Κυβερνήσεώς, ἀφοῦ τὴν ὑψηλόφροναν λόγῳ ὑψηλοτέρων ἐθνικῶν συμφερόντων. Τὴν αὐταπαρηγητικὴν ταύτην ἀπάντησιν, κ. Πρεσβευτά, τῶν Κρητῶν, λησμονοῦσιν ὡς φαίνεται οἱ σημερινοὶ Κυβερνήται τῆς Ἑλλάδος, σκεπτόμενοι οὕτω πως διὰ τοὺς Κρηῖτας, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ παντήσουν εἰς τοὺς οὕτω περὶ αὐτῶν σκεπτομένους, παρὰ νὰ ἐπαναλάβωσιν ἐκεῖνο ὅπερ πρὸ αἰῶνων ἀπῆντησαν οἱ Ἀθηναῖοι ἐκ τῆς αὐτῆς ὑψηλοφροσύνης ὁρμώμενοι, ὅτι ἐν ὄσῳ ὁ ἥλιος διατρέχει τὴν αὐτὴν τροχίαν οἱ Κρηῖτες δὲν θέλουσι παύσει ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς Μεγάλῃς τοῦ ἔθνους ἰδέας καὶ συντελοῦντες πάσῃ θυσίᾳ εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἑλλ. ὀνόματος. Ἐξ αὐτῆς τῆς ἐσφαλμένης ἰδέας, κ. Πρεσβευτά, ὁρμώμενοι οἱ ἐν Ἀθήναις Κυβερνήται ἐδώσαν διαταγὰς εἰς τὸν ἐν Χανίοις κ. Γεννάδη, ὅστις πολεμεῖ τὸ ζήτημα, τοῦτέστιν τὴν καλλιτέρευσιν τῆς τέχνης ἡμῶν. Ὅχι, μοι λέγει, δὲν πιστεύω νὰ συμβαίῃ αὐτό, διότι τῶν Κρητῶν τὰ φρονήματα καὶ αἱ θυσίαι εἶνε γνωστὰ εἰς ὅλους, πλὴν ἡ Κυβέρνησις ἴσως ἐνόμισεν ὅτι βοηθοῦσα ὑμᾶς, ἴσως μᾶλλον ἐβλαπτε ἢ θὰ ὠφέλει καὶ θὰ ἴδῃτε ὅτι ἂν δημοιουργηθῶν περιστάσεις, ἡ Κυβέρνησις θὰ προτρέξῃ πάντων καὶ θὰ πράξῃ πλέον τοῦ ὅτι σεῖς ζητεῖτε σήμερον, καθ' ὅτι τὸ Ἀρμενικὸν ζήτημα δυνατὸν νὰ λάβῃ δύο φάσεις: ἢ μία εἶνε ὅτι ἡ Ρωσσία θὰ κατέλθῃ νὰ καταλάβῃ τὴν Ἀρμενίαν καὶ ὁ Ἀγγλικὸς σιόλος τότε θὰ εἰσέλθῃ ἐνταῦθα καὶ τότε οἱ Κρηῖτες πρέπει νὰ ἐκδώσων ψήφισμα κηρύττοντες τὴν μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἐνωσίντων καὶ ὅπερ νὰ κοινοποιήσουν εἰς τοὺς προξένους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς δε καὶ εἰς τὸν Βασιλέα Γεώργιον, λέγοντες αὐτῷ ὅτι ζητοῦν τὴν προστασίαν του. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Γεώργιος δι' ἐγγράφου τὸν πρὸς τὰς Δυνάμεις θὰ εἴπῃ ὅτι λαὸς ὁμοίαιμος καὶ ὁμόδοξος τοῦ ζητεῖ τὴν προστασίαν του, δι' ὃ καὶ δὲν δύναται νὰ τοῦ ἀρνηθῇ ταύτην καὶ συγχρόνως νὰ στείλῃ 2 ἢ 3 πλοῖα ὅπως παρεμποδίσουν τὴν ἀποβίβασιν στρατοῦ, καὶ παραλάβουν δὲ καὶ τὸν ἐκεῖ στρατὸν καὶ τὸν Διοικητὴν καὶ τοὺς μεταφέρονν ἄλλαχού: ἐντὸς δὲ 8 ἡμερῶν νὰ συνέλθῃ ὁ λαὸς νὰ ψηφίσῃ εἰς τὰς κάλπας ἂν θέλῃ τὴν Ἐνωσιν ἢ οὐκ. Αὕτη ἡ στιγμή θὰ εἶνε ἡ εὐτυχεστέρα τοῦ βίου του, Ἐξοχώτατε, διὰ κάθε Κρηῖτα, πλὴν τοῦτο εἶνε

ἢ μία λύσις τοῦ ζητήματος. "Ἄν δὲν συμβῆ ὁμοῦς, τοῦτο; Αἶ, τότε, μοι λέγει, θὰ τραπῶμεν τὴν συνδιαλλακτικὴν ὁδόν, θὰ γίνουσι αἱ μεταρρυθμίσεις καθ' ὃ μέτρον θὰ ἀναγκασθῆ ὁ Σουλτάνος νὰ παραδεχθῆ. Τότε, τῷ λέγω, τί πρέπει ἡμεῖς νὰ κάμωμεν; Δὲν φρονεῖτε τοῦλάχιστον ἀτομικῶς ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἄσκοπον νὰ ἔχωμεν δημοιοργήσῃ ἐκκρεμὲς ζήτημα, ὥστε νὰ δικαιούμεθα νὰ ζητήσωμεν ὅπως ληφθῶμεν ὑπ' ὄφρου;

— Τότε, μοι λέγει, θὰ εἶνε κάλλιον νὰ συνεννοηθῆτε μὲ τὴν "Ἑλλ. Κυβέρνησιν, ἢ ὅποια καὶ ἂν παρεγνώρισεν τὸ δίκαιόν σας, ἴσως ἦτο ἄλλος λόγος ».

— "Ἄλλως τε καὶ ὁ φόβος εἶνε ἐδῶ μέγας. Χθὲς ἤμην εἰς ἑνὸς Διακόνον Κρητός, ὅστις εἶνε Διάκονος εἰς τὴν ἀριστοκρατικωτέραν ἐκκλησίαν ἐπὶ 25 ἔτη καὶ ἔχει 3—4 χιλ. λίρας. Τῷ ἐξέθηκα τὰ πάντα. Τῷ εἶπον νὰ μὲ συνοδεύσῃ αὐτὸς ποῦ γνωρίζει, καὶ περὶ τοῦ ὁποίου δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποπιεθῶσι, καὶ νὰ μεταβῶμεν εἰς πολλοὺς πλουσίους καὶ ζητήσωμεν παρ' αὐτῶν τὴν συνδρομὴν των, ἀναπτύξας αὐτῷ τὸ πρόγραμμά Σας. Τί μοῦ ἀπαντᾷ, νομίζετε;—"Ὁ Θεὸς νὰ φυλάξῃ! Ἐγὼ μιὰ φορὰ ποῦ ἦτο ὁ Σκαλίδης ἐδῶ ἐκινδύνευσα καὶ ἀφοῦ ἐγλύτωσα τότε, οὔτε ἓνα βῆμα ξανακάνω γι' αὐτὰ τὰ πράγματα. Ἐργάσου τῶρα μὲ τοιοῦτους. . . . Ἐγὼ δὲ ἐπροδόθην, ἀλλ' ἀπορῶ πῶς μέχρι τοῦδε ἔν μοι ἐγένετο καμμία ἔρευνα ἢ καμμία σύλληψις. Πρὸ ἡμερῶν ἦτο ὁ Σπύρος Φούμης εἰς τοῦ Τουρχὰν πασσα. «Ποῖος Κρητικός εἶνε ἐδῶ, εἰς τὸν ὁποῖον ἔστειλαν ἀπὸ τὴν Κρήτην χαρτιὰ διὰ νὰ μαζεύσῃ συνδρομὰς; τὸν ἐρωτᾷ.» Αὐτὸς δὲ τοῦ ἀπαντᾷ «Δὲν ξεύρω, ἐξοχώτατε», καὶ ὄντως δὲν ἤξευρε, ἀλλ' ἐξ ὑποψίας ἤλθε εὐθὺς καὶ μοι τὸ ἀνήγγειλε, ἂν ἤξεύρω τίποτε νὰ λάβω τὰ μέτρα μου. Συμπεραίνω δὲ ὅτι ἀπ' αὐτοῦ ἐπροδόθη τὸ πρᾶγμα, δι' ὃ καὶ ἂν συμβῆ τίποτε μόνον ἢ ἀνδρική σας φωνὴ καὶ στάσις δυνατὰ νὰ μὲ σώσῃ. Ἐδῶ σᾶς ἀποκαλοῦν Ἀγγλικὸν κομητᾶτον, πρᾶττοντες τὰ πάντα τῆ ἐξαγοράσει καὶ ὑποθάψει τῆς Ἀγγλίας....

"Ἐν τῶν συντελεστικωτέρων μέσων πρὸς λύσιν τοῦ ζητήματος εἶνε νὰ γίνεσθαι πολλὸς ὅσον τὸ δυνατὸν λόγος εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐνῶ τοῦναντίον συμβαίνει. "Ὡστε φροντίζετε νὰ γράφετε. Προχθές, ὁ... καὶ ὁ... καὶ ὁ... ἀρχηγὸς τοῦ Ἰωκειμικοῦ κόμματος, φίλοι μου, μοι λέγουσι: Τί κάμνουν τὰ ἰδικὰ Σας; ἠσύχασαν; Φαντασθῆτε τῶρα οἱ ἄλλοι τί μποροῦν νὰ λέγουν

Θάρρος καὶ τὰ πάντα πιστεύω ν' ἀποβοῦν κατ' εὐχὴν· ἀλλὰ φροντίζετε συγχρόνως νὰ γίνεσθαι καὶ κάποιος λόγος καὶ πάταγος

περὶ τοῦ κινήματος, διότι μὲν αὐτὸ μόνον ἐξυπνᾷ ἢ κοινῇ γνώμῃ, ἥτις πολλάκις βοηθεῖ καὶ λύει ἂν θέλετε πολλὰ ζητήματα.

Σὲ ἀσπάζομαι ἐκ καρδίας

Ἐν Κ)πόλει 30 Ὀκτωβρίου 1895.

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Ἀγαπητοί μοι συμπατριῶται,

Ἐπὶ 15 ἡμέρας οὐδὲν ἔμαθον περὶ ὑμῶν, τοῦτο δὲ πολὺ μὲ στενοχωρεῖ, καθ' ὅτι καθ' ἑκάστην ἀκούω τοὺς καλοθέλητάς Σας διαδίδοντας διὰ μὲν ὅτι διαλύεσθε, διὰ δὲ ὅτι ναυαγεῖτε, ἀναλόγως τῶν εἰδήσεων ἅς αὐτόθεν λαμβάνουσιν. Ἐγὼ δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὴν στενόχωρον θέσιν νὰ μὴ δύναμαι νὰ τοὺς διαψεύσω ἐπισήμως, λέγων αὐτοῖς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἐδῶ ἢ ἐκεῖ εὐρίσκεσθε αὐτὰς τὰς 15 ἡμέρας.

Ταύτην τὴν ἑβδομάδα ἀλληλοδιαδόχως ἔλαβον χώραν σοβαρὰ συμβάντα ἐνταῦθα, ἅτινα καὶ μόνον ἄρκοῦσι ὅπως πείσωσιν τινα ὅτι εὐρισκόμεθα ἐπὶ θύραις κλπ.

Σᾶς ἔγραψα¹ τὴν παρελθοῦσαν ὅτι ὁ πρῶτον Μέγας Βεζύρης Σαῖτ πωσοῦς κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγγλικὴν Πρεσβείαν τὴν παρελθοῦσαν Τετάρτην (ἐνταῦθα ἐξιστορεῖται διὰ μακρῶν τὸ συμβάν καὶ ἡ συνθηκολόγησις τῆς ἐξόδου του). Ἐπίσης καὶ τὸ σκανδαλῶδες τῶν διπλῶν φυλακίδων τῶν Πρεσβειῶν ἐλύθη μὲ τὸ ἐξῆς τέχνασμα (ἔπεται ἐξιστόρησις τοῦ συμβάντος). Ἐτερον συμβάν οὐχ ἦτιον ἀνάξιον σημασίας συνέβη τὴν Πέμπτην (ἔπεται μακρὰ ἐξιστόρησις τῆς συμπλοκῆς τῶν Σοφιάδων καὶ Χοντζάδων μετὰ τῆς ἀστυνομίας, καθ' ἣν ἐφρονεύθησαν 80 καὶ ἀνεστατώθη ἡ Κ)πολις). Τοῦτο ὁμως δὲν εἶνε εὐάρεστον προμύνημα, παρέχει δὲ τὸ δικαίωμα εἰς τινα νὰ φέρῃ τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ πράγματα θὰ χειροτερεύουν, ὅτι τὰ πράγματα δὲν εὐρίσκονται ἐπὶ τοῦ σημείου τῆς ἐξομαλύνσεως, δι' ὃ καὶ ἐπιβάλλεται Ὑμῶν, ὅπως καὶ ἄλλοτε Σᾶς ἔγραφον, νὰ καταβάλωμεν πᾶσαν φροντίδα, συσ-

1. Δυστυχῶς καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εὐρέθη εἰς τὸ ἀρχεῖον ἀπολεσθεῖσα.

πειρωμένοι καὶ ἔτοιμοι πρὸς δρᾶσιν κατὰ πᾶσαν ὥραν. Χρειαίε-
ται ὅπως δοθῆ ἡ νὰ ἐννοήσουν οἱ συμπατριῶται ἡμῶν ὅτι αἱ περι-
στάσεις αὗται οὐδέποτε ἄλλοτε ἐδημιουργήθησαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν
ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐδεμία σύγκρισις ὑπάρχει πρὸς τὰς τοῦ 89. Διὰ
τὴν Ἀνατολὴν παρασκευάζεται μαγεύρευμα καὶ μακάριοι οἱ δυνά-
μενοι νὰ συμμετάσχωσι τούτου. Δὲν φαίνεται δὲ ὅπως ἀπίθανον
ὅτι ὅπως βαίνουν τὰ πράγματα καὶ ὡς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν περι-
σπασμῶν τῆς Τουρκίας, ἐγγίξει (ὡς λέγουν) ἡ ὥρα, καθ' ἣν θὰ
λάβῃ πέρασ τὸ πολυθρόλλητον ζήτημα τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ἦ μὴν
καὶ δὲν εἶμαι τῆς ἰδέας ταύτης, οὐχ ἦτιον πᾶσα
ὑπόθεσις ἔχουσα πιθανότητάς τινας ἔστω καὶ μικρὰς δὲν πρέπει
νὰ παροράται Ἄς τὸ ἐννοήσωμεν αὐτὸ καὶ ἐν τῇ ὁμοφω-
νίᾳ ἃς παρασκευάσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς δυναμένους νὰ ἐπωφεληθῶ-
μεν πᾶσαν πιθανὴν ἢ καὶ ἀπρόοπτον περίστασιν. Φρονῶ ὅτι τὸ
ὀλιγώτερον τὸ ὁποῖον ἔχομεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ ἂν τὰ πράγματα
λάβουν τὴν αἰσιότεραν τροπὴν καὶ εἰρηικωτέραν λύσιν, ἐὰν ἡμεῖς
ἐνεργοῦμεν ἐσκεμμένως καὶ ἐν ὁμοφωνίᾳ, πρὸς Θεοῦ! εἶνε ἡ ἐπά-
νοδος τοῦ πρώην καθεστῶτος βελτιωμένον. Ἄν καὶ ἐγὼ εἶμαι
(ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ἡμῶν) ὁ μᾶλλον αἰσιόδοξος, ἐλπίζω κατὰ πε-
ρισσότερον. Διότι πᾶσα διαφωνία τῶν Δυνάμεων ἀποβαίνει πρὸς
ἄφελος τῶν μικρῶν κρατηθῶν εἰς τὰ ὁποῖα κλπ. Ἐὰν δὲ
ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ ὀρίζοντος ἐμφανισθῶσι γεγονότια σοβαρότερα
καὶ σπονδαίτερα, εἰς ἡμᾶς τότε πραξικόπημά τι δὲν θὰ ἀπε-
τύγχανεν ὀλιγώτερον παρ' ὅσον τὸ πρὸ 10ετίας τῶν Βουλγάρων.
Δὲν γνωρίζω πῶς ἀντιλαμβάνονται οἱ αὐτόθι τῆς σημερινῆς πολι-
τικῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, οὐχ ἦτιον ἐδῶ ὑπὸ πάντων
ἀνομολογεῖται λίαν σοβαρά, ἐξ ἧς θὰ ἐπωφεληθῶσιν οἱ δραστη-
ριώτερον καὶ φρονιμώτερον ἐργασθέντες. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν εἶνε
καιρὸς δι' ἕπνον καὶ ἀδιαφορίαν, διότι πρόκειται ὁ κῶβος περὶ τῶν
ὄλων. Τὸ ἐπίσημον ὄργανον τοῦ Σαλισβουρή, ἔγραψε ἀρκετὰ περὶ
τῆς αὐτόθι καταστάσεως ὑπερασπίζον ἡμᾶς

Ἐπίσης καὶ Ἰταλικὴ τις ἐφημερίς ἔγραψε μὲ μεγάλα γράμματα
«Μεγάλῃ ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ» Ἐρωτᾷ δὲ τὴν Τουρκίαν διατι
δὲν ἀνακαλεῖ τὸ φερμάνιον. Ἐν γένει ὁ Εὐρωπαϊκὸς τύπος ἐση-
μείωσε τὰ αὐτόθι γεγονότια οὐχὶ δυσμενῶς. Ἐδῶ οὐδεὶς λό-
γος ἐπισήμως γίνεται περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων, διότι
ὑπάρχουν ἄλλα πολὺν σοβαρότερα καὶ συμφερότερα δι' αὐτούς.
Τὰ συμβάντα δὲ προχθὲς αὐτόθι, φρονῶ, ὅτι οὐκ' ὀλίγον μᾶς
ἀφέλησαν, διότι ἡ δρᾶσις ὑμῶν ἔγινε αἰσθητοτέρα φρονιζόντες

δὲ ὅσον οἶον τε περὶ τῆς γενικεύσεως τοῦ ζητήματος καὶ ἀκουόμενοι ὅτι ὑπάρχετε, ἐπιδιώκοντες οὐχὶ παράλογον σκοπόν, νομίζω ἐπίσης ὅτι δὲν θὰ ὠφέλει ὀλίγον. Τελευταῖων ἐκφράζω τὴν ταπεινὴν μου γνώμην ὅτι αἱ περιστάσεις εἶνε λίαν κατάλληλοι, καταλληλότεραι δὲ ἀπὸ κάθε ἄλλην παρελθούσας, φοβοῦμαι δὲ πολὺ μήπως δὲν σταθῶμεν καὶ πάλιν ἱκανοὶ νὰ ἐπωφεληθῶμεν τούτων. Αὐτὸς δὲ ἔ σοφὸς Ἴταλὸς ποῦ σὰς ἔγραψα,¹ μοῦ ἔμαθε μίαν Ἰταλικὴν παροιμίαν, ἣν ἔν νομίζω ἄσκοπον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα. . . .

« Ἡ τύχη ἔχει μαλλιά μόνον ἀπὸ τὸ ἔμπροσθεν μέρος τῆς κεφαλῆς της. ἀπὸ τὸ ὀπισθεν δὲ εἶνε φαλακρά. λοιπὸν ὁ ἄνθρωπο πρέπει νὰ ἔχη τὴν ἐπιτηδειότητα ἀκριβῶς ὅταν θὰ διέρχεται ἔμπροσθεν του νὰ τὴν ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ μαλλιά, καθότι ἂν ἀκριβῶς ἐκείνην τὴν σιγμὴν καθ' ἣν διέρχεται ἔμπροσθεν του δὲν τὴν συλλάβει, ἅμα στρέψει τὰ νῶτα της ματαίως θὰ τὴν καταδιώκῃ, καθότι μὴ ἔχουσα ἐκ τῶν ὀπισθεν μαλλιά δὲν θὰ δυνηθῆ οὐδέποτε νὰ τὴν συλλάβῃ». Εἰς τὴν σαφειάτην καὶ σοφωτάτην ταύτην παροιμίαν νομίζω πᾶν σχόλιον περιττόν. Δύο ἐπαγγελματίων ἄνθρωποι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ σφάλλωνται ποτέ. Οἱ ἰατροὶ καὶ οἱ πολιτικοί. Καθότι τὸ σφάλμα καὶ τοῦ ἐνὸς καὶ τοῦ ἑτέρου φέρει ζημίαν ἀνεπανόρθωτον. Ὁ ἰατρὸς δὲν δύναται νὰ εἴπῃ: ἀναστήσατε τὸν ἀποθανόντα νὰ τοῦ δώσω αὐτὸ τὸ φάρμακον. διότι ἔκαμα λάθος. Οὔτε ὁ πολιτικὸς νὰ εἴπῃ: Γυρίσατε ὀπίσω τὴν ἐποχὴν τοῦ 1878 διότι ἔκαμα λάθος καὶ ἔπρεπε νὰ μῦθῃ εἰς τὴν Μακεδονίαν. Δοιπὸν ἂν ἔχωμεν καὶ ἡμεῖς πολιτικὸς ὀφείλουμ νὰ σταθμίζουμ τὰς περιστάσεις καλῶς, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι μεταμέλλωνται ἀδίκως καὶ ἀκαίρως, ὅποτε ἡ εὐκαιρία, ἡ τύχη, θὰ ἔχη στρέψῃ τὰ νῶτα. Εἰς τὸν Πρέσβυν ἐπῆγα χθὲς νὰ μάθω τι νέον, ἀλλὰ δὲν τὸν εὔρον Χθὲς ἐπισήμως ἀνήγγειλεν ὁ τηλεγράφος νέας κατὰ τῶν Χριστιανῶν Ἀλβανῶν σφαγὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὸ Πρεζερέν. Τὴν δὲ ἀπόρρῃψιν τῆς αἰτήσεως τῆς Κυβερνήσεως (τῆς Τουρκικῆς) ὑπὸ τῶν δύο σωμάτων τῆς ἐκκλησίας περὶ ἐκδόσεως εὐχαριστηρίου ἐκ τοῦ Πατριαρχείου πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Κυβέρνησιν καὶ δηλώσεως συνάμα ὅτι συμμετέχομεν ἐν ἴσῳ καὶ δικαίῳ μέτρῳ τῶν δημοσίων πραγμάτων, πρὸς δὲ τὴν συνηγορίαν τοῦ Πατριάρχου ὑπὲρ τῆς ἐκδόσεως, θεωρῶ περιττόν νὰ σὰς ἀναγράψω λεπτομερῶς, καθότι σὰς εἶνε

1. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δυστυχῶς ἀπωλέσθη

γνωστά. Τὸ ὄνομά μου μυστικὸν ἀπὸ πάντα ὑπο-
πιον καὶ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς ἀκόμη.

Ἐν Κων)πόλει 4 Δ)βρίου 1895

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημῆτριος Βουτετάκης**

Ἀγαπητέ μοι ἰατρέ,

Ἐλαβον ταύτην τὴν ἐβδομάδα ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστολάς σου. Ἐχω γὰρ σοῦ γράφω πολλὰ καὶ σοβαρότατα, πλὴν φοβοῦμαι ὑπερ-
μέτρως Ταύτην τὴν σιγμὴν, Τρίτην, λίαν πρῶί, ὅτε
ἀκόμη ἤμην εἰς τὸ κρεβάτι· ἐκτύπησαν εἰς τὴν θύραν μου· πολὺ
γνωστός μου ἦτο ὁ ἐπισκέπτης· μοι ἀναγγέλλει ὅτι χθὲς προσεκλη-
θῆ εἰς τὸ Παλάτι, ἔνθα παρέμεινεν ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐπαρουσιά-
σθη . . . τὸν ἐξέτασαν ἐπὶ 4 ὥρας, τὸν ἐξέτασαν ὅλας τὰς φάσεις
τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, καθ' ὅτι καὶ αὐτὸς εἶνε Κρῆς, κάμνων
δυστυχῶς Τῷ εἶπον πολλὰ· τῷ ἀνέθηκαν πολλὰ γὰρ ἐξακρι-
βώση, καθ' ὅτι οἱ ἐν τῷ Παλάτι δὲν δίδουν πλήρη πίστιν εἰς τοὺς
ὑπαλλήλους των. Προσπαθοῦν πρὸ πάντων γὰρ ἐξακριβώσουν τοὺς
ἐν ταῖς πόλεσι συνεργούς καὶ βοηθούς. Φοβοῦμαι θύελλαν, ἥτις
πρῶτη κατ' ἐμοῦ θὰ πέσῃ ἴσως. Ἦλθεν αὐτός, καθ' ὅτι ἐγὼ τοῦ
κάμνω τὸν ἐναντίον τοῦ κινήματος, γὰρ λάβῃ πληροφορίας παρ'
ἐμοῦ. Τοῦ τὰ διέστρεψα ὡς ἐνόμισα καλόν. Ἀλλὰ τί τὰ θέλεις
ἐφοβήθην. Γνωρίζουν, μοι λέγει, ὅτι ἐξ Ἀθηνῶν ἔστειλαν εἰς τὴν
Ἐπιτροπὴν πλείστα ἔγγραφα, δι' ὧν τῇ λέγουν ὅτι ἡ Ἑλλ. Κυ-
βέρνησις θὰ τῶν βοηθήσῃ. Τὴν Τετάρτην στέλλεται (μοι λέγει)
πλοῖον εἰς τὴν Κίεσσαμον διὰ γὰρ φυλάττη μήπως βγάλουν φυσίγ-
για. Αὔριον θὰ γίνῃ Συμβούλιον περὶ τούτου καὶ θὰ προσκληθῆ
καὶ αὐτός, ὡς μοι εἶπεν. Ἡ γνωριμία του ἴσως μὲ ὠφελήσῃ.
Δὲν εἶμαι καλά, ἰατρέ. Αὐτὸ ἀρχίζω γὰρ σκέπτομαι. Πνέουν τὰ
μένεα καθ' ἡμῶν καὶ ἂν τις δώσῃ ὑπονοίας καὶ ἀπαξ συλληφθῆ,
ἀλλοίμονον. Οὐχ ἦτιον ἄς ἔλθῃ ὅ,τι ἔλθῃ. Τὸ ὄνομά μου δι' ὄνο-
μα Θεοῦ κρύπτει καὶ λέγε ὅτι εἶμαι ἐναντίος, καὶ δεῖχγε μάλιστα
καὶ πλαστὰς ἐπιστολάς μου εἰς ἐκείνους ποῦ ἠξεύρεις ὅτι θὰ τὸ
ποῦν, δι' ὧν γὰρ σοὶ λέγω ὅτι γὰρ φροντίσετε γὰρ ἡσυχάσουν καὶ γὰρ
μέμφωμαι τὴν Ἐπιτροπὴν κλπ. κλπ.

Χθὲς ὁ Τηλέγραφος ἀνήγγειλε τὴν σφαγὴν 2,000 Ἀρμενίων

εἰς τὸ Μπυλαιζίκι 2,000!!! Ἐξεμάνησαν! Ὁ Θεὸς νὰ μᾶς
σώσῃ. Ἀποτελέσματα τῆς πρὸ 40 ἡμερῶν ἐπιστολῆς μου.....

Πρόσεχε καὶ φρόντισε καὶ περὶ ἐμοῦ ἐν ἀνάγκῃ.

Ἐν Κων)πόλει 26 Δεβρίου 1895.

Σὲ φιλω

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἦτοι **Δημήτριος Βουτετάκης**

Υ. Γ..... Ρωσσία καὶ Γαλλία ἔκαμαν παραστάσεις ὅπως λάβῃ
εἰρηνικώτερα καὶ καταλληλότερα μέτρα ἢ Κυβέρνησις πρὸς καθ-
ησύχασιν τῶν ἐν Κρήτῃ. Ἐρωτᾷ ὁ Σουλτάνος, τί θέλει ὁ λαὸς
καὶ ὄχι ἡ Ἐπιτροπὴ. Ἄς ἐπιμένουν ὅσον δύνανται.....

Ὁ ἴδιος.

Ἀγαπητέ μοι ἱατρέ,

Ἐλαβον τὴν ἐπιστολήν σου καὶ ταύτην τὴν ἐβδομάδα..... Ἐν
τῇ ἐπιστολῇ σου εἶδον ὅτι δὲν μὲ ἐνόησες καλῶς καὶ μοῦ λέγεις
ὅτι σᾶς¹ ἔγραφα νὰ μοῦ ἀπαντήσετε ἂν θέλετε ἢ μᾶλλον ἂν τὸ
ἐγκρίνετε νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Πατριάρχην καὶ νὰ τοῦ εἶπω τὰ δέ-
οντα. Οὐχ ἦτιον ἐγὼ τοῦτο δὲν σᾶς ἔγραφα, καθ' ὅτι βεβαίως δὲν
χρειαζεται ἄδεια εἰς τὸ νὰ πράξῃ τις ἐκεῖνο ὅπερ ὀφείλει νὰ πράξῃ
καὶ ὅπερ προλαβαίνει τὴν ὁδὸν ὡς πρὸς τὴν λύσιν τοῦ ζητήματός
μας καὶ ὅπερ διευκρινίζει καὶ τὸ ἐκκαθαρίζει....., ἀλλὰ σᾶς
ἔγραφα ἂν συναινῆτε νὰ ὑποβάλω τὰ ζητήματα εἰς τὴν Α. Μεγα-
λειότητα ἐκ μέρους δῆθεν τοῦ λαοῦ (κατὰ τὸ σχέδιον ποῦ σᾶς
ἔγραφα) ὅπερ καὶ ἔπραξα, καθ' ὅτι δὲν ἔλαβα τὸ συνθηματικὸν
τηλεγράφημά σας ἐν περιπτώσει καθ' ἣν δὲν συναινείτε καὶ ὡς ἐκ
τούτου ἐνόησα ὅτι συμβαίνει τὸ ἐναντίον. Τὴν παρελθοῦσαν λοιπὸν
ἐβδομάδα ὑπέβαλον τὰ ζητήματα διὰ τοῦ προσώπου ὅπερ σᾶς
ἔγραφον, ἀναπτύξας προσέτι ἐγγράφως τοὺς λόγους τῶν παραπό-
νων τοῦ λαοῦ, τὰ αἷτια ἅτινα παρακινοῦν αὐτὸν εἰς ἐξεγέρσεις συ-
χνάς, πρὸς δὲ καὶ τὸ τί ἂν πράξῃ ἡ Κυβέρνησις θ' ἀποκαταστή

1 Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἢ περιέχουσα πολλὰ ἄξια λόγου καὶ τὴν δια-
τύπωσιν σχεδίου ὀλοκλήρου ἀπωλεσθεῖσα, ὡς φαίνεται, δὲν εὑρέθη εἰς τὸ
ρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς.

σχετική ήσυχία και ταῦτα πάντα δι' ἀκαταμαχίτων ἐπιχειρημάτων
 ἄτινα ἄλλοτε σοὶ ἐκθέτω

Τὰ δὲ ζητήματα ὧν ἄνευ, οὐδέποτε θὰ ήσυχάσῃ ὁ λαός, περιώ-
 ρισα εἰς τὰ ἐξῆς, νομίσας οὕτω συμφερώτερον, ἵνα μὴ δώσω ὑπό-
 νοιαν τινὰ ὅτι προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς. Α'. Ν' ἀποσυρθῆ
 ὁ στρατός και νὰ περιορισθῆ ἐντὸς τῶν φρουρίων ὡς και πρότε-
 ρον. Β'. Ν' ἀφεθῆ τὸ ήμίσιον τῶν τελωνεῶν ὡς και πρότερον
 ὑπὲρ τοῦ τόπου, ἵνα μὴ καταστραφῆ ἡ Παιδεία και τὰ δημόσια
 ἔργα ὡς νῦν. Γ'. Ν' ἀντικατασταθῆ ἡ Ἀλβανικὴ χωροφυλακὴ
 δι' ἐντοπίας και ἀναλογίαν τῶν ἐντοπίων στοιχείων και πάντες
 οἱ ὑπάλληλοι νὰ διορίζονται και ἀναλογίαν τοῦ ἀριθμοῦ Ὀθω-
 मानῶν και Χριστιανῶν και ὄχι ὅπως νῦν ἐξ ήμισείας. Γενικὸς
 Διοικητὴς νὰ εἶνε πάντοτε Χριστιανός. Και τὴν διαρρύθμισιν τῶν
 Δικαστηρίων ἀπὸ δικαστῶν ἐπιστήμανας ἀνεξαρτήτως τοῦ στοι-
 χείου εἰς ὃ ἀνήκουσιν οὗτοι. Διὰ πεισικῶν δὲ ἐπιχειρημάτων
 ἀνέπτυξα τὸν λόγον τὸν προκαλοῦντα τὴν ἀνάγκην τῆς εφαρμογῆς
 ἐνὸς ἐκάστου τῶν ζητημάτων τούτων. Διὰ τῆς ὁδοῦ δὲ αὐτῆς ἀφ'
 ἐνὸς και ἀφ' ἑτέρου διὰ τῆς διπλωματικῆς, ὑποσχεθέντος μοι
 τοῦτο τοῦ Πρέσβευος, ἀφοῦ προηγουμένως λάβει τὴν γνώμην τῶν
 ἐν Ἀθήναις, πιστεύω ὅτι θὰ ἐπέλεθῃ αἰεὶ λύσις. Εἰς τὸν Πατριάρ-
 χην ἐπέγραψα δὲ: δὲν κατώρθωσα νὰ τὸν ἴδω ἕνεκα τῶν ἑορτῶν,
 οὐχ ἦτιον δὲν θὰ ἀφήσω παρὰ νὰ τὸν ἴδω και θὰ φρονίσω
 παντὶ σθένει ὅπως τὸν πείσω νὰ μεσολαβήσῃ πάσῃ δυνάμει ὑπὲρ
 τῆς λύσεως. προσθέτων αὐτῷ ὅτι και οὐδὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ήσυ-
 χάσωμεν ἄλλως ἢ νὰ ἀκούσωμεν εἰς κανένα. Φρόντισε ὁμως
 γράψε και σὺ ἔξω εἰς τοὺς ἰδικούς μας νὰ μὴ γελαστοῦν νὰ ὑπο-
 σχεθοῦν ὑποχώρησιν, διότι εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ὀθωμανικὴ Κυ-
 βέρνησις πρὸ τῆς ὑποχωρήσεως εἰς τὸ νὰ δώσῃ τὰ ζητήματα, θὰ
 τοὺς βολιδοσκοπήσῃ και ἐὰν ἐννοήσῃ ὅτι δὲν ἔχουν ὄρεξιν νὰ ἐπι-
 μείνουν, περιττὸν θεωρῶ νὰ σοὶ εἶπω ὅτι οὐδὲν θὰ δώσῃ. Σύστησε
 τὸν ὅσον τὸ δυνατὸν ἐπιμονήν, ὁμόνοιαν και δρᾶσιν και ἄς ἐλπί-
 ζωμεν πρῶτον εἰς τὸν Θεὸν και δεύτερον εἰς τὰς ἐνεργείας ὅτι
 καὶ θὰ γίνῃ. Προτίθεμαι νὰ γράψω εἰς τὸν κ. Κ. Μητσοτάκη
 και νὰ τοῦ ἐκθέσω τὴν ἐδῶ κατάστασιν, δεύτερον τοὺς λόγους
 δι' οὓς ὀφείλει νὰ συμπράξῃ ὡς και πάντες, ὑπὲρ τῆς Ἐπιτροπῆς,
 τὴν κατάλληλον περίστασιν ἣν θὰ χάσωμεν ἕνεκεν τῆς διαιρέσεώς
 μας. Οὐχ ἦτιον ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἶχεν στενὰς σχέσεις μὲ τὸν Κα-
 ραθεοδωρῆ, διστάζω μήπως ἕνεκεν τούτου μοῦ συμβῆ κανὲν δυ-
 στύχημα, ἕνεκα ἐπιπολαϊότητος βεβαίως τοῦ κ. Μητσοτάκη, διότι

ἐκ κακῆς προσθέσεως οὐδέποτε θὰ τὸ κάμῃ. Γράψε μου λοιπὸν χωρὶς ἄλλο εἰς ποῖον σημεῖον εὐρίσκονται αἱ σχέσεις του μετὰ τοῦ Γεν. Διοικητοῦ, διότι ἔχω πεποιθήσιν ὅτι θὰ τὸν πείσω μὲ τοὺς λόγους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ τοῦ ἐκθέσω τὰ πράγματα. . . . Σοῦ γράφω ἐν μεγίστη βία. Πρὸς Θεοῦ! ὄχι μόνον νὰ μὴ πράξετε, ἀλλ' οὔτε ν' ἀκουσθῆ ἑκείνο ὅπου μοῦ ἔγραφε, ὅτι θ' ἀναγκασθοῦν νὰ ζητήσουν ξένην προστασίαν, διότι τοῦτο ἐπιρρωννύει τὸ θρούλλημα τὸ κυκλοφορήσαν ὅτι ἡ σημερινὴ κατάστασις εἶνε ὑποκίνημα ξένων. Μὴ πρὸς Θεοῦ, διότι τότε θὰ τύχωμεν τῆς περιφρονήσεως πάντων. Σοῦ ἔγραφα ὅτι ὁ κ. Μητσοιάκης ἔγραψε εἰς τὸ κατάστημά του καὶ ἔδωσε διαταγὴν νὰ σοῦ μετρήσουν 25 μετρητήρια (δάνειον ἰδικόν μου¹) καὶ ἂν τυχὸν δὲν τὰ ἐλάβες ἀκόμη, λάβε τα καὶ στείλε τα διότι εἶνε ἀπόλυτος ἀνάγκη.

Κωνσταντινούπολις 7 Φεβρουαρίου 1896.

Σε φιλῶ

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
ἤτοι **Δημήτριος Βουτετάκης.**

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον καὶ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς
τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Κύριε Πρόεδρε,

Μετ' ἀφάτου μου χαρᾶς καὶ ἀνεκφράστου ἀγαλλιάσεως τῆς ψυχῆς μου ἔρχομαι νὰ Σᾶς ἀναγγείλω τὸ αἴσιον τέλος καὶ παρὰ τὰς πραιοδοκίας μου ἴσως, ὅπερ οἱ πάντες προσδοκοῦν ὅτι θὰ στέψη τοὺς ἱεροὺς ὑμῶν ἀγῶνας. Ἐσχηματίσθη ἀκράδαντος πεποιθήσεις τοῖς πᾶσιν ὅτι τὸ τέρμα τῶν δεινῶν τῆς ταλαίνης ὑμῶν πατρίδος ἔγγιζει καὶ ὅτι δεξιὰ καὶ περισκεμμένη διεξαγωγὴ τοῦ

1) Μυρίας χάριτας ὀφείλω εἰς τὸν εὐγενῆ συμπατριώτην κ. Θ. Μητσοιάκην, ὅστις χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τὴν πατριωτικὴν ἐντολὴν ἣν ἐξετέλουν, μὲ διευκόλυνε πολλάκις εἰς ὑπερτάτας ἀνάγκας μου, δανείζων με χρήματα ἅτινα δὲν εἶχε οὐδεμίαν βεβαιότητα, ὅτι θὰ ἔπερνε ἀσφαλῶς ὀπίσω, πρᾶπτων οὕτω πρᾶξιν, αὐτὸς ὁ ὑπὸ τῆς κοινωνίας τιτλοφορούμενος ὡς Μέγας φιλάργυρος, ἣν ἀναμφιβόλως δὲν θὰ ἔπραττον αὐτοὶ οἱ φουσκωμένοι πατριῶται ἐὰν εὐρίσκοντο εἰς τὴν θέσιν του.

ἀγῶνος δὲν δύναται ἢ νὰ φέρῃ αἰσιωτάτην λύσιν. Ἡ μέχρι τοῦδε
 διεύθυνσις ὑφ' Ὑμῶν τοῦ ζητήματος μοι παρέχει τὴν πεποιθήσιν
 ὅτι καὶ εἰς τὸ μέλλον θὰ ὑπάρξῃ τοιαύτη, οἷα παρὰ πάντων ἑνα-
 γωνίως περιμένεται· οὐχ ἥτιον καίτοι τοιαύτη ἢ πεποιθήσις μου
 ἐκτελῶν παρακλήσεις ὁμογενῶν σὰς γράφω ὀλίγας λέξεις, διερμη-
 νεύουσας τὸ ἐδῶ φρόνημα μικρῶν καὶ μεγάλων, ἐκφραζόντων
 τὸν φόβον τῶν μήπως ἀπαιτηθῆτε ὑπὸ τῶν μετημφισμένων ὑπο-
 σχέσεων τῆς Πύλης καὶ τῶν Δυνάμεων καὶ ἀφήσετε ν' ἀπολεσθῆ
 ἢ τόσον εὐνοϊκῆ δι' ἡμᾶς δημιουργηθεῖσα εὐκαιρία ἢ μήπως δια-
 σποσθῆ ἢ ὁμοφωνία ὑμῶν ἔνεκεν τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν Ἐπι-
 τροπὴν ποικίλων καὶ πολυαριθμῶν στοιχείων καὶ κατὰ συνέπειαν
 ἢ διεύθυνσις καὶ διεξαγωγή τοῦ ζητήματος εἰς τὸ μέλλον δὲν
 ὑπάρξῃ ὁμοία τῆς μέχρι τοῦδε. Μὲ ὄλας δὲ τὰς διαβεβαιώσεις
 μου, ἐμοῦ ὅστις τόσον καλῶς σὰς γνωρίζω, περὶ τοῦ ἐναντίου, πολ-
 λῶν οἱ φόβοι μοῦ ἐκλόνισαν ὀλίγον τὴν πεποιθήσιν, δι' ὃ καὶ πρᾶτ-
 τῶν ἐπιβαλλόμενόν μοι καθῆκον σὰς διερμηνεύω τῶν ἐδῶ ὁμογε-
 νῶν τὸ φρόνημα ἐξορκίζων ὑμᾶς, ὅπως μὴ πιοτηθῆτε ὑπὸ ὑπο-
 σχέσεων, ἀλλὰ πολιτευόμενοι ὅπως μέχρι τοῦδε, κατορθωθῆ ν'
 ἀντηρωθῆ τὸ καταπεσὸν γόητρον τῆς Κρήτης μας εἰς ἣν θέσιν πάν-
 τοτε εὐρίσκετο. Ὁ ἐθνουσιασμὸς τῶν ὁμογενῶν ἀκράτητος διὰ τὰς
 νίκας τῶν ὄπλων Σας. Ὑπερήφανον ἤρχισε νὰ προβάλλῃ καὶ πάλ-
 λιν τὸ ὄνομα τῆς Κρήτης. Οἱ πάντες περιμένουν ὀριστικὴν λύσιν
 Ἐγὼ δὲ πολὺ πλέον πάντων τούτων. Δὲν δύναμαι ἢ ἐκ βάρους
 καρδίας νὰ σὰς συγχαρῶ διὰ τὴν μέχρι τοῦδε πολιτείαν καὶ ἀν-
 δρείαν σας. Μὴ ἐπηρεάσουν ὅμως τὸ πρόγραμμα καὶ τὰ προστε-
 θησόμενα πολυάριθμα μέλη ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ. Ἀπορρήψετε
 περιφρονητικῶς πᾶν διδόμενον, ἐκτὸς τοῦτο ἂν εἶνε τὸ μέγα ὄνει-
 ροπόλημα διὰ πάντα Ἑλλήνα καὶ θὰ ἐξέλθετε νικηταὶ ἐν τέλει.
 Μὴ διασπασθῆτε καὶ ὁ Θεὸς καὶ αἱ εὐχαὶ καὶ παρακλήσεις τῶν
 ἀπανταχοῦ εὐγενῶν Ἑλλήνων θὰ Σὰς συνοδεύσωσι. Πλὴν πολὺ
 φοβοῦμαι τὴν πολυμελείαν τῆς νέας Ἐπιτροπῆς. Ἡ Πύλη ἤρ-
 χισε νὰ πιοῖτε καὶ νὰ πιοῖτε ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐχθὲς ἐγένετο ἀνα-
 κτορικὸν οὕτως εἰπεῖν Συμβούλιον ἐκ τῶν ἐμπιστῶν τοῦ Σουλτά-
 νου, εἰς ὃ ὡς ἔμαθον . . . ἢ γνώμη τοῦ Σουλ-
 τάνου ἦτο νὰ δοθῶσι πάντα τὰ αἰτήματα ὑμῶν πρὶν ἢ γενικευθῆ
 ἢ ἐπανάστασις, τὴν μιμηθῶσιν δὲ καὶ ἄλλοι ὑπήκοοι ἄλλων μερῶν.
 Πλὴν ἢ γνώμη τοῦ μεγάλου καὶ πολλοῦ Ἴτζέτ βέη, τοῦ νὰ περι-
 μένουν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Βέροβιτο διὰ τῆς δοθείσης συμβά-
 σεως, ὑπερίσχυσεν καὶ τὰ θάρρη των θὰ ἀναθέσων τῶρα εἰς τὴν

δεξιότητα τοῦ Βέροβιτο. Γνωρίζω οὖν οἱ πλείστοι τῶν ἐν τῷ Παλατίῳ ἦτο ἐξ ἀρχῆς ἐνδοτικοί. Μόνος δὲ ὁ Ἴτζέτ ὁ μᾶλλον εὐνοούμενος μέ τινας ἄλλους ἀντιτάσσει πᾶσαν ἀρνησίαν οὐχ ἦτιον ἐπειδὴ ἡ γνώμη τοῦ Σουλτάνου ἦτο καὶ εἶνε ὑπὲρ τῆς ὑποχωρήσεως δὲν δύναται ἢ νὰ καταρροφθῆ καὶ κατασυντριβῆ μετ' ὀλίγας μάλιστα ἀκόμη ἀποτυχίας, τὸ κῦρος τῆς γνώμης τοῦ Ἴτζέτ. Λοιπὸν ἐπιμονή, θάρρος καὶ ἐλπίς ἄς εἶνε οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι Ὑμῶν. Ἐχω ἀπόλυτον πεποίθησιν εἰς τὸ τέως Σωματεῖον Σας πλὴν τοὺς προστετησομένους πολὺ φοβοῦμαι. Πλὴν, ὁ Θεὸς εἰς τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις Σας.

Ἀπὸ ἐδῶ ἐνήργησα καὶ ἐστάλησαν
 215 λίραι εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς Ἀμύνης εἰς Ἀθήνας. Προσέτι εὐρον καὶ μέσον ὅπερ μᾶς δίδει καὶ 5,000—10,000 ὄπλα τελευταίου συστήματος δωρεάν· ἔγραφα εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Ἐπιτροπὴν νὰ στείλῃ ἓνα ἰστιοφόρον νὰ τὰ παραλάβῃ ἐξ Ἰταλίας καὶ τὰ μεταφέρει ὅπου δεῖ, ἀλλὰ μέχρι τοῦδε οὐδεμία ἀπάντησις μοῦ ἐδόθη ἐκ τῆς Ἐπιτροπῆς. Μέχρι τοῦδε ἔχομεν ἀποστείλῃ ἄνω τῶν 50 ἐθελοντῶν ἐντεῦθεν, ὑπάρχουσι δὲ καὶ περὶ τοὺς 100 ἐκ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος καταθεδικασμένοι τοὺς ὁποῖους παρασκευάζωμεν ν' ἀποστείλωμεν ταύτην τὴν ἐβδομάδα δι' ἰστιοφόρον Θάρρος, Θάρρος, Θάρρος. Μὴ ἀπατηθῆτε, μὴ παραπλανηθῆτε, μὴ σαγηρευθῆτε. Ζητήσατε δεξιῶς ἐκεῖνὸ ὅπερ ἀποτελεῖ τὸ τερπνὸν ὄνειρον παντὸς Ἑλλήνος καὶ περιφρονήσατε τὰ ράκη, συμβάσεις καὶ προνόμια. Ἡ Τουρκία εὐρίσκεται εἰς ἐλεεινὸν σημεῖον, διότι ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν τῆς ἐπιτρέπεται καὶ εὐκόλως, ἀλλὰ καὶ δὲν δύναται νὰ ἀποστείλῃ καθ' ἡμῶν ἄλλον στρατόν. Παντοῦ ἠφαιστειῶν καὶ ἐκρήξεις τὴν περικυκλοῦν, οἱ δὲ ἐν τῷ Παλατίῳ εἶνε καταθρομβημένοι ὥστε πᾶνε νὰ τὰ χάσουν· οὐχ ἦτιον καὶ οἰκονομικῶς δὲν πᾶνε καλλίτερα. Ταύτην τὴν ἐβδομάδα ἔκοψαν οἱ τροφοδοταὶ τοῦ στρατοῦ τὴν τροφήν, ἔνεκεν τῆς καθυστερήσεως πολλῶν χρημάτων. Ὡστε αὐτὰ ὅλα λάβετε ὑπ' ὄψει.

Σὰς ἀσπάζομαι καὶ διατελῶ

Δημοσθένης Παπαδόπουλος
 ἦτοι **Δημήτριος Βουτετάκης.**

Ἐπικυρῶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων, εἰλημ-

μένων ἐκ τοῦ εἰς χεῖράς μου εὐρισκομένου ἀρχείου τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως.

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Μεταπολιτεύσεως

ΙΩΣΗΦ ΛΕΚΑΝΙΔΗΣ

καὶ ἤδη Πρόεδρος τοῦ Πρωτοδικείου Σφακίων.

Ἰδοὺ, Κύριοι, ἡ ἐργασία ἐφ' ἧς ἐθέλησαν ὄλαι αἱ μεγάλαι ἐντιμότητες νὰ ἱεροσυλήσουν καὶ τὴν ἱεράν ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἐπιβαλλομένην μοι μυστικότητα καὶ σιωπὴν τόσον ἀνοσίως νὰ ἐκμεταλλευθῶν, ὅπως διὰ τοιοῦτου ἐντίμου ἔργου προσδόσουν εἰς τὸ ἠθικὸν καὶ πατριωτικὸν αὐτὸν ἀνάστημα ἀπατηλὴν μεγεθυνσιν καὶ ἐπίδειξιν. Δὲν ἔχω τόσην ἀφέλειαν σκέψεως, ὥστε νὰ ἀχθῶ νὰ ἐρωτήσω ὄλους αὐτοὺς τοὺς κυρίους ἐὰν ἠδύναντο νὰ ἐνεργήσουν καὶ νὰ πράξουν εἰς τοιοῦτον μέρος, ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον ἔπραξα καὶ κατόρθωσα· ἀλλὰ θὰ τοὺς ἐρωτήσω ἐὰν θὰ εἶχον τὸ ψυχικὸν θάρρος, ἐὰν ποτὲ ταῦτα τυχαίως εἰς γνῶσιν τῶν περιήρχοντο, νὰ λάθουν τὸ κάλαμον εἰς τὴν χεῖραν τῶν καὶ νὰ τὰ διατυπώσουν εἰς ἐπιστολάς, ἐκάστη λέξις τῶν ὁποίων ἐγνώριζον θετικῶς ὅτι ἤρκει νὰ τοὺς παραπέμψῃ ἀνεξετάστως εἰς τὸ ἀνθρωποφάγον βάραθρον τοῦ Βοσπόρου ;

Οὔτε εἶπον ποτέ, οὔτε δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἔπραξα διὰ τῶν ἀνωτέρω τι ἄξιον λόγου· πλὴν εἰς τοὺς ἔχοντας τὴν λεπτότητα τῆς ἀντιλήψεως νὰ διακρίνωσιν εἰς πᾶσαν πράξιν τὴν ἀξίαν τῆς προθέσεως, ἴσως ἐξαναστῶν καὶ ἐκραγῶν εἰς διάτορον διαμαρτυρίαν τὰ εὐγενῆ τῆς ψυχῆς τῶν ἔνστικτα ὅταν ἀκούσουν ὅτι ἀπετολήθη τόσον βαναύσως ἢ νοθεία καὶ ἐκμετάλλευσις τοιαύτης ἐργασίας.

Ὅσοι γνωρίζουν τὰς ἰδέας μου περὶ ἐγῶιστῶν, γνωρίζουν δὲ καὶ τί ἐστὶ Κων]πολις, δὲν θὰ ἀποδώσουν ἴσως εἰς ἐγῶισμὸν ἐὰν εἶπω: ὅτι ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς εὑρέθη ἐν Κων]πόλει, ἴσως οὐδεὶς ἄλλος θὰ ἐνήργει καὶ θὰ κατόρθου περισσότερα, οὐδὲ τολμηρότερον ἄλλος τις θὰ ἔπαιζε τὴν ζωὴν του.

Μετὰ τὴν διευθέτησιν τοῦ Κρητικῆς ζητήματος τὸ Προεδρεῖον τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως μοὶ ἀπέστειλεν εἰς Ἀθήνας εἰσέτι εὐρισκομένῳ, τὸ κάτωθεν ἔγραφον :

Τὸ Προεδρεῖον τῆς Γεν. Ἐπαναστατικῆς τῶν Κρητῶν
Συνελεύσεως.

Πρὸς τὸν Κύριον Δημήτριον Βουτιετάκην.

Τὸ ἡμέτερον Προεδρεῖον γινώσκον ὅτι ἡ κεντρικὴ Ἐπι-
τροπὴ τῆς Μεταπολιτεύσεως Κρήτης εἶχεν ἀναθέσει Ὑμῖν
εἰδικὴν ἐντολὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει, εὐχαριστεῖ Ὑμᾶς διὰ
τὸν ζῆλον καὶ τὴν προθυμίαν μεθ' ἧς ἐδέχθητε τὴν ἐντολὴν
ταύτην καὶ Σὰς συγχαίρει διὰ τὴν δεξιὰν διεξαγωγὴν καὶ
ἐκτέλεσιν αὐτῆς.

Ἐν Βάμω τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1896.

(Ἔπονται αἱ ὑπογραφαὶ καὶ ἡ σφραγὶς τοῦ Προεδρείου).

Ὁ δὲ ἀείμνηστος Μαυροκορδάτος, εἰς ὃν ὡς θὰ ἴδῃ παρακατιῶν
ὁ ἀναγνώστης, ἀπεστάλησαν σωρεῖα ἀνωνύμων καὶ μὴ, ἐπιστολῶν,
μετὰ τὴν φυγὴν μου ἐκ Κων]πόλεως, δι' ὧν δι' ὄλων τῶν φύλων
καὶ ἀνθρῶπων μέσων καὶ ραδιουργιῶν ἠθέλησαν νὰ δηλητηριάσουν
τὴν πρὸς με ἐκτίμησίν του, πικριστῶντες αὐτῷ ὅτι, ζητήσαντες ἐκ
Χανίων πληροφορίας ἔλαβον τοιαύτας, ὅτι οὐδεμίαν ποτὲ εἶχον
σχέσιν με τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἂν τῷ ἐπαρουσίασα τυχὸν πληρε-
ξούσια ἔγγραφα ἦσαν ἀναμφιβόλως πλαστά, ἰδοὺ ποίαν θέσιν μοὶ
εἶχε ὀώσει ἐν τῇ συνειδήσει του, ἣτις θέσις ἀπετέλει οἶονεὶ τὴν
μόνην κατάλληλον ἀπάντησιν εἰς τὰ ἀνωνυμογράφα ἐθνικὰ ἐκεῖνα
ἀποβράσματα, ὠθούμενος ἀπὸ τὴν μυροβόλον ἀδρότητα τῆς ἀρω-
ματώδους ψυχῆς του καὶ τὴν εὐώδη λεπτότητα τῆς εὐγενοῦς ἀνα-
τροφῆς του εἰς τὴν συγκατάθεσιν νὰ με θεωρῇ φίλον του. Ὡς ἐκ
τοῦ θανάτου του δὲ εὐρίσκομαι εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ φωτοτυπήσω
καὶ καταχωρήσω αὐτόγραφον φιλικὴν ἐπιστολὴν του, ἵνα μὴ οἶ

εἰθισμένοι νὰ πλαστογραφῶσιν ἑαυτοὺς ὑπεθέσωσι ταύτην πλαστήν.
 Ἴδου αὕτη ἐν τσιχοφωτοτυπία :

Γερμῶς εὐχαριστῶ ὑμᾶς,
 εἶπε Κύριε, ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῶν
 ὑμετέρων ἀξιολόγων πομπαίων.
 τὸ εἶδος ἤδη ἐπιδομένον περὶ
καθημόνων βιβλίων ᾗται ἄξιον
 παντὸς ἐναίνε. Ἦσαν ἡδύκαλα τὰ
 ἀρχῆν ἢ ἀξίον "Συνταγματῶν," ἢ
 οὐδὲν προσθήσει, καὶ μεταδίδοι χρειαίαν
 νοδιανῆν. — Εὐμπαίον εἶνα ὁ ἔργον,
 εἶπε ἐνός εἶπε ἐμὸς δὲ βασιλείᾳ,
 ᾗτε συνταγματῶν, ἢ μὴ, τὰ κομῆται,
 ὑπὸ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν ἑσούπον μαχῶν
 εἰσάγει τὸ ὑμείων βιβλίον. —

Προθυμῶτατος φίλος
 Ν. Μαρομαροῦ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ὀλίγον μετὰ τὴν εἰς Ἀθήνας καθοδόν μου, ἔληγεν ἡ πρώτη περίοδος τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, ὑποχωρησάσης τῆς Πύλης διὰ τοῦ γνωστοῦ ἐκείνου πολιτεύματος, τὸ ὁποῖον ἐπέπρωτο πρὶν ἢ ἐφαρμοσθῆ νὰ καταλυθῆ.

Διὰ τῶν γνωστῶν δολοφονιῶν, σφαγῶν καὶ πυρκαϊῶς τῶν Χανίων, ἤρχισε ἡ δευτέρα ἐπανάστασις, γενικευμένη ἤδη, ἐξαπλωθεῖσα ἐφ' ὅλων τῶν σημείων τῆς νήσου καὶ πᾶς Κρῆς ὤφειλε νὰ συντρέξῃ τὴν αἰσίαν αὐτῆς ἐκβασιν κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεων του καὶ ἐφ' ᾧ ἐκαλεῖτο.

Εὐρισκόμην τότε ἐν Ἀθήναις καὶ ἐσκέφθην πῶ μᾶλλον εὐσυνειδήτως προσηρμόζοντο αἱ μικραὶ μου δυνάμεις. Χρόνειον ἐκξεμα ἐπὶ τινων σημείων τοῦ σώματός μου καὶ ἰδίᾳ κατὰ τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν, ἔνεκεν τοῦ ὁποίου καὶ εἶχον ἐξαιρεθῆ κατὰ τὰς γυμνασιακάς μου σπουδὰς τῶν στρατιωτικῶν γυμνασίων, ἀπελπιστικῆς ἐνοχλήσεως πολλάκις μὲ καθιστᾷ ἄχρηστον ὡς στρατιώτην. Μοὶ ἐπεβάλλετο λοιπὸν ἢ νὰ λάβω ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν ὄχι πολὺ κομητικὸν τίτλον τοῦ ἀπαλλαγέντος εὐσυνειδήτως, ἢ νὰ ἐμπαίξω ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἄλλους, νὰ διακωμωδῆσω τὸν στρατιώτην καὶ νὰ κάμω τὸν στρατιώτην ἢ τὸν ψευτοκαπετάνιον ἀσυνειδήτως. Διότι ἔχων πλήρη συναίσθησιν τῆς ἀνεπαρκείας τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν μου, θὰ ἠδύναμην μὲν ἴσως νὰ πείσω τὸν κόσμον, ἀλλ' οὐδέποτε ἑμαυτὸν, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπραττον ἦτο εὐσυνειδήτον καὶ σύμφωνον μὲ τὰς πεποιθήσεις μου καὶ ὅτι ἀπέβαινε πραγματικῶς ὠφέλιμον φαινομενικῶς ; βεβαίως. Ἀλλὰ πολλάκις εἶνε τόσον ντιλικάτα τὰ γνωρίσματα τῶν πατριωτικῶν πράξεων ὥστε καὶ ἡ βεβηλοτέρα ἀγυρτεία νὰ περνᾷ διὰ πρώτης τάξεως πατριωτισμός. Γνωρίζω συμπατριώτην μου ἐκ τῆς καλῆς τάξεως τῶν ἐγγραμμάτων, κατελθόντα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως διὰ πλοιαρίων τρίς εἰς Κρήτην, ἐπὼλει κατὰ τὴν ἐκ Κρήτης ἀναχώρησίν του τὸ ὄπλον του καὶ ἐπιστρέφω εἰς Ἀθήνας μὲ τὰ ἐπαναστατικὰ σιθάνια κατάρθου γενναίας ἀφαιμάξεις ἐκ τῶν διαφόρων ταμείων. Σήμερον φέρει τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ τῶν ἀγωνιστῶν δὲν γνωρίζω, ἀλλ' ὁ κόσμος ἀναμφιβόλως τὸν ἔχει κατατάξει ἐν τῷ πανθέφ τῶν ἀκραιφνῶν πατριωτῶν. Δύναμαι νὰ στοιχηματίσω μυριάκις τὴν ζωὴν μου, ἐὰν εἰς ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀναίθοκατεβάσματα

καὶ τὴν φασαρίαν τοῦ κυρίου ἐκείνου, ὑπῆρχε κόκκος κἂν ἐκ τοῦ καλῶς ἐννοουμένου πατριωτισμοῦ καὶ εἰς τοὺς σκοποὺς του στοιχειῶν ξένον τῆς στενοτέρας ἰδιοτελείας. Ἄλλὰ κάτωθεν τῶν φαινομένων ὀλίγα ὄμματα διεισδύουν. Πῶς τὰ βλέπει τὰ πράγματα ὁ κόσμος καὶ ἔπειτα πῶς ἔχουν, πειρὸν ἐνδιαφέρει; Στενὸς φίλος μου μοὶ ἔλεγεν τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας. «Ἐχασες, φίλε μου, νὰ μὴν καταβῆς εἰς Κρήτην, θὰ ἐβάστας καὶ σὺ ὅπως ὅλοι ἓνα τουφέκι διὰ νὰ σὲ βλέπῃ ὁ κόσμος». Καὶ ἐν τῇ παρατηρήσει ταύτῃ, εὐρίσκω ὅτι ἐξεπροσωποῦντο αἱ παρατηρήσεις ὅλης τῆς κοινωνίας. Καὶ τὸ πόρισμα; ὅτι ἐφ' ὅσον δὲν ἔχεις ἀστείους πτέρυγας, πᾶσαν πράξιν σου ὀφείλεις νὰ τὴν χρωματίζῃς μὲ ἀγυρτικὸν χρῶμα τὸ μᾶλλον χτυπητὸ καὶ τὸ μᾶλλον ἀρεστὸν εἰς τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, ἵνα τύχῃ εὐπροσδέκτου ὑποδοχῆς.

Συνησθανόμην λοιπὸν ἐάν κάπου καὶ κατὰ τι ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιέσω, τοῦτο δὲν ἦτο τὸ στρατιωτικὸν πεδίον καὶ δὴ εἰς τόπον ὅπου μετὰ τὴν ξενικὴν κατοχὴν ἐνεδεικνύετο ὅτι ἡ δρᾶσις καὶ ἡ περαιτέρω διεξαγωγὴ τοῦ ἀγῶνος θὰ ἐγένετο οὐχὶ δι' ἐνσφαίρων πυρῶν καὶ ἐπομένως ὑπηρεσία ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ οὐχὶ ἡ συμπύκνωσις ἀλλὰ ἡ ἀραίωσις τῶν κατοίκων, ἵνα μὴ ἡ θέσις ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ μένουν ἢ δὲν ἠδύναντο παρὰ νὰ μένουν ἐπὶ τόπου, καὶ δὴ μετὰ τὸν ἀποκλεισμόν, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως τῶν τροφίμων, ἐπιδεινωθῇ. Πηγαίνω λοιπὸν εἰς τὸν κ. Στ. Σκουλοῦδην καὶ Α. Σιμόπουλον καὶ τῶν προτείνω νὰ ἰδρῦσωμεν μίαν ἐφημερίδα ἀποκλειστικῶς ὅπως ὑπηρετήσωμεν καὶ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ Κρητικὸν ζήτημα, καταστρώνων αὐτοῖς τὸ πρόγραμμα, ἐφ' οὗ ἐργαζομένη ἀπαρεγκλίτως, ἠδύνατο ὄντως νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ Κρητικὰ καὶ Ἑλληνικὰ συμφέροντα. Ὁ κ. Σκουλοῦδης ἐπέδοξίμασε τὸ πρόγραμμα, ὁ δὲ κ. Σιμόπουλος μετὰ διαφόρους συζητήσεις, μοὶ εἶπεν νὰ τῷ παρουσιάσω κατάλογον τῶν κεφαλαίων ἅτινα ἀπητοῦντο. Ἐπειδὴ δὲ ὁ κ. Ε. Φραντζεσκάκης τῷ ἦτο γνωστός, ἀφ' ἧς εἶχε μεταβῆ εἰς Ἀθήνας ὡς ἀπεσταλμένος τῆς Μεταπολιτευτικῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν προσεκάλεσε καὶ τοῦ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ ἐμοῦ καὶ ἂν γνωρίζω τὰ Κρητικὰ πράγματα καλῶς ὥστε νὰ δύναμαι νὰ διεξαγάγω τοιοῦτον ἔργον. Εἰς ἐμὲ ὅμως δὲν διέφευγεν ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον τοὺς πηρώμα εἰς τὴν συναίνεσιν, ἦτο ἡ καταπολέμησις τῆς πολιτικῆς τοῦ ὑπουργείου Δεληγιάννη. Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἐπῆλθον τὰ θλιβερὰ γνωστὰ συμβάντα, ἡ πτώσις τοῦ κ. Δεληγιάννη καὶ ἡ πρόσκλησις ἀμφοτέρων αὐτῶν ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν καὶ οὕτω ἡ διοργανουμένη ἴδρυσις τῆς ἐφημερίδος ἐναυάγησε οὐχ'

ἦτον ὁ ἀποκλεισμός καὶ ἡ ἐκεχειρία τῶν ἐν Κρήτῃ ἐχθροπραξιῶν, περιώριζον πλὴν μικρῶν ἐξαιρέσεων, τὸ πεδῖον τῆς δράσεως διὰ πάντα μὲν ταρταρινίζοντα, εἰς στενότατα ὄρια. Καὶ ἐκεῖνο τὸ ὄψιον εὗρισκον εὐσυνειδήτως ὅτι ἡδυνάμην νὰ πράξω ἦτο νὰ δίδω καὶ εἰς τὸν κ. Ρέπουλην, τὸν Διευθυντὴν τότε τῆς Ἀκροπόλεως καὶ εἰς τὸν τοῦ Νεολόγου κ. Βουτυρᾶν ὅ,τι πληροφορίας καὶ γνώμας ἐνόμιζον ὅτι κάπου ἡδύναντο νὰ χρησιμεύσωσι. Ἐκαμνον τὸν ἀντιγραφέα, τὸν διορθωτὴν καὶ τὸν ἐπόπτην ἐπὶ τῆς ἐκτυπώσεως καὶ ἐκδόσεως ἔργων τινῶν διὰ νὰ συντηρούμαι. Ἴσως δὲ ἐκπλήξει τινὰς ἢ ἐξῆς ἀήλωσις, ἣν ἐπισήμως καὶ δημοσίᾳ τὸ πρῶτον ἦδη κάμνω.

Καθ' ὄλον τὸ τριετές διάστημα τῶν δύο ἐπαναστάσεων ὅπου διέμενον εἰς Ἀθήνας, ἔλαβον ὡς βεβήθημα τὰ ἐξῆς ποσά· ἀπὸ μὲν τὸ Κομητάτον τὸ προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ κ. Ρενιέρη τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἐκ Κ(πόλεως ἀφίξίν μου 75 ὄλας καὶ ὄλας δραχ., τῇ εἰσηγήσει τοῦ κ. Ἐμ. Φραντζεσκάκη, ὅστις ἐγνώριζε ὅτι ἐστερούμην καὶ τῆς δεκάρας. Ἀπὸ δὲ τὴν κεντρικὴν Ἐπιτροπὴν τῆς δευτέρας ἐπαναστάσεως, ἣν οὔτε ἐπεσκέφθην καὶ παρ' ἧς οὔτε ἐζήτησα ποτέ τι, ὄρ. ὄλας ὄλας καὶ ἐφ' ἅπαξ καθ' ὄλην τὴν διετίαν 50 καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζω τοῦτο· ἀλλὰ μοὶ τὸ ἀνήγγειλεν ὁ Γραμματεὺς αὐτῆς κ. Στεφανίδης «ὅτι ἡ Ἐπιτροπὴ μοῦ ἐψήφισε 50 ὄρ. πρὸ 10 ἡμερῶν, ἀλλὰ δὲν ἤξευρον ποῦ μένω νὰ μοῦ τὰς στείλῃ». Ἀπὸ τὸ ταμεῖον τοῦ Βασιλέως, οὐδέποτε οὔτε λεπτόν. Καθ' ὄλον λοιπὸν τὸ διάστημα πᾶν δύο ἐπαναστάσεων ἔλαβον ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς πηγὰς τῶν παχέων βοηθημάτων δραχ. 125 ὄλας καὶ ὄλας. Καὶ τὰ μέλη καὶ τὰ βιβλία τοῦ Κομιτάτου διασώζονται, καὶ τὰ μέλη καὶ τὰ βιβλία καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κεντρικῆς ἐπίσης. Προκαλῶ λοιπὸν οἷον δῆποτε καὶ ἰδίᾳ τὸν κ. Γ. Παπαδοπέτρον, ὅστις εὐτυχῶς εὐρίσκεται εἰς φιλικὰς σχέσεις μὲ τοὺς ταμίας καὶ τοὺς γραμματεῖς τῶν ἀνωτέρω Ἐπιτροπῶν καὶ ἐπομένως εὐκόλος ἢ ἐξακρίβωσις, νὰ μὲ διαψεύσωσι· καὶ ἐὰν ἔστω καὶ ἐν λεπτόν γνωσθῇ ποτέ, ὅτι ἔλαβον περισσότερον, δίδω τὸ δικαίωμα εἰς πάντα οἷον δῆποτε ἐν μέσῳ πληθούσης ἀγορᾶς νὰ μὲ πτύσῃ καὶ νὰ μὲ ἀποκαλέσῃ φαῦλον ψεύστην· ἐγὼ δὲ αὐτὸς ἀπονέμω ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐμαυτῷ προκαταβολικῶς τὸν τίτλον τοῦ αἰσχροῦ καὶ οὐτιδανοῦ, τοῦ ἀναξίου καὶ νὰ καλημερίζεται ἀπὸ τιμίους ἀνθρώπους. Ἐγὼ λοιπὸν ὅστις θέτω εἰς ἐνέργειαν τὰ μέσα ἅτινα ἡδυνάμην νὰ διαθέσω, ἡδυνάμην νὰ ἔχω λάβῃ ἐκ διαλειμμάτων κατὰ τὸ τριετές διάστημα τοῦλάχιστον 5,000 ὄρ., ἔλαβον 125 καὶ

μόνον. Θά ἴδουν μετ' ὀλίγον ἴσως τὸ φῶς τὰ Ἀπομνημονεύματα τῶν προσφύγων, ἅτινα ἀναμφιβόλως θά παρουσιάσουν πολλὰς ἐκπλήξεις. Γνωρίζω πρόσωπα ἅτινα κατ' ἐπανάληψιν ἔλαβον ἐκ τοῦ ταμείου τοῦ Βασιλέως 500 ὀρ. καὶ ἅτινα δὲν ἐδικαιοῦντο νὰ λάβουν ἢ 500 μούντζαις. Γνωρίζω πρόσωπα, ὧν αἱ θυσίαι καὶ αἱ σκέψεις καὶ οἱ πόθοι οὐδέποτε ἀπεμακρύνθησαν τῆς φροντίδος νὰ κρατῶσι ὅσον εἶναι σφιγκτὰ καὶ νὰ γλύψωσι τὰ κόκκαλα τῆς Τουρκικῆς Κυβερνήσεως καὶ ὁμως ἔλαβον ἐκ διαλειμμάτων ἄνω τῶν 2,000 δραχ. Γνωρίζω 13 πρόσωπα ἅτινα ἔλαβον ἐν συνόλῳ ἄνω τῶν 5,000 δραχ. καὶ πολλὰ ἄλλα, ἐξ ὧν τινὰ μὲν δὲν ἐδικαιοῦντο καὶ τινα καὶ ἂν ἐδικαιοῦντο δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῶσι νὰ λάβωσι. Καὶ ὁμως τὰ πλεῖστα τούτων ἔβαλον ἴσως τὸν λίθον τοῦ ἀναθέματος κατ' ἐμοῦ. Πλὴν θά ἔλθῃ ἡ ἡμέρα ποῦ κάθε πρᾶγμα θά τεθῇ εἰς τὴν θέσιν του. Ὁ βίος ὃν διήλθον ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ τριετές τοῦτο διάστημα εἶνε βίος ἀπιστεύτως μακρυτικός. Τὰς ταλαιπωρίας μου καὶ τὰς στερήσεις μου οὐδεὶς πρόσφυξ θά τὰς ὑπέστη, οὔτε θά τὰς πιστεύσῃ ἐν ταῖς λεπτομερείαις. Ὅταν ἡ τράπεζά μου ἀπετελεῖτο εἰς τι ὑπόγειον ἀπὸ μιᾶς δεκάρας μαρίδας, μιᾶς δεκάρας ψωμί καὶ μία ρετσίνα, τὴν ἐθεώρουν τράπεζαν πολυτελεῆ καὶ ἔμενα λίαν εὐχαριστημένος. Αἱ νύκτες καθ' ἃς κατεκλίθην νῆστις δὲν εἶνε εὐκόλον ν' ἀριθμηθῶσι. Διήλθον ἡμέρας, ἃς ὁπόταν δῆποτε καὶ ἂν ἐνθυμηθῶ θά φρικῶ. Πλὴν τὸ ἐγνώριζα ἐγὼ καὶ μόνος. Οὐδέποτε διετυμπάνιζον, οὔτε ἐξωτερίκευον οἰανδήποτε θλίψιν τῆς ψυχῆς μου ὡς οἱ πολλοί, οἵτινες ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν καὶ ὥραν διεξετραγῶδουσι μὲ τὰ μελανώτερα χρώματα δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ τὴν δυστυχίαν των.

Ὅταν ἔχῃς τὴν ὑπερηφάνειαν νὰ καταπνίγῃς τὸν πόνον σου καὶ νὰ μὴ μεταδίδῃς καὶ εἰς τὸν ἄλλον τὴν θλίψιν σου, ὁ κόσμος σὲ νομίζει εὐτυχῆ καὶ παραξενεύεται, καθ' ἣν ὥραν ἀκριβῶς σὺ τήκεσαι ἐνδομύχως, ποῦ εὔρες αὐτὴν τὴν φαινομενικὴν εὐτυχίαν καὶ εὐμάρειαν καὶ ἵνα ἐξηγήσῃ τὸ δυσνόητον φαινόμενον εἶνε ἕτοιμος νὰ σὲ ἀποκαλέσῃ μυστηριώδη! Ποσάκις καθήμενος μετ' ἄλλων ὅπου ἕκαστος ὑπερεθεμάτιζε εἰς τὰς ἀφηγουμένας ταλαιπωρίας, δὲν μοὶ ἦλθεν αὐτὴ ἡ σκέψις, ὅπου τοὺς φρικώδεις νυγμοὺς τοῦ στομάχου μου ἐκάλυπτε μία ἀπόλυτος σιωπὴ ἥτις οὐδὲν ἄλλο θά διερμήνευεν εἰς τοὺς παρκαθημένους μου διεκτραγωδιστὰς ἢ μίαν κατάστασιν ἐν ἐμοὶ ἀπολύτως εὐχάριστον καὶ εὐτυχῆ. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅποιον μὲ ἔκαμνε πολλάκις νὰ ὑποφέρω περισσότερον παντὸς ἄλλου, εἶνε τὸ δύσκολον τοῦ χαρακτῆρος μου εἰς τὸ ν' ἀπο-

τανθῶ εἰς μίαν μεγάλην ἀνάγκην μου εἰς ἓνα φίλον μου ἢ γνωστόν μου. Ὡ πόσον ἐναγώνιον εἶ εὐ νὰ ἀποφασίσῃς νὰ τείνης τὴν χεῖρα! Ὅτε δὲ ποτὲ εὐρέθην εἰς θέσιν ἀκατανοήτως ἀπὸ πάντα μὴ παθόντα δεινὴν, ἐνθυμούμαι ἀλησμονήτως τί ἐδοκίμασα ἕως ὅτου νὰ εὐρω τὸ θάρρος νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν ἐν Ἀθήναις καφεπώλην Κρήτα Γεώργιον Κατσιγαρην δύο δραχ. δανεικάς. Μοῦ τὰς ἤρνήθη καὶ ἐπιον καὶ δεύτερον ποτήριον ἀπεριγράφτου στενοχωρίας διὰ νὰ τὰς ζητήσω ἀπὸ τὸν κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἐξερχόμενον τοῦ καφενείου τοῦ Ἰωσήφ Λεκανίδην δικηγόρον, ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ οὗτος δὲν εἶχε! Ἡ μόνη μου περιουσία ἦτο μία ὀμβρέλλα. Σὰς βεβαίῳ ἐν εἰλικρινίᾳ ὅτι θὰ διήλθον ἴσως πεντάκις φθάνων μέχρι τοῦ κατωφλίου καὶ ἐπιστρέφων πάλιν ὀπίσω, τὰ σαράφικα καὶ ἐνεχειροδανειστήρια ἕως ὅτου ἀποτολμήσω νὰ παρακαλέσω ἓνα ἐκ τούτων καὶ ὡς τοιοῦτος ἔτυχε ὁ ἐν τῇ ὁδῷ Αἰόλου ὑπ' ἀριθ. 99, Ἰ. Τσομάκος, ἀργυραμοιβός, νὰ μὲ δανείσῃ δύο δρ. μὲ τόκον, κρατῶν τὴν ὀμβρέλλαν μου ὡς ἐνέχυρον. «Δὲν κάμνω ἐγὼ τέτοιαις δουλειαῖς», ἦτο ἡ ἀπάντησις του· ἀλλὰ δὲν γνωρίζω ποῖαν ἐκφρασιν θὰ ἔλαβεν τὸ πρόσωπον ἐκείνην τὴν στιγμήν καὶ ἀναχωροῦντα μὲ φωνάζει· «Μὰ σὰς κάμνουν πολὺ ἀνάγκην;» Καὶ μοῖ ἐδῶσε τὰς δύο δραχ. κρατήσας τὴν ὀμβρέλλαν μου καὶ δι' αὐτὴν δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ τόκον μετὰ τινὰς ἡμέρας ὅτε τῷ τὰς ἐπέστρεψα.

Εἰς τὴν θέσιν ταύτην, ἐξ ἧς ὁ πολὺς Οὐγγὼ θὰ ἔλαβε ἀναμφισβόλως πολλὰς εἰκόνας τοῦ βιβλίου του καὶ ἐν τῇ ὑπερτάτῃ αὐτῆς ἐπιδεινώσει εὐρέθην ὅτε ἀπετόλμησα νὰ παρακαλέσω τὸν φίλον κ. Μ. Κούνδουρον ἐλθόντα τότε εἰς Ἀθήνας, ὅπως μεσιτεύσῃ παρὰ τῷ φίλῳ του κ. Ἰωάν. Ἡσυχάκη νὰ μὲ δανείσῃ 50 δραχ. Εἶχε τὸ πανταλόνι μου φθαρῆ καὶ τὰ παπούτσια μου ἐντελῶς καταστραφῆ. Καίτοι δὲ ὁ κ. Κούνδουρος τῷ προσέφερεν ἐπιπροσθέτως καὶ τὴν ἐγγύησίν του, ὁ κ. Ἡσυχάκης ἤρνήθη, διότι λέγει καὶ ἐκεῖνος ὁ καυμένος εὐρίσκετο εἰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας. Ὑποθέτω δὲ ὅτι τότε ἴσως θὰ ἔκαμε λόγον ὁ κ. Κούνδουρος εἰς τι μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς ἢ καὶ ἐμμέσως πως καὶ μοῖ ἀπέστειλεν αὕτη τὸ ρηθὲν ἀνωτέρω ποσὸν τῶν 50 δραχ. Μὲ ὅλας τὰς ἀθλιότητας δὲ αὐτὸς εἶχεν ὁ βίος ἐκεῖνος ἐκ μιᾶς μόνον ἀπόψεως ἦτο ἀπολύτως εὐχάριστος δι' ἐμέ. Συνησθανόμην ὅτι δὲν ἐνέπαιζον κανένα, ὅτι δὲν διεκωμῶδουν τίποτε, ὅτι δὲν ἔπραττόν τι τὸ ὅποιον δὲν μοι ὑπηγόρευον αἱ πεποιθήσεις μου· θὰ ἦτο βεβαίως ἀσυγκρίτως ὁ βίος ἀνετώτερος καὶ εὐχарιστότερος δι' ἐμέ, ἐὰν καὶ ἐγὼ ὅπως καὶ τότε

ἄλλοι, μὲ ἓνα ὄπλον ἐπ' ὤμου διέμενον ἐν Κρήτῃ, ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζον ὅτι εἶχον ἀπαγορευθῆ ὑπὸ τῶν Εὐρωπαϊῶν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ἔχων μαζύ μου 10 ἢ 20 χωριανούς μου καὶ συγγενεῖς μου νὰ τὸ ρίχνωμε πότε 'στοῦ συντέκνου τὸ σπῆτι, πότε 'στοῦ 'ξαδέρφου τὸ πυθᾶρι καὶ νὰ τρῶμε πότε τοῦ φτωχοῦ τὰρνὶ καὶ πότε τῆς χήρας τὴν προβατίνα καὶ πότε τὰ ἄλευρα τῆς 'Επιτροπῆς, ἀμέριμος καὶ ἄφροντις διὰ τὴν αὔριον, μεγεθυνόμενος ἐπιπροσθέτως πρὸ τῶν ὀμμάτων τοῦ κοινοῦ καὶ σμικρυνόμενος μόνον πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς συνειδήσεώς μου. Ἄλλὰ τὸ τοιοῦτον καὶ ἂν τὸ ἐπραττον, θὰ τὸ ἐπραττον ἐν πλήρει συνειδήσει ὅτι δὲν ἐξυπηρετῶ τίποτε ἐνῷ διαμένων εἰς τὰς Ἀθήνας ἐνδεχόμενον καὶ νὰ μὴν ἐπαρουσιάζετο, ἐνδεχόμενον ὅμως καὶ νὰ ἐπαρουσιάζετο εὐκαιρία ἣτις θὰ μοὶ ἐπέτρεπε κάτι θετικώτερον νὰ πράξω, ἀφανέστερον μὲν ἀλλὰ πάντως εὐσυνειδητότερον. Καὶ ὄντως ἡ εὐκαιρία παρουσιάσθη καὶ δύναμαι νὰ ἔχω ἐπαναπεπαυμένην τὴν συνειδήσίν μου ὅτι **ἠθέλησα** νὰ χρησιμοποιήσω ταύτην ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἂν ἡ θέλησίς μου πολὺ ἢ ὀλίγον ἢ καθόλου ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ τῆς. Τοῦτο πλέον δὲν ἐξηρτάτο ἀπὸ μέ.

Κατὰ τὴν ἀλησμόνητον ἐκείνην ἀποφράδα Τρίτην τοῦ Πάσχα, ὅτε ὁ μαινόμενος συφερτός τῶν Ἀθηνῶν διήρπαζε τὰ ὄπλα ἀπὸ τὰ καταστήματα τῆς ὁδοῦ Ἑρμοῦ, παρέτυχον ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετὰ δύο ἀκόμη Κρητῶν εἰς τὸ μέρος τῆς διαρπαγῆς. Τὸ πλῆθος εἶχε διεύθυνσιν πρὸς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ὁ κ. Πετροπουλάκης ἐφ' ἀμάξης ἐφρόντιζε νὰ τὰ καταπραύνη. Γέρων τις κρονόληρος, διδάσκαλος ὡς ἔμαθον κατόπιν, μὲ μακρὰν λευκὴν γενειάδα, ἀνέρχεται ἐπὶ ἑτέρας ἀμάξης καὶ ἤρχισε νὰ ρίπτῃ ξύλα εἰς τὴν πυρὰν. Ὁ μαινόμενος ἐκεῖνος συφερτός μόνον τὸ ἔναυσμα ἤθελε. Ἡ μόνη ἀσέβεια ἦν ἕκαμα εἰς τὴν ζωὴν μου κατὰ τῶν λευκῶν τριχῶν εἶνε ὅτι τον' κατρεκύλησα τῇ βοήθειᾳ καὶ τῶν ἀκολούθων μου κάτω ἀπὸ τὴν ἄμαξαν. Τὴν στιγμὴν δὲ ἀκριβῶς ἐκείνην καθ' ἣν ὁ γέρων ἐκεῖνος ἔτεινε τὴν χεῖρά του πρὸς τὸ Παλάτι, ζητῶν νὰ παρορμήσῃ τὰ πλῆθη νὰ πορευθῶσι καὶ νὰ ζητήσωσιν ἐκεῖθεν τὸν λόγον τῆς ἀνάδρου ὑποχωρήσεως, μοὶ ἐπῆλθεν ἡ ἰδέα τῆς διὰ βιβλιαρίου διευκρινήσεως τῶν πραγμάτων, οἷοτι ἄλλως ὁ ἀλληλοσπαραγμὸς καὶ ὕψιστα ἐπομένως ἔθνικὰ συμφέροντα ἐξήρτηντο τοῦ λοιποῦ ἀπὸ ἓνα εἶον δῆποτε κρονόληρον ἢ ἀφιλόπατριν. Μεταβαίνω εἰς τὸ δωμάτιόν μου καὶ ἐντὸς 15 ἡμερῶν εἶχον ἑτοιμον πρὸς ἐκδοσιν τὸ γνωστὸν ἤδη ἔργον μου «Ὁ Βασιλεὺς μας ἔνοχος

τῆς ἥττης μας ;» Ἄλλὰ μὲ στόμαχον κενὸν πόσον δύσκολα γράφει τις καὶ πόσον δυσκολώτερον σκέπτεται. Ἐσπερούμην ὅμως τῶν ἐξόδων τῆς ἐκδόσεως καὶ εὔρεθην εἰς τὴν ἀναγκὴν νὰ μὲ ἐκμεταλλευθῆ εἰς ἐκδότης, εἰς ὃν εἰσέτι ὀφείλει 50 ὀρ. ὡς ἐκ τῆς μὴ συμπληρώσεως τῶν ἐξόδων τοῦ ἐκ τῆς γενομένης εἰσπράξεως. Ἀπεστείλαμεν εἰς ὅλα τὰ ὑποπρακτορεῖα τῆς Ἑλλάδος πωληθέντα χάριν εὐρυτέρας κυκλοφορίας πρὸς 20 λεπτὰ τὸ βιβλιάριον τὴν δὲ κυκλοφορίαν ἐν Ἀθήναις ἐνήργησε δι' ἐμοῦ καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ, ἥτις ὅμως διέψευσε τὰς ἐλπίδας τοῦ· διότι ἐνῶ ἀπεστείλαμεν εἰς 1000 ἄτομα, μόνον αἱ ἐξῆς μᾶς ἔστειλαν τὸ ἀντίτιμον καὶ μόνον· Ἀντ. Παπαδάκης σῶμ. 3 ὀρ. 6, Ἰ. Παινήσης ὀρ. 2, Ἰ. Ἡσυχάκης ὀραχ. 2, Μητροπολίτης. ὀραχ. 19, Μεγάλη Κυρία τῆς τιμῆς Θεσχόρη ὀρ. 2, Κυρία Σαπουντζάκη ὀρ. 4, Α. Σκουζές ὀρ. 2. Οὐδείς δὲ ἕτερος, οὔτε μᾶς τὸ ἐπέστρεψε, οὔτε μᾶς ἐπλήρωσε. Ἐγὼ δὲ διένειμα δωρεὰν τοῦτο εἰς πλείστους πρόσφυγας καὶ εἰς οἷον δῆποτε μοὶ ἐζήτησε τοῦτο καὶ εἰς ὅλα τὰ λαϊκὰ κέντρα, καφφενεῖα καὶ ξενοδοχεῖα. Ἐὰν δὲ ἓνα καὶ μόνον ἐκ τῶν ἀναγνωστῶν τοῦ βιβλίου ἐκεῖνου μετέπεισα, ἐὰν καὶ κατὰ μυριοστημόριον τὸ ἔργον μου ἐκεῖνο συνετέλεσεν εἰς τὴν συγκράτησιν τῆς ἐκρήξεως τοῦ βράζοντος τότε ἡφοιστείου καὶ εἰς τὴν παρεμπόδισιν τοῦ νὰ στραφῆ κατὰ τὰς διευθύνσεως πρὸς ἣν ἐφαίνετο μαιραλῶς διευθυνόμενον, μένω λίαν εὐχαριστημένος καὶ θεωρῶ τοῦτο ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός μου πολὺ μείζονα καὶ εὐσυνειδητοτέραν μὲ τὸν τίτλον τοῦ ἀπαλλαγέντος, παρὰ ἐὰν ἐτσαλαπηροῦσα μὲ τὴν πανοπλίαν τοῦ στρατιώτου καὶ τοῦ πατριώτου, μὲ τὸν τίτλον τοῦ καπετάνιου. Μετὰ τὰ εὐμενῆ δὲ καὶ μακρὰ σχόλια τῶν ἐφημερίδων μᾶς ἐζήτηθήσαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν ἀρκετὰ σώματα, ἅτινα ἐκάλυψαν σχεδόν, πλὴν τῶν ὀφειλομένων εἰσέτι 50 ὀρ., τὰ ἐξόδα.

Ἡ δὲ Α. Μεγαλειότης ἡ Βασιλίσσα ἠδύοχησε νὰ μοὶ ἀποστείλῃ διὰ τοῦ κ. Λαμπάκη 200 ὀρ. Οὔτε ἐν λεπτόν δὲ ἔλαβον ἄλλοθεν. Καὶ ὅμως ὁ κόσμος τρέφεται μὲ τὴν κακογλωσσίαν. Ὁ μακαρίτης Κ. Μητσοτάκης μοὶ ἔλεγε μίαν ἡμέραν: — «ξέρεις τί λέει ὁ κόσμος ; ὅτι ὁ Βασιλεὺς σου ἔδωσε 10,000 ὀρ. διὰ νὰ βγάλῃς αὐτὸ τὸ βιβλίον, διότι ἄλλως, ἐσὺ Κρητικὸς, ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ σου κάπνισεν αὐτὴ ἡ ἰδέα.» Ἴδου τὸ μέτρον τῆς λογικῆς τοῦ λεγομένου κόσμου ! Ἴδου πῶς εἶνε ἕτοιμος νὰ μετρήσῃ τὸ ἠθικὸν ἐλαττήριον πάσης σου πράξεως ! ὦ κόσμε ! κόσμε !! Ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ κακεντρέχεια καὶ ἡ κακογλωσσία καὶ ἡ προστυχία νὰ σὲ τρέφῃ, θὰ εἶχες ψοφήσῃ πρὸ πολλοῦ ἐξ ἀτροφίας.

Ἄποῦ ἅπαξ ἀπεφάσιخ νὰ ὀμιλήσω δὲν θέλω νὰ ἀφήσω τίποτε ἐν τῷ κρυπτῷ, τίποτε ἄγνωστον καὶ ἐξ ἐκείνων ἐστὶ ἄτινα δύναται νὰ ἀπκῶσι κατ' ἐμοῦ καὶ παραδίδω ἤδη εἰς τὴν δημοσιότητα ἀπειρώς θλιβερόν συμβάν δι' ἐμέ, τὸ ὁποῖον μέχρι τοῦδε ἦτο γνωστόν εἰς ὀλιγίστους καὶ εἰς λίαν περιορισμένον κύκλον. Θέλω νὰ τὸ παραδώσω εἰς τὴν δημοσιότητα ἐξιστορῶν τοῦτο πρώτην ἤδη φορὰν ὅπως ἐπακριβῶς συνέβη. Πιστεύω ἀκραδάντως καὶ ἐλπίζω νὰ πεισθῇ καὶ πᾶς, ὄχι μόνον κατὰ τὰ φαινόμενα, ἐντιμος ἄνθρωπος καὶ πᾶσα ἐξυγιασμένη συνείδησις ὅτι ἡ κατ' ἐμοῦ ἀπόφασις ἦν παραθέτω κατωτέρω, ἀποτελεῖ τὸν τιμητικώτερον τίτλον δι' ἐμέ, ὡς ἀποτελοῦν τιμητικὸν καὶ αἰγλήεντα τίτλον πᾶσαι αἱ καταδιώξεις ποιναι καὶ ἀδικίαι τόσων καὶ τόσων διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ὑπέστησαν ταύτας χάριν τῶν φιλάλλων καὶ ἀλτροῦιστικῶν αὐτῶν τάσεων καὶ πράξεων. Θὰ ἀποδείξω τὴν ἀλήθειαν ὄχι διὰ σοφισμάτων καὶ κενῶν λόγων, ἀλλὰ διὰ ἀναμφισβητήτων καὶ ἀπτοτάτων ἀποδείξεων καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι πᾶς εἷς δῆποτε, καὶ ἐχθρὸς μου ἀκόμη, ὅστις ἔλαβε παρὰ τοῦ Μεγάλου Δημιουργοῦ τὸ προνόμιον νὰ αἰσθάνηται, νὰ παθαίνηται καὶ νὰ θλίβηται διὰ πᾶσαν ἀδικίαν, νὰ αἴρηται ὑπεράνω τῶν κτηνωδῶν καὶ βαναύσων ἀνθρωπίνων παθῶν, θὰ αἰσθανθῇ γεννώμενον αὐτομάτως ἐν τῇ ψυχῇ του τὸν θεῖον πόνον καὶ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς του τὸ εὐγενές καὶ ἄρατον δάκρυ.

Ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν ἡ Ἀστυναμία Ἀθηνῶν ἀνανέωνε τὰς ἐγγραφὰς τῶν προσφύγων οἰκογενειῶν. Ἐπιτροπαὶ μετὰ τῶν οἰκείων ἀστυνόμων τῶν Τμημάτων περιήρχοντο τὰς κατοικίας τῶν προσφύγων, κατεμέτρων τὰ ἄτομα ἐκάστης καὶ ἐνέγραφον ταῦτα. Αἱ οἰκογένειαι ἦτο πολλαὶ καὶ διεσπαρμέναι καὶ ἀπητεῖτο πολυήμερος ἐργασία ὅπως καταμετρηθῶσι τὰ μέλη αὐτῶν. Διὰ διαταγῆς τῆς διευθύνσεως εἶχε παύσει ἡ μισθοδοσία ὅλων τῶν προσφύγων μέχρις ὅτου θὰ ἐτελείωνεν ἡ καταμέτρησις. Πλὴν εἶχον παρέλθει 20 ὄλαι ἡμέραι καὶ ἡ καταμέτρησις δὲν εἶχε λήξει ἀκόμη. Εἴκοσι δὲ ἡμέρας νὰ μὴν λάβῃ οὐδὲν βοήθημα μία πτωχὴ οἰκογένεια ἐνοεῖται ὅτι θὰ περιήρχετο εἰς πολὺ δύσκολον θέσιν. Τεσσάρων οἰκογενειῶν, ἐκ Χαλέπας εὐτυχῶς, περὶ ὧν καὶ δι' αὐτοφίας δύναται νὰ πεισθῇ πᾶς τις, ἤμην πάντοτε ὁ μόνος προστάτης· αἱ πρὸς αὐτὰς ὑποχρεώσεις μου ἦσαν μεγάλα καὶ ἐθεώρουν μεγίστην εὐτυχίαν μου ὅποταν μοι ἐδίδοτο εὐκαιρία νὰ φαίνομαι πολὺ ἢ ὀλίγον εἰς αὐτὰς χρήσιμος. Αὗται δὲν εἶνε ἡ γίνωστή οἰκογένεια τοῦ Ν. κολλάου Γαρεδάκη, Ἀντωνίου Σφακιωτάκη, ἀδελφοῦ τοῦ γνωστοῦ

προηγούμενου Γερασίμου, Παναγιώτου Ἀλισαβίκη καὶ Ἐμμαν. Σφακιωτάκη. Διαμένουσιν εὐτυχῶς πρὸ τῶν ποδῶν τῆς Α. Β. Ὑψηλότητος ἐν Χαλέπῃ καὶ αἱ τέσσαρες καὶ αἱ μὲν τρεῖς πρῶται ἔχουσι πρὸ τριακονταετίας ὄλης ἔλθη εἰς γάμον καὶ εἰς τεκνοποιίαν, ἡ δὲ τελευταία δύο ἔτη πρὸ τῶν γεγονότων ἄτινα ἐξιστοροῦμεν. Συγγενεύουσι πρὸς ἀλλήλας στενότατα, καθ' ὅσον ἡ μὲν σύζυγος τοῦ Ν. Γαρεδάκη. Α. Σφακιωτάκη καὶ Π. Ἀλισαβάκη εἶνε ἀδελφαί, τὸ γένος Καβουλάκη, ἡ δὲ τοῦ Ἐμμ. Σφακιωτάκη νύμφη τοῦ Ἀν. Σφακιωτάκη ὡς ἐκ τῆς στενῆς δὲ αὐτῶν πρὸς ἀλλήλας συγγενείας συγκατάκουν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μαζῇ καὶ ζοῦν πάντοτε ἐν πρωτοφανεῖ ὁμοιοῖα καὶ ἀγάπῃ. Εἶνε δὲ οἰκογένειαι, ὡς τοῦτο δὲν δύναται οὐδεὶς ἀπολύτως κάτοικος τῆς Χαλέπας νὰ τὸ ἀρνηθῇ, μικρὸς ἢ μεγάλος φίλος τῶν ἢ ἐχθρὸς, οὐ μόνον ἐντιμώταται, ἠθικώταται καὶ εὐύποληπτόταται ἀλλὰ καὶ εἰς ἄκρον χριστιανικαί, εὐλαβέσταται καὶ θεοσεβέσταται.

Καὶ αἱ τέσσαρες δὲ αὗται ἀδελφικαὶ οἰκογένειαι, ἐν πατριαρχικῇ ἁρμονίᾳ πάντοτε ζῶσαι, ἀναγνωρίζουσι ὡς διενθυνητὴν αὐτῶν εἰς τὰ οἰκιακά των διὰ τὰ ἕκτακτα αὐτῆς πλεονεκτήματα, τὴν Καλλιόπην Σφακιωτάκην ἢ Καβουλάκην. Ὅλα δὲ ταῦτα ἐρωτήσατε τὸν πρῶτον Χαλεπιανὸν νὰ σᾶς τὰ βεβαιώσῃ. Ταύτην τὴν λεπτομέρειαν ἐθεώρησε ἀναγκαίαν, διότι ὁ τε κ. Ποταρόπουλος ἰσχυρίσθη καὶ τὸ δικαστήριον ἐδέξατο ὅτι αἱ τέσσαρες αὗται οἰκογένειαι ἀποτελοῦσι μίαν καὶ μόνην, αἱ δὲ τρεῖς ἄλλαι εἶνε ἀνύπαρκτοι καὶ ἐπομένως ἐδικαιοῦντο νὰ ἔχωσιν ἐν δευτέρῳ καὶ ὄχι τέσσαρα.

Αὗται λοιπὸν αἱ οἰκογένειαι, οἰκογένειαι πτωχαὶ ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν Πειραιᾶ ἄνευ ὄβολου· οὐδέποτε δὲ θὰ λησμονήσω τὴν ἀπεριγράπτως σπαραξικάρδιον στιγμὴν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφίξεώς των, καθ' ἣν ἡ σχετικῶς εὐημεροῦσα οἰκογένεια τοῦ Ν. Γαρεδάκη εὐρέθη στερουμένη καὶ αὐτῆς τῆς ξηρᾶς κουραμάνας καὶ μετέβην ἐγὼ αὐτὸς εἰς ἐτέραν οἰκογένειαν καὶ ἐμάζευσα ὅλα τὰ ξεροκόμματα ἄτινα μὲ μεγάλην ὀυσκολίαν τῆς ἐπερίσσειον καὶ τὰ ἐπήγα εἰς τὴν πεινώσαν οἰκογένειαν, τὰ ὅποια καταβρέξασα μὲ τὸ πικρὸν δάκρυ τοῦ ξεσπιτωμένου καὶ ἐγκαταλελειμμένου, κατεπράυνε τὴν πείναν τῆς. Εἶχον λοιπὸν παρέλθῃ 20 ἡμέραι χωρὶς νὰ λάβουν αἱ ἐν λόγῳ οἰκογένειαι οὐδὲν βοήθημα καὶ ἤρχισαν νὰ ὑποφέρουν φρικωδῶς. Μετέβην κατὰ παράκλησίν των εἰς τὸν ὑπογραμματέα τῆς ἀστυνομίας κ. Π. Ποταρόπουλον καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ ἐπισπεύσουν τὴν καταγραφὴν καὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ ἀναλογοῦντος βοηθήματος εἰς αὐτὰς τὰς οἰκογενείας, διότι ὑποφέρουν πολὺ. Καὶ ὁ κ. ὑπο-

γραμματεὺς μοὶ εἶπεν ὅτι ἄμα τελειώσῃ ἡ ἐγγραφή των προσφέρεται νὰ δώσῃ ἐκάστη ἀμέσως τὸ ἀναλογεῦν βοήθημα, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ ἀμέσως ἡ πληρωμὴ των μὲ παρεκάλεσε, ἐπειδὴ ὡς ἰσχυρίσθη, δὲν ἐγνώριζε τὰς οἰκογενείας αὐτάς, νὰ ὑπάγω ἐγὼ τὰ δελτία των καὶ νὰ λάβω τὸ βοήθημα δι' αὐτάς. Ἐγὼ ἠρνήθην παρόντος καὶ τοῦ Διευθυντοῦ κ. Λευκαδίου, καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τοῦ τοιοῦτου κόπου, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐπέμεινε καὶ ἐγὼ συνεμορφώθην πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν του. Τὸ ὅτι δὲ ἐπέμεινε ὅπως ἐγὼ ὁ ἴδιος μεταβῶ καὶ λάβω τὰ διὰ τὰς ἀνωτέρω οἰκογενείας ἀναλογεῦντα βοήθημα, δὲν ἔχει οὐδεμίαν βαρύτητα ὡς πρὸς τὴν ἐνοχλὴν ἢ ἀθωότητά μου καὶ διὰ τοῦτο ἀκριβῶς ὀρκίζομαι εἰς ὁ,τι ἱερὸν καὶ λατρευτὸν ἔχω ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ὅτι ὁ ὑπογραμματεὺς ἐπέμεινε ἀνευδότως νὰ μεταβῶ ὁ ἴδιος. Διότι δὲν θὰ πιστεῦσῃ ἴσως κανεὶς ὅτι ὁ κύριος οὗτος, ὅστις ἡμέραν τινα προώρισται νὰ ὀδηγήσῃ τὰς στρατιᾶς τοῦ ἔθνους νικηφόρους κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος, κατόπιν εἰς τὸ Δικαστήριον ὅταν τὸν ἐξώρικισα εἰς τὸν ὄρκον, τὸν ὁποῖον ἔδωκε καὶ εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, νὰ μαρτυρήσῃ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐπέμεινε εἰς τὸ νὰ μεταβῶ ἐγὼ ὁ ἴδιος νὰ λάβω τὰ βοήθημα, **ἠρνήθη** τὸ τοιοῦτον! Ὅταν δὲ ἤκουσα ἄνθρωπον, τὸν ὁποῖον δὲν ἠδυνάμην νὰ φαντασθῶ ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του μέχρις ἐκείνης τῆς στιγμῆς ἢ ἀπολύτως εὐθὺν καὶ τίμιον, κατασπιλῶνοντα τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, εἰς ἣν ὠρρίζετο ὡς καὶ τὸν ἱερὸν ὄρκον ὃν ἔδιδεν διὰ τῆς ἀπαρνήσεως μιᾶς ἀληθείας, μὲ κατέλαβεν ἡ πρώτη σκοτοδεΐνη καὶ τὰ μυαλά μου συνεσκωτίσθησαν καὶ ἀνακατώθησαν, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι ὅτι οἱ λόγοι καὶ σκέψεις μου δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιπροσωπεύσωσιν ἐπαρκῶς καὶ πιστῶς ἑμαυτὸν κατὰ τὴν ἀλησιμόνητον ἐκείνην διαδικασίαν.

Κατὰ κακὴν σύμπτωσιν ἡ Μαρία Ν. Γαρεδάκη μῆτηρ τῆς οἰκογενείας, εἶχεν ἀσθενήσει τότε καὶ οἱ ἰατροὶ τὴν εἶχον διατάζει ν' ἀλλάξῃ ἐπὶ τινα χρόνον τόπον διαμονῆς. Καὶ εἶχε κατέλθῃ εἰς Κρήτην· εἶχε δὲ ἀφήσῃ τὸ δελτίον τῆς εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς Καλλιόπην Σφακιωτάκην, ἣτις δι' ἐμοῦ τὸ εἶχε παραδώσει εἰς τοὺς μετερχομένους τὸν μεσίτην τότε ἀδελφοὺς Διγενάκην καὶ τὸ εἰσέπραττον μέχρις ὅτου θὰ ἐπέστρεφεν διὰ λογαριασμόν τῆς. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἡ ἀνανέωσις τῶν δελτίων, ἡ ἀδελφὴ τῆς Καλλιόπης μοὶ λέγει νὰ φροντίσω πρὸς Θεοῦ νὰ ἀνανεώσω καὶ τῆς ἀδελφῆς τῆς τὸ δελτίον. Πηγαίνω καὶ εὐρίσκω τὸν οἰκείον ἀστυνόμον, τοῦ ἐξιστορῶ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸν παρακαλῶ ἂν θέλῃ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ δελτίον τῆς οἰκογενείας Γαρεδάκη, ἣτις λόγῳ ἀσθε-

νείας δὲν εὐρίσκετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς Ἀθήνας. Ὁ εὐγενὴς ἐκεῖνος στρατιωτικὸς, ὁ ἀντίπους κατὰ τὰ φίλαλλα αἰσθήματα πρὸς τὸν κ. ὑπογραμματέα, μοὶ λέγει : Κύριε, ἄνθρωπος εἶμαι καὶ ἐγὼ καὶ δύναμαι νὰ καταλαβαίνω τὴν θέσιν Σας καὶ δύναμαι ἀκόμη νὰ καταλαβαίνω ὅτι μὲ ~~4~~ δεκάρες ποῦ πέρνει ἐν ἄτομον τὸ ὁπίον δὲν ἔχει ἀπ' ἄλλου πουθενὰ κανὲν στήριγμα, δὲν δύναται νὰ ζήσῃ καὶ δι' αὐτὸ εἰς παλλὰς οἰκογενείας ὅπου γνωρίζω ὅτι δὲν ἔχουν ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, ἔχω προσθέσει τρία καὶ τέσσαρα ἄτομα, ἀλλὰ πάντοτε μὲ μεγάλην ἐπιφυλακτικότητά, διότι δυστυχῶς ἔχομεν καὶ ἡμεῖς μεταξύ μας τὰς ἀντιζηλίας μας, ἐπιβλέψεις καὶ ὑποβλέψεις. Λοιπὸν ἐὰν μοῦ δώσητε τὸν λόγον σας ὅτι δὲν θὰ κάμετε λόγον πουθενὰ περὶ τούτου, τότε μπορῶ νὰ τὸ ἀνανεώσω· ἀλλ' ἐπειδὴ μὲ παρακολουθεῖ κατὰ τὴν καταμέτρησιν καὶ Ἐπιτροπὴ εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάγῃ ἡ ἀδελφὴ τῆς Καλλιόπῃ εἰς κανὲν ἄλλο σπίτι καὶ ἐκεῖ νὰ ἀνανεώσῃ τὸ δελτίον τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐπ' ὀνόματίς τῆς. Τοῦτο δὲ καὶ ἐγένετο. Ἡδὴ κάμνω καὶ μίαν ἄλλην ὁμολογίαν, ἣν ἠδυνάμην καὶ νὰ μὴ κάμω χωρὶς νὰ γνωσθῇ ποτέ. Ἡ ἀπέριττος εὐγένεια τοῦ στρατιωτικοῦ ἐκείνου καὶ ἡ βαθεῖα συναίσθησις ἦν ἐφαίνετο ὅτι εἶχε τῶν δεινῶν τῶν προσφύγων, μὲ παρῶρησαν νὰ τοῦ ζητήσω ἄλλην μίαν χάριν : Προστατεύω ἐτέρας τρεῖς οἰκογενείας πτωχοτάτας, τῷ λέγω· σὰς βεβαιῶ ὅτι πλὴν τῶν ~~40~~ λεπτῶν οὐδένα ἄλλον πόρον ἔχουν καὶ ὑποφέρουν ἔστιν ὅτε φρικῶδως· ἐὰν θέλετε φροντίσετε νὰ προστεθοῦν καὶ εἰς αὐτὰς δύο ὀνόματα καὶ σὰς δίδω τὸν λόγον μου ὅτι περὶ τούτου οὐδέποτε οὐδαμοῦ θὰ κάμω λόγον. Συνήνεσε καὶ κατὰ τὴν ἐγγραφὴν, ἐνήργησε νὰ προστεθῶσι εἰς τὰς ἀνωτέρω οἰκογενείας δύο ὀνόματα ἐπὶ πλέον.

Ἐτελείωσε λοιπὸν ἡ καταμέτρησις τῶν προσφύγων καὶ ἡ ἐγγραφὴ καὶ ἀφοῦ εἶχεν ἐπιμείνει ὁ κ. ὑπογραμματεὺς νὰ μεταβῶ ὁ ἴδιος νὰ λάβω τὰ βοηθήματα τῶν ~~4~~ προστατευομένων μου οἰκογενειῶν, ἔπραξα τοῦτο καὶ μεταβάς ἐλάβα παρὰ τοῦ κ. ὑπογραμματέως τὰ ἀναλογοῦντα βοηθήματα εἰς τὰς ~~4~~ οἰκογενείας 22 ἡμερῶν, ἦτοι δραχ. 156 ἅς τινὰς καὶ παρέδωκα εἰς αὐτάς.

Κατὰ δυστυχίαν μου ὅμως ἀκριβῶς ἐκείνας τὰς ἡμέρας ὁ εὐγενὴς ἱππότης ἐκεῖνος κ. Π. Ποταρόπουλος, ὁ καὶ ὑπογραμματεὺς τῆς Ἀστυνομίας, ἡ ἐνσάρκωσις καὶ προσωποποίησις τοῦ ὑπερτάτου μισοκρητισμοῦ, εἶχε ραπίσῃ μίαν γυναῖκα Κρήσσαν καὶ εἶχεν ἐξυβρίσῃ ἐν τῷ ἀστυνομικῷ καταστήματι ἐνώπιον 500 ἀνθρώπων τοὺς Κρήτας ὡς ψεύστας καὶ κλέφτας. Συνεπεῖα δὲ τῆς ἀπανθρώ-

που καὶ τοσοῦτον μισοκρητικῆς διαγωγῆς του (οἷοτι δὲν πιστεύω νὰ ὑπάρχη Κρήσσα, ἡ ὁποία νὰ μὴν εἶχε ὑβρισθῆ καὶ στραπατσarisθῆ ἀπὸ τὸν κ. ἐκεῖνον), κατεχωρήθη τότε ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 25 Ἰουνίου τοῦ Νεολόγου κατ' αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Λευκαδίου ἡ κατωτέρω διατριβή.

Ἀριθμὸς Ἐφημερίδος 310.

Οἱ πρόσφυγες Κρήτες.

Συνελθόντες σήμερον κλπ. ἐν τῇ Πλατεῖᾳ Ἁγίων Θεοδώρων οἱ ἐν Ἀθήναις διαμένοντες πρόσφυγες Κρήτες καὶ λαβόντες ὑπ' ὄψει

Ψηφίζουσι

1) Ἐκφράζουσι τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος διὰ τὴν παρεχομένην περίθαλψιν.

2) Ἀποδοκιμάζουσι τὴν διαγωγὴν τῶν συμπατριωτῶν τῶν ἐκείνων, οἵτινες διαπράττουσι ἀτακτήματα καὶ ἀνθίστανται κατὰ τῆς ἐξουσίας.

3) Διαμαρτύρονται κατὰ τῆς διακηρύξεως τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς κ. Λευκαδίου ὅτι ἡ Κρήτη κατέστρεψε τὸ Ἑλλ. Ἔθνος, θεωροῦντες τὴν διάδοσιν ταύτην ὡς ὕβριν Ἑθνικὴν.

4) Ἀποδοκιμάζουσι τὸν ἴδιον Γ. Λευκαδίον διὰ τὰς κατὰ τῶν Κρητῶν ὕβρεις του καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν ὑπαλλήλων του Ποταροπούλου καὶ Κατζαρῶ (τοῦ μὲν α' Ποταροπούλου βλασφημῆσαντος τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν διὰ τῶν λέξεων καὶ κατενεγκόντος ἀνθητικῶς ράπισμα ἐπὶ τοῦ στόματος πρόσφυγος Κρήσης, τοῦ β' ὕβρισαντος τοὺς Κρήτας διὰ τοῦ «Πᾶς Κρῆς ψεύστης», τοὺς ὁποίους καταγγελθέντας δὲν ἐπανέφερον εἰς τὸ καθήκον των) καὶ διὰ τὴν πρὸς μόνοις τοὺς Κρήτας ἀποδοδομένην ὑπ' αὐτῶν εὐθύνην τῶν καταχρήσεων τῶν δελτίων, ἐνῶ εἶχεν ἐπανειλημμένως δηλώσῃ εἰς τοὺς Κρήτας ὅτι ἀναγνωρίζει τὴν συμμετοχὴν τῶν ὑπαλλήλων του εἰς τὰς ἐν λόγῳ καταχρήσεις.

5) Ἐκφράζουσι τὴν ἀγανάκτησίν των διὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἀστυνομικῶν ὀργάνων διαπραττόμενα καὶ τὸν ὑπ' αὐτῶν ἀπὸ σκοποῦ ἐπιδιωκόμενον ἠθικὸν ἐξευτελισμὸν καὶ τὴν παραβίασιν τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀσύλου, τὴν λύπην των δὲ διὰ τὰς ἐν τῇ συνοικίᾳ Περτῶνα λαβούσας χώραν σκηνάς καὶ τὰ τερατουργήματα.

6) Καθικετεύουσι τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ τὸν Πρόεδρον

τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως ὅπως χάριν τῆς ἠθικῆς ἀξιοπρεπείας, λάβωσι πλέον οἶκτον καὶ θεωρήσωσι τοὺς πρόσφυγας Κρήτας οὐχὶ ὡς ἀδελφούς τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς ξένους καὶ προστατεύσουσι τοῦλάχιστον τὸ ἠθικὸν τῶν οἰκογενειῶν των, **κινδυνεῦον** ἐκ τῆς διαγωγῆς τῶν ἀστυνομικῶν ὑπαλλήλων, εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων ἔχει ἀφεθῆ, ἀντικαταστήσωσι δὲ τοὺς ὑπαλλήλους ἐπὶ τῶν βοηθημάτων τῶν Κρητῶν δι' ἄλλων εὐγενέστερον καὶ ἀξιοπρεπέστερον πρὸς τοὺς πρόσφυγας φερομένων, παρὰ τοὺς ὁποίους νὰ παρακάθηνται κατὰ τὴν πληρωμὴν καὶ Κρήτες, διατάξωσι τὴν ἐγγραφὴν εἰς καταλόγους τῶν οἰκογενειῶν ἐκείνων, ὧν τὰ ὀνόματα παρελείφθησαν, χορηγουμένου αὐταῖς τοῦ βοηθήματος, οὔτινος πρὸ μηνὸς ἐστερήθησαν καὶ κινδυνευσῶν ν' ἀπεθάνωσι τῆς πείνης, ἄλλως τὴν καθ' ὀλοκληρίαν ἀποκοπὴν τοῦ βοηθήματος πρὸς ἅπαντας ἀνεξαίρετως τοὺς πρόσφυγας.

«Οὐρίζουσι ἐπιτροπὴν ὅπως ἐπιδώσῃ τὸ παρὸν πρὸς τε τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα ἡμῶν καὶ τὸν κ. Προέδρον τῆς Σεβ. Κυβερνήσεως καὶ διὰ ζώσης ἐκθέσωσι καὶ ὑποστηρίξωσι τὰ δίκαια παράπονα των.»

Συνεπεία τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγένοντο πικραὶ παρατηρήσεις ἐκ μέρους τοῦ Ὑπουργείου πρὸς τὸν κ. Λευκάδιον καὶ Σας καὶ ἔκτοτε τὸ θηρίον ἐξεμάνη καὶ ἐζήτει ἐκδίκησιν καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ δράστου ἐπὶ πίνακος. Μετὰ πέντε δὲ ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς διατριβῆς ταύτης ἐγὼ συναλαμβανόμεν διὰ τῆς σκευωρίας, ἣν ὁ ἀναγνώστης θὰ ἴδῃ κατωτέρω.

Μάρτυς μου ὁ Θεὸς ὅτι ἐγὼ δὲν ἤξευρα τίποτε οὔτε ἐνεχόμεν εἰς τὴν σύνταξιν καὶ δημοσίευσιν τῆς διατριβῆς ἐκείνης. Διότι ἐὰν ἐνειχόμεν θὰ τὴν ἔγραφα πολὺ ὀδυμνότερον. Οὐχ ἤττον εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον καὶ Λευκάδιον κατηγγέλθη ὁ ἄνωγύμων ἐπιστολῶν ὅτι ἐγὼ ἤμην ὁ δράστης καὶ ὑποκινητῆς τῆς διατριβῆς ἐκείνης, ὡς ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου, ὅτε παρὰ τοῦ κ. Προέδρου ἠρωτήθη πόθεν ἔλαβε τὰς πληροφορίας ὅτι τὰ δελτία ἅτινα ἔφερον ἀνήκον εἰς μίαν οἰκογένειαν καὶ αἱ ἄλλαι τρεῖς ἦσαν ἀνύπαρκτοι; Ἀπήντησεν: ἐξ ἀνωγύμου ἐπιστολῆς ἣτις μοι ἐστάλη». Καὶ εἰς ἣν, Κύριος οἶδε, ποίου βάρους καὶ ποίου ὕψους συκοφανταίαι καὶ πληροφορίαι περὶ ἐμοῦ τῶ ἐδίδοντο.

Ἐχω τὴν ἀρχὴν πάντοτε, διότι τοῦτο νομίζω ἐντιμώτερον καὶ σωστικώτερον, ὡσάκις ἔκτροπὸν τι ἐκ μέρους οἰαςδὴποτε ἀρχῆς περιέλθῃ εἰς γνῶσιν μου, ἀντὶ νὰ κάθηνται εἰς τὰ καφφενεῖα καὶ δεξιᾶ καὶ ἀριστερᾶ καὶ δημοκοπῶν νὰ ὀλολύζω καὶ νὰ ὀλοφύ-

ρωμαι διὰ τὸ ἔκτροπον ἐκεῖνο, καταρρίπτων οὕτω τὸ γόητρον τῶν Ἄρχων παρὰ τῷ λαῷ, τὸ ἀπαραίτητον τοῦτο στοιχεῖον πάσης εὐδοκίμησεως καὶ παντὸς ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ σεβασμοῦ καὶ ὑπακοῆς, νὰ καθιστῶ τοῦτο γνωστὸν ἀμέσως πρὸς τὰς ἀρμοδίας προϊσταμένας ἀρχάς. Τοῦτο πολλάκις ἔπραξα καὶ πρὸς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα. Καὶ εἰς τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Δικαστηρίων καὶ εἰς τοὺς διορισμοὺς τῶν Δημάρχων καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις, καθ' ἃς δὲν ἦτο εὐκόλος ἢ ἄμεσος ἀκρόασις, δι' ἐπιστολῆς μου διερμήνευσα ὄχι μόνον τὴν ταπεινὴν γνώμην μου, ἀλλὰ καὶ τὸ κοινὸν φρόνημα, ὅπως ἐγὼ τὸ ἀντιλαμβάνομαι. Ὅσον δὲ βαθυτέρα καὶ στερωωτέρα καὶ ἀδιασειστοτέρα εἶνε ἡ ἀφοσίωσίς μου πρὸς τὴν Α. Ὑψηλότητα, τόσο ἀπεριστροφωτέρα καὶ γυμνοτέρα ἦτο ἡ ἐξωτερίκευσις ἐν ταῖς ἀνωτέρω περιπτώσεσι τῆς ἀντιλήψεώς μου καὶ ἀνομφιβόλως φράσεις τινές, καὶ δὴ ἐν τῇ τελευταίᾳ πρὸς Αὐτὴν ἐπιστολῇ μου ἀπὸ ἑνα ἐλαφρὸν παρατηρητὴν ἠδύνατο νὰ ἐκληφθῶσιν ὄχι ὡς ἡ ἀγνωτέρα εἰλικρίνεια καὶ ἡ πιστοτέρα ἐξωτερίκευσις τῶν φρονημάτων τοῦ γράφοντος καὶ ἡ ἀπεριστροφωτέρα διερμήνευσις τοῦ κοινοῦ φρονήματος, ὡς οὗτος τὸ ἀντιλαμβάνεται, ἀλλ' ὡς ἀλαζωνικὴ ἀνευλάβεια.

Πλὴν οὕτω ἀντιλαμβάνομαι τῶν καθηκόντων μου.

Ἄλλὰ ἡ τοιαύτη περὶ τοῦ καθήκοντος ἀντίληψις ὅσον ἐπαινετὴ καὶ σωστικὴ δύναται νὰ κριθῆ ἀπὸ ἑνα ἔντιμον ἄρχοντα, τόσο κολάσιμος καὶ στραγγαλιστέα ἀπὸ ἑνα ἄτιμον. Τὸν τότε διευθυντὴν ὅμως τῆς ἀστυνομίας κ. Λευκάδιον δὲν εἶχον κανένα λόγον τότε, διότι δυστυχῶς δὲν εἶχε ἀποκαλυφθῆ ἀκόμη ὁποῖος ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο, νὰ μὴ θεωρῶ ἀπολύτως ἔντιμον. Διότι πρὸς Θεοῦ τίς ἐφαντάζετο ὅτι ἄνθρωπος ὑπερβὰς τὸ 60 ἔτος τῆς ἡλικίας του, σύζυγος, οἰκογενειάρχης, τετιμημένος ὑπὸ τῆς πατρίδος του μὲ μιὰ ὀκὰ χρυσᾶ γαλόνια καὶ τεταγμένος ὑπὸ τῆς πολιτείας εἰς τὴν τιμητικωτάτην θέσιν τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας, τοῦ φρουροῦ δηλονότι καὶ προστάτου τῶν ὄρφανῶν παρθένων καὶ ἀπροστατευτῶν ἀποκληρῶν τῆς τύχης, τίς ἐφαντάζετο, λέγω, καὶ τίς ἐπίστευεν ὅτι ὁ τοιοῦτος, ὁ τηλικούτους λόγους ἔχων νὰ εἶνε ἀπολύτως εὐθύς καὶ ἔντιμος, θὰ ἀπεδεικνύτο τόσο ἀσυλληπτοῦ κατανοήσεως τέρας, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὔτε τὰ χαμηλὰ τῶν μᾶλλον ἐκπεπορευμένων καταγωγῶν δύναται νὰ ὑποθέσῃ τις καὶ οἷον βλέπετο ἐν τῇ ἐπομένῃ εἰκόνι.

Σᾶς παραθέτω ὧδε τὴν ἐν περιλήψει ἐπίσημον ἐπὶ τοῦ Δικαστηρίου γνώμην τοῦ Βασιλικῆ Ἐπιτρόπου τὴν καταχωρηθεῖσαν

εἰς τὸ φύλλον τῆς 16 Μαρτίου 1902 τῆς « Ἀκροπόλεως » Καίτοι δὲ μόνον περιλήψιν τῆς ἀγορεύσεως τοῦ Βασιλικῆς Ἐπιτρόπου δημοσιεύει ἢ ἐν λόγῳ ἐφημερίς, οὐχ' ἦττον δὲν δύναται ἢ νὰ φρίξη καὶ σύρη τὰ μαλλιά του πᾶς τίμιος ἄνθρωπος, ὅτι εἰς χεῖρας τοιαύτης ἐντιμότητος ἐδόθησαν τόσαι ἐξουσίαι. Ἰδοὺ ἐπὶ λέξει ἢ ἐπίσημος γνώμη τοῦ Βασ. Ἐπιτρόπου ὡς ἐν τῇ « Ἀκροπόλει » εὑρίσκεται (καὶ τὸ φύλλον τοῦτο τὸ περιέχον τὴν ἐπίσημον γνώμην τοῦ Βασιλικῆς Ἐπιτρόπου καταθέτω εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας), εἰλημμένη ἀπὸ τὰ ἐπίσημα πρακτικά τοῦ δικαστηρίου.

« Βασιλικὸς Ἐπίτροπος. Ἡ πρώτη κατηγορία ἀφορᾷ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἄμμου (ἀποδεικνύει ἐνταῦθα ὁ Β. Ἐπίτρ. ὅτι ὁ Μικαρῶνας, φίλος στενὸς τοῦ κ. Λευκαδίου ἔπαιρνε τὴν ἄμμον τῇ διαταγῇ πρὸς τὰ ὄργανα τοῦ κ. Λευκαδίου, ἐνῶ ἀπηγόρευον τοῦτο δύο ἀστυνομικαὶ διατάξεις). . . . Ἄλλ' ἐγώ, λέγει ὁ Βασ. Ἐπίτρ., ἐμόρφωσα τὴν πεποιθήσιν ὅτι αἱ καταγγεληθεῖσαι πράξεις (κατὰ τοῦ Λευκαδίου ὡς πρὸς τὴν ἄμμον) τφόντι συνέβησαν.

Βασιλ. Ἐπίτροπος. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὴν δευτέραν κατηγορίαν (Σημ. « Ἀκροπόλεως » ἀναπτύσσει καὶ ἀφηγεῖται τὰ ἐκτυλιχθέντα κατὰ τὴν ἐνοικίασιν, ἐπιδιόρθωσιν καὶ παραλαβὴν τοῦ κτηρίου (τῆς Ἀστυνομίας). Ἀναφέρει διάφορα ποσὰ τὰ ὅποια ἐδαπανήθησαν, ὑπέρογκα εἰς ἐλάχιστα, ὡς π. χ. δι' ἀγορὰν κλειθρῶν 669!! δραχμαὶ καὶ ἄλλα ὅμοια ποσὰ ὑπὸ τοὺς σαρκασμοὺς τοῦ πλήθους).

Μετὰ διακοπὴν ὁ Βασ. Ἐπίτρ. ἐξετάζει τὴν τρίτην κατηγορίαν τῆς δωροδίας τῶν ἀστυφυλάκων ὑπὸ τῶν κοινῶν γυναικῶν. Ἀποδεικνύει τοῦτο στηριζόμενος ἐπὶ τῆς καταθέσεως τῶν μαρτύρων καὶ λαμβάνει ἀφορμὴν ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ ἱατροῦ λέγει: Βασ. Ἐπίτρ. Βεβαίως, κ. στρατοδίκαι, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ δεχθῶμεν ὅτι εἰς ἀστυφύλαξ κτιζει οἰκίαν ἐκ τῶν οἰκονομιῶν τοῦ μισθοῦ του, ἀλλ' ἐκ τῶν ἀνοσίων κερδῶν τὰ ὅποια προσεπορίσατο, λαμβάνων παρὰ τῶν ἀθλίων ἐκείνων πλασματῶν 25 καὶ 30 ὀρ. καθ' ἐκάστην. Κατόπιν ἀναπτύσσει τὴν κατηγορίαν τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν αἰσχροὴν ὑπόθεσιν τῆς Μ. Κονταράτου. Β. Ἐπίτρ. Ποῖον δικαίωμα ἔχει ἡ ἀστυνομία νὰ συλλαμβάνῃ τὰς γυναῖκας εἰς τὸν δρόμον; Ὁ νόμος ἐπιτρέπει τὴν σύλληψιν γυναικῶν μόνον ἐὰν αὐταὶ εὑρεθῶσιν ἀσχημονοῦσαι. . . . Καὶ ὁ κ. Λευκαδίου διετάξε τὴν σύλληψιν τῆς παρθένου ἀλλ' ἀπροσισταίου Μαρίας Κονταράτου καὶ τὴν ἀπέλυσε καὶ πάλιν τὴν συνέλαβε, μέχρις οὗ τὴν διέδωκεν !! Καὶ ὀχιμόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετέδωκεν

εἰς αὐτὴν νόσον φρικώδη ὅπως καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὴν Κορέλλη καὶ τότε ἐνασκῶν τὸ δικαίωμα ὡς Διεθνητοῦ ἀπέστειλε τὸ **θῦμα** του εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ποῦ ἠκούσθη, ποῦ ἀναγράφεται, ὅτι ἔχει τὸ δικαίωμα ἢ ἀστυνομία νὰ κρατῆ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας ἀθῶα νήπια, ἢ ἄλλην οἰανδήποτε γυναῖκα ἐνῶ ἔχει καθήκον ἐντὸς 24 ὥρων ν' ἀποστείλῃ ταύτην εἰς τὸν εἰσαγγελεῖα ;¹

Ἡ πέμπτη κατηγορία ὑποστηρίζεται ὑπὸ τοῦ Βασ. Ἐπιτρ. ὅτι τὴν Ἀγλαΐα Δοῦκα ὑπρέτριάν του ὁ κ. Λευκάδιος προεπό-νει διὰ τὸ ἐπάγγελμα εἰς ὃ προωρίσθη (τῆς πόρνῆς φεῦ!) (χαῖρε δυσθεώρατον καὶ ἀκατανόητον ὕψος ἀτιμίας καὶ αἰσχροτήτης).

Ὁ Βασ. Ἐπιτρ. ἐρευνᾷ τὴν ἕκτην κατηγορίαν περὶ τῆς κατὰ τῆς Ἀγγελικῆς Κωνσταντίνου ὑπηρετρίας ἐπιθέσεως τοῦ κ. Λευκαδίου.

Τὴν ἐβδόμην κατηγορίαν τῆς διαφθορᾶς τῆς Εἰρήνης Πατρινου ἀναπτύσει ὀρυμνίτατα ὁ Β. Ἐπιτρ. κατὰ τοῦ κ. Λευκαδίου . . . καὶ ἐπιλέγει. Καὶ παρεπονέθη τὸ ἄθλιον πλάσμα κ. Δικασταὶ διότι ὁ κ. Λευκάδος τὴν ἀπῆλαυσε, τὴν **ἐμόλυνε** καὶ τὴν ἀπέστειλεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπῃθεν ἐξελθούσα τὴν **παρέδωκεν** εἰς τὴν Ἀριστέαν (μεσίτριαν πορνῶν) χωρὶς μὲν νὰ διαμαρτυρηθῆ ἄλλὰ καὶ χωρὶς νὰ ἔχῃ συνειδήσιν τῆς θέσεώς της, ἐνῶ ὁ κ. Λευκάδιος ὄφειλε νὰ τὴν νοθετήσῃ, νὰ τὴν σώσῃ καὶ οὐχὶ νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν οἶκον τὸν ἐναγῆ τῆς εὐνοουμένης του **μαυλιστρίας**.

Ἡ ὀγδόη κατηγορία εἶνε ἡ ἐξαφάνισις τῆς Πρινέα. Καὶ εἰς τὴν ὀγδόην κατηγορίαν, κ. Δικασταί, βλέπομεν παρερχομένης ἄλλας γυναίκας διὰ τοῦ χαρεμίου τοῦ κ. Λευκαδίου, εἰς ὃ παρεπέμπετο πᾶσα γυνή, μεταβαίνουσα εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας ἵνα **παραπονεθῆ**. Καὶ μεταξὺ τούτων τὴν **ἐξαφανισθεῖσαν ! ! !** κόρην, **δεκατετραετῆ ! !** Ἑλένην Πρινέα. Καὶ ὁ Β. Ἐπιτρ. κ. Γενήσαρλης ἀμείλικτος, ἀκαμπτος, τραχύς, ὡς στρατιώτης μᾶλλον παρὰ ὡς λεπτός εἰσαγγελεὺς συμπληρώνει τὴν περίοδον ταύτην τῆς τόσον νευρώδους ἀγορεύσεως του μὲ τὴν ἐξῆς φράσιν, **Βασ. Ἐπιτρ. Ἡ Ἑλένη Πρινέα, κ. Δικασταί, ἐξηφανίσθη ! ! !** Δὲν ἀνευρέθη οὐδαμοῦ ! ! ! ἀποδημῆσα ἴσως εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἴσως δὲ τίς εἶδεν ; καὶ παθοῦσα ἄλλο τι **δυστύχημα**» (ὁσλοφονηθεῖσα του-

1. Τί λέτε, κ. Βασιλικὲ Ἐπίτροπε ; 24 ὥραι ἀρκοῦν νὰ κορέσῃ τὸ κέφι του ἑνας ἀχρεῖος καὶ νὰ πλέξῃ μίαν σκευωρίαν ἑνας φαῦλος ; Ἡμὲ μόλις τὴν τετάρτην ἡμέραν ἀπέστειλαν εἰς τὴν εἰσαγγελίαν.

τέστι). Αὐτὰ ὅλα εἶνε αὐτολεξεῖ ἀντιγεγραμμένα καὶ φεῦ, τρανώσ ἀποδειγμένα.

Τώρα, σᾶς ἐρωτῶ, ποῖο ἀνθρώπινο μυαλό ἠδύνατο ποτὲ νὰ πιστεύσῃ ὅτι ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον ἡ πολιτεία καὶ ἡ κοινωνία ἀνήγαγον εἰς τοιαύτην περιωπὴν, ὄχι μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελέσῃ, ἀλλ' οὔτε κἂν νὰ διανοηθῇ τοσαύτας ἀσυλλήπτου βδελυρότητος ἀτιμίας ; Καὶ ὅμως δυστυχῶς ἔτσι εἶνε τὰ ἀνθρώπινα· ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος διέθετε καὶ ἐξώδευε κατὰ βούλησιν τὸ δημόσιον χρῆμα καὶ περιῶν εἰς τοὺς λογαριασμούς του εἶτα ὅτι ἐξώδευσε διὰ τὰ κλειδιά ἐνὸς σπιτιοῦ **669** ὄρ. (ὦ τὸν ἀθεόφοβον ! οὔτε μπουρλαντένια ἐὰν ἦτο) καὶ ἐκτιζε κατόπιν μέγαρα, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος διεπόρνευε καὶ διέφθειρε τὰς ἀπροστατεύτους καὶ ὄρφανὰς κόρας ποὺ πῆγαιναν νὰ τοῦ παραπονεθῶσι, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος ἀφοῦ ἐγέμιζε ἀπὸ ἀφροδίσια νοσήματα τὰ ἄθλια θύματα ἅτινα διεκόρευε καὶ κατέστρεφε, τὰ ἔστειλε κατόπιν εἰς τὰ πορνεῖα, ὅταν αὐτὸς ὁ κύριος ἐξετέλει τὸ ἀπανθρωπότερον καὶ τερατωδέστερον καὶ φρικωδέστερον ἐγκλημα νὰ ἐξαφανίξῃ πρὸς Θεοῦ τὰς δεκατετραετείς ἀγνάς παρθένας, ἀφοῦ πρότερον τῶν ἀφήρει μὲ τὰς σαπισπένας γεροντικὰς σάρκας του τὴν ἀγνότητα τῆς παρθενίας των, ὅταν, λέγω, αὐτὸς ὁ κύριος καὶ συντροφία ἔκαμνε ὅλα αὐτὰ τὰ ὄργια, τότε ἀκριβῶς ἔστειλε ἐμὲ εἰς τὰ μπουντρούμια τῶν λωποδυτῶν καὶ μὲ ἐστιγματίζε καὶ μὲ ἐσάπιζε εἰς τὰς φυλακάς, διὰ τί φρικῶδες ἐγκλημα νομίζετε ; διὰ **136** ὄρ.!! Μοῦ ἔβαλε τὴν τρικλοποδιά διότι ἐτόλμησα νὰ τοῦ εἶπω ὅτι θὰ σύρω τὸν πέπλον τῶν καταχρήσεών των. Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποῦ αὐτὸς ἐξετέλει τὰ ἀκατανόμαστα ταῦτα ὄργια, ποιὸς μπορούσε νὰ πιστεύσῃ ὅτι αὐτὸς δὲν ἦτο κολαστὸς ἀδιαφιλονεικῆτου τιμιότητος, ὥστε εἶον δῆποτε ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του καὶ ἂν ὑπεδείκνυε ὅτι εἶνε ἄτιμος καὶ ἀγύρτης, νὰ μὴν πιστευθῇ ὡς τοιοῦτος ; Δοξάζω τὸν Θεὸν ποῦ δὲν ἐσκέφθη ὁ ἱππότης αὐτὸς τῆς Μεγάλης Τιμῆς μετὰ τῶν ὀπαδῶν του νὰ μὲ περιπλέξῃ εἰς καμμίαν ἄλλην ἀτιμωτέραν πρᾶξιν. Διότι καὶ τὰ μέσα εἶχε καὶ ὁ κόσμος θὰ τὸν ἐπίστευε καὶ ὁ ἀπότομος καὶ ἀποκρουστικὸς χαρακτήρ μου θὰ τὸν ὑπεβόηθει.

Καὶ ὅμως τὸ χαϊδεμένο παιδί τοῦτο τῆς πολιτείας καὶ κοινωνίας, ὁ ἐντιμὸς κ. Λευκάδιος, κατόπιν τῆς διαπράξεως τῶσων ἀνοσιουργημάτων ἀποδειχθέντων καὶ Κύριος οἶδε πόσων μυρίων ἄλλων μὴ ἀποκαλυφθέντων, διότι μὲ τοιαύτην ἐξουσίαν εἶχε ὅλα τὰ μέσα νὰ τὰ ἀποκρύπτῃ, δὲν ἔκαμνε οὔτε μίαν ὥραν εἰς τὰς φυλακάς, ἐκτίσε παλάτια, τῷ προσετέθησαν χρυσᾶ γαλόνια καὶ

δύναται νὰ περιφέρεται ὑψαύχων πρὸς χλεύην τῆς ἐγκοσμίου δικαιοσύνης, κορδονώμενος καὶ τεντονώμενος εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Συντάγματος. Ὁ δὲ βοηθὸς καὶ ὑπογραμματεὺς αὐτοῦ ἀξιολογώτατος κ. Ποταρόπουλος, νὰ διατελῇ εἰσέτι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀστυνομίας ! προωρισμένος νὰ προστατεύῃ τὴν τιμὴν τῶν ἀδυνάτων !!! Κρύψου καὶ κατὰπνιζον ὦ ἄψυχος φύσις, ἀφοῦ ἡ ἔμφυχος ἀπώλεσε τὴν δύναμιν τοῦ ἠθικῶς αἰσθάνεσθαι, τὴν ἀγανάκτησίν σου καὶ τὴν φρίκην σου Νὰ τοὺς χαίρεσαι, ὦ Ἑλληνικὴ Πολιτεία, τὸ χάριμα τοῦτο καὶ καμάρωμα τῆς τιμῆς σου !

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν λοιπὸν ἐν τῷ «Νεολόγῳ» τῆς διατριβῆς τῶν Κρητῶν κατὰ τοῦ κ. Λευκαδίου καὶ Ποταροπούλου, ἀπηύθηνα πρὸς τὸν κύριον τοῦτον, τὸν καὶ Λευκάδιον (ὦ πόσον ἀρμοστὸν ὄνομα καὶ ἀδιάφειστος λευκότης) ἐπιστολὴν μου, δι' ἧς τῷ κατήγγειλον πλεῖστα ὅσα ἔκτροπα, ἅτινα συνέβαινον. Ὁ ἐν Βίμῳ δικηγόρος κ. Γεώργ. Παπαδάκης μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Κρητὸς δικηγόρου Ἰωάν. Κατσιγάρη εἶχον ἐπιθεωρήσῃ τὰ βιβλία τῶν ἀστυνομικῶν, ἐν οἷς κατεγράφοντο τὰ βοηθήματα τῶν Κρητῶν, καὶ εὗρον ὅτι, οἱ ἀθεόφοβοι, σὺν νὰ μὴ τοὺς ἔφθαναν τὰ ἄλλα, εἶχον περὰση καὶ τὸν μῆνα Ἀπρίλιον ὡς ἔχοντα 31 ἡμέρας· καὶ τὸ βοηθήματα τὸ ὁποῖον ἀνελόγει εἰς τὴν μίαν ταύτην προσθετὴν ἡμέραν, ἀνερχόμενον ὡς ἔγγιστα εἰς 3,000 δραχμ., μετωχτετεύετο φυσικὰ τόσον ἐπιτηδείως εἰς τὰ θυλάκια τῶν ἀστυνομικῶν. Πλεῖστοι ὅσοι ἀστυφύλακες καὶ ἄλλοι ἀνώτεροι (οὗς κατήγγελλον ὀνομαστικῶς) εἶχον συνεταιρισθῆ μετὰ Κρητὰς πρόσφυγας, εἰς οὓς δίδοντες δελτία, ἐμοίραζον εἶτα τὰ βοηθήματα. Πολλοὶ ἀστυφύλακες παρῶρμουν καὶ διευκόλυναν πολλοὺς πρόσφυγας εἰς τὸ νὰ λαμβάνουν ἀνυπάρκτων προσώπων δελτία, οὗς αὐτοὶ οἱ ἴδιοι κατήγγελλον δῆθεν κατόπιν πρὸς τοὺς προϊσταμένους των, κατέσχοντο ταῦτα, δὲν διεγράφοντο δὲ ἀμέσως ἀπὸ τὰ βιβλία τὰ ἐν ταῖς κατασχεθεῖσι δελτίοις πρόσωπα, ἀλλ' ἀφίνοντο 10 καὶ 15 ἡμέρας καὶ τὰ ἀναλογοῦντα κατὰ τὰς 10 ἢ 15 ταύτας ἡμέρας ποσὰ λίαν τεχνιέντως κατεχρῶντο αὐτοί. Οἱ πλεῖστοι ἀστυφύλακες εἶχον ἐγγράφῃ τὰς ἐρωμένους των καὶ τὰς πόρνας των ὡς πρόσφυγας. Εἶχον συλλάβῃ κάποιον Παπαδάκην ἀπὸ τὸν Νομὸν Ρεθύμνης, ὅστις ἐλάμβανε 300 ὀνόματα καθεκάστην· τὸν ἀπέλυσαν ὅμως ἀμέσως διὰ νὰ μὴ ρεζίλευθοῦν, διότι ὠμολόγησεν ὁ ἄνθρωπος τοὺς συνεταιίρους του καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Πάντα ὅσα λοιπὸν εἶχον περιέλθῃ τότε εἰς γνῶσιν μου τὰ κατήγγειλα, λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς δημοσιευθείσης ἐν τῷ «Νεολόγῳ» διατριβῆς, διὰ τῆς ἐπι-

στολής μου εκείνης εἰς τὸν κ. Λευκάδιον καὶ τῷ ἔλεγον ἐν τέλει ὅτι ἂν τυχὸν δὲν διορθωθῶν θ' ἀναγκασθῶμεν νὰ τὰ καταγγείλωμεν καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρους του καὶ διὰ τῆς δημοσιογραφίας, καὶ κατέληγον ὅτι εἶμαι πρόθυμος, ἐὰν θέλῃ, νὰ μὲ καλέσῃ νὰ τῷ δώσω πλείστας ἄλλας λεπτομερείας.

Ἄφρῳ ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν μου θὰ προσεκάλεσε βεβαίως τοὺς συμμορίτας του καὶ θὰ κατέστρωσε τὰ ἔντιμα σχέδιά του καὶ εἶτα μοὶ στέλλει ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν του, δι' ἧς μὲ προσεκάλει εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ παρήγγειλε μάλιστα εἰς τὸν ἀστυφύλακα νὰ τὴν δώσῃ ἀπ' εὐθείας καὶ μόνον εἰς τὰς χεῖράς μου.

Ἐπάρχουν περιστάσεις τινές, καθ' ἃς καὶ ὁ ἀπολύτως μὴ δεισιδαίμων ἀναγκάζεται νὰ παραδεχθῇ κάτι τι μοιραῖον, τὸ ὁποῖον ὡς θέλετε ὀνομάσετε, καὶ τὸ ὁποῖον δημιουργεῖ μίαν ἄλυσσον εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν συμπτώσεων συνεχῆ καὶ ἀδιάσπαστον. Ὁ Πολὺς Σαῖξπηρ εἶπε μίαν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅταν εἶπεν: Ἐπάρχουν ἀθῶοι μὴ δυνάμενοι νὰ διαφύγῃσι τὸν κεραυνόν. Ἀπαραλλάκτως ὅπως ἀντιστρέφως ὑπάρχειν φαῦλοι καὶ ἔνχει ἀκολουθούμενοι ἀπαύστως ὑπὸ τῶν εὐνοιῶν καὶ εὐτυχιῶν. Τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, ἧτις θὰ εἶδιδε τὸν μῦτον εἰς τὸ δικαστήριον νὰ εἰκάσῃ τὴν φαῦλον σκευωρίαν, τὴν εἶχον δυστυχῶς χάσει. Καὶ ὅταν εἰς τὴν ἀστυνομίαν καὶ εἰς τὴν ἀνάκρισιν δὲν τὴν κατέθεσα, εἶχον πεισθῆ πλέον ὅτι τὴν εἶχον σχίσῃ ἢ ἀπολέσῃ· διότι ἅμα τὴν ἔλαβον τὴν ἔθεσα εἰς τὸ τραπέζι μου ἐπάνω. Ὅταν δὲ συνελήφθην, ὡς θὰ ἴδῃτε κατωτέρω, ἀπροόπτως καὶ ἐφυλακίσθην, καὶ παρήλθον καμμιά δεκαριά ἡμέραι, ὁ σπιτονοικοκύρης μου ἐμάζευσε ὅλα τὰ χαρτιά μου, τὰ ἔθεσε εἰς ἓνα σάκκον μέσα καὶ ἐνοικίασε τὸ δωμάτιον. Τότε εἰς τὸ ἀτακτομάζευμα ἐκεῖνο τὸ ἐπιστολάριον τοῦ κ. Διευθυντοῦ ἐμπήκεν εἰς ἓνα βιβλίον μέσα μὲ ἄκοπα φύλλα. Καὶ ὅταν ἐζήτησα τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὴν ἀστυνομίαν μετὰ τὴν σύλληψίν μου νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σπίτι μου μὲ συνοδίαν καὶ δὲν μοῦ ἐπέτρεψεν, ἠναγκάσθην νὰ παρακαλέσω κάποιον νὰ μεταβῇ καὶ ψάξῃ τὰ βιβλία μου διὰ νὰ εὕρῃ τὸ ἐπιστολάριον τοῦ Διευθυντοῦ. Μετέβη, εἶφαξε, εἶφαξε, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε νὰ τὸ εὕρῃ, καὶ οὔτε ἐγὼ κατώρθωσα μετὰ ταῦτα, παρὰ μόνον πρὸ ὀλίγου χρόνου τυχαίως, ὅταν ἐκοψα τὰ φύλλα τοῦ βιβλίου ἐκείνου διὰ νὰ τὸ ἀναγνώσω. Εἶνε, φαίνεται, Θεοῦ οἰκονομία, ἵνα μὴ οὐδὲν κρυπτὸν ὃ μὴ φανερόν γενήσεται. Εἶνε εὐτυχῶς γεγραμμένον μὲ τὴν ἰδίαν χεῖρα τοῦ Διευθυντοῦ καὶ τὸ καταχωρίζω κατωτέρω ταιγχοφωτοτυπωμένον, ἵνα μὴ ἀμφισβητηθῇ ἡ γνησιότης του· τὸ καταθέτω

δὲ εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας πρὸς κοινὸν ἔλεγχον. Ἄμα λοιπὸν ἔλαβα τὸ αὐτόγραφον ἐπιστολάριον τοῦ κ. Λευκαδίου, δι' οὗ μὲ προσεκάλει νὰ μεταβῶ εἰς τὴν ἀστυνομίαν, οὐδέποτε σκεπτόμενος ὅτι ὁ προσκαλῶν με ἦτο τοιοῦτον ἀπόβρασμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, εὐχαριστήθην, διότι ἐσκεπτόμην ὅτι μοὶ ἐδίδετο ἡ εὐκαιρία νὰ συντελέσω εἰς τὴν ἄρσιν τόσων εἰς βάρος τῶν προσφύγων πατριωτῶν μου ἀδικιῶν.

Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε φθάσῃ καὶ ἡ δευτέρα πληρωμὴ καὶ ὁ Ἄντωνιος Σφακιωτάκης, ὡς θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης ἐν τῇ κατωτέρῳ ἐνόρκῳ καταθέσει του, μετέβη εἰς τὴν ἀστυνομίαν παρὰ τῷ ἀρμοδίῳ κ. Ποταροπούλῳ διὰ νὰ λάβῃ τὸ βοήθημα τῆς οἰκογενείας του. Ἄλλὰ ἡ ἐπιστολὴ μου ἐν τούτῳ τῷ μεταξύ εἶχε ληφθῆ ὑπὸ τοῦ κ. Διευθυντοῦ καὶ ἡ σκευωρία εἶχε πλεχθῆ δι' ἐκεῖνον, ὅστις ἐλάμβανε τὸ θράσος νὰ ἀποτολμήσῃ νὰ καταγγείλῃ τὰ αἵσχη των. Καὶ ἀπεφασίσθη νὰ τὸν στραγγαλίσουν διὰ νὰ μὴ γίνῃ πιστευτὸς καὶ ἐὰν ἐν τῷ μέλλοντι ἐτόλμα νὰ εἶπῃ τι καὶ διὰ νὰ κορέσουν τὰ ἄγρια τῆς ἐκδικήσεώς των πάθη, διὰ τὴν κατ' αὐτῶν καυστικὴν ἐκείνην διατριβὴν, ἱκανοποιούμενοι οὕτω ἀπέναντι τοῦ κοινοῦ, ὅτι δῆθεν αὐτοὶ δὲν πταῖνε, ἀλλὰ οἱ παρανομοῦντες πρόσφυγες, ὡς ἐγράφη τοῦτο μακροσκελῶς μετὰ τὴν σύλληψίν μου εἰς τὰς ἐφημερίδας. Ὁ πολὺς **Λοῦϊν** εἶχε μέγα δίκαιον ὅταν εἶπεν: Ἡ εὐλικρίνεια διὰ τοὺς μικροὺς εἶνε πολλάκις ὄπλον δι' αὐτοκτονίαν. Λέγει λοιπὸν ὁ ἐπιτετραμμένος τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν δελτιῶν κ. Ποταρόπουλος εἰς τὸν Ἄντ. Σφακιωτάκην ὅτι: Νὰ δώσῃς τὸ δελτίον σου εἰς τὸν κ. Βουτετάκην καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι τρεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ἀνήκουν τὰ προχθεσινὰ δελτία ποῦ ἤλθε καὶ ἐξαργύρωσε· διότι ἂν δὲν τὰ φέρῃ ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον γνωρίζομεν, δὲν πληρώνομεν σὲ κανένα πεντάρη. Τῷ ἔγραψα καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ τοῦ κόπου τούτου, ἀλλ' ἐκεῖνος καὶ πάλιν ἐπέμεινε, ἰσχυριζόμενος ὅτι ἕως ὅτου τακτοποιηθῶσιν ὅλα τὰ δελτία πρέπει νὰ τὰ ἐξαργυρώω ἐγὼ ποῦ εἶμαι γνωστὸς του.

Ἐν τῷ μεταξύ ἔλαβον καὶ τὸ προσκλητήριον τοῦ κ. Λευκαδίου καὶ ἐπροθυμοποιήθην νὰ μεταβῶ κατὰ τὴν προσδιορισθεῖσαν μοι ὥραν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Καὶ ἀφοῦ οὕτως ἢ οὕτως ἐπρόκειτο νὰ μεταβῶ, ἔλαβον καὶ τὰ δελτία ἅτινα ὁ κ. Ποταρόπουλος ἐπέμεινε ἀνεנדότως νὰ κομίσω ἐγώ. Ὅπως ἀνύποπτος λοιπὸν μεταβαίνω εἰς τὴν ἀστυνομίαν κατὰ τὴν 11 ὥραν ὡς ἔγραφε τὸ προσκλητήριον, ὁ κ. Ποταρόπουλος μὲ περιέμενε ἐξῶθεν καὶ μετὰ ἓνα ἀβρὸν χαιρετισμὸν μὲ ἐρωτᾷ ἂν φέρω τὰ δελτία καὶ ἐπὶ τῇ καταφατικῇ

ἀπαντήσῃ μου, μοὶ λέγει νὰ περάσω πρῶτα ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ ποῦ κάτι μὲ θέλει. Μεταβαίνω ὅπως ἀνυπόπτως εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ, ὅστις ἀπουσίαζε, ἀλλὰ μοὶ λέγει εἰς ἀστυφύλαξ νὰ περιμένῃ ὀλίγον καὶ ἀμέσως θὰ ἔλθῃ. Ἐν τῷ μεταξύ φθάνει ὁ κ. Ποταρόπουλος, μὲ φωνάζει εἰς τὸ παραπλευρώως δωμάτιον ὅπου εἶχε συναθροίσῃ ὅλους τοὺς φίλους του ἀστυνόμους, ἔξε, ἂν δὲν ἀπατῶμαι τὸν ἀριθμὸν, εἶχε καλέσῃ δημοσιογράφους καὶ ἐνώπιον ὅλων αὐτῶν ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον καὶ ὅπως πωυπωδέστερον μὲ ἐξευτελίσῃ καὶ ἐαυτὸν ἱκανοποιήσῃ, μὲ πλησιάζει καὶ χαμηλῇ τῇ φωνῇ μοὶ λέγει νὰ τῷ δώσω τὰ δελτία. Ἐξάγω τὰ δελτία προθύμως καὶ ἀκόμη ἀνυπόπτως καὶ τῷ τὰ δίδω. Ἐκεῖνος δὲ τότε ἀποτεινόμενος κομπαστικῶς πρὸς τὸ παριστάμενον φιλομάζεμα λέγει μεγαλοφώνως : Εἴσθε μάρτυρες, Κύριοι, ὅτι κατὰσχω εἰς χεῖρας αὐτοῦ τοῦ κυρίου 4 δελτία τὰ ὅποια ἔφερον ἀποπειρόμενος νὰ μὲ ἀπατήσῃ.

Καὶ ἀκούσατε καλά, διότι δὲν θὰ τὸ πιστεύσητε ! !

Πρὸ πολλοῦ χρόνου ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης, εἶχον ἀναλάβῃ τὴν ἔκδοσιν ἐνὸς βιβλίου ὑπὸ τὸν τίτλον : **Τί ἐστὶ ἄνθρωπος** ὑπὸ Ν. Δοβλέτη κατοικοῦντος ὁδοῦ Λεοχάρους ἀριθ. 25. Ἦτο οὗτος ζωγράφος καὶ κτηματίας, ὀλιγίστων γραμμάτων, τῷ ἐπῆλθε μία ἰδέα πολὺ ἀλλόκοτος περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἠθέλησε νὰ τὴν ἀποθανατίσῃ εἰς τὰς σελίδας ἐνὸς βιβλίου. Τὸν ἐγνώριζον καὶ μοὶ ἀνέθεσε τὴν σύνταξιν καὶ ἐκκαθάρισιν τῆς ὕλης τὴν κατὰταξιν αὐτῆς, τὴν ἐπιδιόρθωσιν καὶ ἐν γένει ὅλην τὴν ἔκδοσιν τοῦ βιβλίου ἐργολαβικῶς ἀντὶ 500 δραχ. Ἀπὸ ἐκείνην τὴν ἐργασίαν μοῦ εἶχον μείνῃ 200 δραχ. καὶ οὕτω τότε εἶχον ἀνέλθῃ εἰς τὸ ζενίθ τοῦ πλουτισμοῦ μου. Εἶχε φέρῃ τότε ἓνας πατριώτης μας Κρητικὸ κρασί καὶ ἐγὼ εἶχον ἀγοράσῃ κόμποσο διὰ τὰς πονηρὰς ἡμέρας. Διότι ὁ μεγαλείτερος στῦλος τῆς πείνης εἶνε τὸ κρασί. Τὸν κ. Ποταρόπουλον ἐγνώριζον πρὸ πολλοῦ, μοῦ ἔκαμνε τὸν φίλον καὶ ἐγὼ πολλάκις τὸν ἐφορτωνόμεν διὰ μερικὰς εὐκολίας τῶν προσφύγων καὶ πολλάκις εἰς τὸ γραφεῖον του μὲ εἶδε καὶ ὁ κ. Θ. Πιπαδάκης καὶ ὁ κ. Χ. Καλοειδᾶς, δικηγόρος, ὅστις ἐζήτησε καὶ τὴν μεσολάβησίν μου διὰ μίαν νόμιμον εὐκολίαν ποῦ ζητοῦσε ἀπὸ τὸν κ. Ποταρόπουλον. Τέσσαρας ὀκάδας λοιπὸν ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ κρασί ποῦ ἠγόρασα κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς εὐημερίας μου, τὸ ἔβαλα εἰς 10 μπουτίλιες τῆς μπύρας καὶ τῷ εἶχον στειλῆ εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον διὰ τὰς ἐνοχλήσεις ποῦ τοῦ ἔδιδον καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ τὰ ἐξαιρετικὰ Κρητικὰ κρα-

σιά. Ἡ ἀξία του ἦτο, 4 ὀκάδας πρὸς 80 λεπτά, 3,20 τὸ ὄλον!! ὁ ἄνθρωπος τὸ ἐδέχθη μὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἀναμφιβόλως τὸ εἶπε. Μὲ εὐχαρίστησε καὶ διὰ τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν ὁποῖον τὸ ἀπέστειλα (ἐνῶ ἐὰν ἦτο ἀληθὲς ἐκεῖνο ποῦ ἰσχυρίσθη ὄφειλε νὰ μὴν τὸ δεχθῆ) καὶ κατ' ἰδίαν ὅταν μὲ εἶδε μετὰ ταῦτα. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ πρᾶγμα πομπωδέστερον εἶχε φέρῃ τὰς 10 μποτίλιας εἰς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἀστυνομίας, ἀναμφιβόλως γεμισμένας ἀπὸ ἄλλο κρασί, καὶ προσθέτει μετὰ τοῦ συχαμερωτέρου κυνισμού. Ἰδοῦ, Κύριοι, μοῦ ἔστειλε καὶ αὐτὸ τὸ κρασί διὰ νὰ μὲ δωροδοκῆσῃ! ὦ τὸν οὐτιδανὸν καὶ ἀποτρόπαιον! Πρᾶγμα ἀξίας ὀρ. 3,20 ἀπετόλμησε νὰ ὀνομάσῃ ἀντικείμενον δωροδοκίας καὶ ὄη πρὸς πρόσωπον οἷας αὐτὸς κοινωνικῆς θέσεως!!!

Θὰ παρακολουθήσετε βεβαίως ὅλην τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως τοῦ δυστυχοῦς Δρεῦφοῦς. Δὲν θὰ ἠδυνήθητε βεβαίως νὰ ἐνοήσητε ὅπως καὶ ἐγὼ δὲν ἠδυνάμην μέχρι τινός, πῶς ὅταν τοῦ ὑπηγόρουσε ὁ ἀνακριτῆς νὰ γράψῃ τὸ περίφημον ἐκεῖνο προδοτικὸν ἔγγραφο, πῶς, λέγω, ἔμεινε κόκκαλο καὶ ἄρχισε νὰ τρέμῃ. Ὡ πόσον τώρα τὸν ἐννοῶ! Δὲν ἤξεύρω ἂν ὑπάρχουν ἰδιοσυγκρασίαι μὴ θορυβοῦμεναι καὶ μέχρι τίνος βαθμοῦ, ἀπὸ ἐν ὅλως ἀπροσδόκητον γεγονός. Ἐγὼ ὅμως ἐπὶ τῶ ἀκούσματι τῶν λόγων τούτων τοῦ κ. Ποταροπούλου, τῶν ὁποίων ἡ κατακλείς ἦτο «πάρτε τον τὸν ἀχρεῖον ἀμέσως μέσα» ἵνα οὕτω μὴ μοῦ ὄσση καιρὸν νὰ συνέλθω, ἐκρίωσα, ἐπάγωσα, ἐκοκκάλισα, ἐπύρεσα, οὔτε ἔβλεπα, οὔτε ἐγνώριζα. Σὰς βεβαιῶ οὔτε μίαν κἂν λέξιν ἠδυνήθην νὰ ἀρθρώσω. Ἡ μεγαλειτέρα ἴσως ἐνδειξις μιᾶς ἀθωότητος. Διότι ὁ ἔνοχος παρασκευάζεται καὶ προετοιμάζεται καὶ μετρᾷ μὲ μαθηματικὴν ἀκρίβειαν ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα. Καὶ ὅμως ἀκριβῶς τοῦτο τὸ ὁποῖον δὲν δύναται ἢ νὰ εἶνε τὸ πόρισμα τῆς ψυχολογίας, ὁ ἱλαρχος κ. Σκοτίδης, ὅταν τὸ δικαστήριον τὸν ἠρώτησεν, διότι δὲν εἶχον **οὐδεμίαν** ἄλλην ἀπόδειξιν, ὑποθέτετε ὅτι εἶνε ἔνοχος ἢ ἀθῶος ὁ κατηγορούμενος; ἀπήνησε: ὑποθέτω ὅτι εἶνε ἔνοχος, διότι δὲν **εἶπεν** οὔτε μίαν λέξιν ὅταν ὁ κ. Ποταρόπουλος τῶ κατέσχε τὰ δελτία»!! Καὶ ὁ κ. ἱλαρχος δύναται νὰ ἐναυρύνεται, δὲν ἤξευρω διὰ τὴν εὐσυνειδησίαν του, ἀλλὰ διὰ τὸ ψυχολογικὸν του τάλαντον ἐξάπαντος.

*Ἀπνευστεῖ δὲ δύο ἀστυφύλακες ἐπὶ τούτῳ ὡς φαίνεται ἐκεῖ εὐρικόμενοι μὲ παραλαμβάνουσι καὶ μὲ ἐγκλείουσιν ὡς τὸν ἔσχατον κακοῦργον εἰς τὸ σκοτεινὸν μπουτρούμι τῶν λωποδυτῶν. Ἦτο ἡ ἐνδεκάτη ὅταν μετέβην εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἕως ὅτου περι-

μείνω ὀλίγον, νὰ πάη καί νὰ ἔλθῃ ὁ κ. Ποτερόπουλος κλπ. θὰ πῆγε βεβαίως ἔντεκαμισὺ ἴσως καὶ πλέον. Εἰς τὰς 3 μ. μ. ἐξεδίδοντο τὰ ἑσπερινὰ φύλλα· εἰς τὰς δύο δὲ ἐτίθεντο εἰς τὰ πιεστήρια. Ἐμεσολάθει δηλαδὴ διάστημα δύο ὥρων, καὶ ὅμως εἶχον τὸ γεγονός ἀπὸ 66 ὅλας σειρὰς τῆς συλλήψεώς μου, ὅπου καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἐθεώρησαν τὸ πράγμα τόσον ἐπιείγῃ ὥστε νὰ παραιτήσουν καὶ τὸ γαῦμα τους καὶ τὴν μεσημβρινὴν μικρὰν ἀνάπαυσιν, πάλιν καὶ τότε δὲν εἶχον καιρὸν ὄχι μόνον νὰ τὸ στοιχειοθετήσουν, ἀλλ' οὔτε νὰ τὸ συντάξουν. Ἀπλουστάτη ψυχολογικὴ ἔρευνα τῶν μακροσκελῶν ἐκείνων δημοσιευμάτων σὰς πείθει ὅτι ἐγένοντο διὰ νὰ ἰκανοποιήσουν τὴν τρωθεῖσαν διὰ τῆς πρὸ 5 ἡμερῶν δημοσιεύσεως διατριβῆς τῶν ἀστυνομικῶν φιλοτιμίαν. Ἴδού δὲ ἐπὶ λέξει πῶς ἤρχιζε τὸ μακροσκελὲς τῆς ἐφημερίδος δημοσίευμα: «Τὸ σημερινὸν γεγονός ἐν τῇ ἀστυνομίᾳ δίδει μικρὰν εἰκόνα τῶν **βασάνων**, τὰς ὁποίας ὑφίστανται οἱ ἀστυνομικοὶ προκειμένου νὰ ἐξελέγξουν καὶ νὰ ἐγγράψουν τοὺς ἐκ Κρήτης πρόσφυγας». Καὶ ἤρχιζε κατόπιν ἡ ἐξιστόρησις μὲ μύθους καὶ ψεύδη γεμισμένη. Καὶ τίς κατόπιν τῶν γραμμῶν τούτων ἔχει τόσῃ ἀμβλύτητα ἀντιλήψεως ὥστε νὰ μὴ διῶδῃ εἰς τὸ βάθος τούτων ὄχι ἔντιμα ἐλατήρια; Ἴσως δι' ἓνα ὀξυδερκῆ κριτὴν νὰ μὴ ἐχρειάζετο ἄλλη ἀπόδειξις τῆς προμελετημένης καὶ προδιοργανωμένης πλεκτάνης. Ὁ Τζώρτζης Νικολαΐδης ἐκ Χαλέπας, μεθ' οὗ οὔτε ἀπλὴ ἀνταλλαγὴ καλημέρας μὲ συνδέει, κατῴρωσα νὰ διακρίνω τότε ὅτι παρευρίσκετο εἰς τὴν ἀστυνομίαν κατὰ τὴν ἀνωτέρω σκηνήν. Καὶ ἃς ὁμολογήσῃ ἂν εἶνε μέχρι κεραίας ἐπακριβῆς ἡ ἀφήγησις τῆς σκηνῆς. Τρεῖς ὅλας ἡμέρας μὲ ἐκράτουν εἰς τὴν ἀστυνομίαν. Συμβούλια βεβαίως ἐπὶ συμβουλίων θὰ ἐγένοντο περὶ τῆς τύχης μου. Τὴν δὲ τετάρτην ἀπεφασίσθη ἡ παρακλισημὴ μου εἰς τὴν εἰσαγγελίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος. Ἀστυφύλαξ φέραν τὸν ἀλησμόνητον ὡς ἐκ τῆς ἀτίμου πρὸς ἐμὲ συμπεριφορᾶς τοῦ ἀριθμὸν 401, μὲ περιελάμβανε καὶ ἐπιδεικτικῶς μὲ ἐτσελέκωνε. Ἴνα διὰ μέσου τοῦ πλήθους μὲ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἀνάκρισιν — Βρὲ ἀδελφὲ δὲν εἶμαι κακοῦργος νὰ μ' ὀβάλῃς τσελέκια, τῷ λέγω, ἀλλ' ἂν φοβεῖσαι ὅτι θὰ σοῦ φύγω νὰ σοῦ δώσω ἐγγύησιν ἢ πάρε συνοδοὺς περισσοτέρους. «Ὅχι, βλοσηρῶς μοὶ ἀπαντᾷ. Ἔτσι μέχουν διατάξῃ. Οἱ αἰσχροὶ τέτοια πρέπει νὰ παθαίνουν». Ὅστις δὲ παρηκολούθησε τὰ τοιαῦτα ἐν Ἑλλάδι θὰ γνωρίζῃ ὅτι πλειστάκις φονεῖς καὶ λησταί

ὀδηγοῦνται ἄνευ τσελεκίων καὶ ταῦτα εἰς ὄλως ἐξαιρετικὰς μόνον περιπτώσεις τίθενται.

Μετὰ τὴν ἀνάκρισίν μου ὠδηγήθην εἰς τὴν ἀποτρόπαιον φυλακὴν τοῦ Παλαιοῦ στρατῶνος. Ἦτο ἡ τρίτη ἢ τετάρτη Ἰουλίου. Θάλαμος βρωμερὸς καὶ δυσώδης μὲ ἐδέχθη. Περιεῖχε προσέτι 48 ὑποδίκους, σὰν σαρδέλλαις στιβαγμένους· ὑπῆρχε καὶ ἐν δωμάτιον μᾶλλον εὐπρόσωπον τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἦτο προωρισμένον διὰ τοὺς δίδοντας κολόκουρο εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν φυλακῶν· οἱ καύσωνες ἐκεῖνας τὰς ἡμέρας ἦσαν ὑπερβολικοὶ καὶ οἱ ἀνίλεοι κορέοι ἐν φοφερᾷ πληθῶρα καὶ ἀμείλικτοι. Ἐνα καὶ μόνον νὰ ἔχω δὲν δύναμαι νὰ κοιμηθῶ. Μία παροιμία ὅμως Κρητικὴ λέγει : ὁ Θεὸς νὰ μὴ δώσῃ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὰ δὲν δύναται, γιὰτὶ ἅμα τοῦ τὰ δώσῃ τὰ καλοῦνεται. Μισὴ βαρέλλα, Βούτα, λεγομένη, ἀπετέλει τὰς νύκτας τὸ ἀποχωρητήριον τῶν 48 ἀνθρώπων. Καὶ ἡ εὐωδία τῆς ἔρραινε περιπαθῶς καθόλην τὴν νύκτα ὄλο τὸ δωμάτιον, μέχρι τῆς πρωίας ὅποτε ἐναλλάξ ἀνά δύο φυλακισμένοι τὴν μετέφερον καὶ τὴν ἀδείαζαν εἰς τοὺς ἀποπάτους. Ροῦχα δι' ὕπνον δὲν εἶχον. Καὶ μὲ ἐφιλοξένησεν εἰς τὸ κρεβάτι του εἰς γέρων Παπαηλιού. Τὸ ἐκζεμα μου κατὰ τοὺς καύσωνας εἶνε τόσον φρικῶδες, ὥστε ἂν δὲν τὸ πλύνω δύο καὶ τρεῖς φορὰς μὲ κρύο νερὸ δὲν δύναμαι νὰ ἡσυχάσω. Κεὶ ἂν μοῦ ἔλειπεν ἡ συναίσθησις ὄλων αὐτῶν τῶν γεγονόντων καὶ ἐὰν ἠδυνάμην ἀναισθητῶν νὰ μὴν ἔχω οὐδεμίαν ἠθικὴν στενοχωρίαν, ἤρκει ἡ ἀδυσώπητος ἐπίθησις τῆς πληθῶρας τῶν κορέων, ἡ ζέστη καὶ ὁ συνωστισμὸς καὶ ἡ ἐκ τούτων ἐξαγρίωσις τοῦ ἐκζέματός μου καὶ ἡ ἀναψυχικὴ αὔρα τῆς Βούτας καὶ τὸ ἄφθονον ποδικὸν ὄξύ, ὅπερ ἐξεπέμπετο κατὰ τὴν κατάκλισίν μας ἀπὸ τοὺς πόδας τῶν ἀκαθάρτων ἐν πολλοῖς ἐκεῖνων χαμηλίων, ὅταν ἐβγαζαν τὰ παπούτσια τους, νὰ μὲ φέρουν εἰς ἀπόγνωσιν. Εἶχον παρῆλθῃ τρία ἡμερονύκτια καὶ ἐγὼ δὲν εἶχον κλείση μάτι ! Τὸ σῶμά μου ἐπέταξε φοῦσκες, τὰ σκέλη μου καὶ οἱ πόδες μου ὅπου εἶχον τὸ ἐκζεμα, ἐπειδὴ δὲν εἶχον τὰ μέσα νὰ τὸ πλύνω, εἶχον γίνῃ μία πληγὴ καὶ διηρχόμην τὰς πρώτας νύκτας ἐπὶ τῶν παραθύρων ἀκουμβισμένος. Δὲν ἤξεύρω σὲ ποιά ὄρια στενοχωρίας κοντὰ παραμονεῦει τὸ ξεβύδωμα τῶν μυαλῶν, ἀλλὰ δὲν δύναμαι παρὰ νὰ ὑποθέτω, ὅτι ὕστερον ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶμαι ἐπιδεικτικὸς εὐτυχῶς τοῦ τοιοῦτου παθήματος. Θὰ ἦτο ἀνόητος ματαιοπονία ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ σὰς δώσω ἀμυδρὰν κἂν ἰδέαν τῆς τότε καταστάσεώς μου. Παρῆλθον ἐν τοιαύτῃ ἐλλεινῇ καὶ ἀπιστεύτῳ μαρτυρικῇ τήξει 20 ὄλαι ἡμέραι, ὅτε πλέον πνιγμένος ἀπὸ τὸ ἀφόρητον πρὸ

πάντων τῆς σωματικῆς μου καταστάσεως ἐξεδιάσθην ὑπὸ ταύτης καί, καίτοι εἶχον ἀπόφασιν νὰ ψοφήσω καλλίτερα σὰν σκυλλί παρὰ νὰ ζητήσω τὸ ἔλεος ἢ τὴν βοήθειαν κανενός, ἀπετάνθην δι' αἰτήσεώς μου πρὸς τὸν Εἰσαγγελέα, ζητῶν ὡς μόνην χάριν νὰ στείλῃ ἕναν ἰατρὸν νὰ μὲ ἐπιθεωρήσῃ καὶ ἂν ὁμολογήσῃ τὴν κατάστασίν μου λίαν ἀκροσφαλῆ νὰ μὲ στείλῃ τότε μόνον εἰς τὸ ἐντὸς τῶν φυλακῶν ἐκείνων νοσοκομεῖον. Θὰ ὑποθέσῃτε ἴσως ὅτι θὰ ἐστάλῃ κάποιος νὰ μὲ ἐξετάσῃ ἢ νὰ μὲ ἐρωτήσῃ. Ἐὰν τοιοῦτον σκέπτεσθε πόσον θὰ εὐρεθῆτε ἀπατημένοι. Οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόασις. Ἡ τροφή μου ἀποτελεῖτο ἀπὸ μιὰ σαλαμουριασμένη κουραμάνα καὶ δυὸ δεκάρες κάθε δυὸ μέραις. Εἰς τὸν θάλαμόν μας ἐκείνον ἐφιλοξενοῦντο ὅλα τὰ εἶδη τῶν ἐγκληματιῶν, καὶ αἱ διάφοροι ἐξελιξίεις τῶν μόρτιδων καὶ κουτσαβάκιδων. Τὸ κορύφωμα τούτων ἦτο ἕνας Γεώργης Ἀράπης Πατρινός, ὅστις ἔκαμνε καὶ τὸν καφετζῆ. Οὐζο ἄφθονον, καίτοι ἀπηγορευέτο, εἶχε τὰ μέσα νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸν προσφιλῆ μας θάλαμον. Ὑπὸ σανίδα δὲ λίαν ἐπιτηδεῖως κεκομμένην τοῦ πατώματος καὶ προσαρμοζομένην κατόπιν κατὰ τρόπον μὴ ἐπιτρέποντα τὴν ἀνακάλυψιν ὑπὸ τῶν ἀρχῶν, εὐρίσκετο ἢ κρύπτη τοῦ οὔζου καὶ λοιπῶν ποτῶν. Ὁ δὲ ἀξιότιμος οὗτος κούτσαθος, Κύριος Γεώργης, εἶχε τρεῖς τῆς ἐβδόμαδος ἐλευθέραν τὴν ἐξοδὸν καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Νεανίας δέ τις εὐειδῆς 18ετής, ὃν ἔφερον κχιτ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας καὶ ὃν ἔσπευσεν οὗτος νὰ φιλοξενήσῃ εἰς τὸ κρεββάτι του, ἀπετέλει ὑπὸ τὰ ὄμματα ἡμῶν κατὰ τὰς νύκτας ἃς εἶχεν εὐθυμίαν τὸ προσφιλὲς ἡμυσί του! Τοῦτο κατέστη γνωστὸν εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ ἤλθον καὶ ἔκαμαν κολοκυθένιας ἀνακρίσεις.

Κατόπιν δὲ τοῦ συμβάντος τούτου, τίς ἠδύνατο νὰ ὑποφέρῃ τὸυντεῦθεν κάθε βράδου μετὰ τὸ κλείσιμον τῆς θύρας τοῦ θαλάμου, τὰς προκλήσεις καὶ τὰς βαναύσους ὕβρεις κατὰ τοῦ ἀγνώστου εἰς αὐτὸν μηνυτοῦ του; Ἄλλὰ τὸ κορύφωμα τῆς ἐλεεινότητος καὶ ἀκατονομάστου διαφθορᾶς τῶν τραγλῶν καὶ διαφθορειῶν ἐκείνων, ἅτινα κατ' εὐφημισμὸν ὀνομάζουσι Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ Ἑλληνικὰς φυλακάς, ἀπετέλεσε τὸ γεγονός ὅτε κατόπιν μιᾶς ἰατρικῆς ἐξετάσεως εὐρέθησαν τρεῖς ὑπόδικοι ἀνήλικες 10—12 ἐτῶν ἕκαστος, μὲ ἀφροδίσια νοσήματα ἀπὸ παθητικὴν αὐτῶν ἐν ταῖς φυλακαῖς χρῆσιν· πόσον μωραὶ εἶνε πολλάκις αἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων. Ἐκαμαν τὸ Ἐφηβεῖον διὰ νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὴν διαφθορὰν τοὺς ἀθῶους ἐφήβους. Ἄλλὰ διὰ νὰ τοὺς ὑπάγουν εἰς τὸ Ἐφηβεῖον ὡς καταδικασμένους καὶ νὰ τοὺς προφυλάξουν ἐκεῖ,

τοὺς περνοῦν πρῶτον καὶ τοὺς ἐγκλείουν δύο ἢ τρεῖς μῆνας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑποδικίας των εἰς τὰ μεγαλείτερα ἐξαχρειωτήρια, ὅπου ἐμβολιάζονται μὲ τὸ σπέρμα τῆς βρωμορωτέρας διαφθορᾶς. Πολλάκις δὲ ὅλοι αὐτοὶ οἱ κούτσαβοι ἔκαναν γλέντι καὶ ἐμέθυον καὶ τότε ὅλοι οἱ ἄλλοι ἔπρεπε νὰ κύπτουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς των.

Εἰπέτέ μου, εἰς τοιαύτην φυσικὴν καὶ ἠθικὴν ἀτμόσφαιραν ἡ ζωὴ σας πῶς ἠδύνατο νὰ διαρρή;... Πλὴν ὁ Θεὸς μὲ ἐλυπήθη καὶ κατὰ τὸν δεύτερον μῆνα τῆς φυλακίσεώς μου, μεῦ ἔφερον τὸν ἀχώριστον σύντροφον κατὰ τὰς λοιπὰς ἡμέρας μου, τὸν Νέον Προφήτην Χριστογιαννόπουλον. Πνεῦμα σπινθηροβόλον καὶ ἐτσιμύοτατον. Χεῖμαρρος τὴν εὐγλωττίαν, γλυκύτατος τὴν ὄψιν, χαριτολόγος εἰς τὸ ἔπακρον καὶ λίαν εὐχάριστος εἰς τὰς συναναστροφὰς του. Τὸ μόνον τὸ ὅπως εὗρισκον εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον κατὰ τὴν 40ήμερον συμβίωσίν μας, ἦτο ὅτι ἐπίστευε ὅτι ἀπεστάλη ἀπὸ τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν νὰ καθοδηγήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Τὸ ἐπίστευε προσποιητῶς ἢ ἦτο ψύχωσης του, καίτοι πολὺ προσεπάθησα, δὲν ἠδυνήθη νὰ διαγνώσω. Συνέβησαν πλείστα ἐπεισόδια νοστιμώτατα ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἀπελπιστικὰ μὲ τὸν κ. Χριστογιαννόπουλον. Ἦρχοντο ὅλοι οἱ ἐπισκέπται, χάσκοντες νὰ ἴδουν τὸν νέον προφήτην, ὁ δὲ καθ' ἑκάστην ἀλλάσων ἀξιωματικὸς καὶ ὑπαξιωματικὸς ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ τὸν παίξωσι καὶ νὰ τὸν ἐμπαίξωσι χωρὶς νὰ γνωρίζωσι τὰ τσουχτερά βέλη τοῦ πνεύματός του. Καὶ ἐπάθαιναν ὅ,τι παθαίνει πάντοτε ὁ βλάκας ὅταν θελήσῃ νὰ κάμῃ τὸν ἔξυπνον. Εἷς τελειόφοιτος τῆς σχολῆς τῶν Εὐελπίδων εἶχεν ἔλθῃ μίαν ἡμέραν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς φρουρᾶς. Ἐφώναξε τὸν Χριστογιαννόπουλον διὰ νὰ περάσῃ καὶ αὐτὸς μαζί του τὴν ὥραν του. Ἀλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταμεληθῆ¹ καὶ εἰς μίαν καυστικὴν ἀπάντησιν τοῦ κ. Χριστογιαννοπούλου, τῷ λέγει: Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε Χριστογιαννόπουλε, μὲ παρεξηγήσατε. «Κύριε, τῷ ἀπαντᾷ ὁ κ. Χριστογιαννόπουλος, καὶ ἐδῶ ἔχετε ἄδικον· διότι ἐγὼ ἐσπούδασα τὴν φιλολογίαν καὶ ἐπομένως ἔμαθα νὰ ἐξηγῶ καὶ ὄχι νὰ παρεξηγῶ». Πόσας ὠραίας καὶ σπαρακτικὰς καὶ ἀπειροδιδακτικὰς σκηνὰς ἐκ τοῦ βίου του δὲν μεῦ διηγήθη ὁ καυμένος. Ἦτο ἡ δεκάτῃ ἴσως φορὰ πῶ ἐφυλακίζετο διὰ τὰς ἰδέας του. Εἶχε γυρίσῃ ὅλας τὰς φυλακὰς τοῦ Κράτους καὶ τῷ συνέβησαν τόσα καὶ τόσα, πῶ ἦτο ἀπόλαυσις ἢ διήγησις του καὶ πολὺτιμος δι' ἓνα κοινωνιολόγον. Ὁλη ἡ θηριωδία τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἐφαίνετο εἰς τὴν συμπεριφορὰν πρὸς αὐτὸν Ἀρχῶν τινων κατὰ τὰς ἀπὸ φυλακὴν εἰς φυλακὴν περιπλανήσεις του. Ἐνῶ δὲ ἐντός

Ἡ ἡμερῶν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκδοθῇ τὸ βούλευμά μου, εἶχον παρ-
 ἔλθῃ δύο μῆνες, χωρὶς νὰ ἔχη τοῦτο ἐκδοθῇ. Διότι δὲν εἶχα νὰ
 δώσω, ἀλλὰ καὶ ἂν τὰς εἶχον δὲν θὰ τὰς εἶδιον, 50 δρ., πού μου
 ἐζήτησε ἕνας δικηγόρος διὰ νὰ τὸ βγάλῃ ἐντὸς 10 ἡμερῶν ἀθωω-
 τικόν. Οὐδεὶς ἐπίστευε ποτέ, καθὼς καὶ ὁ κ. Χριστογιαννόπουλος,
 ὅτι δὲν θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀθωωτικόν. Δι' ὃ καὶ παίζων μὲ τὴν
 ἀγωνίαν μου μὲ ἐπείραζε πολλάκις Ἐπῆγαινε λ. χ. εἰς τὴν αὐ-
 λαίαν θύραν καὶ ἔβαζε τὸν Ρεγκίναν καὶ ἐφώναζε: Κάτω ὁ Βου-
 τετάκης. Διότι ἔτσι ἐφώναζον ὅταν ἔφερναν κανένα βούλευμα.
 Ἦτο δὲ ὁ Ρεγκίνας ἕνα χαμίμι πρώτης τάξεως, παίρνων δεκά-
 ρας ἀπὸ ὅλους, βοηθῶν τὴν φρουρὰν εἰς τὴν καταμέτρησην τῶν
 φυλακισμένων καὶ περῶν τέλος ζῶν εὐχάριστον δι' αὐτὸν καὶ
 πολὺ εὐχαριστοτέραν παρὰ ἂν ἦτο ἔξω. Πρὸς αὐτὸ λοιπὸν τὸ χα-
 μίνιον μὲ ἐξίσωνε ἡ εὐρύνοια καὶ ἡ πανσοφία τῶν δικαστῶν μου.
 Αὐτὸν εἶχε καταδικάσῃ εἰς τρίμηνον φυλάκισιν διὰ μίαν κλοπὴν
 καὶ ἐμέ εἰς ἄλλους τρεῖς μῆνας δι' ἀπειρώς ἠπιωτέραν πράξιν.
 (Θὰ λαμβάνω πάντοτε ὡς δεδομένον ὅτι εἶμαι ἀληθὴς ἔνοχος).
 Εἰς αὐτὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἡ φυλάκισις ἦτο διασκέδασις, καὶ εἰς
 ἐμέ τοῦ ὁποίου μιᾶς στιγμῆς καὶ μόνῃς φυλάκισις ἦτο τοῦτ'
 αὐτὸ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἄδου καὶ τὰ βασανιστήρια τῆς κολάσεως,
 εὕρισκεν ἡ ἐξυγιασμένη διάνοια τῶν δικαστῶν μου δίκαιον νὰ
 ἐφαρμόσῃ τὸ αὐτὸ μέτρον τῆς ποινῆς ὄχι μόνον ποιοτικῶς ἀλλὰ
 καὶ ποσοτικῶς.

Μετὰ τὴν φυλάκισιν μου δὲ οἱ κύριοι αὐτοὶ ἀστυνομικοὶ, δὲν
 ὑστέρησαν νὰ λάβουν ὅλα τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, δι' ὧν ἠδύνατο
 νὰ ἐπιτύχῃ ἡ ἐντιμὸς σκευωρία των. Ἀπέστειλαν δύο ἀγνώστους
 Κρήτας πρὸς τὰς ἀνωτέρω οἰκογενείας, βεβαιοῦντας καὶ πλαγίως
 ἀπειλοῦντας ὅτι ἀστεφύλακες τὰς καταζητοῦν, καὶ ὅτι ἂν τυχόν
 δὲν παρουσιάσουν ὅσα ἄτομα ἔχουν γραμμένα εἰς τὰ δελτία των θὰ
 τοὺς βάλουν καὶ αὐτοὺς εἰς τὴν φυλακὴν. Οἱ δυστυχεῖς ἐφοβήθη-
 σαν, καὶ εἶχον καὶ δίκαιον, ἀφοῦ πλέον φῶς φανερὰ ἔβλεπον τὴν
 πρὸς με διαγωγὴν των. Ἐπῆγαν εἰς τὸν κ. Α. Ρικάκη, ὃν εἶχον
 ὅλοι οἱ Κρήτες ὡς προστάτην, τοῦ ἐξιστόρησαν ὅλην τὴν ὑπόθεσιν
 καὶ ἐγκατέλειψαν ἀμέσως τὰς Ἀθήνας. Τέλος ὑστερα ἀπὸ δύο
 μῆνας, καίτοι μετὰ τὴν ἀνάκρισιν ἐμοῦ καὶ τοῦ κ. Ποταροπούλου
 καὶ Σας οὐδεμία ἄλλη δικαστικὴ πράξις ἐνηργήθη, καὶ ἠδύνατο
 ἐπομένως νὰ ἐκδοθῇ καὶ ἐντὸς 5 ἡμερῶν, ἐξεδόθη τὸ πολὺκροτον
 βούλευμα, διὰ τὸ ὁποῖον τισάκις μὲ καταίθασεν εἰς τὴν αὐλαίαν
 θύραν ὁ καλὸς μου φίλος κ. Χριστογιαννόπουλος. Ὡ πόσον ἀλη-

σμόνηται καὶ ἀδιάσπαστοι εἶνε οἱ δεσμοὶ οἱ σφρηλατούμενοι ἐν χαλεπαῖς καὶ δειναῖς ἡμέραις. Θὰ ἤμην εὐχαριστημένος νὰ ζήσω αἰωνίως μετὰ καὶ μόνου τοῦ καλοῦ μου φίλου καὶ παρηγόρου μου κ. Χριστογιαννοπούλου. Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐπρότεινε τὴν ἀπαλλαγὴν μου, ἀλλὰ τὸ Συμβούλιον διέτασσε περαιτέρω ἀνακρίσεις. Συνεπεῖα τούτων καλεῖται ὡς μάρτυς ὁ κ. Ἄντ. Ρικᾶκης, ὅστις καταθέτει ὅτι μετὰ τὴν φυλάκισίν μου μετέβησαν εἰς τὴν οἰκίαν του αἱ ἀνωτέρω οἰκογένειαι καὶ τῷ ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐγὼ δὲν πταίω καθόλου, διότι τὰ δελτία ἦσαν ἰδικὰ των καὶ με ἐφορτώθησαν νὰ ὑπάγω νὰ τῶν τὰ ἐξαργυρώσω, διότι ὁ κ. Ποταρόπουλος δὲν ἤθελε με κανένα τρόπον νὰ τῶν τὰ ἐξαργυρώσῃ. Ὁ κ. Ρικᾶκης τοῖς προέτρεψε τότε νὰ ὑπάγουν νὰ τὰ καταθέσουν αὐτὰ εἰς τὴν ἀνάκρισιν, ἀλλ' ἐκεῖνοι τῷ ἀπήντησαν: «Ναί, νὰ μᾶς φυλακίσουν καὶ μᾶς, ἀφοῦ τὸν Βουτετάκην ποῦ δὲν ἤξευρεν τίποτε ἐφυλάκισαν». Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν δὲ τῶν περαιτέρω ἀνακρίσεων, οὐδεὶς ἕτερος ἐξητάσθη. Πλὴν ἡ κατάθεσις τοῦ κ. Ρικᾶκη καὶ διὰ τὴν ἀξιοπιστίαν καὶ κοινωνικὴν θέσιν του καὶ διὰ τὸ ὑπεραρκετὰ διαφωτιστικὸν αὐτῆς ἤρκει νομίζω διὰ πάντα ἀμερόληπτον νὰ σχηματίσῃ γνώμην. Ἀφοῦ καὶ ἄνευ ταύτης ὁ εἰσαγγελεὺς ἐπρότεινε τὴν ἀπαλλαγὴν μου, τὸ δὲ Συμβούλιον δὲν εὔρε λόγους ἐπαρκεῖς νὰ με παραπέμψῃ, πῶς κατόπιν ταύτης, ἦτις νομίζω ὅτι δὲν ἦτο κατ' ἐμοῦ, εὔρεθησαν λόγοι πρὸς παραπομπήν, ἀπορῶ καὶ ἐγὼ ὡς καὶ πᾶς ὑγειῆς νοῦς. Οὐχ ἦττον τὸ βούλευμα ἐξεδόθη παραπεμπτικόν. Ὁρίσθη ἡ ἡμέρα τῆς δίκης· μετεφέρθη μετὰ κουστωδείας χωροφυλάκων μετὰ ἄλλων ἀλυτῶν εἰς τὰ ἐδώλια τοῦ Πλημμελειοδικείου. Εἶχον παρέλθῃ ἤδη δύο ἡμισυ μῆνες ἀπὸ τῆς φυλακίσεώς μου. Πλὴν, ἡ δίκη μου ἀναβάλλεται. Καὶ διατί νομίζετε; Διότι ὁ εὐγενὴς κ. Ποταρόπουλος καὶ Σας, δὲν ἠθέλησε νὰ προσέλθῃ. Αὐτός, τὸ ὄργανον τῆς ἐξουσίας, τὸ ἀδρὰ διὰ τοῦτο μισθοδοτούμενον, ἀντὶ νὰ διευκολύνῃ, ἐδυσχέρανε σκοπίμως τὴν ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλὰ εἴθε νὰ συνέβαινε τοῦτο καὶ νὰ μὴ προσήρχετο διὰ τὸν ἄνω λόγον εἰς τὸ δικαστήριον. Ἀλλὰ δυστυχῶς συνέβη κατὶ ἄλλο πολὺ φαυλότερον. Καὶ τοῦτο τὸ βεβαίω διὰ τοῦ λόγου τῆς τιμῆς μου, καθ' ὅσον ἐν ἀνάγκῃ ἔχω νὰ τὸ ἀποδείξω, διότι μοῦ ἐβεβαίωσεν τοῦτο καὶ ἀξιοματικὸς καὶ δικαστικὸν πρόσωπον. Ὁ κ. Ποταρόπουλος ἦλθε εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλὰ δὲν ἐπαρσυσιάσθη, ὡς ἔμαθον κατόπιν, διότι δὲν τοῦ ἤρρεσε ὁ καταρτισμὸς τοῦ δικαστηρίου. Ἐὰν ποτὲ ἀμφισβητηθῇ ὅτι ὁ κ. Ποταρόπουλος ἦλθεν εἰς τὸ δικαστήριον κατὰ τὴν πρώτην δικάσιμον

καὶ ἐγὼ δὲν δυνηθῶ νὰ τὸ ἀποδείξω, δέχομαι νὰ μοῦ ἀρνηθῆ πᾶς τις ὅτι ἔχω λόγον τιμῆς. Κατὰ διαβολικὴν δὲ σύμπτωσιν, τὴν ὁποίαν ἐγὼ δὲν τολμῶ νὰ ἐξηγήσω ὅπως θὰ τὴν ἐξήγει ἴσως πᾶς τις, ὅστις ἐπηρεάζεται μόνον ἀπὸ τὰ φαινόμενα, κατὰ τὴν δευτέραν δικάσιμον, καθ' ἣν ὠρίσθη καὶ ἡ ὑπόθεσις μου νὰ δικασθῆ, ὡς Πρόεδρος τοῦ Δικαστηρίου ἐλάμβανε μέρος τὸ αὐτὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐξέδοτο τὸ παραπεμπτικὸν βούλευμά μου. Τοῦτο νομικῶς δὲν ἤξεύρω ἂν ἐπιτρέπεται, ἀλλὰ λογικῶς εἶνε ἀναμφιβόλως σόλοικον. Μᾶς φέρουν λοιπὸν πάλιν ὀπίσω, ἵνα ἀκόμη 17 ἡμέρας ζήσω εἰς τὸν προσφιλή μου Παλαιὸν Στρατῶνα καὶ εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον. Ὡ πόσα εἶδον καὶ πόσα ἔμαθα ἀπὸ τὸ Μέγα αὐτὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Παλαιοῦ Στρατῶνος. Εἶδον ἀνθρώπους ποικίλων καὶ θετικῶν ἐγκλημάτων νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ ἐξέλθουν ἐντὸς 24 ὥρῶν. Δύο δανίδες μετ' ἄλλων μὴ συλληφθέντων μπράβων, εἶχον ἀφοπλίση καὶ σπάση 'ς τὸ ξύλο τὴν ἐξουσίαν εἰς ἓνα πορνεῖον. Τοὺς ἔφεραν τὸ ἑσπέρας καὶ τὴν ἐπομένην εἰς συνταγματάρχης ἤρχετο καὶ τοὺς παρελάμβανεν. Εἰς νέος εἰκοσαετής ἐκ Θεσσαλονίκης, ξένος καὶ μὴ ἔχων ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει, εἶχε κάμει εἰς τὰς φυλακὰς 17 ὅλους μῆνας καὶ δὲν εἶχεν ἔτι ἐκδοθῆ τὸ βούλευμά του κἂν. Ἐνας Γεώργιος Μαῦρος ἀπὸ τὴν Σμύρνην εἶχε συλληφθῆ διὰ μίαν κλοπὴν· ὅταν συνελήφθη καὶ εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἀκούσατε καὶ φρίζατε, αὐτὸς τοῦτος ὁ Λευκάδιος ἐπήγαινε μετὰ τὰς μεσονυκτίους ὥρας πάντοτε ἵνα μὴ ἀκούωνται αἱ φωναὶ ἀπὸ τοὺς διαβάτας, διέτασσε καὶ τὸν ἐκρεμοῦσαν ὥστε μόνον οἱ δάκτυλοι τῶν ποδῶν του νὰ ἐγγίζουσαν τὸ ἔδαφος καὶ ἐλάμβανε τὸν βούρδουλα καὶ ὁ ἴδιος μὲ αὐτούσια τὰ χέρια του, τὸν ἐκτύπα ἀνιλεῶς ἕως ὅτου ἐλιποθύμει· ἐπανελαμβάνετο τοῦτο κάθε ἑσπέραν πολλάκις, ἀπὸ τὰ ἴδια χέρια τοῦ Διευθυντοῦ, διὰ νὰ ἐκβιασθῆ ἢ ὁμολογία τῆς ἐνσχῆς του. Τότε μόνον, ὅταν μοῦ τὰ διηγείτο καὶ μοῦ ἔδειχνε τὰ μελανιασμένα καὶ κομματιασμένα κρέατά του ἤρχισα ἀμυδρῶς νὰ καταλαβαίνω τὸ ἀφάνταστον μέγεθος τῆς θηριωδίας καὶ τερατοουργίας τῆς ἀγρίας καὶ βαναύσου καὶ ἀποτυγχερωμένης ψυχῆς τοῦ κ. Διευθυντοῦ.

Ἄς δεχθῶμεν ὅτι τῷ ἐπετρέπετο νὰ μεταχειρισθῆ αὐτὰ τὰ βάνουσα μέσα ἔνεκεν μιᾶς πολιτικῆς ἢ διοικητικῆς ἀνάγκης. Ἄλλὰ νὰ τὰ μεταχειρισθῆ διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἓνας Συναγματάρχης γέρων πατήρ, ἀλλὰ νὰ τὸν βαστᾷ ἢ καρδιά του μὲ τὰ ἴδια του χέρια νὰ κατακρεουργῆ καὶ κατασπαράσῃ ἓνα ἔστω καὶ ἀλύτην, ὃ τοῦτο εἶνε ἀκατανόητον καὶ ἀσύλληπτον εἰς πᾶσαν

ἀνθρωπίνην κεφαλὴν. Ἐάν αὐτὴ ἡ θηριωδία τῆς ψυχῆς ἐπλάσθη ἀπὸ τὸν Θεόν, καὶ δὲν εἶνε τὸ ἀποτέλεσμα βαναύσου καὶ πορνοφύλου βίου, ἀρνοῦμαι τὴν ἀγαθότητά του. Ὡ ποσάκις ἠσθάνθη ἀκατάσχετον τὴν ἀνάγκην, διὰ νὰ ἀνακουφίσω ἑμαυτὸν, ὅταν αὐτὸς καὶ τόσοι ἄλλοι μοὶ διηγοῦντο παρόμοια, νὰ ἀνταλλάξω τὸ κεφάλι μου, ἐάν ἦδυνόμην, μὲ ὀλίγους λόγους, τοὺς ὁποίους νὰ πετάξω κατὰ πρόσωπον ὄλων ἐκείνων τῶν ὑφισταμένων καὶ προΐσταμένων τοῦ τέρατος ἐκείνου, οἱ ὅποιοι ἐλάμβανον τυχὸν γινῶσιν τῶν ἀγρίων τούτων πράξεών του καὶ ὅμως ἐσιώπων, καὶ νὰ τῶν εἶπον: εἰσθε τὰ στίγματα τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ προσωποποιήσις τῆς ὑπερατίμου ἀτιμίας ὅπου καὶ ἂν εὐρίσκησθε ὅ, τι ἐξέλξιεν ἐν τῇ κοινωσίᾳ καὶ τῇ πολιτείᾳ καὶ ἂν λάβητε».

Ὡ ποσάκις ἐκεῖ μέσα, ὅπου ἐνώπιόν σας ἔχετε ἐν μικρογραφίᾳ ὅλα τὰ στρώματα τῆς κοινωσίας, δὲν ἐπεθύμησα νὰ εἶμαι ἀναίσθητος, ἡλίθιος, κτῆνος. Τότε πρώτην φορὰν μοὶ ἐδόθη νὰ αἰσθανθῶ τὴν Μεγάλην καὶ ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν τῶν σοφῶν λόγων τοῦ Σοφοῦ καὶ βαθυτάτου ἀνατόμου τοῦ ἀνθρώπου, Οὐγγῶ, ὅταν ἔλεγε: «Δυστυχῆς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅστις ἐν τῷ ματαίῳ τούτῳ κόσμῳ φέρει ρανίδα θεοῦ πνεύματος».

Ἡ τρίμηνος φυλάκισίς μου καὶ δὴ εἰς τοιαύτας φυλακὰς καὶ εἰς τοιοῦτον θάλαμον καὶ μὲ τοιαύτην ἐξέλιξιν καὶ ἐλατήρια τῆς ὑποθέσεως, ἀφῆκεν ἀναμφιδόλως ἀνεξάλειπτα ἴχνη καὶ ἐπὶ τῆς ὑγείας μου καὶ ἐπὶ τῆς γαλήνης τῆς ψυχῆς μου. Διότι ἐάν τις ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ τότε ἐν ἐμοὶ καὶ νὰ ἐννοήσῃ οὕτω τότε μόνον τὴν ὄλην συλλήθῃ κατὰστασίν μου, θὰ ὠμολόγῃ ὅτι καὶ τοῦ Θεοῦ ἀκόμη ἐάν ἦμην δολοφόνος, ὡς ἀντίποινα τοιαύτης πράξεως ἡ τιμωρία ἐκείνη ἦτο ὑπερβολικὴ καὶ ἤρκει νὰ ἐξιλεώσῃ ὅσον μισαρὸν καὶ ἂν ἦτο τὸ ἐγκλημά μου. Οὕτε θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν ἐκ τῆς θλίψεως νάρκην ἣτις μὲ κατέλαβεν εἰς δύο περιπτώσεις. Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνηγγέλθησαν αἱ σφαγαὶ τοῦ Ἡρακλείου καὶ τὴν ἡμέραν τῆς Παναγίας τοῦ δεκαπενταυγούστου, ἣτις ἔχει πάντοτε ἰδιάζουσιν αἴγλην καὶ ἀνάμνησιν εἰς ἐμέ, ἐκ τῆς ἀναπολήσεως τῶν ὠραίων παιδικῶν μου χρόνων, ὅπου ἔς τὸ χωριὸν μου ἐτελεῖτο τὴν ἡμέραν ἐκείνην πανηγυρίς, εἰς ἣν ὅλοι οἱ ἐπαρχιωταί μας μὲ τὰ ἐορτινὰ των φορέματα συνέρρεον. Ἀλλὰ μὲ ὅλα ταῦτα μένω ἤδη πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν φυλάκισίν μου ἐκείνην, διότι αἰσθάνομαι ὅτι ἔγινα κατὰ πολὺ τελειότερος ἑμαυτοῦ καὶ τὰ ἀνθρώπινα βαθύτερον ἐγνώρισα παρὰ ἐάν ἐτελείωνα ὅλα τὰ Πανεπιστήμια τοῦ κόσμου.

Παρήλθον λοιπόν αἱ 17 ἡμέραι, μεθ' ἃς εἶχεν ὀρισθῆ ἡ νέα δικασίμος καὶ ἐν συνοδείᾳ καὶ πάλιν μετὰ μῆδ' ἑκαταρτῶ ἄλλων ὑποδίκων μετεφέρθη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Πλημμελειοδικείου ὅλοι οἱ ἄλλοι ὑπόδικοι ἦσαν τῆς κατωτέρας κοινωνικῆς ὑποστάθμης καὶ διὰ τοῦτο τὰ βλέμματα τῶν περισσοτέρων ἐστρέφοντο πρὸς ἐμέ. Ἄφου ἐκαθίσασμεν εἰς τὰ ἐδῶλια, μὲ πλησιάζει κάποιος ἄγνωστός μου, ὅστις, καθ' ἃ ἐπληροφορήθη κατόπιν, ἦτο ὁ δικηγόρος κ. Ἀναστασόπουλος, καὶ μὲ ἐρωτᾷ διατί κατηγοροῦμαι. Τοῦ εἶπον μὲ δύο λέξεις, ὅτι μὲ εἶχε καταγγείλῃ ὁ κ. Ποταρόπουλος, ὅστις τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἶχεν εὐαρεστηθῆ νὰ προσέλθῃ μετὰ πέντε ἄλλων ἀξιωματικῶν, οὓς εἶχε μάρτυρας. Μὲ ἐρωτᾷ καὶ οἱ πέντε ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τί ζητοῦν; Εἶνε μάρτυρες, τῶ ἀπαντῶ. Μοὶ λέγει ἀληθμονήτως ἐπὶ λέξει, αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἤξευρε περισσότερα ἀπὸ μένα. «Νὰ ἀφήτῃς νὰ δικασθῆς ἐρήμην, διότι καὶ τίποτε ἂν δὲν ἀποδειχθῆ ἡ παρουσία των μόνον θὰ ἐπηρεάσῃ τοὺς δικαστὰς». Ἄλλ' ἐγὼ εἶχον τόσον συχαθῆ, ὥστε καὶ τὴν ἀγχόνην ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι θὰ μοῦ ἔβαζαν δὲν θὰ συνήνουν εἰς τοῦτο. Μετ' ὀλίγον ἀρχίζει ἡ διαδικασία. Ἡ ὑπόθεσις μου ἤρχετο τετάρτη ἢ πέμπτη. Ἀπὸ τὰς ποικίλας συγκινήσεις τὸ κεφάλι μου ἐπύρεσσε καὶ τὸ στόμα μου εἶχε ξηρανθῆ. Ἐζήτησα ὀλίγον ἕρπ ἀπὸ τὸν κλητῆρα τοῦ Δικαστηρίου, ἀλλὰ μοὶ ἀπήντησεν, ὅτι ἅμα ἔγω ἔξω πίνω. Ἡ ἀπότομος καὶ ἀγροϊκὸς συμπεριφορὰ του αὐτῆ, ἡ ἀνεκτὴ ὅμως ἄνευ παρατηρήσεως ἐκ μέρους τοῦ δικαστηρίου, μοὶ ἔκαμε ἀλγεινὴν ἐντύπωσιν. Ἦτο φαλακρὸς καὶ ἡ τρίχα του ἦτο ἴσταν φωτιά κόκκινη. Ἐκφράζων δὲ κατόπιν τὴν ἀπορίαν μου διὰ τὴν συμπεριφορὰν του, εἰς φίλος ἠθέλησε νὰ μοῦ πῆν λύση, δείξας μοὶ ἐπὶ τῆς ἄνωθεν τοῦ δικαστηρίου κατοικίας του μίαν ἀφρόπλαστον καὶ νοστιμοῦλαν σύζυγον. Ἐκφωνεῖται ἡ ὑπόθεσις μου καὶ εἰς δικηγόρος, τὸν ὁποῖον δὲν ἐγνώριζον, εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπεράσπισίν μου ἐκ τοῦ προχείρου. Δὲν ἐγνώριζεν ὅμως τὴν ὑπόθεσιν, πολλῶν δὲ μᾶλλον τὸ ἱστορικόν της καὶ τὰ ἐλατήριά της, τὸν ἀντίον ἴσως θὰ ὑπέθετεν ὅτι ἡ μέχρι τοῦδε τοιαύτη ἐξέλιξις της ἦτο φυσικὴ καὶ ἐντιμος. Οὕτω δὲ οὔτε νὰ ὠφελήσῃ οὔτε νὰ ἐξιχνιάσῃ τι καὶ περιπλέξῃ τοὺς σκευωροὺς ἠδύνατο. Παρελαύνουν λοιπόν οἱ ἐξ ἀξιωματικοὶ καὶ ἐξεταζόμενοι κατεθέτουσι τὴν ἐν τῇ ἀστυνομίᾳ σκηνὴν ὅπως τὴν γνωρίζετε. Ἐρχεται ὁ κ. Ρικάκης καὶ λέγει ὅ,τι ἐλέχθη προηγουμένως, ὅτι, καθὼς τὸν ἐβεβαίωσαν, τὰ δελτία δὲν ἦτο ἰδικά μου καὶ καλοῦμαι εἶτα εἰς ἀπολογία. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου ἐπρότεινα εἰς τὸν κ. Ποταρόπουλον, ὄρ-

κίσας αὐτὸν εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, τὴν ἐρώτησιν, ἂν αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν μοῦ ἀπήτησε νὰ ὑπάγω ἐγὼ ὁ ἴδιος τὰ δελτία νὰ τὰ ἐξαργυρώσω καὶ ὄχι οἱ κάτοχοί των, διότι δὲν τοὺς γνωρίζει, καὶ αὐτὸς ἠρνήθη τοῦτο· ἀπὸ τότε τόσον αἷμα ἀνέβη εἰς τὸ κεφάλι μου, ὥστε τὰ ἔχασα· οὔτε τὸ ἓν δέκατον ἐνεθυμήθην νὰ εἶπω ἀπὸ ὅσα ἔπρεπεν. Ἄλλὰ τὰ πράγματα δὲν ἤθελον οὔτε πολὺ σοφίαν, οὔτε ἕκτακτον ἀντίληψιν νὰ ἐξηγηθοῦν. Εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως τῆς ἀστυνομίας οὐδὲν οὐδέποτε ἐξηργυρώθη δελτίον, ἀφοῦ λοιπὸν ἐγὼ ἀπεπειράθην τὴν δι' ἀπάτης ἐξαργυρώσιν τῶν δελτίων τί ἤθελα εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ; Ἐὰν τὰ δελτία ἦσαν πλαστὰ ἤμην τόσον ἠλιθίος καὶ βλάκας ὥστε νὰ μὴ τὰ δώσω εἰς ἓνα μεσίτην, ὅπως τὰ ἐδίδον ὅλοι οἱ ὅπως οὐν καλῆς τάξεως Κρητες, νὰ μοῦ τὰ ἐξαργυρώσῃ, ἵνα οὕτω εἶμαι πάντοτε ἀσφαλῆς ἀσφαλίστατος; Ἐὰν τὰ δελτία ἦσαν πλαστὰ εἶχον ἄρα γε τόσην κωλοσσαίαν ἠλιθιότητα, ὥστε νὰ μὴ ἐννοήσω ὅτι θὰ ἤγειρον ἀναμφιβόλως ὑπονοίας, εἰάν τὰ παρουσίαζον πρὸς ἐξαργυρώσιν ὄχι ἓνα ἓνα, ἀλλὰ τόσον βλακωδῶς μαζί καὶ τὰ τέσσαρα; Ἐὰν ἤμην ἔνοχος καὶ ἐπομένως προφυλαττόμενος πάντοτε νὰ μὴ ἀνακαλυφθῶ, δὲν θὰ τὰ ἐδίδον ἐπὶ τέλους εἰς τέσσαρας διαφόρους πτωχὰς γυναῖκας, αἵτινες ἀντὶ μικρᾶς τιμῆς ἀμοιβῆς, ὡς συνέβαινε, νὰ τὰ ἐξαργυρώσουν; Ἐὰν ἐπὶ τέλους ἤμην ἔνοχος δὲν θὰ ἔφθανε τὸ μυαλό μου ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον καὶ ὁ κοινότερος νοῦς θὰ ἠννόει, ὅταν ὁ κ. Ποταρόπουλος μὲ προσεκάλεσεν εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ, ὅτι κάτι τρέχει, ὅτι ἴσως ἀνεκάλυψαν ἢ ὑποπτεύθησαν τὴν ἐνοχὴν μου; Ἄλλὰ καὶ ὅλαι αὐταὶ αἱ ὑποθέσεις, ὑποθέσεις λογικαὶ καὶ ἀπλεττον φῶς ρίπτουσαι εἰάν ἔλειπον, ποία ἀπόδειξις, πλὴν τῆς καταμηνύσεως τοῦ μηνυτοῦ μου, ὑπῆρχε, ἐφ' ἧς νὰ στηριχθῇ τὸ δικαστήριον διὰ νὰ σχηματίσῃ πεποιθήσιν; Οὐδεμία, ἀπολύτως οὐδεμία. Ἐπεθύμουν δὲ νὰ ἦδυνάμην νὰ μὴ σᾶς εἶπω περὶ ἐστηρίχθη ὁ Εἰσαγγελεὺς καὶ βεβαίως καὶ τὸ δικαστήριον, διὰ νὰ μὴ σᾶς καταλάβῃ ἡ ἀηδία ἧτις καὶ ἐμὲ κατέλαβε. Τοῦτο θὰ τὸ μάθετε παρακάτω. Ἦθελε ἴσως τὸ δικαστήριον νὰ τῶν παρουσιάσω ὅλον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ δελτία, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐξηρτᾶτο ἀπὸ ἐμέ. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐξακριβωθῇ καὶ ἐξηκριβώθη τετραγωνικῶς διὰ τῆς καταθέσεως τοῦ κ. Ρικᾶκη εἶνε ὅτι τὰ δελτία δὲν ἦσαν ἰδικὰ μου καὶ μόνον κομιστῆς τούτων ἤμην ἐγὼ. Ἄλλὰ καὶ καλὰ ἢ κακὰ καὶ ἐντελῶς πλαστὰ εἰάν ἦσαν τὰ δελτία, δὲν ἐνήγητο ἐκεῖνος ποῦ τὰ παρουσίαζε, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποῦ τὰ ἐξέδιδε. Τὴν

ἐκθασιν τῆς ὑποθέσεως τὴν ἐγνώριζον ἀπὸ τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ κ. Ἀναστασόπουλος μοι ἔδωκε νύξιν τῆς ἀπονομῆς τῆς Ἑλλ. Δικαιοσύνης. Καὶ ἡδυνάμην ἐάν, ὡς οἱ πολλοί, τὴν ποιοτικὴν ἀξίαν ἐμαυτοῦ ἐστήριζον οὐχὶ εἰς τὰς πράξεις μου, ἀλλ' εἰς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου καὶ εἰς τὰς κοινωνικὰς συνθήκας, ἡδυνάμην, λέγω, θραύων καὶ κατακουρευλιάζων τὴν πραγματικὴν μου τιμὴν νὰ διασώσω τὴν φαινομενικὴν. Ἡδυνάμην νὰ σηκωθῶ ἐπάνω καὶ νὰ εἶπω εἰς τοὺς δικαστὰς μου: «Κύριοι, ὅ,τι καὶ ἂν συμβαίη, μεγάλο ἢ μικρό, τὸ ἔπραξα ὄχι μόνον δικαίως, ἀλλὰ καὶ νομίμως, τῇ συναινέσει τοῦ ἀρμεδίου ὑπαλλήλου. Προσκαλέσατε τὸν δεῖνα καὶ θὰ σᾶς διαφωτίσῃ. Τοῦ ἔδωσα τὸν λόγον τῆς τιμῆς μου ὅτι δὲν θὰ κάμω περὶ τούτου ποτὲ λόγον, ἀλλ' ἤδη ἵνα φαίνομαι εἰς τὰ μάτια τοῦ κόσμου τίμιος, τὸν ἀθετῶ, προτιμῶν νὰ φαίνομαι εἰς ἐμαυτὸν μόνον ἄτιμος».

Ὅταν δὲ ἐσηκώθην ν' ἀπολογηθῶ καὶ οὔτε τὰ μυαλά μου οὔτε αἱ σκέψεις μου εὐρίσκοντο εἰς τὴν φυσικὴν τῶν κατάστασιν, τὸ δὲ στόμά μου ἦτο ξηραμένο ἀπὸ τὴν οἶψαν, ἦτο φυσικὸν νὰ μὴ μοῦ ἔρχεται πρόχειρον ὅ,τι ἤθελον νὰ εἶπω. Καὶ δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὴν φράσιν κατὰ τὴν ἀπολογίαν μου τοῦ κ. Προέδρου, ἣτις καταδεικνύει φερῶς πλατυὰ τὴν προθυμοποίησιν καὶ τὸ ἔνθεον ἐνδιαφέρον, τὸ ὁποῖον δεικνύουν οἱ κύριοι οὔτοι πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ἀληθείας. «Ἄντε λοιπόν, τελειώνει, μοι εἶπε ἀπολογουμένῳ ὁ κ. Πρόεδρος, καὶ τόσῃ ὥραν ποῦ μᾶς ἔφαε ἡ ὑπόθεσις σου θὰ εἶχον δέκα ἄλλαις τελειωμέναις». Ἄντὶ νὰ μὲ βοηθήσῃ, ἀντὶ ἀφοῦ μὲ εἶδε ὅτι εἶχα ἐπισκοτισθῆ καὶ θορυβηθῆ νὰ ἀφήσῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ τέλος ἵνα συνέλθω ὀλίγον καὶ δυνηθῶ ν' ἀπολογηθῶ, ἀφοῦ μάλιστα εἶδε ὅτι δὲν εἶχον κανένα συνήγορον γνωρίζοντα καὶ δυνάμενον νὰ εἶπῃ τι, ἐκεῖνος τούναντίον λογαριάζων, ὡς φαίνεται, τὴν ἀξίαν τῆς ἐργασίας του, οὐχὶ ποιοτικῶς, ἀλλὰ ποσοτικῶς, ἐφρόντιζε, ψιλᾶ χαμηλᾶ, νὰ ἀπαλλαχθῆ ἀπὸ μᾶς καὶ ἡμεῖς ἀπὸ ἐκεῖνον. Τοῦτο λέγεται ἀπονομή τῆς δικαιοσύνης καὶ ὁ θεῖος πόθος τοῦ δικαστοῦ πρὸς ἐξακριβώσιν τῆς ἀληθείας. Τρία συμβάντα μοῦ ἔκαμαν τὴν χειρίστην καὶ οἰκροτάτην ἐντύπωσιν κατὰ τὴν δίκην ἐκείνην. Ἡ φράσις αὕτη τοῦ κ. Προέδρου, ὅτι ἦς μοι ἐδίδετο νὰ ἐννοήσω πῶς οὔτοι οἱ ἄνθρωποι σκέπτονται, πρὸς δὲ καὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ δίκαιον, ἡ ἄρνησις τοῦ κ. Ποταροπούλου ὅταν τὸν ὥρμισα εἰς τὴν στρατιωτικὴν του τιμὴν, ἂν αὐτὸς δὲν μὲ προσεκάλεσε εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ λάβω τὸ βοήθημα τῶν ἐν λόγῳ οἰκογενειῶν, καὶ ἡ ἀγόρευσις τοῦ ἀντεισαγγελέως κ. Ὁρεινοῦ, τοῦ στίγματος τούτου, ἐκ πνευματικῆς ἀπόψεως, τῆς Ἑλληνικῆς Δικαιοσύνης.

«Όταν, Κύριοι Δικασταί, εἶπεν ἐπὶ λέξει ὁ μεγαλόμυθος οὗτος ἀντεισαγγελεύς, βλέπομεν τὸ ἄνθος (ὦ τί εὐῶδες καὶ μυροβόλον ὄντως ἄνθος) τῶν ἀξιωματικῶν μας, παριστάμενον ἐνταῦθα καὶ βεβαιοῦν τὴν ἐνοχὴν τοῦ κατηγορουμένου, δὲν δυνάμεθα νὰ τοὺς παραδεχθῶμεν ὡς συκοφάντας, ἀλλὰ πρέπει νὰ τοὺς πιστεύσωμεν».

Καὶ εἰς ἀναριθμήτους μυριάδας χρόνια καὶ ἂν ἀνέλθῃ ἡ ζωὴ μου δὲν θὰ λησμονήσω τὸ ἄνθος τοῦτο τοῦ κ. ἀντεισαγγελέως, τὸ ὁποῖον ἔδρεψε ἀπὸ τὸν ἀνθῶνα τῆς εὐτελεστέρας ταπεινοκολακείας διὰ νὰ στηρίξῃ ἓνα συλλογισμὸν τόσον νευρώδη καὶ κοινωνιολογικῶς βαθύν, ὥστε νὰ ἀρκῆ ἵνα ἐξ αὐτοῦ καθορίσῃ τὸν βαθμὸν τῆς τιμῆς τῶν ἄλλων· ὅταν εἰς Εἰσαγγελεύς καὶ κατ' ἀκολουθίαν καὶ οἱ ἀποδεξάμενοι τὸν μεγαλοφυᾶ τοῦτον συλλογισμὸν δικασταί, δὲν δύνανται νὰ χειραφετηθῶσιν ἀπὸ τὸν ἐπηρεασμὸν ὃν δύνανται νὰ ἀσκήσῃ ἓνα πολυχρυσωμένον πιλίκιον ἢ ἓνα οἰονόηποτε ἀξίωμα καὶ ὅταν δὲν δύνανται νὰ ἀρθῶσιν ὑπεράνω τῆς προκαταλήψεως ὅτι ἡ τιμὴ δὲν δύνανται ἢ νὰ παρακολουθῇ μίαν τάξιν κατὰ συνθήκην τιμῶν, ὅταν τὸ πνεῦμά των δὲν ἔχει τὴν φιλοσοφικὴν δύναμιν νὰ σκεφθῇ καὶ τὴν θαρραλέαν εὐστροφίαν νὰ ἀνιχνεύσῃ καὶ νὰ ἀνασύρῃ ἀπὸ τὴν ἀφάνειαν τοῦ ἀγυιόπαιδας, τὴν τιμὴν, καὶ ἀπὸ τὸν στίλβοντα ὄγκον τοῦ ἐπιφανοῦς, τὴν ἀισχύροτητα, ὅταν εὐρίσκονται δικασταί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν πνευματικὴν δύναμιν νὰ ὑπερπηθῶσιν τὰ φαινόμενα καὶ νὰ ξεθάψωσι ὅσον βαθειὰ καὶ ἂν ταῦτα εὐρίσκωνται, τὰ πράγματα, ἢ δικαιοσύνη θὰ σφαγιάζῃται. Τὸ ἐκδικητικὸν πνεῦμα οὐδέποτε ἐδέσποσε ἐπ' ἐμοί. Μόλους δὲ τοὺς λυσσαλέους καταδιωγμούς μου, καὶ τοὶ πολλάκις πολυειδῶς ἠδυνάμην νὰ βλάψω πολλοὺς, οὐδέποτε τὸ ἐσκέφθην. Οὐχ ἦττον ἐὰν ποτὲ ἐγινόμεν ἀπόλυτος μονάρχης τῆς ὑψηλίου, κατ' αὐτῶν τῶν κυρίων, οἱ ὁποῖοι τὸν μὲν κατήγορόν μου, διότι εἶχε χρυσᾶ γαλόνια, παρεδέχθησαν ἀληθινὸν καὶ τὸν ἐπίστευσαν, ἐμὲ δέ, διότι ἤμην ἀφανὴς καὶ ἄγνωστος, ἐδέχθησαν ὡς ἀνάξιον πίστεως, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἔπραττον παρὰ θὰ ἐδιπλασίαζον τὸν μισθὸν των καὶ θὰ τῶν ἔλεγα : Κύριοι, μπορεῖ νὰ εἰσθε νομομαθεῖς καὶ εὐσυνείδητοι, καλοὶ καὶ ἄξιοι, ἀλλὰ τὸ μυαλό σας εἶνε ἀνάξιον νὰ μετέχη τῶν πολυδαιδάλων καὶ λαθουριθμοειδῶν κοινῶν ὑποθέσεων. Πηγαίνετε ἔς τὰ σπήτια σας.

Μ' ὅλον δὲ τὸν ἐπηρεασμὸν ὃν θὰ ἐξήσκησεν εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν δικαστῶν μου ἢ εὐωδία τοῦ ἐπικαλεσθέντος ἄνθους τοῦ κ. ἀντεισαγγελέως, ἠδύναντο οἱ Κύριοι οὔτοι νὰ διδάσωσιν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ὑποθέσεως ἐκείνης καὶ τι τὸ ὁποῖον εἰς ἀξιοπρεπεστέρους συλ-

λογισμούς από τους του αντιεσαγγελικού άνθους, θά έφεραν αυτούς, τὸ ὅτι ἴσως πρώτην φοράν εἰς τὰ δικαστικά χρονικά των δι' άνθρωνπον, ὀλίγον τι ανώτερον τῆς τάξεως του ὄχλου ἰστάμενον, δικαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, οὐδέν μπιλιετάκη ἔλαβον ἢ ψιθύρισμά τι τοῖς ἐγένετο. Ἄλλὰ ἡ εὐωδία τοιούτων ανθέων βεβαίως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φθάνη μέχρι τῆς ρίνος του κ. Ὁρεινοῦ.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐτύχετε εἰς καμμίαν δικάσιμον του Πλημμελειοδικείου Ἀθηνῶν· ἀλλ' ἐὰν ἐτύχετε θά σᾶς κατέλαβεν ὁ ἔμετος τῆς ἀηδίας αναμφιβόλως. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι πολὺ προσεκτικώτερον καὶ πονετικώτερον ζυγίζει ὁ μπακάλης τὰ φασούλια του, παρὰ οἱ κύριοι οὔτοι τὸ δίκαιον του ἑνὸς καὶ του ἄλλου. Μὲ ὄσσην εὐκολίαν ὁ μπακάλης κατατάσσει τὰ σκουμπριά του εἰς δεκάλεπτα καὶ δεκαπεντάλεπτα, μετὰ τῆς αὐτῆς καὶ αὐτοὶ πετσοκόβουν τὴν τιμὴν του ἑνὸς καὶ του ἄλλου· ὅπως εἰς τὰς ἐκλογὰς ὅπου ὁ πλειὸ πονηρὸς καὶ καπάτσος καὶ αἰσχρὸς κομματάρχης κατορθώνει νὰ ἀρπάξῃ καὶ νὰ κλέψῃ περισσοτέρους ψήφους, ἀπαράλλακτα καὶ εἰς τὰ Πλημμελειοδικεῖα, ὁ πλειὸ πανοῦργος καὶ θοροβοποιοὺς κτορθώνει νὰ ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν δικαστῶν ἐνόχους καὶ νὰ τῶν παραδώσῃ ἀθώους. Μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν μου ἤμην περίεργος νὰ παρακολουθήσω αὐτὴν τὴν καμαρωμένην δικαιοσύνην μας. Ἐδικάζετο ἕνας Ν. Ἀγγέλου ὑπηρετῆς του ξενοδοχείου «Ἐπιάνησος». Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἐκεῖνο εἶχε καταλύσῃ ἕνας νεανίας, ἔμπορος ἐκ Κορίνθου. Εἰς τὸ πανταλόνι του εἶχε 1000 ὀρ. διὰ νὰ ψωνίσῃ. Ἄμα ἐκοιμήθῃ ὁ ἔμπορος οὗτος, ὁ ὑπηρετῆς ἔβγαλε ἕνα ψαλλίδι, ἔκοψε τὴν τσέμπην του πανταλονιοῦ, ἔβγαλε τὰς 1000 ὀρ., τῆς ἔθεσε ἔς τὴν τσέμπην του καὶ ἐπῆγε ἔς τὸ καλὸ. Τὸ πρῶν ζυπνᾶ ὁ ἔμπορος, βλέπει τὸ πανταλόνι του κομμένο μὲ τὸ ψαλλίδι (διότι τὸ εἶχε ὑπὸ τὸ προσκέφαλόν του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ τραβῆξῃ ὄλο ἔξω) καὶ τὰς 1000 ὀρ. κλεμένας. Καταγγέλει τὴν πρᾶξιν. Ἐξετάζονται ὅλοι οἱ ἐν τῷ ξενοδοχείῳ καὶ ὁ διευθυντῆς του ξενοδοχείου καταθέτει ὅτι χωρὶς ἄλλο ὁ ὑπηρετῆς θά ἔκαμε τὴν κλοπὴν, διότι ἐκτὸς ὅτι καὶ ἄλλη φορά τὸν ἔκλεψε, οὐδεὶς ἄλλος ἐπῆγε ἐκείνην τὴν βραδυὰ νὰ μείνῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Πέρνουν εἰς τὴν ἀστυνομίαν τὸν ὑπηρετῆν, εὐρίσκουν τὸ ψαλλίδι ἐπάνω του ἀλλ' ἀρνεῖται ὅτι αὐτὸς ἦτο ὁ κλέπτης. Ἀρνεῖται προσέτι ὅτι ἔχει χρήματα μαζύ του. Μετὰ ἀλύπητο ξύλο καὶ πάλιν ἀρνεῖται. Δὲν ἤξεύρω πῶς ἐκάπνισε του ἀστυνόμου καὶ διατάσσει καὶ τὸν γυμνώνουν καὶ εὐρίσκονται δεμένας ἀπὸ κάτω ὑπὸ τοὺς ὄρχεις του αἰ 1000 ὀρ. Περιττὸν θεωρῶ νὰ σᾶς πῶ ὅτι ἡ δικαιοσύνη ἦτις πρὸ

ὀλίγου ἐστιγμάτιζε ἐμὲ τὸν πρόσφυγα, τὸν ἄγνωστον καὶ ἀπροστάτευτον, ἠθώωσε πανηγυρικῶς τὸν κύριον αὐτόν, διότι λέγει τὰ χαρτονομίσματα ἦσαν συγκεκολλημένα καὶ ἐπομένως θὰ εἶχον τεθῆ πρό πολλοῦ ἐκεῖ. Ἄλλὰ περιττὸν θεωρῶ νὰ σᾶς εἶπω ὅτι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς οἰκῆς σχεδὸν παραπλευρῶς τοῦ κατηγορουμένου παρὰ τὴν ἔδραν τοῦ συνηγόρου κ. Γουναράκη, ὅστις ἔβαλε εἰς τὴν τσέμπην 600 ὀρ., ἐκάθητο ὁ Βουλευτὴς καὶ ἀδελφός τοῦ τότε ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν κ. Σπ. Κουμουνδούρος. Ὁ κλαπείς νέος, εἰς τὰ πρῶτα στάδια τοῦ ἐπαγγέλματός του, ἔχασε τὰς 1000 ὀρ., καὶ ἐξώδευσε καὶ ἄλλας 1000 εἰς δικηγόρους καὶ ἄλλα ἔξοδα ἕως ὅτου τελειώσει ἡ οἰκὴ, καὶ ἀναμφιβόλως μὴ δυνάμενος πλέον νὰ κάμνη τὸν ἔμπορον θὰ ἔκανε συγκεχωρημένως καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, τοῦ λοιποῦ ἢ τὸν λωποδύτην ἢ τὸν ληστήν. Καὶ εἶδεν τὸ δικαίωμα ἢ δικαιοσύνην ἐκεῖνη εἰς τὸν ἀθωθέντα λωποδύτην ἐκεῖνον νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μοῦ εἶπῃ : Κύριε, πρό ἐσοῦ εἶμαι κολοσσὸς τιμιότητος !

Μετὰ τὴν ἐν λόγῳ νευρώδη λοιπὸν ἀγόρευσιν τοῦ κ. Εἰσαγγελέως, τὸ δικαστήριον παραδεξάμενον ὅτι, εἰς ἔχων ἐπὶ τοῦ πιλικίου χρυσᾶ γαλόνια δὲν δύναται νὰ ψεύδεται ἢ καὶ νὰ μὴ λέγῃ ἐπακριβῶς τάληθῆ, ἐξέδοτο τὴν ἀπόφασίν του, δι' ἧς δεξάμενον ὅτι αἱ τρεῖς ἀνωτέρω οἰκογένειαι εἶνε ἀνύπαρκτοι, μὲ κατεδίκαζε εἰς δίμηνον φυλάκισιν.

Ἦδη καλύπτων τὸ πρόσωπόν μου ἐξ αἰσχύνης διὰ λογαριασμὸν τῶν ἐκδωσάντων τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν δικαστῶν, δημοσιεύω κατωτέρω ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ ἐν Χανίοις Εἰρηνοδίκειου, δι' οὗ περιτράνως ἀποδεικνύεται πόσον δικαία καὶ πόσον ἐμβριθῆς ἦτο ἡ ἀπόφασις τῶν αὐτῆ, δι' ἧς εἰς τὴν τρυφεράν συμπάθειαν πρὸς τὰ χρυσᾶ γαλόνια τοῦ κ. Ποταροπούλου καὶ Λευκαδίου, ἐπιβοηθοῦντος καὶ τοῦ μισοκρητισμοῦ τῶν, ἢ εἰς τὴν στενοκεφαλίαν τῶν, ἐθυσίασαν καὶ κατεσπίλωσαν τὴν τιμὴν τῆς δικαιοσύνης τῆς πατρίδος τῶν.

Αἴτησις Δημητρίου Βουτετάκη κατοίκου Χανίων.

Πρὸς τὸν κ. Εἰρηνοδίκην Χανίων.

Κύριε Πρόεδρε,

Παρακαλῶ ὑμᾶς ὅπως χάριν τῆς ἐξακριβώσεως μιᾶς ἀληθείας εὐαρεστηθῆτε νὰ προσκαλέσητε καὶ ἐξετάσητε ἐνόρκως ἕνα ἕκαστον τοὺς ἐκ Χαλέπας Ἀντώνιον Σφακιωτάκην ὑποδηματοποιόν, Νικόλαον Γαρεδάκην βυρσοδέφην, Ἐμμ. Σφακιωτάκην βυρσοδέφην

καὶ Θ. Π. Ἀλισαβάκη κτηματίαν καὶ καφεπώλην ἐπὶ τοῦ κατωτέρω θέματος κλπ.

« Εμφανισθέντες συνεπεία τῆς ἀνωτέρω αἰτήσεως τοῦ Δημητρίου Βουτετάκη ἐνώπιον ἐμοῦ τοῦ νομίμου ἀναπληρωτοῦ τοῦ Εἰρηνοδίκου Χανίων Χρήστου Ζηνωδωράκη, παρόντος καὶ τοῦ βοηθοῦ τοῦ γραμματέως Θ. Μαρκουλάκη σήμερον τὴν 22αν Μαρτίου 1903 οἱ Ἀντώνιος Σφακιωτάκης ὑποδηματοποιός, Νικ. Γαρεδάκης βυρσοδέψης, Θεοφάνης Π. Ἀλισαβάκης κτηματίας καὶ καφεπώλης, Ἐμμ. Σφακιωτάκης βυρσοδέψης ἅπαντες κάτοικοι Χαλέπας ἠτήσαντο ὅπως δώσωσι τὸν κατωτέρω ὄρκον. Μετὰ τὰς νομίμους δὲ διατυπώσεις θέντες τὴν χεῖρα αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔδωκαν ἕκαστος τούτων τὸν ἑξῆς ὄρκον.

« Ὁρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὅτι ἐν ἀπὸ τὰ τέσσαρα δελτία ἅτινα κατέσχεν ὁ ὑπογραμματεὺς τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν Π. Ποταρόπουλος εἰς χεῖρας τοῦ Δημητρίου Βουτετάκη κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, ὁπότε εὐρισκόμεθα ὡς πρόσφυγες εἰς Ἀθήνας, ἀνήκεν εἰς τὴν οἰκογένειάν μου».

Μετὰ τὴν δόσιν δὲ τοῦ ὄρκου τούτου ὑπὸ τῶν τεσσάρων αἰτούντων ὁ Ἀντ. Σφακιωτάκης ἠτήσατο καὶ ἔδωκε προσέτι τὸν ἑξῆς ὄρκον.

« Ὁρκίζομαι εἰς τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπανάστασιν, καθ' ἣν ἐγὼ καὶ ἡ οἰκογένειά μου εὐρισκόμεθα ὡς πρόσφυγες εἰς Ἀθήνας, ὅτε ἡμέραν ἑνὰ μετέβην παρὰ τῷ ὑπογραμματεῖ τῆς Ἀστυνομίας Π. Ποταροπούλῳ διὰ τὰ μου ἔξαργυρώσῃ τὸ δελτίον μου, ὁ Π. Ποταρόπουλος ἠρνήθη μὲ μεγάλην ἐπιμονὴν τὰ μου τὸ ἔξαργυρώσῃ καὶ μου εἶπε τὰ δώσω εἰς τὸν Δημήτριον Σ. Βουτετάκην καὶ ἐγὼ καὶ αἱ τρεῖς ἄλλαι οἰκογένειαι, τὰς ὁποίας οὗτος τῷ εἶχε συστήσῃ καὶ τὰ τὰ ὑπάγῃ ἐκεῖνος τὸν ὁποῖον γνωρίζει τὰ τοῦ τὰ ἔξαργυρώσῃ ἀμέσως. Μεταβὰς δὲ εἶτα κατὰ παράκλησίν μας ὁ Δημ. Βουτετάκης παρὰ τῷ Ποταροπούλῳ κομίζων τὰ 4 δελτία ἅτινα ἡμεῖς κατὰ παραγγελίαν του ἐδώκαμεν εἰς τὸν Δημ. Σ. Βουτετάκην, τῷ τὰ κατέσχεν ὁ Π. Ποταρόπουλος».

Ἐφ' ᾧ συνετάχθη τὸ παρὸν ὑπογραφὴν ὡς ἔπεται, πλὴν τοῦ

(1) Εἶνε οἱ τέσσαρες οἰκογενειάρχαι, οὓς ἐν σελίδι 59 ἀναφέρω.

Ἄντ. Σφακιωτάκη καὶ Νικ. Γαρεδάκη δηλωσάντων ἄγνοιαν γραμμάτων.

Ὁ ἀναπληρωτὴς τοῦ Εἰρηνοδίκου
Χ. ΖΗΝΩΔΩΡΑΚΗΣ

Οἱ ὀρκισθέντες
Θ. Π. ΑΔΙΣΑΒΑΚΗΣ
ΕΜΜ. ΣΦΑΚΙΩΤΑΚΗΣ

Ὁ βοηθὸς τοῦ γραμματέως τοῦ Εἰρηνοδικείου Χανίων.

(Τ. Σ)

Θ. Μαρκουλάκης.

Ἴδον καὶ ἡ προσκλητήριος ἐπιστολὴ τοῦ κ. Διευθυντοῦ τῆς Ἀστυνομίας κ. Δευκαδίου ἀπόγραφος, ἣτις οὖσα γεγραμμένη μὲ μπλὲ μελάνην, ὑπέστη μόνον παρὰ τοῦ τεχνίτου τὴν πιστὴν ἀντιγραφὴν διὰ μαύρης μελάνης καθ' ὅσον ἡ φωτισυπία ἐν πέρρει τὸ μπλὲ μελάνι. Τὸ πρωτότυπον καταθέτω ἐπίσης εἰς τὸ γραφεῖον τῆς Νομαρχίας.

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ-ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Κύριον
Κυρ. Γ. Βουττατιάην

α.α. α.α.

1/2

Κύριε Βουττατιάη!

Ἰδὼσάς ἀγαμέμνω ἐν τῇ γραφείῳ τῆς
Διευθύνσεως τῆς 17^{ης} ὡρᾶν π.μ.
σήμερον. Ληθ' ὑποσηφίμης.

Γ. Παναγιώτης.

Ἦδη δὲν θέλω νὰ λάβω οὐδεμίαν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς συνειδήσεώς μου μὲ ὅλην τὴν συρροὴν τῶν πρὸς τοῦτο συμπτώσεων, καὶ νὰ πιστεῦσω καὶ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ ἀπόφασίς αὕτη δὲν ἐξεδόθη εὐσυνειδήτως ὑπὸ τῶν δικαστῶν μου. Εἶμαι λοιπὸν πρόθυμος ὅ,τι δῆποτε καὶ ἂν μοῦ ᾤητε νὰ τὸ δεχθῶ. Εἶμαι πρόθυμος νὰ δεχθῶ ὅ,τι οἱ δικασταὶ ἐκεῖνοι εἶνε καλῆς πίστεως, εὐσυνειδήτοι, καὶ ὅτι ἄλλο παρεμφερὲς θέλετε. Ἄλλὰ δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ μοῦ ἀρνηθῆτε ὅτι ἂν ἔχωσι τὰς ἀνωτέρω ιδιότητας, δὲν δύναται τότε ἢ νὰ εἶνε σχολαστικῆς ἀντιλήψεως καὶ στενοδασκαλικῆς κρίσεως.

Πλὴν σεβομαι τὴν γνώμην των, ἀφοῦ δυστυχῶς ἡ ἀτέλεια τῶν ἀνθρωπίνων εἶνε τοιαύτη καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἐνίοτε τῆς ἀνάγκης χάριν ἐνὸς εὐρυτέρου ἢ ἀπωτέρου σκοποῦ τοσαύτη, ὥστε νὰ μὴ δύναται πᾶς συνετὸς καὶ λογικὸς ἢ πολλάκις νὰ σεβῆται τὰ μὴ σεβαστὰ καὶ νὰ περιβάλλῃ καὶ νὰ στηρίξῃ μὲ ὅλην τὴν δύναμιν καὶ θερμὴν τῆς ζωῆς του τὰ κρημιστέα. Ὑποτασσόμενος λοιπὸν εἰς τοὺς νόμους τῆς πατρίδος μου λαμβάνω ὡς δεδομένον τὴν ἐνοχὴν μου καὶ παρακαλῶ πάντα εἶον δῆποτε, μεθ' οὗ θὰ διεξαγάγω τοὺς προσεχεῖς ἀγῶνας νὰ μὲ λαμβάνῃ ὡς πραγματικὸν ἐνοχον κατὰ τὰς συζητήσεις μας. Δὲν δέχομαι παρ' οὐδενὸς οὐδεμίαν συγκατάβασιν, διότι καὶ ἐν τοιαύτῃ ἀκόμη περιπτώσει θὰ ἀποδείξω ὅλους αὐτοὺς τοὺς κυρίους πολὺ κατωτέρους μου. Ἄλλὰ ἄς ἐξετάσωμεν ἤδη καὶ ἔνοχος ὢν, ἂν ἦτο δικαία ἡ τοιαύτης τιμωρίας ἀπόφασίς. Καὶ λαμβάνω ὡς ἐνιαίαν καὶ ἀχώριστον τὴν δικαιοσύνην.

Καθῆκον λοιπὸν νομίζω ὅτι εἶχεν ἡ δικαιοσύνη, ἐὰν ἤθελε ὄχι νὰ καταρρίπτῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπαυξάνῃ τὸ γόητρον καὶ τὴν αἴγλην τῆς, νὰ καλέσῃ τὸν κ. Λευκάδιον καὶ σας καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ:

Κύριε Λευκάδιε, εἶδομεν εἰς ἓνα φυλλάδιον ποῦ ἐξεδώκατε (τὸ πρωθύστερον ἐπιτρέπεται) ὅτι ἀνεκαλύψατε ὅτι τὰ μισὰ δελτία ἐξ ὧσων ἐλάβανον βοήθημα, ἦσαν πλαστὰ καὶ τὰ εἶχον μὴ Κρητες, λαμβάνοντες καὶ οὗτοι βοήθημα καὶ ὅτι ὑμεῖς λίαν ἀξιεπαίμως τὰ κατέσχετε. Εἶνε ἀληθὲς τοῦτο, Κύριε Λευκάδιε καὶ Σας;

Λευκάδιος. Μάλιστα, ἀληθέστατον· ὡς εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ εἶδετε γεγραμμένον καὶ εἰς τὸ φυλλάδιον κατὰ τοῦ Δερλερέ, τὸ ὁποῖον ἐξέδωκα.

Δικαιοσύνη. Πολὺ καλά, Κύριε Λευκάδιε. Καὶ ὅλοι αὐτοὶ ποῦ εἶχον παρανόμως αὐτὰ τὰ δελτία δὲν ἦσαν οὔτε πρόσφυγες, οὔτε κατεστραμμένοι, οὔτε ξεσπιτωμένοι. Ἔτσι;

Λευκάδιος. Μάλιστα.

Δικαιοσύνη. Ἐστείλατε, παρακαλῶ, Κύριε Λευκάδιε καὶ Σας κανένα ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς φυλακάς;

Λευκάδιος. Ὅχι.

Δικαιοσύνη. Λοιπόν, ἐντιμώτατε Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Διευθυντὰ τῆς Ἀστυνομίας Ἀθηνῶν-Πειραιῶς, ἀφοῦ δὲν παρεπέμψατε κανένα ἐξ αὐτῶν τῶν μυριάδων εἰς τὰς φυλακάς σας, οἱ ὅποιοι ὄχι μόνον σᾶς ἠπάτησαν, ἀλλ' οὔτε εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ πράξωσι τοῦτο, διότι οὔτε ξεσπιτωμένοι, οὔτε πεινασμένοι ἦσαν, ἀλλὰ ἐκάθηγον εἰς τὰ σπίτια των μὲ ὄλην τὴν ἡσυχίαν των, στέλνετε τώρα καὶ μάλιστα τσελεκωμένον ἓνα ξεσπιτωμένον πρόσφυγα, πεινῶντα ἴσως καὶ διψῶντα; Σᾶς ἐρωτῶμεν εἶνε τοῦτο ἀμερόληπτον καὶ ἐντιμον, Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας;

Λευκάδιος.

Δικαιοσύνη. Δὲν μᾶς λέγετε ἀκόμη ἐν πρᾶγμα, Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἀπὸ Κρήτας πρόσφυγας ἔχετε κατάσχη ποτὲ δελτία πλαστά;

Λευκάδιος. Μάλιστα, πλείστα ὅσα καὶ καθεκάστην κατάσχομεν.

Δικαιοσύνη. Λοιπόν, γενναιότατε Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, νομίζετε ἐντιμον καὶ ἀνδρικὸν νὰ ἀρκῆσθε εἰς τὴν κατάσχεσιν μόνον τῶν δελτίων ὅλης αὐτῆς τῆς πληθώρας τῶν ἐξ ἀνάγκης παρανομούντων, εἰς δὲ τὸν κατηγορούμενον νὰ δείξητε τοιαύτην λυσσαλέαν καταδίωξιν; Νομίζετε ὅτι εἰς καὶ μόνος ἐντιμος δύναται νὰ πιστεύσῃ ὅτι τὰ ἐλατήρια τῶν τοιοῦτων γρονθοκοπούμενων πράξεων σας εἶνε τὸ ἐνδιαφέρον σας πρὸς τὸ δίκαιον; Κύριε Συνταγματάρχα καὶ Σας, ἐγὼ ἢ δικαιοσύνη σου φωνάζω, ὅτι τὰ καθήκοντά σου εἶνε πολὺ ὑψηλότερα καὶ ἐντιμώτερα.

Ἄλλὰ ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ἡ δικαιοσύνη αὐτὴ ἢ ἐκπροσωπηθεῖσα κατὰ τὴν ἀνωτέρω δίκην ἀπὸ Ὀρεινοῦς καὶ τὰ ρέστα, νὰ τῆς ἀπευθίνω μερικὰς παρατηρήσεις. Ἀφοῦ μὲ ἐκήρυξε, λαμβάνω ὡς δεδομένον ὅτι εἶμαι ἔνοχος καὶ ἀποκαλύπτομαι πρὸ τῆς ἀποφάσεώς της. Ἄλλὰ δὲν νομίζετε ὅτι ὤφειλε νὰ ἐρωτήσῃ, νὰ ἐρευνησῇ καὶ νὰ μάθῃ ἐὰν τὴν πρᾶξιν αὐτὴν τὴν διέπραττον ἐξ αἰσχροκερδείας ἢ ἐκ μιᾶς ὑπερτάτης ἀνάγκης, τῆς αὐτοσυντηρησίας; Πῶς δὲν με ἐρώτησε: Κύριε εἰσθε πρόσφυξ καὶ ἐπράξατε μίαν πρᾶξιν κολάσιμον καὶ ὁ κολασμὸς της δεόν νὰ εἶνε ἀνάλογος πρὸς τὰς περιστάσεις καθ' ἃς ἐξετελέσθη. Δὲν μᾶς λέτε λοιπόν ποῖαι περιστάσεις σᾶς ἐξηνάγκασαν νὰ προβῆτε εἰς αὐτήν;

Κυρία Δικαιοσύνη, θὰ τῆς ἀπῆντων, λάβε τὸν κόπον νὰ ἐρωτή-

σης τὸν Α, τὸν Β, τὸν Γ καὶ τὸν Δ, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐζήτησα ἐργασίαν καὶ δὲν εὔρον. Ἐρώτησον τὸν Ε, εἰς τὸν ὁποῖον εἰργάσθην μὲ 50 λεπτά τὴν ἡμέραν, ἐρώτησον τὸν Ζ διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι τὸ γεῦμα μου καὶ τὸ δεῖπνον γίνεται μὲ 2 δεκάρας, ἐρώτησον τὸν Θεὸν νὰ Σοῦ εἴπη ποσάκις ἔπεσα νῆστις. Ἐρώτησον τὸν Η καὶ τὸν Θ, πρὸς οὓς ἀπετάνθην διὰ νὰ μὲ δανείσουν καὶ δὲν μὲ ἐδάνεισαν. Ἡδυνάμην νὰ ὠθήσω καὶ νὰ διοργανώσω δύο πατριώτας μου ἀλύτας καὶ νὰ σὲ ληστεύσουν ἢ νὰ σὲ δολοφονήσουν ἐσένα τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Δικαιοσύνης καὶ νὰ συντηρῶμαι εἶτα ἀπὸ τὰ ἑκατοστάρικα ποῦ θὰ εὑρίσκοντο εἰς τὸ πορτοφόλι σου. Ἄντὶ τούτων κατέφυγα εἰς πολὺ ἠπιωτέραν καὶ ἐντιμωτέραν παράνομον πρᾶξιν.

Ἐπῆρα ἀπὸ τὸ δημόσιον ταμεῖον 156 ὀρ. μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ σωθῶ, ἀφοῦ εἶδον ὅτι ἐπῆραν χιλιάδες χωρὶς νὰ δικαιωῦνται, πολὺ μεγαλείτερα ποσὰ καὶ ὄχι ὅπως τὰ χρησιμοποίησωσι διὰ νὰ σωθῶσι. Εἰς ἓνα ἀπολογισμὸν εἶδον ἓνα κονδύλιον 125 000 ὀρ. καὶ ἂν ἐξοδεύθησαν 5,000 (διότι ἤμην αὐτόπτης τῶν ἐξοδευθέντων) νὰ γίνω 5,000 κομμάτια. Ἄφοῦ βλέπω ὅτι σεῖς ἐπὶ τέλος κύριοι ἀντιπρόσωποι τῆς Δικαιοσύνης, ἐνῶ ὁ κόσμος χαλᾷ καὶ καταστρέφεται, ἐνῶ νοικοκυραῖοι ἔμειναν εἰς τὸν δρόμον ἀπολέσαντες πᾶν ὅ,τι εἶχον καὶ ἤδη πεινῶσι, ἐνῶ οὐδεὶς ἐκτὸς τῶν Ἀθηνῶν ἔμεινε καὶ νὰ μὴ ζημιωθῇ, σεῖς μόνον ἤσυχαι καὶ ἀτάραχοι εἰς τὴν γαλήνην καὶ θαλπωρὴν τοῦ σπιτιοῦ Σας, ὄχι μόνον δὲν ἐζημιώθητε ἀλλὰ καὶ κάθε 29 ἀποταμιεύετε τὰ 60 σιδερωμένο τάλληρά Σας. Ἐνῶ εἰς τὴν θαλπωρὴν καὶ εὐμάρειαν τῆς ἀναπαυτικῆς οἰκίας Σας, σὰς λείπουν δλαι αἱ συγκινήσεις καὶ ἠθικοὶ περισπασμοὶ τῶν ξεσπιτωμένων, τρέχει ἐπιπροσθέτως καὶ τὸ μηνιατικὸ εἰς τὸ πουγγί Σας· τοῦτο ὅσον νόμιμον καὶ ἀνφαίνεται δὲν τὸ νομίζετε ἀδικώτατον; Δὲν νομίζετε ὅτι ἐὰν εἴχετε τὴν ἀξίωσιν νὰ ὑπερέχητε ἐμοῦ, ἐὰν εἴχετε τὴν ἀξίωσιν ἢ λευκότης καὶ τὸ μεγαλεῖον ἅτινα ἐξωτερικῶς σὰς περιβάλλουν, νὰ διεισδύουν καὶ νὰ φθάνουν μέχρι τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς σας, ἀφομοιοῦντα αὐτὴν καὶ οὐσιαστικῶς πρὸς τὴν θεϊαν αἴγλην των, σὰς ἐπεβάλλετο ἐκ τῶν κατὰ μῆνα ἀποταμιευομένων 300 ὀρ., νὰ δώσητε ὀλίγας καὶ εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους τὸ μοιραῖον ἐξεσφενδόνισε πρὸ τῶν ποδῶν σας, ἅ,τι διὰ τῆς διαγωγῆς σας νὰ τοὺς ὠθήτε εἰς τὸ ἔγκλημα, ἀπρόθυμοι εἰς τὸ νὰ τοὺς βοηθήσητε νὰ μὴ τὸ διαπράξουν καὶ προθυμώτατοι μόνον νὰ τοὺς κατατομήσητε ὅταν τὸ διαπράξουν;

Καὶ ἐνῶ προθυμοποιεῖσθε πρῶτοι πρῶτοι καὶ περισσότερον τῶν ἄλλων νὰ συμμετάσχητε τῶν ὠφελημάτων καὶ τῶν ἀγαθῶν τοῦ

Κράτους, ἀποστέρητε εἶτα νὰ συμμετάσχητε καὶ τῆς ἐλαχίστης ζημίας ; Ἡ νομίζετε ὅτι δὲν δικαιούται πᾶς πολίτης νὰ ἀξιοῖ ἀπὸ τοὺς μοιράζοντας τὴν δικαιοσύνην, ἵνα πρῶτα πρῶτα τὰ ἔνδον τῆς ψυχῆς αὐτῶν ἔχουν ἀρδευθῆ καὶ ἀφθόνως ἐμποτισθῆ ἀπὸ τὰ θεϊόστακτα ἀρώματα τοῦ δικαίου, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐσπλαγχνίας ;

Βασιλεῦ τῶν Ἑλλήνων ! Τὸ Κράτος Σου δὲν ἔχει δικαιοσύνην. ἀλλὰ διακωμῶδησιν τῆς δικαιοσύνης. Πλὴν, τοῦτο ἀναμφιβόλως θὰ Σᾶς ἔχη λεχθῆ μυριάκις καὶ ἡ Μεγαλειότης Σου θὰ τὸ ἔχη ἀντιληφθῆ πλειστάκις. Πλὴν, ἅς λεχθῆ ἀκόμη ἅπαξ ἀπὸ ἑνα παθόντα ἀφανῆ ὑπήκοόν Σου, ὅστις τολμᾷ εὐλαβῶς νὰ ἱκετεύσῃ τὴν Μεγαλειότητά Σου νὰ ἐπιφορτίσῃ ἕνα τῶν θεραπόντων Της νὰ Τῆς λέγῃ καθεκᾶστην πρῶϊαν. « Βασιλεῦ ! Τὸ Κράτος Σου δὲν ἔχει Δικαιοσύνην ! ».

Ὅλοι, Μεγαλειότατε, δύνανται νὰ ἐννοοῦν ὅτι ὅλα τὰ κακὰ εἶνε κακὰ, καὶ ὅλαι αἱ ἀδικίαι εἶνε κακαί, ἀλλὰ μόνον ὁ παθὼν δύναται νὰ γνωρίζῃ τὸν βαθμὸν τῆς σπαρακτικότητος καὶ τῆς σκληρότητος καὶ τῆς ἀπελπιστικότητος τῶν ἀδικιῶν τῆς Δικαιοσύνης.

Δὲν εἶμαι, Βασιλεῦ, τόσο ἀφελῆς ὥστε νὰ νομίζω ὅτι εἶνε ἐπαρκῆς μία θέλησις νὰ ἐκρίζωσῃ διὰ μιᾶς, μακροχρονίους κακὰς ἐξεις καὶ νὰ θρυμματίσῃ φαῦλον καὶ αἰσχρὸν σύστημα· οὕτε νομίζω ὅτι δημιουργοῦνται στιγμιαίως, ἀλλὰ πλάττονται καὶ ζυμοῦνται ἐπὶ μακρὸν οἱ χαρακτῆρες καὶ αἱ συνειδήσεις ἐκεῖναι, ἐφ' ὧν ἐπηρεάζουν καὶ ἰσοφαρίζουν τόσον τὰ εὐώδη ἄνθη τοῦ κ. Ὀρεινοῦ ὅσον καὶ ἡ μεγαλειτέρα ἀφάνεια καὶ ἀσημότης ἐνὸς ἀγνώστου.

Ἐν τῇ νήσῳ ἣτις μετ' ὀλίγον σὺν θεῷ, Μεγαλειότατε, θὰ περικοσμῆ τὸ Στέμμα Σου, λέγουν μίαν παροιμίαν ὅτι: τὸ ξύλο δὲν κόβεται μὲ μιὰ πελεκιά: Ἄλλ' ἔάν δὲν εἶνε ἀνθρωπίνως δυνατόν νὰ σωθῆ ἀπὸ κηλίδας τὸ παρόν, ἅς γίνῃ τοῦλάχιστον κατὶ διὰ τὸ μέλλον. Ρίψατε, Ἀνώτατε τοῦ ἔθνους ὁδηγὲ καὶ ἐπόπτα, πρῶτος τὸν σπόρον καὶ ἐκλέξατε μετ' ἐπιμεμηλημένης πατρικῆς στοργῆς ἀγαθὴν γῆν καὶ εὑρετε μετ' ἀνεπηρέαστου διορατικότητος τοὺς εὐστρόφους καὶ εἰδικούς καλλιεργητάς, οἵτινες νὰ δύνανται νὰ δώσουν εἰς τὸν καλλιεργηθησόμενον σπόρον τὴν βλάστησιν ἐκείνην, ἣτις ἔδωκε τὸν καρπὸν ὃν ὁ Ἄγγλος ἱστορικο-φιλόσοφος εἶχε ὑπ' ὄψει του ὅταν ἔλεγεν: « Καὶ τὰ μεγαλείτερα δεινὰ καὶ ἂν ἐνσκήψουν ποτὲ εἰς τὴν Ἀγγλίαν, εἰς καὶ μόνος δικαστῆς τῆς ἐὰν σωθῆ δύναται νὰ τῆς ἐπαναδώσῃ τὸ Μεγαλεῖόν τῆς ».

Καὶ ἤδη ὀλίγα ἔτι ἐπὶ τῆς ἀποφάσεως.

Ποία ὑγιῆς ἀντίληψις καὶ ποῖον δίκαιον πρὸς Θεοῦ θὰ συγχω-

ρήση ποτέ, τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ἐχθρὸς κατεῖχεν τὸ ἐν τρίτον τῆς Ἑλλάδος, καθ' ἣν ἀκριβῶς αἱ ἄγριαι σφαγαὶ τοῦ Ἡρακλείου εἶχον ἀναστατώσῃ καὶ συνειδήσεις καὶ γυναικόπαιδα καὶ μικροὺς καὶ μεγάλους, ὅπου οἱ πάντες εἶχον χάσῃ τὸν μπούσουλαν ἐκ τῶν διζφόρων καὶ ποικίλων δυστυχημάτων καὶ κακουχιῶν, τῆς πείνης καὶ τῆς φτώχειας, νὰ εὐρίσκωνται ἄνθρωποι, ἀντιπροσωπεύοντες, λέγει, τὴν Δικαιοσύνην, νὰ καθείργουν μὲ τὴν βαρβαρωτέραν καὶ ἀμειλικτωτέραν αὐστηρότητα τρεῖς ὅλους μῆνας εἰς τὰς ἀπανθρωποτέρας τῆς ὑψηλοῦ φυλακᾶς, ἓνα ἄνθρωπον δι' ἀδίκημα 150 ὄρ. ; Δὲν τοὺς ἤρκει, ἀφοῦ δὲν ἤθελαν νὰ περιορισθοῦν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον τὸ ὅλως ἔκτακτον καὶ ἔκρυθμον τῶν περιστάσεων ἐπέβαλε, νὰ ἐπιβλέπουν τούτέστιν μόνον καὶ νὰ παρεμποδίζουσαν τὴν διάπραξιν τῶν μικρῶν τούτων παρανομιῶν, διὰ τῆς κατασχέσεως ἀπλῶς τῶν περιττῶν δελτίων, δὲν τοὺς ἤρκει τοὺς εὐρύνοας αὐτοὺς ἀπονομεῖς τῆς δικαιοσύνης, ἢ τιμωρία διὰ τῆς συλλήψεως καὶ τῆς ἔστω καὶ διὰ 5 ἢ 10 ἡμερῶν φυλακίσεως ; Ἐρωτῶ πάντα εὐσυνειδήτων ἐὰν εἰς οἰονόηποτε εὐνομούμενον κράτος καὶ ὄχι ὑπὸ ἐμπόλεμον καὶ ὅλως ἔκρυθμον κατάστασιν εὐρισκόμενον, ἀλλὰ εἰρηνικωτάτην καὶ ὁμαλωτάτην, τιμωρία τριμήνου τοιαύτης φυλακίσεως δι' ἀδίκημα 156 ὄρ., διαπραχθὲν ὑπὸ τὰς συνθήκας ὑφ' ἃς διεπράχθη, τῆς ἀπολύτου τούτέστιν στερήσεως καὶ ὑπερτάτης δυστυχίας, δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὑπερβολικὴ καὶ ἄδικος καὶ ἀπάνθρωπος. Ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ἐπιβολὴν τῶν περιστάσεων, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ τὴν ὑποχρέωσιν ἣν ἔχει διὰ νὰ φροντίζῃ νὰ τὰς ἐξοικονομῇ, ὁ μὴ δυνάμενος νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ὑπάρχουν περιστάσεις καθ' ἃς ἄλλοτε μὲν ἡ ἀνάγκη καὶ ἄλλοτε τὸ δίκαιον ἐπιβάλλει νὰ κοιμῶνται οἱ νόμοι, οἱ ὅποιοι εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ προβλέπουν ὅλας τὰς φάσεις καὶ ὅλας τὰς πλοκάς καὶ ὅλους τοὺς συνδυασμοὺς καὶ ὅλας τὰς ἀπειρομυρίας πτυχὰς τῶν γεγονότων, εἶνε ἓνας ἀπέραντος βλάξ καὶ ἡλίθιος, ὅστις τὸ πλεῖσθ μικρὸ κακὸ ποῦ θὰ ἔκανε θὰ ἦτο ἀφοῦ δὲν ἔστιν ὅτι νὰ κοιμήσῃ τὰς διατάξεις τοῦ ἀδικούντος νόμου, νὰ κοιμήσῃ τοῦλάχιστον τὴν ὀγκώδη ἡλιθιότητά του εἰς τὰς ἀσχολίας τοῦ οἰκιακοῦ του βίου.

Τὴν τοιαύτην ἀπόφασιν ὑπῆρχον πολλοὶ καὶ ποικίλοι τρόποι νὰ τὴν ἀποφύγω. Ἀλλὰ δὲν τὸ ἠθέλησα. Δὲν τὸ ἠθέλησα, ἐνῶ ἐγνώριζον καὶ τὸ ἐγνώριζον καλῶς, ὅτι ἐν τῷ μέλλοντι θὰ εὐρεθοῦν ἄνθρωποι σποδὸν καὶ οὐδὲν ἄλλο ἔχοντες ἐν τῇ καρδίᾳ των, τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἔχει πάθη ἀπὸ ἐντελῆ ἀποξήρανσιν, αὐχμηρὰ ὡς ἡ ἔρημος Σαχάρα, στεῖρα καὶ ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν ὄρσιν τοῦ χρι-

στιανικοῦ πόνου καὶ ἀπὸ τὴν ἐπήρειαν μιᾶς ἀδικίας, οἱ ὅποιοι θὰ καταδεχθοῦν, θὰ φθάσουν εἰς τὴν ψυχικὴν κατάπτωσιν νὰ ἀναξέσουν καὶ νὰ περιστρέψουν ἀγρίως τὸν ὀκτυλὸν των ἐπὶ τῶν αἰμασσοῦσῶν πληγῶν, ἃς ἡ ἀπόφασις αὕτη μοῦ ἦνοιγε. Τοῦτο τὸ ἐγνώριζον, διότι φεῦ ἐγνώριζον ὅτι ἡ ἀτέλεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως δὲν ἐπέτρεπεν εἰσέτι, οὔτε θὰ ἐπιτρέψῃ ἴσως ποτέ, τὸ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ κτῆνος νὰ καταπνίξῃ τὰ ἄγρια ἔνστικτα του εἰς τὴν ἐξυγίανσιν καὶ ἀποκάθαρσιν καὶ θειοποίησιν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Διότι ποσῶς μὴν ἀμφιβάλλετε, ὅτι ἐὰν ἔχετε ἓνα καὶ μόνον λατρευτὸν τέκνον, εἰς ὃ νὰ συγκεντροῦνται αἱ ἐλπίδες σας καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς σας, τὸ ὅποιον νὰ φονεύσῃ τὸ ὄπλον σας πίπτει τυχαίως ἐκ τῶν χειρῶν σας, μὴν ἀμφιβάλλετε, λέγω, ὅτι θὰ εὐρεθῶν ποτε ὑπὸ μορφὴν ἀνθρώπων τέρατα, οἱ ὅποιοι ἀπαθεῖς καὶ ἀναίσθητοι πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς πατρικῆς ὀδύνης καὶ θλίψεως σας, θὰ σᾶς ἀποκαλέσουν δολοφόνον. Δυστυχῶς τοιοῦτος ἦτο, εἶνε καὶ ἦα εἶνε ὁ κόσμος.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως, δι' ἧς μὲ κατεδίκασον εἰς δέμηνον φυλάκισιν καὶ εἰς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, εἶπον εἰς τὸν κ. Εἰσαγγελέα· «Κύριε Εἰσαγγελεῦ, μὲ καταδικάσατε εἰς δύο μηνῶν φυλάκισιν καὶ ἐγὼ ἔχω κάμη ἤδη τρεῖς εἰς τὰς φυλακάς. Μαῦ ὀφείλετε ὅθεν ἐνός μηνός φυλάκισιν. Τὴν πρὸς ἐμέ ὀφειλὴν σας λοιπὸν αὐτὴν σᾶς τὴν χαρίζω, ἀλλὰ χαρίστετέ μου καὶ σεῖς τὰ ἔξοδα τῆς δίκης, διότι εἶμαι πρόσφυξ καὶ ἑκατὸ χρόνια καὶ ἂν μὲ ἀφήσετε εἰς τὰς φυλακάς δὲν ἔχω νὰ σᾶς τὰ πληρώσω. Ὡ τὰ ἀναίσθητα κτῆνη! Μὲ ἔστειλαν καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς φυλακάς. Ἐμεινα καὶ ἐκεῖ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ ἡ τριήμερος ἐκείνη φυλάκισις ἰσοδυναμεῖ μὲ ὅλην τὴν μέχρι τοῦδε. Ἐδῶ πλέον βλέπετε μὲ τὰ ἀπαισιώτερα καὶ σπαρξικαρδιώτερα χρώματα τὴν ἀθλιότητα. Ὅλα τὰ ναυάγια, ὅλους τοὺς παραθοτσακισμένους καὶ συντετριμμένους καὶ ἐξηνητλημένους καὶ ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς εἰς μίαν μακροχρόνιον φυλάκισιν, τοὺς πετᾶ ἡ βάρβαρος καὶ ἀπάνθρωπος πολιτεία κατόπιν ἐκεῖ διὰ νὰ πληρώσουν τὰ δικαστικὰ ἔξοδά τους. Οὔτε κρεββάτι, οὔτε κρεββατόρουχα εἶχε κανεὶς. Τὸ πολὺ πολὺ κανένα κατακουρελιάσμενα πάπλωμα ἢ βελέντζα. Ἡ ἀκαθαρότης δὲ καὶ ἡ βρωμὰ εἰς πολὺ ὑπέρτερον βαθμὸν παρὰ εἰς τὸν Παλαιὸν στρατῶνα. Ψεῖρα δὲ καὶ κορέους, μὴ ῥωτᾶτε. Ἡ διαρκὴς ἐνασχόλησις των ἦτο τὰ ζάργια. Ἐπαιζον πολλάκις καὶ τὸ ψωμί των καὶ τὰ ρούχα των. Ἰνδικὸ δὲ καρύδι ξεκουφωμένο καὶ χωνόμενον εὐκόλως εἰς τὴν τσέπην, ἐφ' οὗ προσετίθετο ἓνας καλαμένιος σωλὴν καὶ ἓνας λουλαῖς, ἀφοῦ πρῶτον τὸ

καρύδι ἐγεμίζετο νερό, περιήρχετο ἐναλλάξ ὅλην τὴν δεκαμελῆ ἢ δεκαπεντάμελῆ παρέα τῶν κουμαροπαιζόντων, οἱ ὅποιοι ἀπελάμβανον χασισοποτοῦντες. Ἰδίᾳ τὸ πρῶν ὅταν ἐσηκῶνοντο οἱ μᾶλλον θερμιακίδες, παρετήρει τις τὴν μανίαν καὶ τὴν λύσσαν τῆς χασισοποσίας. Ἄναπταν τὸν ναργηλὲ καὶ ἄρχιζεν ὁ πρῶτος ὡς λυσοσασμένος μὲ ὅλην τὴν δύναμιν τῶν πνευμόνων του νὰ ῥοφᾶ. Μόλις ἐρρόφα 5—6 φορές, ἄλλος ἀμέσως τοῦ ἄρπαζε τὸν ναργηλὲ καὶ ἀπὸ τοῦτον ἄλλος κατόπιν καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐὰν μετανωῶ τι εἰς τὴν ζωὴν μου, εἶνε ὅτι τότε δὲν ἐδοκίμασα καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Τὰ πρόσωπά των εἶχον γίνῃ ἀπαίσια καὶ χαλκοκίτρινα. Εἰς δὲ κυρίως, ὁ καὶ κάτοχος τοῦ ναργηλέ, ἔφερε βαθύτερον τὰ ἴχνη τῆς χασισοποσίας. Ἦτο 45τῆς περίπου. Ἠθέλησα νὰ τὸν συμβουλευθῶ διατὶ νὰ θεῖη νὰ καταστρέφῃ τὴν υἰεῖαν του χασισοποτῶν τόσον. «Τὸ ξέρω ὅτι χαλῶ τὴν υἰεῖαν μου, μοὶ ἀπαντᾶ, ἀλλὰ δὲν μοῦ μένει τίποτε ἄλλο. Πρὶν νὰ ἴμῳ εἰς τὰς φυλακὰς ἤμην παντρεμμένος. Κατεδικάσθην 7 χρόνια. Τοὺς πρώτους μῆνας ἤρχετο ἡ γυναῖκα μου καὶ μὲ ἔβλεπε καὶ μερικοὶ συγγενεῖς μου. Κατόπιν ὁμως μὲ ἐγκατέλειψαν ὅλοι τους· καὶ ἡ γυναῖκά μου ἔμαθα ὅτι ἐπαντρεύθηκε. Δὲν εἶχα κανένα ἄλλον νὰ μὲ θυμᾶται παρὰ ἴσως μόνον τὸν Θεόν. Μοῦ ἤλθε νὰ ξεστρήψω. Καὶ ἤρχισα τότε τὸ χασίς μὲ τὸ ὅποιον ξεχνῶ ὀλίγον τὰ βάσανά μου.» Φεῦ! ἤσθανόμην ὅτι καὶ ἠθικῶς καὶ πνευματικῶς ἤμην πολὺ ὑπέρτερος τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, ἀλλὰ εὑρισκον τότε ὅτι καὶ ἐγὼ ἐὰν ἤμην εἰς τὴν θέσιν του τὸ ἴδιον θὰ ἔπραττον. Πλὴν ἡ ἀθεόφοβος δικαιοσύνη τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπερτάτην ἐκφανσιν τῆς ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας ἀνήτει χρήματα.

Εἰς ἄλλος εἰκοσαετῆς ἀμύσταξ καὶ ἀγένειος καὶ λίαν συμπαθητικὸς νεανίας εἶχε κάμη τρεῖς μῆνας εἰς τὰς πολιτικὰς φυλακὰς. Διότι δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ 30 δραχ. ἔξοδα. Τοῦ ὑπεσχέθην τοῦ δυστυχῆ ὅτι ἅμα βῆθ' ἂν φροντίσω νὰ τοῦ τὰ ἐξοικονομήσω, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν κατώρθωσα νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑπόσχεσίν μου· διότι ὁ βίος μου μετὰ τὴν ἀποφυλάκισίν μου εἶνε βίος τὸν ὅποιον δὲν δύναται εὐκόλως πᾶς ὁ μὴ παθὼν νὰ ἐννεύσῃ καὶ τὸν ὅποιον θέλω νὰ ἀφήσω ἄγνωστον καὶ νὰ τὸν θάψω ὑπὸ τὴν πλάκα ἧτις ποτὲ θὰ καλύψῃ καὶ τὸ εὐτελὲς σαρκίον μου. Ἐγγραψα μόνον εἰς δύο πλουσίους καθιστῶν τὴν θέσιν τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου νέου γνωστὴν, ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω τί ἀπέγεινε.

Αἱ φιλανθρωπία καὶ αἱ ἀγαθοεργίαι ξεσχιζοῦν τὰ ἀφθιάμας κάθε ἡμέρα διατυμπανιζόμεναι καὶ διασαλπίζόμεναι ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς

ὕψηλίου. Ἄλλὰ 30 ὀρ. δι' αὐτὸν τὸν πτωχὸν νέον δὲν εὐρίσκοντο διὰ νὰ μὴ σήπεται καὶ φθείρεται ἐπὶ τρεῖς μῆνας εἰς τὰς φυλακάς. Ἐκατομμύρια διασπαθίζονται καὶ διασκορπίζονται ἔνθεν κακεῖθεν ὑπὸ τοὺς δῆθεν ἀγαθοεργούς. Ἄλλὰ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀγαθοεργίας ἄραγε; Ἡ φυλάκισις αὐτοῦ τοῦ νέου σᾶς ἀπαντᾷ ξεσχίζομένα ἀπὸ τὰς διαμαρτυρίας.

Φεῦ! πόσον πείθεται τις ὅσον ἐγγύτερον καὶ βαθύτερον ἐξετάζει τὰ ἀνθρώπινα, ὅτι ὁ κόσμος δὲν εἶνε ὄντως τίποτε ἄλλο, παρὰ ἓνα θέατρον ὅπου ἕκαστος μὲ μιὰ μάσκα φροντίζει νὰ ὑποκριθῇ τελειότερον καὶ ἀπατηλότερον τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον ἐξέλεξε διὰ τὸν ρόλον του.

Ὁ δὲ κόσμος ὁ ἐπάγγελμα καὶ προορισμὸν ἔχων τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ νόμου καὶ τοῦ δικαίου, ἃς μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τοῦ εἶπω ὅτι πολὺ ὀλίγον ἐκτελεῖ τὸν προορισμὸν του. Ἀπὸ τοῦ προορισμοῦ του καὶ τοῦ σκοποῦ του ἀπεξέστη πᾶσα ἄλλη εὐγενὴς ἀρχὴ καὶ ἔμεινε ζηρὰ κατάξηρη καὶ στυγνὴ ἢ ἰδιοτέλεια καὶ τὸ χρηματίζεσθαι. Ἐὰν αὐτὸς ὁ νέος εἶχε νὰ δώσῃ 100 ὀρ. εἰς ἓνα δικηγόρον, οὗτος θὰ ἐρρήγνυε τὰ ἱμάτιά του καὶ δάκρυα ἴσως θὰ ἐπεφαίνοντο ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν του διὰ τὴν στυγνὴν ἀδικίαν καὶ ὁ νέος ἀναμφιδόλως θὰ ἀπεφυλακίζετο τὴν δευτέραν ἡμέραν. Ἴσως πολλοὶ θὰ μὲ ὀνομάσουν ἀνόητον ὅτι τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἀρχίζω ἀνίσους ἀγῶνας καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐπομένως συνηγόρων καταφέρμαί τόσον ὀρυμέως κατὰ τῆς ἰσχυροτέρας τάξεως τῆς κοινωνίας. Ἄλλ' ἐὰν πρόκειται τις νὰ κάμῃ συμβιβασμοὺς μὲ τὰς ἰδέας του καὶ τὰ φρονήματά του διὰ νὰ δημιουργῇ ἐαυτῷ ὡς ἀντάλλαγμα φίλους καὶ ὑπερασπιστάς, προτιμῶ νὰ μείνω μονᾶς ἐν τῷ κόσμῳ πάντοτε, ἄφιλος καὶ ἀνυπεράσπιστος.

Ἐπάρχει τρόπος τις, γνωστὸς εἰς μικροὺς καὶ μεγάλους ἐν Ἑλλάδι, εἰς πολιτευτὰς καὶ ὑπουργούς, χωρὶς ποτὲ κανεὶς νὰ ἐσκέφθῃ νὰ διορθωθῇ, δι' οὗ δίδων εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν πολιτικῶν φυλακῶν 25 δραχ. δὲν σὲ ἐγγράφει εἰς τὰ βιβλία καὶ δὲν ἠξεύρω τί συνεταρισμοὺς κάμνων μὲ τοὺς προϊσταμένους του, σὲ ἀποφυλακίζει. Εἶχον ἀποτολμίσῃ καὶ ἐγραψα εἰς ἓνα παιδικὸν μου φίλον, ὅστις ποτὲ ἐπὶ τῶν ἀθῶων χρόνων μου ὑπῆρξε τὸ ἰδανικὸν τοῦ φίλου δι' ἐμέ, καὶ ὅστις ἐγνώριζα ὅτι εἶχε πολλὰ χρήματα τότε, νὰ μὲ δανείσῃ 25 δραχ. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἠυδόκησε νὰ μοῦ στείλῃ 15 μόνον. Διότι εἰς ἐμέ δυστυχῶς ἐπεφυλάσσετε καὶ τοῦτο καὶ ἐγὼ ὅστις ἐν τῷ προσώπῳ φίλου μου ἐγνώρισα τὴν φιλίαν ὑπὸ τὴν εὐγενεστέραν καὶ θειοτέραν αὐτῆς ἐξέλεξιν καὶ μορ-

φήν, τὴν ἐγνώρισα καὶ εἰς πλείστους ἄλλους ὑπὸ τὴν ἰδιοτελεστέραν καὶ κιβδηλοτέραν αὐτῆς ἐκδήλωσιν. Λέγω λοιπὸν εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν φυλακῶν ὅτι δὲν ἔχω παρὰ 15 ὄρ. καὶ ἂν θέλῃ νὰ τὰς πάρῃ καὶ τῷ δίδω τὸν λόγον μου ὅτι καμμιά φορὰ θὰ τοῦ δώσω καὶ τὰς ἄλλας 10. Ἐκεῖνος ὅμως ἐνόμιζε ὅτι ἂν μὲ ἐπίεζε θὰ ἐξοικονομῶν καὶ τὰς ἄλλας 10. Καὶ μὲ ἐκράτησε τρεῖς ἡμέρας. Θέλετε νὰ σᾶς εἶπω πῶς τὰς διήλθον; Ἄ! ἄς μὴν τὸ μάθετε. Ἄφου ὅμως εἶδε, πεισθεὶς εἰς τοῦτο, ἄφου μὲ ἐβλεπε καὶ μεροζημερονόμῳ ἐπάνω εἰς τὰ πόδια μου, ὅτι καὶ ὡς τὸν ἄλλον χρόνον ἂν μὲ κρατοῦσε δὲν ἠδυνάμην νὰ τοῦ δώσω ἄλλα, τὴν τρίτην ἡμέραν πρὸς τὸ ἑσπέρας, λαθὼν τὰς 15 ὄρχ. κηδύκησε νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἀνακτήσω τὴν πρὸ τριῶν μηνῶν ληστροσυμμορικῶς ἀφαιρεθεῖσαν μοι ἐλευθερίαν μου. Ὡ πόσον ἐπεθύμουν, νὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ σᾶς περιγράψω τὸ ἀπερίγραπτον αἶσθημα τὸ ὅποιον ἠσθάνθην τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐλεύθερος πλέον, ἄφ.νε τὸ τελευταῖον τῆς δεσμεύσεώς μου βῆμα μου τὸ κατώφλιον τῆς φυλακῆς καὶ ἐγὼ ἐρριπτόμην εἰς τὴν ἐλευθέραν ὁδὸν ἐλεύθερος ἐλευθέρως νὰ κινουμαι. Πόσον εἶνε κοῦφος ἐγώιστῆς ἐκεῖνος ὅστις νομίζει ὅτι δύναται νὰ ἐννοήσῃ μίαν ἐργασίαν ἥτις εἰς μίαν ὄλως ἕκτακτον περίστασιν τελεῖται μέσα εἰς μίαν ψυχὴν. Πῶς μοῦ ἐφάνη ὁ κόσμος ἐκείνην τὴν στιγμὴν, τί ἠσθάνθην, οὔτε περιγράφεται οὔτε κατανοεῖται. Ἐὰν ἐκείνην τὴν στιγμὴν διέπραττον ἐγκλημα, ὁ μεγαλύτερος ψυχολόγος τοῦ κόσμου ἐὰν μὲ ἐδίκαζε, θὰ ἔπεφτε ἔξω. Ἐπροχώρησα ὀλίγα βήματα καὶ ὅλος ὁ κόσμος καὶ ὅλαι αἱ τάξεις τῶν ἀνθρώπων ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῶν θολωμένων ὀμμάτων μου ἐν μικρογραφία. Καὶ εἶδα ἐκείνην τὴν στιγμὴν σμῆνος ἀτίμων, κατὰ ὑφὴν μὲν καὶ φύσιν φαύλων, κατὰ ἔξιν δὲ καὶ σύστημα αἰσχυρῶν, νὰ μοὶ ἀπευθύνωσι κομπαστικῶς τὰ εἰρωνικὰ βλέμματά των καὶ περίτρομοι νὰ παραμερίζωσι μὴ τὸ μόλυσμα ὅπερ ἐκ τῶν φυλακῶν ἔφερον μολύνῃ τὴν φαινομενικὴν στιλπνότητα των. Καὶ εἰς ἄλλους μὲν τούτων τὸ δίκαιον τοῦ ὄρφανοῦ εἶχε μετουσιωθῆ εἰς πολῦτιμα κοσμήματα, ἐξ ὧν ὀγκώδης στίλβουσα ἄλυσσος περιεκόσμηε τὴν ἐξογκωμένην καὶ πολὺ καλῶς θρεμμένην γαστέρα των. Εἰς ἄλλους τὸ δάκρυ καὶ ἡ περιουσία τῆς χήρας εἶχον μετουσιωθῆ εἰς ἓνα ὠραῖον τέθριππον ἀμάξι, ἵνα τοὺς μεταφέρῃ ἀκόπως ὅπου ἂν οὗτοι ἤθελον. Εἰς ἄλλους ὁ κόπος καὶ ὁ ἰδρῶς τοῦ πτωχοῦ ἐργάτου εἶχον ἀποτελεσθῆ τὸν στυλοβάτην, ἐφ' οὗ οὗτοι ἀλύπητα πατῶντες, ἀνήλθον ὑπεράνω τῶν ἄλλων καὶ ἐκεῖθεν ἤδη ὑπὸ τὸν λιθανωτὸν τοῦ πλήθους καὶ τῆς κοινωνίας, εἰς μεγάλους καὶ χρη-

στοὺς ἐξελιχθέντες, νὰ δῶγγωσι τοὺς λαοὺς εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ δικαίου. Εἰς ἄλλους ἢ ἀγνή παρθενία τῆς ἀπροστατεύτου ὄρφανῆς κόρης εἶχε διὰ τοῦ σφαγιασμοῦ ἀναλυθῆ εἰς χαρὰν καὶ εὐθυμίαν, ἥτις διεσκέδαζε τὴν ἀνίαν τοῦ βίου των καὶ ἠϋφραине τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των. Οὗτοι πάντες μοὶ ἐφαίνετο ἐκείνην τὴν στιγμήν ὅτι ἤκουον νὰ καγγάζουν ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ μου καὶ νὰ φωνάζουν διαμαρτυρόμενοι: Αἶ τὸν ἀλυτῆριον! πῶς τολμᾷ νὰ πλησιάζῃ ἐκεῖ ποῦ ἡμεῖς εὐρισκόμεθα; νὰ μολύνη τὴν ἀγνότητά τοῦ ἀέρος ὃν ἡμεῖς ἀναπνέομεν; ν' ἀτενίζῃ ἡμᾶς τῶν ὁποίων οὔτε τὰ ἄκρα τῶν ἱματίων μας εἴψαυσε ποτὲ ἡ φυλακὴ; Νὰ τῷ ἐπιτρέπῃ ἡ πολιτεία νὰ κατασπιλῶνῃ διὰ τοῦ μεθ' ἡμῶν συγχροτισμοῦ τοῦ τὴν πάλλευκον τιμιότητά μας; Ὡ! μὰ τοῦτο εἶνε ἀνυπόφορον ἀδελφέ. Ἄλλ' ἀφοῦ ἡ πολιτεία εἶνε τόσον ἄστοργος πρὸς ἡμᾶς τὰ ἔντιμα τέκνα τῆς καὶ τοὺς ἡγέτας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς κοινωνίας, ἀφοῦ στέργει νὰ συζοῦν μεθ' ἡμῶν οἱ ἀλύται τῶν φυλακῶν, ἡμεῖς ἄς προφυλάξωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τούτων, ἄς ῥίπτωμεν ἐκάστοτε πρῶτοι ἐν τῷ δικαίωματι τῆς ἡγεσίας μας τὸν λίθον τοῦ ἀναθήματος κατ' αὐτῶν καὶ ἄς σπεύδωμεν νὰ ἐπιδεικνύωμεν ἐκ καθήκοντος εἰς τὸν ἄκακον λαὸν τὸ στίγμα ὅπερ οὔτοι φέρουσι καὶ τὸν κίνδυνον τῆς μιάνσεως ὃν οἱ μετ' αὐτῶν καλημεριζόμενοι διατρέχουσιν.

Πρὸ τοῦ μεγάλου πόνου τῆς ψυχῆς τῶν κυρίων τούτων ἀποκαλύπτομαι.

Πρὸ τῶν ἀνεξερευνητῶν θείων σου βουλῶν, τῶν ἀπροσπελάστων εἰς τὴν πεπερασμένην ἀνθρωπίνην ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν, κάμπτω εὐλαβῶς τὸ γόνυ, ὧ διέπουσα τὸ σύμπαν Δύναμις! Πλὴν συγχώρησον τὴν μικρόψυχον ἀπορίαν μου, πῶς νὰ ἐγκαταλείπῃς τὴν πτωχὴν δημιουργίαν Σου ἀπροστάτευτον καὶ ἔρμαιον ὄλων τῶν ἔρπετων τούτων, ὑπὸ τὴν διαδατικὴν τροχίαν τῶν ὁπίων οὐδὲν ἄλλο θὰ εὔρεθῃ εἰμὴ βρῶμα καὶ δυσωδία; . . .

Πόσον δὲ ἀσφυκτικὸν καὶ πνιχτερόν εἶνε νὰ βλέπῃ τις τὰ ἔρπετὰ ἔχοντα ἀξιώσεις πτήσεως οὐρανοβάμονος ἀετοῦ καὶ τὰ κοπροπετῆ στρουθία ἰδιοποιούμενα τὸν προορισμὸν τῆς εὐγενοῦς ἀηδόνος, γνωρίζει ἐκεῖνος μόνον ὅστις τῷ ἔτυχε νὰ δοκιμάσῃ ἀπτότερον τὴν θρασύτητα τῶν ἀξιώσεων τούτων· ὡς οὐχ' ἤττον ἀσφυκτικὸν εἶνε καὶ ἐν ταυτῷ ἀπελπιστικὸν νὰ ὑφίσταται τις τὴν δοκιμασίαν νὰ βλέπῃ τὸν αἰσχροὺν νὰ κρίνῃ τὸ ἠθικὸν του ἀνάστημα καὶ τὸν βλάκα τὴν πνευματικὴν του ἐργασίαν. Δυστυχῶς καὶ τὰς δύο ταύτας περιπτώσεις μοὶ ἐπεφυλάσσετο νὰ δοκιμάσω.

Τί συνέβη ἐν τῇ ψυχῇ μου μέχρις ὅτου ἐξέλθω τῆς πόλεως τῶν

Ἀθηνῶν μετὰ τὴν ἐξοδὸν μου ἐκ τῶν φυλακῶν, πόσαι θύελλαι διεδέχθησαν ἀλλήλας, τί συγκλωνισμὸς καὶ συσπαραγμὸς συνέβη ἐκεῖ κάτω εἰς τὰ ἀόρατα βάθη τοῦ ἑαυτοῦ μου, τί αἰσθήματα ἀλλόκοτα καὶ ἀνερμήνευτα ὑψηλὰ καὶ ταπεινὰ συμφυρόμενα φύρδην μύγδην ὡς τερατώδης χίμαιρα, στιγμιαίως διεδέχοντο ἀλλήλα, οὔτε νὰ περιγράψω δύναμαι, ἀλλὰ οὔτε καὶ κατὰ προσέγγισιν νὰ τὰ ἀναπολήσω πλέον. Μοὶ ἐφαίνετο ὅτι ὄνειρευόμην ἐνῶ ἤμην ἐξυπνος καὶ ἠσθάνομην ὅτι δὲν ἐκοιμώμην ἐνῶ πάλιν δὲν ἀντελαμβανόμην εὐκρινῶς. Ποία λοιπὸν εἶνε ἐκείνη ἡ δύναμις ἣτις δύναται νὰ διεισδύσῃ καὶ νὰ κατανοήσῃ μίαν τοιαύτην ἀσυλλήπτου ἐντάσεως θυελλώδη ἐργασίαν τῆς ψυχῆς καὶ νὰ Σᾶς καθορίσῃ εἴτα τὸν βαθμὸν τοῦ ἐπηρεασμοῦ ὃν αὕτη ἔσχεν ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς διανοίας; Τοῦ κ. Ὀρεινοῦ; ἴσως.

Ἡ πρώτη σκέψις ἣτις σοὶ ἔρχεται αὐτομάτως μετὰ τὴν ἀναπόλησιν μιᾶς στυγνῆς, ἀδικίας ἣτις σὲ εὔρε, εἶνε ἡ τῆς ἐκδικήσεως. Ἐὰν αἱ ἀρχαὶ σοῦ εἶνε τοιαῦται ὥστε νὰ μὴ θεωροῦν τὸ πάθος τῆς ἐκδικήσεως ὡς ἀνανδρὸν καὶ συχαμερὸν καὶ ἐὰν ἡ δύναμις τῆς θελήσεώς σου δὲν εἶνε τοσαύτη, ὥστε νὰ ἐξασκῇ ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐπὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν παθῶν σου, ἀναμφιδόλως θὰ παρασυρθῆς ἀπὸ τὴν βιαιότητα ταύτης. Ἀφηνιάζει, βλέπετε, τὸ ἔνδοξο κτῆνος καὶ χρειάζεται χαλινὸς δυνατὸς νὰ τὸ συγκρατήσῃ. Δευτέρα σκέψις σοῦ γεννᾶται τότε: Μὰ ἀφοῦ ὁ κόσμος μὲ ἐθεώρησεν ἄτιμον, διατὶ τάχα καὶ ἐγὼ νὰ μὴ γίνω; Δὲν ἐκακούργησα καὶ μὲ στιγματίζουν, διατὶ τότε νὰ μὴ κακούργησω ἵνα οὕτω ὁ στιγματισμὸς εἶνε δίκαιος; Εἰς τὴν σκέψιν ταύτην εἶμαι βέβαιος ὅτι ὀφείλεται ἡ ἐξέλεξις πλείστων ληστῶν καὶ μεγάλων κακούργων. Κατόπιν ὅλης αὐτῆς τῆς πάλης καὶ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἔνδοξοι δυνάμειν καὶ τῆς ὑπερτάτης ταύτης δοκιμασίας τῆς συνειδήσεώς σας, ἐὰν αὕτη ἔχει ποτὲ ἐμποτισθῇ μὲ γλυκύτερα νάματα ἔρχεται ἀφ' ἑαυτῆς ἡ γαλήνη καὶ τὰ ἄγρια πάθη σας διαδέχονται ἡμέραι καὶ γαληναῖαι στιγμαί, καθ' ἃς ἡ συνειδήσις σας ὀρθομένη ὑπερήφανος σᾶς δίδει τὴν εὐγενεστέραν καὶ γλυκύτεραν ἱκανοποίησιν. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι ἀπὸ τοὺς δικαστὰς μου πλὴν τοῦ κ. Ὀρεινοῦ καὶ τοῦ κ. Προέδρου κανένα ἄλλον δὲν γνωρίζω κατ' ὄψιν. Ἀλλ' ὁπόταν δῆποτε μετὰ ταῦτα καὶ ἂν τοὺς συνήντησα καθ' ὁδόν, μοὶ ἐφαίνοντο τόσον μικροσκοπικὰ καὶ ταπεινὰ τὰ ἀναστήματά των, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι γεννωμένην ἐν ἐμοὶ μίαν κολοσσαίαν ὑπερηφάνειαν, ἡ ὁποία μοὶ ἐνέπνεεν ἕνα παράξενον πρὸς αὐτοὺς αἰσθημα, αἰσθημα οὔτε καθαρῶς οἴκτου,

οὔτε καθαρῶς περιφρονήσεως καὶ τὸ ὅποῖον ἀδυνατῶ νὰ καθορίσω.

Κατῆλθον λοιπὸν περὶ εἰς Πειραιᾶ διὰ νὰ ζητήσω προσωρινὴν φιλοξενίαν εἰς φιλικὴν μου οἰκίαν. Καὶ εἶχον λάβῃ στερερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατέλθω ποτὲ εἰς Κρήτην, καθ' ὅτι, γνωρίζων καὶ τὸν χαρακτήρα μου καὶ τὰς μεγαλοφρόνους σκέψεις τῆς κοινωνίας, ἐπρομάντευον ὅσα συνέβησαν μετὰ τὴν κάθοδόν μου, ἐὰν δὲν παρυσιασθῆ ἡ πρώτην περίστασις νὰ ἀποδείξω διὰ τῶν ἔργων ὅτι εἶμαι ἀνώτερος οἷας ὀλίποτε ἀποφάσεως. Εἶχον καταδικάσει λοιπὸν ἐκουσίως ἐμαυτὸν εἰς ἐκπατρισμόν καὶ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἐκείνων πανηγύρεων καὶ ἀλησμονήτων ἐορτῶν, ἃς διῆλθεν ἡ Κρήτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν της, ἐγὼ τὰς παρηκολούθουν μετ' ἄλλους καὶ συντριβῆς ψυχῆς ἀπεριγράπτου μακρόθεν.

Καὶ τοι ὅμως τοιαύτη ἦτο ἡ ἀπόφασίς μου ἠναγκάσθην νὰ τὴν παραβῶ ἐξαναγκασθεὶς εἰς τοῦτο διὰ νὰ διευθετήσω μίαν ὑπόθεσιν ἐνὸς συγγενοῦς μου, ὅστις χάριν ἐμοῦ εἶχεν ὑποθηκεύσῃ τὸ κτήμα του, τὸ ὅποῖον λυσσώδως τρίς μέχρι τοῦδε ἔχει ἀποπειραθῆ ὁ κ. Παπαδόπετρος νὰ ἐκπλειστηριάσῃ, καὶ τοι πρὸ τῶν ἀποπειρῶν τούτων ἐκ τῶν 7,250 γρ. εἰς τὰ ὅποια συνεποσοῦτο ἡ ἀπαίτησις αἰ 6,000 εἶχον πληρωθῆ.

Μετὰ τὴν κάθοδόν μου εἰς Κρήτην ἐκλήθην ἵνα λάβω τὴν Διεύθυνσιν τῆς Ἐφημερίδος «**Κέντρον**», τὸ ὅποῖον ἐξέδιδε τότε ἡ πολιτικὴ μερίς τοῦ κ. Παλογιῶργη. Πόσον ὅμως αἰ προυποθέσεις μου περὶ τῆς κοινωνικῆς μεγαλοφροσύνης δὲν μὴ ἠπάτησαν. Μόλις εἶχον παρέλθῃ ὀλίγα ἡμέραι ἀφ' ἧς ἀνέλαβον τὴν διεύθυνσιν τοῦ «**Κέντρον**» καὶ βλέπω αἴφνης εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Παπαδόπετρον ἐκδιδόμενην τότε καὶ νῦν καὶ αἰ ἐφημερίδα «**Ἐπιθεώρησις**» μὲ μεγάλα καὶ φαρδιὰ γράμματα. **Εἰδοποιήσις.** Βεβαίως ὑπὸ τοιοῦτον τίτλον, κάποιου παληοεμπορεύματος θα γνωστοποιῆται ἡ πώλησις, ὑπέθεσα. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη διαφορά· ἀντὶ τοῦ παληοεμπορεύματος, ὁ Κύριος οὗτος, διελάλει καὶ ἐπῶλε τὴν τιμὴν ἐνὸς ἀνθρώπου. Καὶ ἔρριπτε τὸ δηλητήριον κατὰ ταύτης διὰ τῆς εὐρυτέρας ὁδοῦ, τῆς δημοσιογραφικῆς. Εἰδοποιεὶ λοιπὸν ὁ κ. Παπαδόπετρος εἰς τὴν ἔμπλεον ὑψηλοφροσύνης εἰδοποίησιν ἐκείνην, ὅτι θὰ ἐξιστορήσῃ τὸν βίον καὶ τὴν πολιτείαν μου ἐξηγμένα ἀπὸ **ἐπίσημα** ἀρχεῖα τῆς Κ(π)όλεως καὶ Ἀθηνῶν καὶ ἐτελείωνε μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ὑπερτάτης πατριωτικῆς ὑπερυσαισθησίας, διὰ τῶν ἐξῆς : Αὐτὸ ἐπιβάλλεται μοι καὶ ὡς δημοσιογραφοῦντι καὶ ὡς **Κρητί** : Ἐννοεῖται τώρα κατόπιν μιᾶς τοιαύτης εἰδοποιήσεως, τί βουνὰ καὶ τί κολοσσὶ τερατολογημάτων δύνανται

νά διασταυρωθῶν εἰς τὴν κοινωσίαν. Καὶ τί λέγουν λοιπὸν τὰ **ἐπίσημα** ἀρχεῖα Κ)πόλεως τὰ ὅποια ὁ κ. Παπαδόπετρος κατέχει ἐν τῷ θυλακίῳ του, θὰ ἠρώτων βεβαίως κατόπιν τοιαύτης εἰδοποιήσεως, οἱ πάντες. — Λέγουν ὅτι ὁ Βουτετάκης ἦτο προδότης. — Καὶ τὰ τῶν Ἀθηῶν ; Ἄ ! αὐτὰ δὰ ὅ,τι θέλετε.

Ἄλλὰ τὸ οὕτως πως δηλητηριάζει τὸ κοινόν, εἶνε βεβαίως ἐντιμον καθήκον ἐνός δημοσιογραφοῦντι καὶ Κρητί. Μετὰ τὴν εἰδοποίησιν ταύτην τὸ ἀπαντῶ διὰ τοῦ «**Κέντρου**» ὅτι πολὺ εὐχαρίστως ἀποδέχομαι τὴν πρόκλησιν τοῦ κ. Γ. Παπαδοπέτρου καὶ περιμένω τὰς ἀνακοινώσεις του.

Ἐν τῷ ἐπομένῳ φύλλῳ τῆς «**Ἐπιθεωρήσεως**», ἀντί, σεβόμενος ἑαυτὸν καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του, νὰ γράψῃ, ὡς ὑπεσχέθη, τὴν πολιτείαν μου ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα, εἶχε τὴν κατωτέρω ἀνταπάτησιν. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ, τρίψετε ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμούς σας διὰ νὰ πιστεύσητε ὅτι ἡ ἀνταπάντησις αὕτη δὲν εἶνε ὀφθαλμαπάτη, ἀλλ' εἶνε ἡ ἀπάντησις ἐνός δημοσιογραφοῦντι καὶ Κρητί, **ἐπιστήμονος**. Ἀνταπάντησις. Ἐπειδὴ ὑπάρχει καὶ νόμος περὶ ἐξυθρίσεως, μὲ τὸν ὅποιον δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ ἐχωμεν ἀλληλόχρεων λογαριασμόν, θὰ παρεκάλουν τὸν κ. Δ. Βουτετάκην νὰ μοὶ ὑποσχέθῃ προκαταβολικῶς ὅτι παραιτεῖται παντὸς **δικαιώματός** του ὅπως καταμηνύσῃ με ἐπὶ ἐξυθρίσει διὰ πᾶν ὅτι ἤθελον δημοσιεύσῃ ἀφορῶν τὸν βίον του καὶ τὴν πολιτείαν του ἐν Κ)πόλει καὶ ἐν Ἀθήναις. Ἐὰν δὲ λάβω τὴν παραίτησιν καὶ τὴν δημοσίᾳ αἰτουμένην ὑπόσχεσιν, θὰ παρακαλέσω τὸν ἠθέντα Κύριον νὰ λάβῃ μικρὰν **ὑπομονὴν** (καὶ δὲν ἐγνωρίζετε, Κύριε Παπαδόπετρε, ὅτι οἱ ἔντιμοι ἄνθρωποι δὲν δηλητηριάζουν τὴν κοινὴν γνώμην καὶ νὰ ζητοῦν κατόπιν προθεσμίας καὶ νὰ κάθονται νὰ τοὺς περιμένουν, μέχρις ὅτου δηλονότι τὸ δηλητήριον κάμνει τὸν κύκλον του καὶ τὴν ἐπενέργειάν του καὶ ὅτι δὲν λέγουν τίποτε τοῦ ὁποίου δὲν κατέχουν τὴν ἀπόδειξιν;) ἕως οὗ ἐφοδιασθῶ μὲ πιστοποιητικὰ τινά, ὧν θὰ λάβω ἀνάγκην» **Γ. Παπαδόπετρος**.

Αἱ ! μετὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνταπάντησιν εἰς πάντα σεβόμενον ἑαυτὸν καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἀξιοπρέπειαν δὲν ἐπετρέπετο ἄλλο τι νὰ πράξῃ ἢ νὰ σείσῃ τὴν κεφαλὴν του καὶ νὰ ἐξαπολύσῃ ἓνα μεγάλον οἰκτιρμόν, ὅστις νὰ φθάσῃ, μέχρι τῆς λειτουργίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἄλλὰ θὰ νομίζετε ὅτι αἱ τοιαῦται ἐπιδείξεις τοῦ κυρίου τούτου διὰ τοῦ κουρελιασμοῦ τῆς τιμῆς τοῦ ἄλλου, ἀπεπειράθησαν μόνον ἐπὶ τῆς ράχεώς μου. Πολὺ ἀπατάσθε. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 72 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος του εὕρισκομεν

τὸν ἐξῆς ἀδάμαντα, ὃν ἐγέννησεν ἡ ἀγνότης τοῦ πατριωτικοῦ του πόνου :

«Τὰ Σφακιὰ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐλευθερίας μας ἀπέκτησαν καὶ ἐν κειμήλιον καὶ ἀντίκα τῆς προκτόχου κυβερνήσεως, ἐφ' ἧς ἀφοῦ ἔπαυσε καὶ διεδραμάτισε τὸν αἰσχροτέρον ρόλον, ἐνεφανίσθη νῦν ὁ Ἑλληνικώτερος τῶν Ἑλλήνων καὶ φιλελευθερώτερος τοῦ Γαριβάλδη. Περὶ τοῦ ὑψηλῆν κατ' αὐτὸν κοινωνικὴν θέσιν κατέχοντος προσώπου θέλομεν ὀμιλήσῃ προσεχῶς ἀποκαλύπτοντες τὰ συμβαίνοντα. Περὶ τούτου καὶ τοῦ διαβόητου ὀνόματός του θὰ λαλήσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον τῆς «Ἐπιθεωρήσεως», ἧτις ἐλπίζομεν νὰ δεχθῆ (ὡ ὑψηλόφρων θάρρος) εἰς τὰς στήλας τῆς τὰς σπουδαίας ἀποκαλύψεις περὶ τῆς ἐντίμου προσωπικότητος». Εἰς μάτην τώρα θὰ τρίβετε τοὺς ὀφθαλμούς σας διὰ νὰ ἀναγνώσητε εἰς τὸ ἐπόμενον φύλλον συμφώνως μὲ τὴν ὑπόσχασιν τοῦ δημοσιογραφοῦντι Κρητὶ τὰς φοβερὰς ἀποκαλύψεις. Ποιὸς ζέρει τί ἐζήτηε διὰ τῆς ἀπειλῆς καὶ τοῦ ἐκβιασμοῦ τούτου ὁ κ. δημοσιογράφος. Καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι ὅταν ἔγραφε τὴν ἀνωτέρω ἀνθοδέσμην δὲν ἐσκόπει νὰ εἶπῃ τίποτε, ὡς δὲν ἐσκόπει νὰ εἶπῃ τίποτε καὶ δι' ἐμέ, καθὼς ὁ ἴδιος τὸ ὠμολόγησεν καὶ ἔχω νὰ τοῦ τὸ ἀποδείξω. Ἄλλὰ εἶναι ἓνας τρόπος ὑπηρεσίας τοῦ δημοσιογράφου καὶ πολιτευτοῦ πρὸς τὴν πατρίδα του.

Εἰς δὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 75 φύλλον τῆς Ἐφημερίδος του θὰ ἀναγνώσητε εἰς ἐπικεφαλίδα μὲ μεγάλα γράμματα :

«Ὁ κ. Τζακάκης εἰς Ἅγιον Ὄρος. Ὁ ἰατρὸς Τσικαλᾶς».

Τώρα τί ἐζήτηε νὰ ἀνακατώσῃ τὸν ἰατρὸν Τσικαλᾶ (ξένον ἐπιστήμονα ἐλθόντα νὰ ἐξασκήσῃ τὸ ἐπάγγελμά του ἐν Χανίοις) μὲ τὸ κηλιδομένον ὄνομα τοῦ Τσακάκη, χωρὶς οὔτε λέξιν κἂν ἀναφέρῃ κατόπιν τὸ δημοσίευμα περὶ Τσικαλᾶ, δὲν εἶμαι ἐγὼ ὅστις εἶμπορῶ νὰ σᾶς εἶπω :

Ἴδου λοιπόν, Κύριοι, εἰς ποίαν περιωπὴν ὁ κύριος οὗτος, ὁ δημοσιοδραφουῦντι καὶ Κρητὶ, ἠθέλησε νὰ ἀναγάγῃ ἐν τῶν εὐγενεστέρων ἐπαγγελμάτων, τὴν δημοσιογραφίαν, περιωπὴν εἰς ἣν ἠθέλησε νὰ ἀναγάγῃ καὶ τὸν πατριωτισμὸν.

Μετὰ τὰ λαβόντα χώραν ἔστειλα τὰ φύλλα τῆς «Ἐπιθεωρήσεως» καὶ ἔγραψα συγχρόνως εἰς Κ)πολιν εἰς ἓνα φίλον μου καὶ τὸν παρεκάλεσα νὰ μεταβῆ παρὰ τῷ κ. Μαυροκορδάτῳ νὰ τῷ ἐκθέσῃ ὅλα τὰ λαβόντα χώραν λεπτομερῶς καὶ νὰ τὸν παρακαλέσῃ χάριν τῆς ἀληθείας νὰ γράψῃ ἢ εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα ἢ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τῆς Κρήτης ὅ,τι περὶ ἐμοῦ γνωρίζει. Διότι ἀφοῦ

ἐγὼ δὲν θέλω νὰ ὀμιλήσω καὶ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ὀμιλήσω, ἄς μάθουν τοῦλάχιστον αἱ ἀρμόδιαι ἀρχαὶ τῆς πατρίδος μου ὅλην τὴν ἀλήθειαν παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Πρεσβευτοῦ. Μοὶ ἀπαντᾷ λοιπὸν ὁ φίλος μου ἐκ Κ) πόλεως καὶ μοὶ λέγει ὅτι μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου ἐκ Κ) πόλεως ἐστάλησαν σωρεῖα ἐπιστολῶν περὶ ἐμοῦ εἰς τὸν Πρέσβυν, ἀλλὰ δὲν τὰς ἔλαβε καθ' ὅλου ὑπ' ὄψει, οὔτε τοῦ ἐκλώνισαν τὴν περὶ ἐμοῦ ἰδέαν του. Οὐχ ἤττον ἤδη θεωρεῖ ἀνάρμοστον νὰ γράψῃ αὐτὸς αὐθουρήτως πρὸς τὴν Κρητ. Κυβέρνησιν. Ἐὰν ὅμως ἡ Κρητ. Κυβέρνησις ἢ οἰαδήποτε ἄλλη ἀρμόδια ἀρχὴ τυχὸν τῷ ἐζήτηι πληροφορίας, εἶνε πρόθυμος νὰ εἴπῃ ὅ,τι ἀντελήφθη καὶ ὅ,τι περὶ ἐμοῦ γνωρίζει. Μετὰ τὴν λήψιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης μεταβαίνω ἀμέσως εἰς τὸν Πρεσβεύοντα τότε τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως κ. Μ. Κούνδουρον καὶ μετὰ μικρὰν εἰσήγησιν τὸν παρακαλῶ νὰ γράψῃ εἰς τὸν κ. Μυροκοροδάτον, καὶ ὡς Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως νὰ τοῦ ζητήσῃ περὶ ἐμοῦ τὰς δεούσας πληροφορίες. Ὁ κ. ὅμως Κούνδουρος ὀρθότερον καὶ ψυχραιμότερον ἐμοῦ σκεπτόμενος, ἴσως ἐνδομύχως νὰ ὤκτειρε τὴν λιποψυχίαν μου, καὶ μοὶ λέγει, ὅτι δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ γράψῃ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον ἐμέσως μὲ θίγει καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου τίποτε ἄλλο δὲν θὰ εἰκάσῃ ὁ κ. Μυροκοροδάτος παρὰ ὅ,τι καὶ τῆς Κρητ. Κυβερνήσεως, ζητούσης τοιαύτας πληροφορίας, ἐκλονίσθη ἢ περὶ ἐμοῦ καὶ τῆς πατριωτικῆς μου ἐργασίας πεποίθησις· καὶ ὅτι ἂν θέλω νὰ φυμώσω τοὺς συκοφάντας δὲν ἔχω τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ πάρω δύο ἐπιστολάς μου ἀπὸ τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ νὰ τὰς δημοσιεύσω. Καὶ ὄντως εἶχε δίκαιον, καὶ ἤδη οἰκτείρω ἑμαυτὸν, διότι πρὸς στιγμήν τότε ἐκλονίσθη πρώτην φοράν τὸ θάρρος μου καὶ ἐπρότεινα νὰ ζητηθοῦν ἐξηγήσεις.

Δὲν περιωρίσθησαν ὅμως οἱ κύριοι εἰς τὴν δημοσιογραφίαν μόνον· ἔγραψαν καὶ ἀνωνύμως εἰς τὴν Α. Β. Ὑψηλότητα, καὶ τί νομίζετε; ὅτι ἐγὼ εὐρίσκω μὲ μέλη τινὰ τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς συνειδήσιν καὶ ἐκεῖνα μοῦ ἔγραφον νὰ εἴπω εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι νὰ μὴ ὀψῆ κανέν ζήτημα μὰ ἢ Ἐπιτροπῆ θὰ ὑποχωρήσῃ! Ἐφαντάσθητε, παρακαλῶ, ποτὲ ἀτιμωτέραν καὶ δυσωδεστέραν ψυχικὴν πόρωσιν καὶ ἠθικὴν κατάπτωσιν; Νὰ θέλουν νὰ προσάψουν τοιοῦτου μεγέθους κοιλίδα εἰς τὸν Κρητικὸν πατριωτισμὸν καὶ νὰ ἐμποτίσουν τὴν συνείδησιν τοῦ Πρίγκηπος μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι οἱ Κρητῆτες εὐρίσκονται εἰς τὴν συχαμερωτέραν βαθμίδα τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος; Αἶ, κύριοι ἀνωνυμογράφοι! Καὶ δεκάκις ἐὰν ἤμην οἶος μὲ παρεστήσατε, πάλιν θεωρῶ ἑμυτὸν πολὺ ὑπέρτερον σας, το μῶν-

τας διὰ τῶν ἀνωτέρων ἐπιστολῶν νὰ μολύνητε τοσοῦτον τὴν ἀντίληψιν τοῦ κόσμου περὶ τοῦ ἠθικοῦ τῆς πατρίδος σας.

Φαντασθῆτε ὅταν δῆποτε δύναμιν, τί ἐπέκτασιν δὲν δύναται νὰ λάβῃ καὶ ποῦ δὲν δύναται νὰ φθάσῃ ὅταν δὲν εὐρίσκη που ἀντίστασιν. Καὶ ἀφίετο ἤδη παντὶ ἐλεύθερος ὁ πτεροεὶς θρύλος, παραγεμισμένος μὲ ὄλον τὸ δηλητήριο, τὸ ὁποῖον τῷ παρέσχεν ἡ εἰδησις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου καὶ ἐπηυξημένος κατὰ τὴν βούλησιν ἐκάστου, νὰ κάμῃ τὸν γύρο του, νὰ εἰσέρχεται παντοῦ καὶ παντοῦ νὰ δηλητηριάξῃ ἄνευ οὐδεμιᾶς καὶ τῆς ἐλαχίστης ἀντιστάσεως. Διότι, καὶ ἴσως ἀποτελῶ μοναδικὴν εἰς τοῦτο ἐξαίρεσιν, εἰς οὐδένα, ἀπολύτως εἰς οὐδένα, ἠθέλησα νὰ δώσω ποτὲ οὐδεμίαν ἐξηγήσιν, οὐδεμίαν δικαιολογίαν, οὐδεμίαν διευκρίνισιν ἐκείνων, ἅτινα διὰ δύο λέξεων, διὰ τῆς καταχωρήσεως ἐπὶ τέλους μιᾶς ἐπιστολῆς ἢ καὶ μόνου τοῦ εὐχαριστηρίου τῆς Ἐπαναστατικῆς Συνελεύσεως, ἠδυνάμην νὰ διευκρινίσω. Πλὴν τοῦ κ. Πωλογεώργη καὶ Γ. Πανηγυράκη, μεθ' ὧν συνειργαζόμεν τότε καὶ εἴτινες μοὶ ἐζήτησαν ἐξηγήσεις, εἰς οὐδένα ἄλλον οὐδέποτε εἶπον οὔτε μίαν λέξιν. Καὶ τὰ σπερμολογήματα οἷασδῆποτε βαναύσου ψυχῆς ὠγκοῦντο καθ' ἐκάστην καὶ τὰ σχόλια ἐπηύξανον εἰς βάρος μου.

Ρίψατε ἓνα θρύλον εἰς μίαν κοινωνίαν. Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον θὰ τὸν υἱοθετήσῃ θὰ σᾶς δείξῃ τὸ μέτρον τῆς πνευματικῆς τῆς καταστάσεως καὶ ὁ τρόπος, δι' οὗ θὰ τοῦ κάμῃ χρῆσιν, τὸ μέτρον τῆς ἠθικῆς τῆς ὑποστάσεως. Ἀλλὰ εὐστυχῶς καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος δὲν δίδουν πολὺ κολακευτικὰ συμπεράσματα διὰ τὴν κοινωνίαν μας. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν αἱ διαδόσεις ἤρξανον καὶ ἤρξανον τερατωδῶς, ἐγὼ τούναντίον ἐπὶ μᾶλλον ἐβουβαινόμην. Ἡσθαινόμην εἰς αὐτὴν τὴν χαμαίζηλον καὶ χαμερπῆ συμποριφορὰν τῆς κοινωνίας ὑπερῆφάνειαν νὰ σιωπῶ. Καθεὶς οὕτω ἔμενεν ἐλεύθερος νὰ λέγῃ ὅ,τι θέλει καὶ ὅσα θέλει ἀνεξελέγκτως καὶ ἀκινδύνως. Καὶ φαντάζεσθε ὅταν δώσητε τοιαύτην ἐλευθερίαν εἰς τὴν κακεντρέχειαν τῆς κοινωνίας, τί δύναται νὰ συμβῇ. Ὅταν ἤξεύρουσιν ὅτι δὲν ἔχουν νὰ φοβηθοῦν ἀπὸ σένα τίποτε, μέχρι τίνος βαθμοῦ δύναται νὰ σὲ θίξουν, θὰ δυσκολευθῆς νὰ ἐννοήσῃς. Καὶ θὰ σὲ θίξουν ἀμειλίκτως καὶ ἀλυπῆτως, διότι εἶνε καμομένοι νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐννοήσουσιν πόσον εἶνε δριμύ τὸ βέλος τὸ πλῆττον καρδίαν παραγνωριζομένων αἰσθημάτων.

Ἡθέλησα λοιπὸν νὰ σφυγμομετρήσω τὸ ἠθικὸν ὕψος τῆς κοινωνίας καὶ ἠθέλησα νὰ ὑποδύσω ἑμαυτὸν μὲ ἓνα τέλειον πτώμα. Δι' ὃ καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν εἶχον παραδοθῆ ὡς πτώμα τελείως

ἀκίνδυνον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἠδύνατο πᾶς τις νὰ βάλῃ, ἐφ' ὅσον ἤθελε πῦξ καὶ λάξ, ἀναλόγως τοῦ ἠθικοῦ του ὕψους. Αἶ, φίλε ἀναγνώστα· οὐδέποτε θὰ δυναθῆς νὰ σφυγμομετρήσῃς κατὰ βάθος τὴν ἠθικὴν ὑφὴν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τῆς θέσεως εἰς ἣν εὕρισκασαι. Πρέπει νὰ κατέλθῃς, νὰ φανῇ ὅτι ἀπέθανες, νὰ μὴ παρέχῃς ἐξ ἄλλου οὐδεμίαν ἐλπίδα ἀναβιώσεως καὶ τότε μόνον θὰ σοὶ ἀνοιχθοῦν πόρτες καὶ παράθυρα διάπλατα διὰ νὰ ἴδῃς τὴν πραγματικὴν ἠθικὴν ὑφὴν τῆς ψυχῆς ἐκάστου. Ἐὰν εἶσαι πολιτευόμενος ἢ ἄλλος τις ἰσχυρός, ὁ ὁποῖος τυχὸν ὑπέστης κλωνισμόν ἢ ἀποτυχίαν ἢ πτωσίν τινά ἔστω καὶ οἰκτροτάτην, σέ βεβαιῶ, ὅτι δὲν δύνασαι νὰ ἐννοήσῃς τίποτε ἀπὸ τὴν πραγματικὴν ἠθικότητα φίλων σου καὶ ἐχθρῶν, διότι ἡ ἀμυδροτάτη ἐλπίς τῆς ποτὲ ἀνακίψεώς σου ἀλλοιώνει καὶ μεταμορφώνει τὴν πρὸς σέ συμπεριφορὰν των καὶ κάμνει νὰ ἐξέρχεται πλαστογραφημένη πᾶσα τῆς ψυχῆς των ἰδιότης. Καὶ ἀφοῦ ἐτέθην εἰς τοιαύτην νεκραφάνειαν ἄφησα νὰ μοῦ ἀμφισβητηθοῦν οὐ μόνον τὰ ἠθικὰ καὶ πατριωτικὰ μου κεφάλαια, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ μου τὰ πνευματικὰ. Ἀναγνώσατε τὸ τελευταῖον ἔργον τὸ ὁποῖον ἐξέδωκα *Τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ Συναγ. Πολίτου* καὶ ἐὰν δὲν ἔχητε ἢ παρὰ πολὺ μεγάλην ὁδὸν σχολαστικότητος ἢ παρὰ πολὺ μεγάλην κακεντρεχείας, δὲν δύνασθε παρὰ νὰ ὁμολογήσῃτε ὅτι εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον καὶ ὡς ἐκ τῆς πρωτοτυπίας του καὶ ὡς ἐκ τῆς ὑφῆς του καὶ πλοκῆς του ἐν γένει καὶ ὡς ἐκ τῆς ἐντελοῦς παρεκκλίσεώς του ἀπὸ τὴν πεπατημένην, νὰ ἔχη ἀντιγραφῆ ὅτε κατὰ μίαν σελίδα ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο βιβλίον. Καὶ ὅμως τὸ ἰσχυρίσθησαν καὶ μάλιστα δυστυχῶς ἐπιστήμονες, καθηγηταὶ τῶν μαθηματικῶν. Πολλοὶ δὲ καὶ διέδιδον καὶ ὑπεστήριζον ὅτι ἐγὼ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶμαι εἰς θέσιν νὰ κάμω τέτοιο βιβλίον. Καὶ ποῖοι νομίζετε τὰ ἔλεγοι καὶ διατί τὰ ἔλεγον; Ἀπλούστατον· διότι δὲν ἀποκαλύπτεσαι πρὸ τῆς σχολαστικότητός των. Περὶ τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἔχω ἰδέας, ἅς ὑποθέτω ὅτι θὰ ἔχωσιν ὀλίγιστοι. Καὶ ἐὰν ποτὲ μοι ἐδίδετο, θὰ ἀνύψου εἰς τοιαύτην περιωπὴν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, ὥστε πολλοὶ δικηγόροι καὶ ἄλλων τάξεων ἄνθρωποι νὰ τὸ ζηλεύσουν. Διότι εἰς τὸ σχολεῖον εἶνε ἡ βᾶσις καὶ τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς χρηστότητος καὶ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς προόδου καὶ τοῦ θριάμβου τῶν λαῶν καὶ τῶν ἐθνῶν. Ἐκεῖ θὰ καλλιοργηθοῦν καὶ θὰ στερεοποιηθοῦν ὅλαι αἱ γενναῖαι ἰδιότητες τῆς ψυχῆς καὶ ὅλαι αἱ εὐγενεῖς βλέψεις καὶ τοῦ πολίτου καὶ τοῦ στρατιώτου. Ὅταν αὐτὴ ἡ βᾶσις λείπῃ, ὅλαι αἱ ἄλλαι βᾶσεις εἶνε

κολοκύνθια. Ἄλλὰ μὲ ὄλον τοῦτον τὸν βαθὺν σεβασμὸν μου πρὸς τὸν προωρισμὸν τοῦ σχολείου, μπορῶ γιὰ τὸ Θεό, νὰ σταυροκοπηθῶ πρὸ μιᾶς τοσοῦτου μεγέθους σχολαστικότητος, ἣτις πηγαίνει εἰς ἀπόστασιν 13 ὥρῶν ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς σχολεῖόν τι καὶ ἐκεῖ ἀντὶ ἄλλης οὐσιαστικωτέρας, πρακτικῶς χρησιμωτέρας παρατηρήσεως καὶ ὁδηγίας, νὰ κάμῃ τὴν παρατήρησίν της εἰς τὰ παιδιὰ: Γιατί τὰ τετράδιά των δὲν εἶνε ἰσομεγέθη; χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει τὰς συνθήκας τῆς λειτουργίας ἐκείνου τοῦ σχολείου, χωρὶς νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει ὅτι ὁ πατήρ τοῦ μαθητοῦ ἐκείνου, ὅστις δὲν ἔφερον ἰσομέγεθες πρὸς τοὺς ἄλλους τετράδιον, ἴσως νὰ εἶχεν ἐξ μῆνης νὰ πιάσῃ εἰς τὰ χέρια του δεκάρα; Φαντασθῆτε τώρα αὐτὴν τὴν διάνοιαν, ἐὰν ποτὲ τῆς εἶδιδετο τὸ δικαίωμα τῆς νομοθεσίας ἢ τῆς διοικήσεως, μὲ τί σχολαστικισμόν ἠδύνατο νὰ ὑπερπληρῶσῃ τὸ σύμπαν. Ἡ πῶς θέλετε νὰ σταυροκοπηθῆ τις πρὸ τῆς ἄλλης ἐκείνης ἐξοχότητος, ἣτις δὲν εὐρίσκει καλλίτερον ἢ νὰ σπᾶ τὸ κεφάλι της καὶ τὴν ὥραν της νὰ ποστηθίξῃ τοὺς πανηγυρικοὺς της; καὶ ἡ ὁποία νομίζετε ὅτι ἔγινε διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ποιητὴν, ὅταν ἐξαπέλυε τὸν ἀμίμητον ἐκείνον χλευασμὸν του πρὸς τὰ δίποδα κακεντρεχῆ; ἀλλὰ μὲ μίαν μόνην διαφορὰν ὅτι ἡ ἐξοχότης αὕτη δὲν εἶνε μόνον δίποδον, ἀλλὰ ἀποδοδιποδοτετράποδον, καθ' ὅτι ἀπὸ μὲν τὰ τετράποδα ἔχει τὴν κατατομὴν τοῦ Μπουλντόκ, ἀπὸ τὰ δίποδα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἄραβος, ἀπὸ δὲ τὰ ἄποδα τὸν ἰὸν τῶν ἑρπετῶν. Καὶ ἂν ταῦτα ἔχῃς τὴν εἰλικρίνειαν καὶ τὸ θάρρος νὰ τὰ ὑποδείξῃς ὡς τρωτὰ καὶ ἀνούσια καὶ συνεπῶς ἀντικαταστέα, θὰ ἐπισύρῃς τὰ ἀνεξάντλητα σκώμματα καὶ τὴν ἀχαλίωτον μῆνιν των. Διότι, καὶ εἶνε πολὺ περιεργον τοῦτο, αὐτοὶ μὴ ἀνώτεροι τοῦλάχιστον σκωμμάτων, νὰ σκώπτουν καὶ νὰ χλευάζουν ἀεννάως τοὺς ἄλλους. Ἄλλὰ δὲν ἠξέυρω ἂν θὰ γνωρίζουν πόσον ὀλίγον βαρύνει τὸ σκῶμμα καὶ τὰ εἰρωνικὰ σχόλια σχολαστικῶν καθηγητῶν καὶ πόρων καὶ μοιχῶν Γυμνασιαρχῶν. Εὐτυχῶς ὅτι τὰ τοιαῦτα δίποδοτετράποδα κακεντρεχῆ τοῦ ποιητοῦ ἀποτελοῦν μειοψηφίαν ἐν τῇ σφαιρᾷ τοῦ διδασκαλικοῦ ἡμῶν Συλλόγου.

Εἰς πάντα λοιπὸν ταῦτα τίποτε ἄλλο δὲν ἔπραττον εἰμὴ νὰ διακόπτω σιωπηρῶς τὰς σχέσεις μου καὶ νὰ προσφυλάσσωμαι ἀπὸ τὴν σύναψιν νέων τοιούτων. Ἐπιμελῶς δὲ ἀπεῖχον νὰ συναναστρέφωμαι μετὰ καλῆς τάξεως καὶ δὴ ξένων, διότι ἐγνώριζον ἀσφαλῶς ὅτι τὴν δευτέραν φορὰν ποῦ θὰ μᾶς ἐβλεπε μαζὶ ὁ κόσμος μὲ οἰονόηποτε ἐξεχούσης θέσεως, θὰ ἐλάμβανεν εὖτος ἢ καμμίαν ἀνώνυμον ἢ καὶ νὲν ψιθύρισμα εἰς τ' ἀφτί.

Ἐγὼ δὲ ἐγνώριζον ὅτι δὲν ἡδυνάμην ποτὲ ἀπολύτως νὰ εὕρω τὴν δύναμιν νὰ τοῦ κάμω μικρὸν ἢ μεγάλον περὶ τῶν ὑποθέσεων μου λόγον. Ὅταν ἐνόμιζα ὅτι γνώριμος μου τις ἢ φίλος μου καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἐδηλητηριάζετο, διέκοπτον ἀποτόμως καὶ αὐτὸν τὸν χαιρετισμόν· διότι δὲν ἡδυνάμην ποτὲ νὰ συμπεριπατῶ ἢ νὰ συναναστρέφωμαι μετ' ἀνθρώπου, οἰουδὴποτε ὕψους καὶ ἂν ἦτο οὗτος, τοῦ ὁποίου ἢ περὶ ἐμοῦ γνώμη καὶ ἐπ' ἐλάχιστον ἦτο δηλητηριασμένη καὶ εἰς τὸ βάθος τῆς συνειδήσεως του δὲν κατεῖχον τὴν θέσιν, ἣν ἤξιουν ὅτι ἐδικαιούμην νὰ κατέχω. Δὲν ἡδυνάμην νὰ ἀνεχθῶ νὰ ανταλλάσω καλημέρα μετ' ἀνθρώπου, ὅστις καὶ ἀμυδρῶς πως θὰ τοῦ ἐπέρνα ἢ ἰδέα ὅτι τὸ ἀνταλλάσσει κατὰ συγκατάβασιν. Μετὰ στενοτάτου φίλου μου διέκοψα ἀποτόμως τὰς σχέσεις, διότι ἐνόμισα ὅτι εἰς λέξιν του τινὰ ἤτις ἐξέφυγεν αὐτοῦ ἐν τῇ μέθῃ του, εὔρον ὅτι δὲν εἶχε περὶ ἐμοῦ τὴν ἰδέαν, ἣν ἐγὼ ἀπὸ πάντα φίλον μου ἤξιουν νὰ ἔχη. Ἡ τοιαύτη δὲ στάσις ἦτο λίαν παρακεκινδυνευμένη βεβαίως· τοῦτο τὸ ἔβλεπον. Διότι οὕτω καθιστάμην λίαν εὐεπίφορος εἰς παρεξηγήσεις. Καὶ ἐνόουν πολὺ καλὰ πολλάκις ὅτι μίαν ἀδιαθεσίαν ἢ μίαν ἀπροσεξίαν ἐνός φίλος μου ἡδυνάμην νὰ τὴν ἐξηγήσω εἰς ἐκδήλωσιν μειώσεως τῆς πρὸς με ὑπολήψεώς του.

Καὶ ἀναμφιβόλως πολλάκις θὰ ἠδίκησα καὶ θὰ παρεξήγησα πολλούς. Ἀλλὰ προετίμων μυριάκις νὰ διαπράξω μίαν τοιαύτην ἀδικίαν, ἣτις ἐμὲ καὶ μόνον θὰ ἔβλαπτε, καθ' ὅσον θὰ μὲ ἐχαρακτήριζεν ἀνάγωγον ἢ βάνουσον ἐγωϊστήν, παρὰ νὰ ὑφίσταμαι τὴν ὑπερτάτην ἀγωνίαν καὶ δοκιμασίαν ὅτι συνομιλῶ μετ' ἀνθρώπου ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ ὁποίου κατεῖχον εὐτελεθῆ θέσιν. Παρ' ὅλων δὲ τούτων τοὺς ὁποίους τυχὸν ποτὲ παρεξηγήσας ἠδίκησα, ζητῶ ἢ ὅη συγγνώμην καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐλπίζω ὅτι δὲν θὰ μοῦ τὴν ἀρνηθῶσιν, ἀφοῦ λόγος ὑποκειμενικὸς καὶ οὐχὶ ἀντικειμενικὸς ἦτο τὸ ἐλαττέριον τῆς τοιαύτης στάσεώς μου· καὶ ἂς πιστεύσουν ὅτι ἂν τις ὑπέφερε καὶ δὴ φοικωδῶς ἐκ τῆς τοιαύτης ἀναγωγῆς καὶ μισανθρωπικῆς συμπεριφορᾶς μου, οὗτος ἦμην ἐγὼ. Διότι ἡδυνάμην νὰ αἰσθάνωμαι καὶ νὰ συναισθάνωμαι. Ἀλλὰ δὲν εὕρισκον ἄλλην διέξοδον πρὸς καθησυχασιν τοῦ συνταράσσοντος τὰ μύγια τῆς ψυχῆς μου κλύδωνος. Τὸ νὰ ὑποδύεται δὲ τις ἰδιότητος κατ' ἀνάγκην τὰς ὁποίας δὲν ἔχει καὶ ἐξ ὧν δὲν δύναται νὰ προσδοκᾷ ἢ ζημίας μόνον, βεβαίως δὲν εἶνε δύσκολον νὰ ἐννοήσῃ τις πόσον εἶνε σκληρόν. Καὶ οὕτω ἐφθασα εἰς τὸ σημεῖον, τὸ ἀπίστευτον ἴσως, νὰ διακόψω τὸ καλημέρα πρὸς ἀνθρώπους τοὺς ὁποίους ὑπερμέτρως ἐξετίμων. Ὁ φίλος μου καὶ βουλευτῆς Γ. Πανηγυράκης μοὶ εἶχε συστήσῃ ἓνα ἐκ τῶν νεοῖορι-

σθέντων δικαστῶν. Ἦίχεν οὗτος μίαν ἀριστοκρατοδημοκρατικὴν μελιχιότητα, ἣτις μού απέσπα καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ τὴν ἀγάπην μου. Αἶ, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀκόμη σιγὰ σιγὰ ἐφρόντισα νὰ διακόψω καὶ τὸ καλημέρα, διότι ἄλλως ἐγνώριζον ὅτι ἐκ πληροφοριῶν αἰτινες θὰ τῷ ἐδίδοντο καὶ ἄκοντι, θὰ τὸ διέκοπτε ἴσως ἐκεῖνος. Ἔτσι λοιπὸν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀπεμονούμην. Διότι ἀρνοῦμαι τὴν αὐτοπεποιθήσιν καὶ τὴν ἀτομικὴν αὐτοτέλειαν, πρὸς δὲ καὶ τὸν ἀνδρισμὸν ἀκόμη εἰς ἐκεῖνον ὅστις δὲν εὕρισκε ἐν ἑαυτῷ τόσον εὖρος ὥστε νὰ δύναται νὰ ζήσῃ ἐν αὐτῷ εὐχαριστημένος, ὅταν ἀντὶ τούτου τῷ προβάλλεται νὰ θυσιάσῃ τι ἐκ τῶν ἀποτελούντων τὰ ἀναπόσπαστα στοιχεῖα διὰ τὸν ἀνθρωπισμὸν του. Εἰς δὲ τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου ἢ συνταραχῆ καὶ θύελλα αὐτῆ τῆς ψυχῆς μου ἐξωτερικεύετο βεβαίως οὐχὶ ὡς τοιαύτη, ἀλλὰ ὡς μία χονδροειδὴς ὑποχονδρία καὶ ἀπολακτιστέα μισανθρωπία. Καὶ ἀπέδιδεν οὗτος βεβαίως τὴν τοιαύτην ἀπότομον καὶ ἀλλόκοτον συμπεριφορὰν μου εἰς ὑπερφίαλον τινὰ πρόθεσίν μου, νὰ τὸν περιφρονῶ. Καὶ ὡς γνωρίζετε τὰ ⁹/₁₀ πάσης σχεδὸν κοινωνίας κατέχουν ἀναξίως τὴν θέσιν ἣν κατέχουν. Πάντες οὗτοι οὐδεμίαν ἀξίαν πραγματικὴν ἔχουσι τὴν γυμνότητά των ταύτην ἴσως τὴν γνωρίζουσιν οἱ περισσότεροι. Στηρίζουσι δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν ἔστω ψευδοεκτίμησιν τῆς κοινωνίας, καὶ ἣν ἐκτίμησιν καὶ μόνην σᾶς προβάλλουν πάντοτε ὡς περγαμηνὰς καὶ διπλώματα τῆς ἀξίας των. Ἐκεῖ στηρίζονται ἐπὶ ἐκείνης καὶ μόνης ἐλπίζουσι. Καὶ εἶνε πολὺ φυσικόν, ὁ μὴ ἔχων ἔρεισμά τι ἐσωτερικόν, νὰ ζητῇ τὴν ἀναπλήρωσιν εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Ἄλλοιμονον λοιπὸν ἐὰν φανῆς εἰς τὴν μεγάλην ταύτην κοινωνικὴν τάξιν, τῶν ἐσωτερικῶς ντενεκέδων, ὅτι τοὺς περιφρονεῖς. Θραύεις, βλέπεις, τὸ ἔρεισμα των καὶ οὕτω ἐπαπειλεῖται ἢ κατὰπτωσίς των. Ὁ ἔχων πραγματικὴν ἀξίαν, δὲν χαμπαρίζει γὰρ τὸν κόσμον. Καὶ ἂν τὸν περιφρονήσετε καὶ ἂν δὲν τὸν περιφρονήσετε, τὴν ἀξίαν του δὲν τοῦ τὴν ἀφαιρεῖτε· αὐτὸς λοιπὸν δύναται νὰ ἀντιπαρέλθῃ ἀπτόητος καὶ ἀμνησίκας πρὸ οἵαδῆποτε ἀπέναντι αὐτοῦ στάσεώς σας. Ἐνῶ ὁ πρῶτος, ὄχι. Οὕτω δὲ τὸν ἔχοντα πραγματικὴν ἀξίαν σπανιώτατα θὰ τὸν εὕρητε συκοφάντην. Συναισθάνεται ὅτι ἔχει ἄλλο τι εὐγενέστερον ὄπλον, τὴν ἀξίαν του, διὰ νὰ ἀναδειχθῇ καὶ φροντίζει νὰ ὑψώσῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐργασίας του ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ ὁ ντενεκές, γνωρίζων ὅτι δὲν δύναται νὰ ὑψωθῇ διὰ νὰ φανῇ, προσπαθεῖ νὰ καταρρίψῃ πάντας τοὺς ἄλλους, νὰ κατασπλώσῃ καὶ κατερείπωσῃ τὰ περὶ αὐτὸν διὰ νὰ φανῇ τὸ μικροσκοπικὸν ἀνάστημά του. Ὁ μὲν λοιπὸν εἰκοδομεῖ διὰ νὰ ὑπερφανῇ, ὁ

δὲ κατακριμνίζει διὰ τὴν ὑπερφανῆ. Μικρὰ ἢ διαφορὰ. Ἄλλὰ σὰς παρακαλῶ πόσοι εἶνε ἐκεῖνοι οἵτινες ἐπιζητοῦσι τὴν ἑαυτῶν ἀνύψωσιν διὰ τῆς οἰκοδομῆς ; Ὀλίγιστοι. Αἶ, θὰ μὲ πιστεῦσητε τὴν σὰς βεβαιώσω ὅτι ὄλων τούτων τῶν ὀλίγων ἡσθάνθη ἀθρόας τὰς συμπαθείας καὶ τὴν γλυκύτητα τῆς ψυχῆς των καὶ τὴν ἱπποτικότητα τοῦ φρονήματός των πολλάκις τὴν εὖρον κατὰ τὴν ἔντιμον στασιοδορομίαν των ἐν ταῖς πρὸς ἐμὲ πράξεσιν αὐτῶν ;

Ἦ ὅλη ἢ ἄλλη ὁμως μεγάλη τάξις τῶν ἐψιμυθιωμένων ἀξιῶν, ἐξέλαβε τὴν ἀπομονωτικὴν συμπεριφορὰν μου ὡς συμπεριφορὰν οὐχὶ σκοποῦσαν τὴν διάσωσιν τῆς φιλοτιμίας μου καὶ ἀξιοπρεπειας μου ἀπέναντι καὶ μόνῃς τῆς συνειδήσεώς μου, ἀλλὰ ὡς συμπεριφορὰν σκοποῦσαν τὴν περιφρόνησιν αὐτῶν. Καὶ παρέστην οὕτω πρὸ ἀπιστεύτου θεάματος. Καὶ εἶδον ὅλο αὐτὸ τὸ σμῆνος τὴν ἀνορθωθῆ ἑναντίον μου καὶ τὴν βάλῃ ἀνεπιφυλάκτως τὰ βέλη του, ἐνῶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν οὐδεμίαν ποτὲ εἶχεν ἀφορμὴν κατ' ἐμοῦ. Διότι οὐδέποτε οὔτε ἠθέλησα οὔτε διενεχθῆν κἄν τὴν βλάψω κανένα. Καὶ εἶδον καὶ κατώρθωσα τὴν ὑποστῶ τὴν μαρτυρικότητα τὴν κρατήσω τὴν ὑπομονὴν μου καὶ τὴν μὴ ἀπολύσω τὴν σιωπὴν μου, τὴν παρελάσθην πρὸ ἐμοῦ ὡς κατήγοροι ὅλα τὰ εἶδη τῶν βδελυροτήτων καὶ βαναυσότητων καὶ ἠλιθιωτήτων. Καὶ εἶδα αἰμομόκτας, δολοφόνους ἀδελφῶν, ἄρπαγας τῆς συγγενικῆς τιμῆς, ὑποκλέπτας καὶ σφαγιαστάς τῆς παρθενικῆς ἐμπιστοσύνης, καταχραστάς καὶ ἀπατεῶνας φίλων καὶ συγγενῶν, πόρνους καὶ μοιχοὺς, ὄλους τοὺς χρεωκόπους τῆς ἠθικῆς καὶ ὄλους τοὺς εὐνούχους τοῦ πνεύματος, ὄλους τοὺς ἀγγραμμάτους ἐγγραμμάτους καὶ ἀνεπιστήμονας ἐπιστήμονας, τὰ ἀμιλλῶνται ἀλλήλοις τίς πρότερον τὴν μὲ φορτώσῃ σιωπῶντα ἕνα κάλαθον, εἰς ὃν ἐναπέθετον ὅτι ἀτιμία ὑπάρχει ἐν τῷ κόσμῳ· ἀντέσχον καὶ ἐβάσταξα χωρὶς τῶν εἶπω ὅτι τὸ φορτίον τοῦτο δὲν εἶνε κατάλληλον ἴσως διὰ τὴν ῥάχιν μου. Δύναμαι δὲ τὴν ἰσχυρισθῶ ἄνευ φόβου διαψεύσεως, ὅτι οὐδεὶς, ἀπολύτως οὐδεὶς ἄλλος, θὰ ἠδύνατο τὴν δεῖξῃ μεγαλειτέραν ἀντοχὴν καὶ μεγαλειτέραν ὑπομονὴν καὶ μεγαλειτέρον πείσμα εἰς σιωπὴν. Ἦθελα ἔτσι τὴν εἰσδύσω εἰς τὰ ἄδυτα βάθη τῆς γενναίας κοινωνίας καὶ τὴν φθάσω ἐκεῖ ὅπου δὲν φθάνει πλέον τὸ στῶμα τοῦ θαυματουργοῦ ψιμυθίου τῆς.

Κατὰ τὸ 1878 ἤμην μόλις δωδεκαετῆς νεανίας ἀνίδεος καὶ ἀπειρος βεβαίως τοῦ κόσμου. Ἦτον ἐπανάστασις καὶ κάποιος ἐκ Χαλέπας Ποντικὸς ἦλθε μετ' ἄλλου τὴν κλέψουν πρόβατα ἀπὸ τὸ χωριὸν μας. Οἱ χωριανεὶ τοὺς μυρίστηκαν, τοὺς πῆραν κυνήγι καὶ ἐξῶθεν τοῦ χωρίου μας εἰς ἀπόστασιν μιᾶς ὥρας συνέλαβον τὸν

Ποντικόν. Τὸν ἔδειραν καὶ τὸν αἵματοκύλισαν καὶ τὸν ἔφεραν ἡμιθανῆ καὶ δεμένον εἰς τὸ χωριό. Ὅταν τὸν περνοῦσαν ἀπὸ τοῦ δρόμου τοῦ χωριοῦ μεσαποθαμμένον πλέον, δύο ἐκ τῶν χωριανῶν μου κρατοῦντες ῥόπαλα τὰ κατέφερον κατ' αὐτοῦ μὲ ὄλην τὴν ἀγριότητα εἰς κάθε δέκα βήματα. Δὲν εἶχε πλέον τὴν δύναμιν ὁ δυστυχὴς Ποντικὸς οὔτε νὰ ἀναστενάξῃ. Σᾶς βεβαιῶ ὅτι τόσην φρικώδη ἐντύπωσιν μοῦ ἔκαμε ἐκεῖνη ἢ εἰκὼν καὶ ἐκεῖνη ἢ συμπεριφορὰ τῶν δύο χωριανῶν μου, ὅπου μὲ ὄλην τὴν οἰκτροτάτην ἐπιλησμοσύνην μου δὲν θὰ ἐξάλειφθῆ ποτὲ τῆς μνήμης μου. Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀλησμονήτως τὰς σκέψεις ἅς τότε ἔκαμνα: Βρέ τοὺς ἀθεόφοβους, τί τοῦ χτυποῦν ἔτσι ἀφοῦ τὸν βλέπουν πῶς εἶνε μεσοποθαμμένος; Καὶ μοῦ ἐσχηματίσθη αὐτομάτως τότε ἡ ἰδέα ὅτι αὐτοὶ οἱ δύο μας χωριανοὶ θὰ εἶνε χωρὶς ἄλλο καὶ ἄνανδροι καὶ πρόστυχοι. Καὶ αὐτὴ ἡ σκέψις ἢ νεανικὴ μὲ παρηκολούθει ἕως ὅτου ἠνδρώθην. Μὲ παρηκολούθησε διὰ νὰ βεβαιωθῆ ἀπὸ τὴν ὥριμον ἡλικίαν ἂν ἡ τότε αὐτόματος γέννησις τις ἦτο δικαία. Καὶ ὄντως σᾶς βεβαιῶ ἤδη, ὅτι ἀνανδροτέρους ἄνδρας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς δύο χωριανούς μας καὶ ταπεινοτέρους δὲν ἔχομεν εἰς τὸ χωριό μας. Δὲν ἐφαντάζετο ὅμως ὁ παρθένος τὴν ψυχὴν καὶ ἀθῶος τὴν σκέψιν νεανίας ἐκεῖνος, ὅστις τοσοῦτον συνεταράσσετο ἀπὸ τὴν σκηνὴν ἐκεῖνην, ὅτι ἡμέραν τινα ἢ σκηνὴ αὕτη θὰ ἐπανελαμβάνετο ἀγριωτέρα ἐπὶ τῆς βράχειός του, ἀλλὰ διὰ μέσων πολὺ ἀνθηκωτέρων καὶ ἀνανδροτέρων.

Αἱ θεριναὶ νύκτες μοὶ παρέσχον τὴν εὐκαιρίαν τῶν λεπτοτέρων παρατηρήσεών μου. Καθήμενος ἐπὶ καθίσματός τινος εἰς τι καφφενεῖον ἔδλεπον τὴν βαναυσωτέραν μπόζαν καὶ κορδάρισμα ἀπὸ ἐκείνους ἀκριθῶς οἱ ὅποιοι ὀλίγον παρὰ 'κεῖ ἐμεσοτσακίζοντο μέχρι τῆς συχαμερωτέρας ταπεινοφροσύνης καὶ περιπαθῶς περιεπτύσσοντο ἓνα αἰσχροφαυλόβιον, διότι ἐγνώριζον ὅτι ἔμπορεῖ νὰ καταδεχθῆ νὰ τοὺς βλάψῃ ἢ νὰ τοὺς ὠφελήσῃ.

Οὕτω δὲ εἶχεν ὑπερπληρωθῆ πλέον ἡ περὶ ἐμὲ ἀτμόσφαιρα δηλητηριωδῶν ἀτμῶν μέχρις ἀσφυξίας. Καὶ ἡ ἔπρεπε νὰ σηκωθῶ νὰ φύγω, ἐπιβάλλων ἐμαυτῶ ἐκούσιον ἐκπατρισμόν, ἢ ἔπρεπε νὰ ὀμιλήσω. Ἄλλη διεξοδὸς δὲν ὑπῆρχεν. Ἄλλὰ τὸ πρῶτον μοὶ ἐφαινετο φυγομαχία ἄνανδρος, τὸ δὲ δεύτερον λυπόψυχον καὶ ἐκθιαστικόν. Καὶ τὰ ἀπέριψα καὶ τὰ δύο.

Μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου τῆς Κρήτης, μέχρι τῆς Σητείας, τὸ δηλητήριον τῆς εἰδήσεως τοῦ κ. Παπαδοπέτρου εἶχε φθάσει καὶ ὁ φίλος ἐλληνοδιδάσκαλος Στ. Μαρκουλάκης μοὶ ἔγραφε: Τί νὰ

σου κάμω, κύριε Βουτετάκη; θά σου έκανα και άλλους συνδρομητάς, αλλά πολλοί μου λέγουν: αυτόν υποστηρίζεις. πού έκαμε 'ς την Πόλιν τουτο και έκαμε 'ς τας "Αθήνας εκείνο;

Βεβαίως έπεισόδια παρ' οίσις δήποτε, οίς δήποτε αγροικότητος, δέν θά ήμην συνεπής πρὸς τας άρχάς μου, εάν δέν ήδυνάμην να τά αντιπαρέλθω άπαντων δια μόνης τής περιφρονήσεώς μου. Αναφέρω δέ δύο μόνον τούτων, διότι οί δράσαι αυτών, του μέν πρώτου είνε και ήδη δημόσιος λειτουργός, του δε δευτέρου ήτο ποτέ και ίσως προβή εις τό ασυγχώρητον ολίσθημα ή πολιτεία να τον διορίση και πάλιν. Διότι συμπεριφορά άγενής και τόσον βάνουσος άντανακλα πρὸς αυτήν ταύτην την πολιτείαν, όταν ή βαναυσότης αυτη διαπράττεται από τά όργανα αυτης, όταν ταυτα τύχη να είνε ήθικῶς ή ψυχικῶς άνάξια του άξιώματός των.

Τήν έπομένην τής δημοσιεύσεως τής ειδήσεώς του κ. Παπαδοπέτρου έκαθήμην εν Χαλέππα εις τό καφνεϊον του "Εμμ. Καστρινάκη μετά των φίλων "Ιω. Βουλγαριώη, Γεωργ. και Νικ. "Ορφανουδάκη, Γεωργ. Γορεδάκη και άλλων τινών. "Ητο απόδειπνον. Εισέρχεται τότε ό υπογραμματεύς του "Εφετείου εν έσχάτη κραιπάλη, ως συνειθίζει πάντοτε, χειρότερος από τον Κουλαύτην και ήρχισε να φωνάζη ότι γυρεύει τον Βουτετάκην να τον έρωτήση τί είνε αυτά που γράφει ό Παπαδόπετρος. "Επί τή παρατηρήσει ενός φίλου μου ότι δέν πρέπει να λέγη τέτοια πράγματα εις τά καφνεϊα, αρχίζει να λέγη ότι έμαθε, καθώς τόγραψε και ή έφημερίδα ότι έκανα τον σπιουνον εις την Κων)πολιν. "Εξωθεν του καφνεϊου εκάθηντο τρεϊς πρωτεζάδελφοί μου, όχι μόνον εκ των ζωηροτέρων και τολμηροτέρων τής Χαλέπας νέων, αλλά και εξ εκείνων οίτινες δέν μπορούν να έννοήσουν ότι ή τιμή είνε κάτι αιθέριον και άπρόσβλητον, ώστε να μη δύναται να εξαρτηθῆ ποτέ από τά ρυπαρά χειλη ενός βωμολόχου. Δέν είχαν λοιπόν τίποτε άλλο να κάμω εάν ήθελον να τον τιμωρήσω αυτον τον κύριον, παρά χωρίς να τον έγγίξω ούτε να σηκωθῶ από την θέσιν μου, να του άπαντήσω ολίγον μεγαλοφώνως ώστε να πάρουνε χαμπάρι οί εξωθεν καθήμενοι εξαδέλφοι μου με τους όποιους δέν ήξεύρω πῶς θα ξεμπερδέυε. Μάλιστα ό Ν. "Ορφανουδάκης την έπομένην έλεγεν ότι τουτο εφοβήθη μη συμβῆ. "Αλλά ένόμισα άνδρικόν και γενναϊόν να μη όμιλήσω και οί φίλοι μου έσηκώθησαν και τον έβγαλαν έξω. Είμαι δε βέβαιος ότι εκείνο τό όποιον έγώ έπραξα τότε, διότι ακριβῶς τουτο ένόμισα γενναϊόν και επιβαλλόμενόν μοι, πάντες οί παρευρεθέντες θα εξέλαβον ως άνανδρον. Διότι ό επιδεικτικὸς κουτσαβακισμὸς εις τά όμματα των

πολλῶν δυστυχῶς εὐρίσκεται φέρων τὰ στοιχεῖα τῆς γενναιότητος. Ὅταν δὲ τόσον καταφόρως πλέον αἱ ἰδέαι σας ἀντίκεινται πρὸς τὰς τοῦ περιβάλλοντος δὲν εἶνε ἀπορον ἂν ὁ βίος σας ὅλος ἀποτελεῖ ἄλυσσον παρεξηγήσεων.

Τὴν ἐπομένην ἐπιπροφορήθη ὅτι εἰς τῶν πρωτεξαδέλφων μου μαθὼν τὸ γεγονός ἀνεζήτησε τὸν κύριον ὑπάλληλον καὶ ἐγὼ ἔσπευσα νὰ τὸν καθησυχάσω εἰπὼν αὐτῷ ψευδῶς ὅτι νὰ μὴ τοῦ εἶπη τίποτε, διότι μετανοήσας μετὰ τὴν μέθην του ἦλθε καὶ μοῦ ἐπῆρε μαρτυρῶν.

Μὲ πάντας τοὺς παρευρεθέντας ἐν τῷ καφενεῷ ἐκείνῳ, καίτοι φίλους μου, καὶ ἀγαθοὺς, διέκοψα κατόπιν καὶ τὸ καλημέρα, πλὴν τοῦ Γ. Γαριδάκη καὶ Ι. Βουλγαρίδη, ὃν δὲν ἐνόησα ποτὲ νὰ ἐπηρεασθῆ, διότι ἤξευρα ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν ἢ σικηρὰ ἐκείνη νὰ μὴν ἀφήσῃ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτῶν κατακάθισμά τι εἰς βάρος μου.

Ἄλλὰ τὴν ἀγενεστέραν καὶ κακοθεστέραν καὶ προστυχοτέραν, διότι οἱ ἄλλοι εἶχον καὶ κάποιαν ἀξιοπρέπειαν, συμπεριφορὰν ἐπέδειξεν ἐκάστοτε ὁ πρῶν βοηθὸς τοῦ Συμβουλίου κ. **Βαρδῆς Βαρδίδης** Δι' ὑποκείμενον δὲ τοιοῦτον, οὐ μόνον ἀνισόρροπον, ἀλλὰ ἐκφυλὸν τὴν ψυχὴν καὶ τὸ χριστιανικὸν φρόνημα, τοῦ ὁποίου τὸ παραλυμένον καὶ τρεμοσῦνον βῶμα καὶ ἡ ἐκτεθυλημένη φωνὴ του σὰς καταδεικνύουν ἀμέσως τὸν ἐκφυλισμὸν ὅστις πέρα πέρα διήκει δι' ὅλους του τῆς ἰδιοσυστασίας σωματικῆς καὶ πνευματικῆς, θὰ ἦτο βεβαίως ἀναξιοπρεπὲς νὰ κάθεται κανεὶς νὰ κἀνῃ λόγον, διότι οὐ μόνον νὰ συγχρωτίζεται ἢ νὰ ἀνταλλάσῃ τις μετ' αὐτοῦ καὶ ἀπλοῦν χαιρετισμὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ καταδέχεται νὰ τὸν κρίνῃ ἀνώτερον μιᾶς σιωπηρᾶς περιφρονήσεως, εἶνε ἀνάξιον παντὸς ἔχοντος μὴ ἐκφύλους ἀρχάς. Ἄλλὰ διὰ νὰ πράττω τοῦτο ἀναγκάζομαι ἀπὸ οὐσιωδέστατον λόγον, σχετιζόμενον πρὸς τὴν ἠθικὴν ἰσορροπίαν παντὸς λαοῦ. Καὶ ἀπορῶ πῶς τὴν ἐπικινδυνότητα αὐτοῦ τοῦ κυρίου δὲν τὴν παρετήρησε ἡ Βίσαγγελικὴ ἀρχὴ καὶ νὰ προφυλάξῃ ἐν τῷ δικαίωματι τῆς τὴν πολιτείας. Ὁ κύριος οὗτος ὁ ἔχων τὰς ζωάδας εἰς τὸ κέντρον τοῦ ἐγκεφάλου του εἶνε ἀθεϊστῆς. Καὶ ὡς ἐδῶ τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει τι τὸ περιεργον. Θὰ ἀπεκαλυπτόμην πρὸ τῶν ἰδεῶν του καὶ ἀρχῶν του ὅσον τερατώδεις καὶ ἂν ἦσαν αὗται, ἐὰν εἶχε τὴν στοιχειώδη φρόνησιν νὰ μὴ τὰς διακηρύττῃ δημοσίᾳ καὶ νὰ γνωρίζῃ ὅτι, οἷα δὴποτε καὶ ἂν νομίζῃ ὅτι εἶνε ἡ ἀλήθεια, οἱ λαοὶ ὀφείλουσι καὶ δεῖν νὰ ἔχουν θρησκείαν καὶ ἀδιάσειστον θρησκευτικὸν αἶσθημα· ἄνευ τούτου λαὸς ἠθικὸς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ· ἄνευ τούτου τὰ θεμέλια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ὑπο-

στάσεως κλωνίζονται καὶ ἐπαπιλοῦνται. Ὄφειλε νὰ γνωρίζῃ τοῦτο καὶ νὰ πόσῃ ἐπιμελῶς ἀπὸ τοῦ νὰ κάθεται εἰς τὰ καφενεῖα δημοσία καὶ ἰδίᾳ νὰ δηλητηριάσῃ καὶ νὰ σπείρῃ τὸν σπόρον τῆς διαφθορᾶς καὶ παραλυσίας κατὰ τῆς ἠθικωτέρας τοῦ λαοῦ βάσεως.

Ἡμέραν τινα ἤμην μετὰ τοῦ ἐξ Ἡρακλείου τότε ἐλθόντος Γυμνασιάρχου κ. Ἀνδρούτσου, τοῦ δικηγόρου κ. Κουτσουρελάκη, τοῦ Διευθυντοῦ τῆς δῆμ. Σχολῆς κ. Τηλεμάχου καὶ καμμιά δεκαριά ἄλλων. Ὁ κ. Ἀνδρούτσος μὲ βαστοῦσε ἀπὸ τὸν βραχίονα, διότι εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μὲ τιμᾷ διὰ τῆς φιλίας του. Ἐρχεται καὶ τὸν ἀποσπᾷ ὁ κύριος οὗτος καὶ τῷ λέγει τὰ ἐξ ἀμάξης ἐναντίον μου· ὁ δὲ κ. Ἀνδρούτσος ὅταν ἐπέστρεψε κατόπιν μᾶς λέγει ἐνώπιον ὄλων, «μῆπιασεν ὁ Βαρδίδης καὶ μοῦ ἔπε χίλια δυὸ ἐναντίον σου».

Ἄλλην τινα ἡμέραν ἐκαθήμεν ἐξωθεν τοῦ καφενεῖου τοῦ Κ. Μετζιδάκη πρὸς τὸ παράλιον μέρος. Ἐντὸς τοῦ καφενεῖου ἐκάθητο ὁ Γ. Ζουρίδης λογιστῆς τοῦ ταχυδρομείου καὶ Νικ. Παπαδάκης Ἑλληνοδιδάσκαλος καὶ ἀπεσπασμένος τότε εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας. Εἶχον γράψῃ τότε πραγματεῖαν τινα περὶ τοῦ Ἰυρριχείου χοροῦ καὶ διδασκαλίαν τούτου. Ἑλληνικὴ Ἐφημερίς εἶχε μακρὰ σχόλια διὰ τὴν πραγματεῖαν μου ἐκείνην. Δι' ὃ καὶ ἔδωσα τὴν Ἐφημερίδα εἰς τὸν κ. Μετζιδάκη διὰ νὰ τὴν δώσῃ πρὸς ἀνάγνωσιν εἰς τὸν κ. Ν. Παπαδάκη, ὃν διὰ τὰ ἔκτακτα χαρίσματά του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἄκραν αὐτοῦ σεμνότητα καὶ ἀγαθότητα ὑπερμέτρως συνεπάθουν. Ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ ὀνόματός μου, ὁ ἀχρεῖος αὐτὸς κύριος Βαρδῆς Βαρδίδης ἐγείρεται ἀπὸ τὴν θέσιν του, πλησιάζει τὸν κ. Παπαδάκη καὶ ἀρχίζει μεγαλοφώνως ὅσα μόνον ἓνας ἀχρεῖος καὶ χυδαῖος συκοφάντης καὶ ζετσιπωμένος σὰν τὰ παλειογύναια τῶν καταγωγῶν, κατεδέχετο νὰ εἴπῃ. Ἐξέρχεται τοῦ καφενεῖου εἰς φίλος μου καὶ μοῦ λέγει: ὁ Βαρδίδης μέσα λέγει ἐναντίον σου πολλά, πρέπει νὰ τὸν προσβάλωμεν. Ἐμειδίασα, ἐννοεῖται τεταραγμένος, καὶ τῷ ἀπαντῶ: ἐὰν ἤξευρες τὴν διαφορὰν ποῦ ὑπάρχει μεταξὺ ἐνὸς συκοφάντου ἐξαχρειωμένου καὶ ἐνὸς συκοφαντουμένου σιωπῶντος, δὲν θὰ μοι ἐπρότεινες τὸ τοιοῦτον. Δὲν πειράζει, ἄφησέ τον». Παραπλεύρως ἐκάθητο ὁ φίλος Δ. Περτοκάλης, πρὸς ὃν ἔστρεψε κατόπιν τὴν ὁμιλίαν. Ἐννοεῖται τῶρα ὅτι ἀφοῦ εἶδε ὅτι δὲν τῷ συνεριζόμενῃ ἤρχισε μὲ τῆς δυὸ του φούχταις ὅπου καὶ ἂν εὕρισκετο νὰ σκορπᾷ τὰς ῥαδιουργίας καὶ συκοφαντίας. Διότι εἶνε παρατήρησις ἐξηκριβωμένη, ὅτι παράβλεψε ἔς τὸν γενναῖον καὶ εὐγενῆ νὰ γίνῃ εὐγενέστερος καὶ μαλακώτερος, παράβλεψε ἔς τὸν ταπεινὸν καὶ ἄναν-

δρον νὰ γίνῃ θρασύτερος καὶ ἐπιθετικώτερος. Ἡδυνάμην νὰ τὸν παραδώσω εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν ὡς ἀχρεῖον συκοφάντην, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησα νὰ τὸ πράξω.

Ἄλλ' ἀφοῦ ὅλη αὕτη ἡ τάξις τῶν ἱπποτῶν ἐβλεπον ὅτι ὅσα καὶ ἂν ἔλεγον, ὅσα καὶ ἂν διέσπειραν δὲν τὰ ἐλάμβανα ὑπ' ὄψει, ὅτι εἰς ὅλην αὐτὴν τὴν κυνικὴν λύσσαν τῶν δὲν ἐπραξα ἄλλο παρ' ὅ,τι πράττει ὁ καταδιωκόμενος τυχὸν ἀπὸ σαγκανιάρικα σκυλιὰ, ὅπου διὰ νὰ γλυτώσῃ τῶν πετᾶ ὅλα τὰ τρόφιμά του· καὶ δύναμαι νὰ καυχηθῶ ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν φουρτούναν τῶν ἐπέταξα ὅλα ὅσα ἠδύναντο νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς τρόφιμά μου, δημοτικότητα, ὑποστήριξιν, ὑπόληψιν, εὐνοίαν κοινωνικὴν, συμπαθείας, ἀξιώματα καὶ τὰ ῥέστα, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέτρεψα νὰ ἐγγίξουν οὔτε κατὰ κεραίαν εἰς τὰς σάρκας μου καὶ διέσωσα ἀκεραίας τὰς πρὸς τὸ ἐγὼ μου ὑποχρεώσεις μου, τὴν ὑπερηφάνειάν μου, τὴν ἀξιοπρέπειαν μου, τὴν συνείδησίν μου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐβλεπον ὅτι ἐξήντηλσαν τὸ μέσον τοῦτο τῆς καταλαλιᾶς, ἔστρεψαν τὸ φύλλο ἤρχισαν τὰς καταγγελίας. Ὁ σύζυγος μιᾶς Ἑλισάβετ Τσιριγώτισας ἐκ Χαλέπας εἶχε φυλακισθῆ διὰ μίαν κλοπὴν ἐλαίου, ἣν εἶχε κάμῃ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ μίαν οἰκίαν. Διέμενα τότε ἐν Χαλέπα. Ἐρχεται λοιπὸν καὶ με εὐρίσκει αὐτὴ ἡ Κυρία Ἑλισάβετ, τὴν ὅποιαν γνωρίζω ἀπὸ μικρὸ παιδί διότι δυστυχῶς εἰμῆθα συγχωριανοί, καὶ κλαίουσα μοὶ διηγεῖτο τὰ βάσανα τοῦ συζύγου της καὶ ὅτι τὸ Δικαστήριον θὰ βγῆ ἀπὸ τὰ Χανιά νὰ κάμῃ αὐτοψίαν ἔς τὸ σπίτι ποῦ ἐκλάπη τὸ λάδι καὶ δὲν ἔχει κανένα νὰ παρασταθῆ καὶ ὅτι γιὰ τὸν Θεὸν νὰ κάμω νὰ τῆς βοηθήσω. Τῆς εἶπα νὰ βρῆ ἓνα δικηγόρον διὰ νὰ τοῦ ἀναθέσῃ τὴν ὑπόθεσιν καὶ μοὶ ἀπήντησεν ὅτι ἔχει δοσμέναις ὡς τώρα 30 λίρας εἰς τοὺς δικηγόρους καὶ ὅτι ὁ δικηγόρος της δὲν ἔμπορουσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὰ Χανιά ὅταν θὰ γίνετα ἡ αὐτοψία, διότι δὲν ἤξευρε καὶ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ τὴν κάμουν. Ἐγὼ δὲν ἐδέχθην καὶ ἤλθε ἐπανειλημμένως κλαίουσα καὶ μοὶ ἔστειλε καὶ δὲν ἤξέρω πόσας φορὰς ριτζαντζίδες. Ἐπέμενε δὲ πρὸ πάντων, διότι ὡς μοὶ ἔλεγεν καὶ ἦτο καὶ ἡ ἀλήθεια, αἱ σπουδαῖοι μάρτυρες τῆς κατηγορίας Νικὸλ Μουντάκης καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, μεθ' ὧν αὕτη εἶχε ἐχθρητα, ἦσαν φίλοι μου καὶ ἠδυνάμην νὰ τοὺς κάμω νὰ προσέλθουν κατὰ τὴν δικάσιμον διὰ νὰ μὴ ἀναβληθῆ ἡ δίκη· διότι εἶχε μάθῃ ὅτι δὲν θὰ ἐπήγαινον με κανένα τρόπον κατὰ τὴν δικάσιμον. Ἐπὶ τέλος ἐδέχθην καὶ συμφωνήσαμεν ὅτι ὑποχρεοῦμαι νὰ πηγαίνω καθεκάστην εἰς τὸ σπίτι ποῦ θὰ ἐγένετο ἡ αὐτοψία μέχρις ὅτου θὰ ἐξήρχετο τὸ δικαστή-

ριον, εἰς τὸ ὅποιον θὰ ἐφρόντιζον νὰ ὑπεδείκνυσον καὶ νὰ πα-
ρίστων τὸν τρόπον καθ' ὃν ἦτο δυνατόν νὰ ἐγένετο ἡ κλοπὴ
χωρὶς νὰ γίνῃ διὰ ῥήξεως, ὅτι θὰ ἐξήσκουν τὴν ἐπιρροὴν μου νὰ
προσέλθουν οἱ μάρτυρες τῆς κατηγορίας διὰ νὰ μὴ ἀναβληθῇ ἡ
ὑπόθεσις, ὁπότε θὰ διέμενε δύο μῆνας τοῦλάχιστον ἀκόμη εἰς τὰς
φυλακὰς ὁ σύζυγός της, καὶ ἂν ὅλα αὐτὰ γίνον καὶ ἀποφυλακι-
σθῇ ὁ σύζυγός της νὰ μοῦ δώσῃ 100 δραχ. Ἐβγαλε νὰ μοῦ δώσῃ
μερικὰ μπροστὰ καὶ ἐγὼ δὲν τὰ εἰδέχθην. Αὐτὰ ὅλα γίνονται **ἐνώ-
πιον** πέντε μαρτύρων. Ἐπῆγαίνα ἐπὶ 15 ἡμέρας ἔς τὸ σπῆτι τοῦ
ἐγένετο ἡ κλοπὴ, ἐπὶ τέλους ἐξέρχεται τῶν Χανίων ὁ Ἐφέτης καὶ
εἰσηγητῆς κ. Ζαχαράκης νὰ κάμῃ τὴν αὐτοψίαν. Κανεὶς ἄλλος
δικηγόρος δὲν παρέστη. Κατώρθωσα πραγματικῶς νὰ τῷ ὑποδείξω
καὶ νὰ πεισθῇ ὅτι ἡ κλοπὴ ἐγένετο, ἀλλ' ὄχι διὰ ῥήξεως, ὡς ἔλεγε
τὸ κατηγορητήριον (καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἦτο ἡμνηστευ-
μένη) καὶ ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα θὰ ἔκαμε τὴν ἐκθεσίαν του. Ἐρ-
χεται ἡ δικάσιμος, κατορθώνω νὰ προσέλθουν οἱ μάρτυρες τῆς κα-
τηγορίας καὶ ἐπιπροσθέτως ἐπιφορτίζω καὶ τὸν φίλον Γ. Πανηγυ-
ροκην καὶ λαμβάνει τὸ μέρος τῆς ὑπερασπίσεως δωρεάν. Καὶ ὁ σύ-
ζυγός της ἀπεφυλακίσθη. Ἐρχεται κατόπιν κλαίουσα καὶ εὐχαρι-
στοῦσα ὅτι ἔσωσα τὸν σύζυγόν της καὶ μοῦ φέρει 80 δρ. καὶ μὲ
παρακάλεσε νὰ τῆς χαρίσω τὰ ἄλλα, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Τὰ μόνα
χρήματα τοῦ ἔλαβα ἔς τὴν ζωὴν μου ἀπὸ ὅσαις ἀγκυριαῖς εἰς δια-
φόρους ἔχω κάμῃ ἐκάστοτε. Τώρα σὰς παρακαλῶ προσέξτε διότι
δὲν θὰ τὸ πιστεύσητε. Μετὰ 8 ἢ 10 δὲν ἐνθυμοῦμαι καλῶς, **μῆ-
νας** μετὰ ταῦτα, πηγαίνει ἡ Κυρία αὐτὴ Ἐλισάβετ εἰς ἓνα δι-
κηγόρον δι' ὑπόθεσιν της. Αὐτὸς τῆς λέγει ὅτι ἂν μὲ καταγγεῖλῃ
θὰ μοῦ πάρῃ ὀπίσω τὰ χρήματα διότι ἐγὼ δὲν εἶμαι δικηγόρος καὶ
δὲν εἰδικαιούμην νὰ τῆς πάρω παράδες. Ἄλλὰ τοιαύτη καταγγελία
δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ οὔτε νομικὴν, οὔτε ἠθικὴν καὶ βασιμότητα καὶ
τῆς λέγουν νὰ εἶπῃ ὅτι αὐτὰ τὰ χρήματα τῆς τὰ ἐζήτησα διὰ νὰ
ὀμιλήσω ἔς τοὺς δικαστάς. Αὐτὴ ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ κάμῃ τοι-
αύτην ψευδῆ καταγγελίαν, διότι ἐφροβήθη τὴν ἐπὶ ψευδεὶ καταμη-
νύσει καταμήνυσιν εἶτα. Πηγαίνουν αὐτοὶ εἰς τὸν Εἰσαγγελεῆ
(ὄθωμανὸν ὄντα) φωνάζουν, κάνουν, δείχνουν καὶ ὁ εἰσαγγελεὺς
κάμνει αὐτεπάγγελτον καταδίωξιν, ἣν δὲν εἰσάγουν εἰς τὸ Συμ-
βούλιον, ἀλλ' ἀπευθείας εἰς τὸ Δικαστήριον. Τώρα προσέξτε σὰς
παρακαλῶ, ἐὰν σὰς ἐνδιαφέρῃ ἡ σπουδὴ τοῦ λαβυρίνθου τούτου, ὃν
ἀνθρώπινον κόσμον καλοῦμεν. Καλεῖται ἡ παθοῦσα καὶ ἐξετάζεται
πρῶτον καὶ φοβηθεῖσα δὲν ἤξεύρω τὸν Θεὸν ἢ τὸν Νόμον, λέγει

εἰς τὴν πρώτην κατάθεσιν τῆς 14ην Ὀκτωβρίου 1900, (διότι ἐξητάσθη δις ἢ τρίς νομίζω, ὁπότε πλέον δασκαλευθεῖσα τὰ ἔστρηψε) ἐπὶ λέξει ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐν τῇ πέμπτῃ σελίδι, σειρὰ ἐνάτη τῆς καταθέσεώς τῆς.

«**Α!** Δεν μοῦ εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Βουτετάκης τέτοιο πρᾶγμα», ὅτι ζητεῖ τοῦτέστι τὰ χρήματα διὰ νὰ μιλήσῃ ἔς τοὺς δικαστάς. Καλοῦνται πέντε μάρτυρες κατηγορίας, **αὐτίκοι** πάντες κατὰ τὴν συμφωνίαν μας καὶ ὅλοι κατὰ γραμμὴν καταθέτουν ὅτι, ὄχι πρὸς Θεοῦ, οὔτε λέξιν γιὰ τέτοιο πρᾶγμα δὲν τῆς εἶπε ποτὲ ὁ Βουτετάκης. Καλεῖται ὁ ἰατρός **Ε. Μουντάκης**, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκία εἶνε παραπλεύρως τῆς οἰκίας τῆς ἐμμέσως μηνυούσης καὶ καταθέτει ὅτι ἂν ἔλειπα ἐγώ, οὔτε ὁ ἀδελφός του οὔτε ἡ μήτηρ του δὲν θὰ πῆγαιναν κατὰ τὴν δικάσιμόν μου ἐκείνην καὶ ὅτι ἐπομένως θὰ ἐκάθητο δύο μῆνας εἰς τὰς φυλακὰς ἀκόμη ὁ σύζυγος τῆς μηνυούσης, ὅτι τὴν μηνύουσαν τὴν γνωρίζει καλῶς, διότι εἶνε 30 ἔτη γείτονες, ὅτι εἶνε μία γυναῖκα τοῦ τελευταίου φυράματος, πολὺ κακοῦτης καὶ γλωσσού, ὅτι ἔχει ὄλους τοὺς ἀδελφούς τῆς εἰς τὰ δικαστήρια καὶ ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ κ. Προέδρου ἂν ὑποθέτῃ ὅτι τὸ ἔκαμεν, διότι τὴν ἀπανώβαλαν διὰ νὰ πάρῃ ὀπίσω τὰ χρήματα, ἀπαντᾷ, ὅτι αὐτὴ γιὰ νὰ πάρῃ 80 ὀρ. μπορεῖ νὰ καταγγείλῃ καὶ Ἐρωτᾷτε ἡ μάρτυς τῆς κατηγορίας **Μαργίτσα Καρῆ** καὶ καταθέτει ὅτι τῆς εἶπεν ὁ κλητῆρ ποῦ τῆς ἐκοινοποίησε τὴν κλησιν ὅτι τοῦ ἔλεγεν ἡ μηνύουσα ὅτι αὐτὴ δὲν εἶχε σκοπὸν νὰ κάμῃ τέτοιο πρᾶγμα (νὰ μὲ καταγγείλῃ δηλονότι), ἀλλ' ἄλλοι τὴν ἀπανώβαλαν. Καὶ ὅμως ἡ ὑπόθεσις ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἀναβάλλεται. Τὸ πιστεύετε; καὶ ὅμως συνέβη. Ἦθελον νὰ μὲ ἔχουν ὑπόδικον. Τὸ διατί, θὰ τὸ μάθετε παρακάτω. Ἐξορκίζω δὲ πάντα ἔντιμον ἄνθρωπον νὰ πάῃ νὰ διαβάσῃ τὴν δικογραφίαν, διὰ νὰ πεισθῇ, ἡ ἀνθρωπίνῃ μεγαλοφροσύνη μέχρι τίνος σημείου ἡμπορεῖ νὰ φθάσῃ.

Ὡς πρόεδρος εἶχε λάβῃ μέρος εἰς τῶν δικαστῶν. Παλαιὸς συμφοιτητῆς μου, ἀλλ' ἀπὸ τὰ ἑτερόφωτα ἐκεῖνα σώματα ποῦ θέλουν ἐξωτερικὰ ἐρείσματα. Διότι τί ἦτο ἐκείνη ἡ ἀκράτητος μῆνις του κατ' ἐμοῦ κατὰ τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην δὲν δύναμαι νὰ ἐξηγήσω ἄλλως ἢ ὅτι ἐνόμισεν, ἔνεκα τῆς διακοπῆς τῶν σχέσεών μας, ἐαυτὸν περιφρονούμενον.

Ἐπρεπε νὰ τύχητε εἰς τὴν συνεδρίασιν ἐκείνην διὰ νὰ ἴδῃτε τοὺς ἀφροὺς ζέοντας καὶ ἀκρατήτους τῆς προσωπικῆς ἐμπαθείας τοῦ κ. Προεδρεύοντος. Ὡς ποσάκις μοὶ ἦλθεν ἐκείνην τὴν στι-

γμῆν ἢ σκέψις, ἀσεβῶν πρὸς τὸν τόπον ἐν ᾧ εὐρισκόμην, νὰ ση-
 κωθῶ ἀπὸ τὸ ἐδῶλιον τοῦ κατηγορουμένου καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς
 τὸν κ. Προεδρεύοντα, ἀφῶ ἐλησμόνει τὴν θέσιν ἐν ἧ τὸν ἀνύ-
 ψωνε τὸ ὑψηλὸν αὐτοῦ ἀξίωμα καὶ κατρεκυλεῖτο εἰς τὸν βόρβο-
 ρον ἐν ᾧ τὸν προώριζον αἱ ταπειναὶ τῆς ψυχῆς του ἰδιότητες, νὰ
 τῷ εἶπω: Κύριε, εἰς τὴν θέσιν ἐν ἧ ἐτάχθητε ἀνισορροπεῖτε, ὡς
 θὰ ἀνισορροπήτε ὅπου δῆποτε ἄλλου καὶ ἂν ταχθῆτε, ἐκτὸς ἢ
 πλησίον ἐνὸς βαρελίου, κηρύττοντες ἀντὶ ὠρισμένων κηρυκείων
 τὸ πέντε εἰς τὸ γρόσι ἢ μυροδάτες ἢ εἰς τὸ διασκεδαστήριον τῶν
 ποτὲ Σουλτάνων, ὅπου αἱ ἡλιθιότητες τῶν караγκιόζιδων ἔπαι-
 ζον μεγάλο ρόλον. Διότι ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἡ γραῶδης ἐκείνη μορφή,
 ἡ τσιφούτικη ἐκείνη φάτσα, ἡ παραφυὰς ἐκείνη τοῦ καλλιγράμ-
 μου Ἑλληνικοῦ τύπου, ὅτι διὰ τῆς ἀγρίας ἐκείνης μηνιὸς του,
 τῆς ὀρωμένης καὶ ψυχολογουμένης ἀπὸ τὸ ἀκροατήριον, δὲν ἐζη-
 μείου ἐμέ, ἀλλὰ τὸ λεπτόν αὐτοῦ ἀξίωμα ἀνυπολογίστως· καὶ
 ἔπρεπε νὰ μάθῃ ἀκόμη τὸ συνονθύλευμα ἐκείνο τῶν μεμαλακυσμέ-
 νων κυττάρων, ὅτι ὑπάρχουν πλεῖστοι ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι δύναν-
 ται νὰ περιπέσουν εἰς ἔγκλημα, τοῦ ὁποίου τὰ ἀντίποινα νὰ εἶνε
 δεσκόκις ἢ ἀγχόνη καὶ ὁμως νὰ διασώζουν πολὺ μεγαλειότερας ἀρε-
 τὰς τῶν ἰδικῶν του καὶ ἂν ὁ βίος του παρετείνετο ἄψυχος καὶ μη-
 μουαπτικὸς μακρότερος τοῦ Μαθουσάλα· καὶ ἔπρεπε νὰ μάθῃ ὁ
 ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ ὑψηλοφροσύνην παραγεμισμένος ἐκεῖνος ἀσκὸς
 ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς δικαστικῆς ἐδρας διαγωγή του ἐκείνη ἢ ἀκολάσιμος
 μὲν ἀπὸ τὸν νόμον καὶ κολάσιμος ἀπὸ τὸν στοιχειώδη ἀνθρωπι-
 σμόν, ἦτο πολὺ συχαμερωτέρα καὶ ἀσυγκρίτως ἐπιζημιωτέρα διὰ
 τὴν ἠθικὴν ἐνὸς πολιτειακοῦ ὀργανισμοῦ ὑπόστασιν ἢ ἡ διάπραξις
 δέκα ληστειῶν ἢ ἄλλων παρεμφερῶν πράξεων. Αἶ, λοιπόν, ὅταν
 τοιαῦτα ὄντα πρόκειται νὰ δώσουν τὸ μέτρον τῆς ἐν τῷ κόσμῳ
 χρησιμότητός μου καὶ καθορίσουν τὸν βαθμόν τῆς ἠθικῆς μου ὑπο-
 στάσεως, ἀρθήτω ἡ ὑπαρξίς μου ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς, κατα-
 θρυμματισθῆτω καὶ ἐξαφανισθῆτω ὡς αἱ τολίπαι τοῦ καπνοῦ εἰς
 τὸ ἀχανὲς ἄπειρον πᾶσα ὄντοτης μου, κατασυντριβήτω ἡ ζωὴ μου
 καὶ ἄς πεταχτῆ ᾿ς τὰ σκυλιὰ καὶ ᾿ς τὰ τάρταρα τοῦ "Ἄδου· ἄς
 λείψῃ καὶ ἄς ἐξαφανισθῆ καὶ ἐγὼ καὶ ἡ γενεὰ τῆς γενεᾶς μου καὶ
 ἂν δι' ἐμοῦ ἐπρόκειτο νὰ ἀνατείλῃ ὁ περιλαμπέστερος ἀστὴρ τοῦ
 κόσμου! Καὶ ὁμως ὁ κύριος οὗτος ὑπῆρξε ποτὲ ὁ ἀντιπρόσωπος
 τῆς Δικαιοσύνης· ὅπου νὰ μὲ πάρῃ ἡ ὀργή, ὡς ἐκ τῆς συζητήσεως
 ἦν ἤκουσα νὰ κάμῃ ποτὲ μὲ τὸν Νομάρχην κ. Φωτάκη καὶ τὸν
 δικαστὴν κ. Ἀντωνάκην, περὶ τῶν ὑπὸ ἀστυνομικὴν ἐπιτήρησιν

τιθεμένων, ἂν σκαμπάζῃ περισσότερον περί τῆς ἐξελίξεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου οἶαν τοῦτο ἔλαβεν ἐσχάτως, παρ' ὅσον ἐγὼ σκαμπάζω περί τῆς προκατακλεισμαιῆς πολιτικῆς τῶν Σινῶν.

Εἶμαι δὲ βέβαιος καὶ υπερβέβαιος, ὡς τότε ἠδυνήθην νὰ ψυχολογήσω, ὅτι ἐὰν ἔλειπεν ἡ χαλύβδινος τιμιότης τοῦ Γιάννη Κριάρη, ἐφ' ἧς ἐθραύσθη ἡ πυώδης ἐμπάθεια ἀπὸ τὴν ὅποιαν πέρα πέρα εἶνε παραφουσκωμένος ὁ μακαρίτης Προεδρεύσας, θὰ εἶχε προσάψῃ οὗτος τὴν κηλίδα εἰς τὸ μέτωπον τῆς δικαιοσύνης διὰ τῆς καταδίκης μου.

Καὶ ἤδη ἄρχεται τὸ μυστήριον. Ἡμέραν τινα ἐκαθήμεν εἰς τὸ καφφενεῖον τοῦ Παύλου Μυλωνογιαννάκη ἔρχεται δὲ οὗτος καὶ μὲ ἐρωτᾷ, τί ἔκαμα, διότι ὁ ἀξιότιμος **Τζανάρας**, ὑπάλληλος τῆς ἀστυνομίας, μὲ κατεζήτηε δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ διακηρύττων ὅτι ἔγδυσα μὲν χήρα καὶ δὲν ξέρω τί ἄλλα τερατολογήματα. Καὶ τὴν ἐπομένην καὶ τὴν μεθεπομένην ἐπίσης μὲ εἰδοποίησεν ὅτι μὲ ἀνεζήτηε καὶ τὸν παρεκάλει ἐπειδὴ οὗτος δὲν μὲ ἐγνώριζε νὰ μὲ ὑποδείξῃ εἰς αὐτόν. Τοῦ εἶπα ὅτι ὅταν μὲ ξαναζητήσῃ νὰ μὲ ὑποδείξῃ. Οὗτος ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ τὸ πράξῃ καὶ τὸ ἐπραξε κάποιος ἄλλος. Ἐρχεται λοιπὸν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καφφενείου ὁ κ. Τζανάρας καὶ μὲ διατάσσει νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Τὸν ἀκολουθῶ καὶ πηγαίνωμιν εἰς τὸν σταθμὸν καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Τμήμα. Μοῦ δίδουν δύο χωροφύλακας νὰ μὲ συνοδεύσουν διὰ νὰ ὑπάγω εἰς τὸν Νομάρχην ποῦ, ἔλεγον, μὲ ζητεῖ! Ἔλα, Παναγία μου, σκέπτομαι. Ἐσπούσα τὸ κεφάλι μου χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ νοιώσω τίποτε. «Βραδελφέ, τῶν λέγω, ἐγὼ μὲ τὸν Νομάρχην δὲν ἔχω καμμιά δοσοληψία, τί θέλω λοιπὸν ἔς τοῦ Νομάρχου καὶ μάλιστα μὲ συνοδίαν; Τότε ἀφήσατέ με καὶ πηγαίνω μόνος μου». Ὅχι θὰ πάτε μὲ συνοδείαν. Βραδελφέ, ὁ Νομάρχης ὅταν θέλει κανένα τὸν καλεῖ μὲ τὸν κλητῆρα του, τί θέλει τώρα ἡ ἀστυνομία ἔς τὴν μέσῃ; Ἐπέμειναν ὅμως καὶ θέντες μοι ἕνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων χωροφύλακα πηγαίνωμιν εἰς τὸν κ. Νομάρχην. Ἦτο τότε ὁ κ. Σπαθᾶκης. Παρουσιάζονται οἱ χωροφύλακες καὶ τῷ λέγουν. Αὐτὸν τὸν κ. Ζητεῖτε κ. Νομάρχα. Ὅχι, τῶν ἀπαντᾷ, μὰ γὰρ νὰ ρωτήξωμιν καὶ τὸν γραμματικόν. Καλεῖ τὸ γραμματεῖοντα τότε, διότι ἐχάρειε ἡ θέσις τοῦ γραμματέως, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἀφοῦ ἐψαξε τὰ χαρτιά του ἀπεφήνατο ὅτι δὲν μὲ θέλουν τίποτε. Κάνω τὸν στουρόνμου χωρὶς νὰ μπορέσω νὰ καταλάβω γρὺ ἀπὸ ὄλην αὐτὴν τὴν σκηνὴν. Μὲ πάνε πάλιν ἐν συνοδείᾳ ὀπίσω εἰς τὸ Τμήμα. Τότε νὰ τὸν στείλωμιν εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. Μωρὲ ἀμάν, θὰ σκάσω πλειά, τῶν λέγω,

οὔτε μὲ τὴν Εἰσαγγελίαν ἔχω καμμιὰ ὀσοληψία. Ἐχω μιὰ καταγγελία ἐκκρεμῆ, ἡ ὁποία δὲν ἐδικάσθη ἀκόμη καὶ διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Εἰσαγγελεὺς μὲ ἐκάλεσε πρὸ μηνὸς ὄλου καὶ μάλιστα ἐξ ἀβρότητος μὲ τὸν γραμματέα τῆς Ἀνακρίσεως καὶ μὲ προανέκρινε. Ἐπέμειναν ὁμως· καὶ ἐγὼ συνοδευόμενος ὑπὸ τῆς κουστοδίας τῶν χωροφυλάκων διέρχομαι διὰ μέσου τῆς πόλεως καὶ πηγαίνομεν ἔξω εἰς τὴν Εἰσαγγελίαν. Ὁ Εἰσαγγελεὺς ἐννοεῖται, ὅτι τοὺς ἀπέπεμψεν ἀλλὰ δὲν ἤξεύρω ἂν εὐρέθη εἰς τὸ ὕψος τῆς θέσεώς του νὰ θελήσῃ νὰ ἐξιχνιάσῃ καὶ βαθύτερον τί ἔτρεχε. Αἶ, ἐννοεῖται πλέον μὲ ὅλα αὐτά, τί σούσσυρο θὰ ἐγίνεν εἰς τε τὴν Νομαρχίαν καὶ παντοῦ ὅπου διήλθον.

Καὶ ἀναμφιβόλως εἰδίδετο εὐκαιρία καταλληλοτάτη, ἵνα ὅλοι αὐτοὶ οἱ καλοθεληταὶ μου μὲ πλάσσουν καὶ μὲ παραδώσουν καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ὡς ἓνα τέλειον τύπον ἀγύρτου. Τώρα τί ἤθελεν αὐτὴ ἡ διαπόμευσις μου ἐνώπιον τοῦ κ. Νομάρχου, ἡμπορεῖτε σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐννήσετε ; ὄχι βεβαίως, ὅπως καὶ ἐγὼ, ἐὰν δὲν μετῆβαινον μετ' ὀλίγας ἡμέρας τότε εἰς Ἀθήνας, ὁπότε ὁ φίλος καὶ νῦν πρωτοδικὴς κ. Ἐμμ. Πανηγυράκης μοῦ λύει τὸ μυστήριον. Μεταξὺ τῶν ἄλλων μὲ ἐρωτᾷ. Ζητεῖς τὴν θέσιν τοῦ γραμματέως τῆς Νομαρχίας Χανίων ; Καθόλου, τῶ ἅπαντῶ. Διότι ὁ δεῖνα. (δικηγόρος ἐξ Ἀποκορώρου, ὅστις εἶχε λόγους νὰ μὴ καταδεχθῆ νὰ τὸ κάμῃ καὶ ὁ ὁποῖας περὶ πολλοῦ ποιεῖται τὸ νὰ φαίνεται καλοκάγαθος καὶ ἡμεῖς δὲν θὰ ἐδυσκολοῦμεθα νὰ τὸν πιστεύσωμεν ἐὰν δὲν ἐγνωρίζωμεν ὅτι ἔχει πολλὴν τὴν ὁμοιότητα τὸ ἐνδύμα τοῦ καλοκαγάθου μὲ τὸ τοῦ ἰησοῦίτου) γράφει εἰς τὸν δεῖνα ἐδῶ, τὸν καὶ πάτρωνά του (τὸν ἐρεθωδέστερον χαρακτῆρα καὶ ἐπιφρονότερον φίλον ἐξ ὧων ποτὲ ἐγνώρισα καὶ δν λίαν προσφυῶς ὁ φίλος μου Θεοδοράκης μετωνόμασεν, ὁ συμβιβάζων τὰ ἀσυμβίβαστα) ὅτι εἴσθε καὶ σεῖς ὑποψήφιος, ἀλλ' εἴσθε ἀκίνδυνος διότι ἔχετε δύο καταγγελίας ἐκκρεμεῖς. Σᾶς λύεται λοιπὸν πιστεύω τώρα τὸ μυστήριον τῆς διαπόμευσεώς μου ἐνώπιον τοῦ Νομάρχου Χανίων. Καὶ εἶχε ὄντως κυκλοφορήσῃ τότε ὅτι ἡμῖν ὑποψήφιος διὰ τὴν θέσιν ταύτην καὶ ἐπεζήτησαν οἱ κύριοι νὰ διαθέσουν δυσμενῶς τὸν κ. Νομάρχην, ὅστις ἐφοβοῦντο μήπως μὲ ὑπεστήριζεν. Καὶ ἐπλασσαν καὶ ἐδημιούργησαν ὅσα ἴδετε. Ἐνῶ ἐγὼ οὐδέποτε ἐζήτησα οὔτε αὐτήν, οὔτε ἄλλην τινὰ θέσιν καὶ δύναται νὰ μάθωσιν ὅταν θέλωσιν, ὅτι μοὶ ἐπροτάθη ἀπὸ ἓνα Σύμβουλον διὰ μέσου ἑνὸς Νομάρχου ἢ θέσις τοῦ γραμματέως μιᾶς Νομαρχίας καὶ δὲν ἐδέχθην. Καὶ δὲν ἐδέχθην καὶ δὲν θὰ ἐδεχόμην

ἐν εἰλικρινείᾳ καὶ αὐτὴν τὴν τοῦ Νομάρχου, ἐνῶ ὑπέφερον καὶ ὑπέφερον πολὺ. Καὶ δὲν ἐδεχόμην διὰ δύο λόγους. Πρῶτον διότι δὲν ἤθελα αὐτὴν τὴν μὴνιν τῆς κοινωρίας, αὐτὴν τὴν ἄδικον καταφορὰν νὰ τὴν διασκεδάσω διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀξιώματος. Δὲν ἤθελα ξένη αἴγλη νὰ συγκαλύψῃ τὰς δικαίας ἢ ἀδίκους κηλίδας μου. Ἐσθονόμην ἑμαυτὸν ὑπέρτερον τοῦ νὰ ζητῶ ξένα ἐρείσματα ἐξαγνισμού. Ἐὰν ποτὲ ἐσωζόμην ἤθελα νὰ σωθῶ δι' ἑμαυτοῦ καὶ μόνο. Καὶ δεύτερον, ποῦ δὲν ἐδεχόμην δημόσιον ἀξίωμα, καίτοι πολλοὶ φίλοι μου βλέποντες ὅτι ὑπέφερα φορτικῶς μὲ προέτρπεον εἰς τοῦτο, εἶνε ὅτι ἐγνώριζον ὅτι ὑπῆρχον καλαὶ ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεις τῶν ἀρμοδίων. Καὶ ἡδυνάμην ἐὰν ἐπεζήτησεν τι, νὰ τὸ λάβω. Ἀλλὰ ἤξευρα ὅτι μικρὸ ἢ μεγάλον ἦτο τοῦτο, θὰ ἔκανε εἰς ὅλον αὐτὸν τὸν συφερόν, ὅστις ἐν τῷ προσώπῳ μου εὑρίσκει πρῶτὰ πρῶτα τὸν προδότην, χωρὶς κανεὶς ποτὲ νὰ τοῦ ἔχη διαψέυση τὴν ιδιότητα ταύτην, πολὺ δυσάρεστον ἐντύπωσιν καὶ ἐγὼ τὰς εὐγενεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ διαθέσεις τῶν ἀρμοδίων θὰ ἐπλήρωνα προμηθεύων εἰς αὐτοὺς ὀριμυτάτην ἐκ μέρους τῆς κοινωρίας μομφὴν κατὰ τῆς ὑπὲρ ἐμοῦ πράξεώς των. Καὶ διότι προσέτι ἐφρόνουν καὶ φρονῶ ὅτι οἱ δημόσιοι λειτουργοὶ πρέπει ὄχι μόνον νὰ εἶνε ἀλλὰ καὶ νὰ φαίνωνται καὶ νὰ ἀναγνωρίζωνται ἀντάξιοι τῶν ὑπουργημάτων των. Ἐγὼ ὅμως διεγίγνωσκον ὅτι εἰς πολλοὺς ἐφαινόμην ἀντάξιος ἀνασκολοπισμοῦ. Καὶ ἐπροτίμησα νὰ ὑποφέρω μὲν ἀλλ' ὄχι νὰ γίνω ποτὲ παραίτιος νὰ ζημιωθοῦν αἱ πρὸς χρηστὴν Διοίκησιν προθέσεις ὑψηλῶν προσώπων καὶ τὸ γόητρον τοῦ δημοσίου ἀξιώματος.

Ἀναβάλλεται λοιπὸν ἡ ὑπόθεσις, μετὰ 5 ἢ 6 μῆνας ὀρίζεται καὶ πάλιν· καὶ ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ προεδρεύοντος ἔλαβεν ὁ ἀντίπους αὐτοῦ κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ψυχὴν, ὁ τακτικὸς Πρόεδρος, μέρος, ὅστις ὅταν ἀπήγγειλε τὸ ἀλησμόνητον δι' ἐμέ, κηρύττει αὐτὸν **ἀπολύτως** ἀθῶον, τὸ ἀπήγγειλε μὲ τοιοῦτον τόνον αὐτὸ τὸ ἀπολύτως ὥστε καὶ ἓνας κουτὸς νὰ εὕρῃ ὅτι ἔλεγεν : μὰ νισάφι καὶ λιγάκι, δὲν ντρέπεσθε πλειά;

Πάει λοιπὸν κι' αὐτὸ μαζὺ μὲ τᾶλλα. Ἐμὲ δὲ ἤρχισε νὰ μὴ μὲ παραξενεύῃ τίποτε. Ἐσχημάτισα πλειά τὴν ἰδέαν ὅτι ἐν τῇ μοιραίᾳ περιστροφικῇ κινήσει τῶν κοσμικῶν πραγμάτων, ταῦτα αὐτομάτως καὶ ἄνευ λόγου ἐξηγηματικῶ πλειστάκις, διαχωρίζονται εἰς δύο, ἐξ ὧν τὰ μὲν καταρτίζουσι τὴν σφύραν, τὰ δὲ τὸν ἄκμωνα· ἐὰν δὲ τὸ μοιραῖον εἰς τὴν σφύραν ἢ εἰς τὸν ἄκμωνα σὲ τάξῃ, δὲν πρέπει νὰ ξενίζεσαι καθόλου, ἐκτός ἐὰν ἐντελῶς εἶσαι

ἀφιλοσόφητον πνεῦμα. Ἐσπέραν τινὰ διηρχόμην ἀπὸ τὰ Χαλικού-
 τικα μεταβαίνων εἰς Χαλέπαν. Μία χαλικούτισα ἀνυπόδητος καὶ
 ἀπαισιῶς βρωμερὰ 45ῆς ἐκρυφουσινμίλει μὲ κάποιον. Ἄμα μὲ
 εἶδον ἐχωρίσθησαν. Ἐγὼ διήλθον ἔμπροσθέν της τὴν παρετήσα
 ἀσκαρδαμικτεῖ καὶ αὐτὴ ἐπειδὴ φαίνεται τῆς χάλασα τὸ ῥαντεβοῦ
 της ἤρχισε νὰ μὲ ὑβρίζῃ. Τῆς ἔκαμα τὴν παρατήρησιν καὶ ἐκείνη
 περισσότερον ἐξετρέπετο, ὥστε νὰ ἀναγκασθῶ νὰ μεταβῶ εἰς τὸν
 ἐκεῖ πλησίον σταθμὸν νὰ τὴν καταγγείλω. Τώρα τί κατόπιν
 συνέβη δὲν ἤξεύρω, τοῦτο μόνον ἤξεύρω ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας
 μέκουβαλοῦσαν πάλιν εἰς τὸ Πταισματοδικεῖον, διότι, λέγει, τὴν
 ἐξύβρισα καὶ τῆς ἐτάραξα καὶ τὴν οἰκιακὴν αὐτῆς ἠσυχίαν. Καὶ
 ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς ἐκπλήξῃ καὶ θὰ σᾶς καταπλήξῃ εἶνε ὅτι
 παρὰ τὸ πλευρὸν αὐτῆς τῆς δεσπείνης ἐστέκετο ὁ κ. Παπαδόπε-
 τρος συνήγορός της καὶ πολιτικός ἐνάγων, λέγει. Διότι ὁ κ. δικη-
 γόρος της τῆς εἶχε κάμη πολιτικὴν ἀγωγὴν καὶ δὲν ξέρω καὶ ἄγω
 πόσα ζητοῦσε, διότι ἐζημιώθη ἢ χαριτόβρυτος πελάτις του ὡς μὴ
 δυναμένη πλέον νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τοὺς βασιλικούς χορούς
 εἰς τὰ ἐπίσημα γεύματα καὶ εἰς τὰ γυνακεῖα συνέδρια.

Ἐὰν δύναμαι νὰ καυχθῶ διὰ τι, τοῦτο εἶνε ἡ ἐγκράτειά μου
 καὶ ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν νεανικὴν μου ἡλικίαν. Καὶ σᾶς βεβαιῶ
 εὐσυνειδήτως ὅτι καὶ ὅταν ἀκόμη εὐρισκόμην εἰς τὸ ὀξύτερον στά-
 διον τῆς ἡλικίας μου καὶ ἐὰν ἐπιπροσθέτως δὲν εἶχον δοκιμάσῃ
 ποτὲ ὡς τότε τὸν καρπὸν τῆς γνώσεως, δὲν θὰ ἐπλησίαζα αὐτὴν
 τὴν τόσον ἀκάθαρτον καὶ δυσώδη χαλικούτισαν. Καὶ ὅμως παρε-
 στάθη ὁ κ. Παπαδόπετρος διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἐπῆγα νὰ ζη-
 τήσω καὶ δὴ ἐκβιαστικῶς παρὰ τῆς κυρίας αὐτῆς τὸν καρπὸν ἀπὸ
 τὸν ὁποῖον μετὰ τὴν κατοχὴν βρωμοῦν τὰ Χανιά. Ὁ κ. Εἰρηνο-
 δίκης ἐψυχολόγησα ὅτι δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς ἐμέ. Ἄλλ' ὅταν
 εἶνε τις τίμιος αἰ συμπάθειαι καὶ ἀντιπάθειαι δὲν ἔχουν καμμίαν
 θέσιν εἰς τὴν λευκότητα τῆς συνειδήσεώς του. Ἀπέπεμψε λοιπὸν
 τὸν κ. συνήγορον καὶ πολιτικῶς ἐνάγοντα καὶ ἀπέριψε τὴν πολι-
 τικὴν ἀγωγὴν, διότι ἡ πελάτις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου ἠδύνατο
 μετὰ τῆς αὐτῆς εὐκολίας μεθ' ἧς καὶ πρότερον νὰ εἰσέρχεται εἰς
 ὅλα τὰ βασιλικὰ καὶ ἀριστοκρατικὰ σαλόνια.

Ἐπειδὴ δὲ γνωρίζω ὅτι ὁ ἀποπεμφθεὶς συνήγορος καὶ πολιτικός
 ἐνάγων τῆς πελάτιδός του κυρίας Χαλικούτισας, εἶνε ἀπερροφη-
 μένος ἀπὸ πολλὰς καὶ ποικίλας ἀσχολίας καὶ δὴ ἀπὸ τὴν ἄγρυ-
 πνον φρούρησιν τῶν πατριωτικῶν συμφερόντων ἀπὸ τοὺς καταδο-
 λειουμένους ταῦτα προδότης, τοῦ κάμνω τὴν χάριν νὰ τῷ μεθερ-

μηνεύσω εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς λογικῆς τὴν ἀπόφασιν ταύτην τοῦ κ. Εἰρηνοδίκου, δι' ἧς δὲν τῷ ἐπετράπη νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὴν τόσον ἀξιοπρεπῆ αὐτὴν ὑπόθεσιν. Ἴδου δὲ ἡ μεθερμηγεία τῆς ἀποφάσεως πιστοτάτη.

«Κύριε Παπαδόπετρε, μόνον διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ κατηγορούμενος εἶνε ἐχθρὸς σας δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῆτε, ὄχι βεβαίως νὰ ὑποκινήσετε τὴν καταγγελίαν, διότι δὲν θὰ τὸ ἐπράξατε, ἀλλ' οὔτε νὰ λάβετε κατ' αὐτοῦ μέρος. Ἐὰν τοῦτο σᾶς ἐπέβαλε τὸ ἐπάγγελμά σας, ἀνώτερον τούτου ἴσταται ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ ὑψηλοφροσύνη καὶ ταῦτα σᾶς τὸ ἀπηγόρευον. Δὲν ἔπρεπε νὰ καταδεχθῆτε νὰ λάβητε τοιοῦτον μέρος, ὅπως αὐτὸς δὲν κατεδέχθη ποτέ, καίτοι πάντοτε ἀντεπροσώπευεν Ἑλληνικὰς ἐφημερίδας, νὰ γράψῃ μιὰ λέξιν γιὰ σέ, ὅπου καὶ μετὰ εὐμενεστερα σχόλια εἰς ἀπέστειλεν εἰς ταύτας τὴν ὑπὸ χρονολογίαν 28 Δ)βρίου 1901 καθ' ὑμῶν μῆνυσιν τῆς Χ. Π. ἢ Β., ἥρκει νὰ θρυμματίσῃ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τὸ ἠθικόν σας. Ὁ ἐπιστήμων, κύριε Παπαδόπετρε, ἀπὸ τὸν ὁποῖον λείπουν τὰ στοιχεῖα τῆς εὐρυτάτης ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς ἱπποτικωτέρας μεγαλοφροσύνης, δύναται νὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὸ ἐπιφοδύτερον ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ κοινωνίᾳ μέλος».

Ἐννοεῖται ὅτι ἀφῶ ἐζητάσθησαν τρεῖς Ὀθωμαναὶ μάρτυρες, τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσῃ ἡ πελάτις τοῦ κ. Παπαδοπέτρου, καὶ οἱ χωροφύλακες, καὶ κατετέθη παρὰ πάντων τὸ γελοῖον τοῦ πράγματος, ὅπως γελοῖος ἦτο καὶ ὁ ὑποκινήσας τὴν καταγγελίαν, ἀπερρίφθη αὐτὴ.

Καὶ ἤδη ἔρχεται ἡ κατακλείς τῆς κοινωνικῆς μεγαλοφροσύνης. Μετὰ τὴν κάθοδόν μου εἰς τὴν Κρήτην διέμενον τακτικὰ εἰς Χανία. Καὶ θὰ γνωρίζετε βεβαίως πολλοὺς εἰς τὴν πόλιν ταύτην, οἱ ὁποῖοι χρεωστοῦν 100 καὶ 200 καὶ 500 λίρας, χωρὶς κανεὶς νὰ τοὺς πνίγῃ. Ἐγὼ τούναντίον. Ἐργασίαν προσοδοφόρον τακτικὴν δὲν εἶχον καὶ ὁμως εἰς οὐδένα ἀπολύτως, καὶ προκαλῶ οἰονόησατε νὰ μὲ διαψεύσῃ, ὧφειλον οὔτε μιὰν πεντάραν, παρὰ εἰς τὸν Γ. Μινῆτην ξενοδόχον 32 δραχ. καὶ εἰς τὸν Α. Πασχάλ 20, χρεὸς τὸ ὁποῖον συνῆψα χάριν ἐνὸς φίλου μου, ὅστις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως εἶχεν ἔλθῃ ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν καὶ εἶχεν ἀνάγκην μιᾶς ἐνδυμασίας φορεμάτων. Τοῦ ἠγόρασα τὰ φορέματα, ἐπλήρωσα τότε εἰς τὸν κ. Πισχάλ 20 ὀρ. καὶ τῷ ἕκαμα ἐγὼ ἀτομικῶς, διότι εἰς τὸν φίλον μου δὲν ἐνεπιστεύετο, ἀπόδειξιν δι' ἐτέρας 20, ἃς δὲν εὐκολυνόμην νὰ τῷ δώσω τότε. Ἡδὴ ὁ φίλος μου εἶχε θέσιν, λαμβάνων 150 δραχ. κατὰ μῆνα καὶ εἶχον πικρακαλέσῃ τὸν κ. Πασχάλ νὰ

περιμένη ὀλίγον, ἀφοῦ ἐγνώριζεν ὅτι τὸ χρέος δὲν ἦτο ἰδικόν μου καὶ μάλιστα ἐγνώριζε ὅτι εἶχον πληρώσῃ 20 ὄρ. χρυσ., ἃς οὐδέποτε θὰ ἐζήτησαν νὰ λάβω ὀπίσω, καὶ διότι ὁ φίλος μου ἔδωκε τὸν λόγον του ὅτι θὰ φροντίσῃ νὰ μὲ γλυτώσῃ ἀπὸ αὐτὸ τὸ χρέος ἀφοῦ μάλιστα ἐγνώριζε τὴν θέσιν μου. Οὐχ ἤττον ὁ φίλος μου φαίνεται δὲν ἠυκολύνθη νὰ τὸν πληρώσῃ, μὴ κάμνει ἀγωγὴν καὶ ἐπιταγὴν καὶ προγράμματα πλειστηριασμοῦ καὶ ὁ ἔντιμος κ. Γ. Μανήτης, τῇ ὤθῃσει τοῦ ἀχρείου δικηγόρου του στέλνει τὸν ἀχρεϊότερον δικαστικὸν κλητῆρα, ὅστις μὲ τὸν μᾶλλον βάνουσον τρόπον ἐρχεται καὶ μοῦ κάνει κατὰσχεσιν τὰ βιβλία μου καὶ ὄχι μόνον ἀξίας 32 ὄρ., ὅσα ἦτο ἡ ὀφειλὴ μου, ἀλλὰ δεκαπλασίας τοῦλάχιστον, ἀπεξάπαντα ὅσα εὔρεν. Καὶ ἔτσι πλέον εἰς αὐτοὺς τοὺς ἀγαθοὺς κυρίους δὲν ἔμεινε τίποτε ἄλλο νὰ κάμουν. Ἐξήντησαν, ὑποθέτω, ὅλα τὰ εἶδη τῶν βελῶν των. Ἐκορέσθησαν ἄρά γε; Δὲν ἤξεύρω. Ἐρωτήσετέ τους.

Οὔτε ἡ μεγάλη τριετής ἐπανάστασις τοῦ 1866, ἡ γιγαντομαχία ὄντως ἐκείνη, ἣτις ἐπὶ τριετίαν ὄλην ἐπάλαισε κατὰ 100,000 τακτικοῦ στρατοῦ Τουρκικοῦ, πλὴν τῶν ἐντοπίων, δὲν ἀνέδειξε τόσους ἥρωας καὶ τόσους ἀρχηγούς καὶ καπετάνιους. Ὅπου καὶ ἂν καθίσετε εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ κρούσῃ τὰ ὠτά σας ὁ θρίαμβος παρακαθημένου τινός. Καὶ ἐκεῖνος, ὅστις ἐβάστα ἐν ὄπλῳ, τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν ἄλλην χρῆσιν ἔκαμεν ἢ ἐσκόπει νὰ κάμῃ ἢ νὰ φυλάττῃ τὸ σαρκίον του ἢ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν αὐθαίρετον θέλησίν του εἰς τοὺς ἄλλους, ὡς καὶ ἐκεῖνος, ὅστις καὶ ἄνευ τούτου ἔμεινε ἀπλῶς ἐν τῷ τόπῳ, ἤγειραν ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς πατρίδος των. Πλὴν, ὅσα μεγάλα ἀποτελέσματα καὶ ἂν ἔχη πράξις τις, νομίζω ὅτι χάνει ἐντελῶς τὴν ἠθικὴν τῆς ἀξίαν, ὅταν ἐκ τῶν ὑστέρων ἀποδεικνύεται ὅτι ἐγένετο μὲ ἐμπορικοὺς ὑπολογισμούς. Σᾶς οἶδω ἕνα αἶνὰ νὰ μοῦ δώσητε κατόπιν δύο. Ὅταν σύ, ὦ ἀπαιτητικὴ πατριῶτα, ἐγείρῃς κάθε λίγο τὰς ἀπαιτήσεις σου δι' ὅ,τι ἐπραξες, φρωᾶσαι ἕνας τέλειος ἔμπορος καὶ τίποτε πλέον ἀπαιτῶν τοὺς τόκους τῶν τοκισθέντων κεφαλαίων σου. Ἡ ἀφετηρία σου δὲν ἦτο μία ἰδέα, μία ἀρχή, ἀλλὰ τὸ συμφέρον σου, τὸ πεζότατον.

Καὶ ἀφοῦ αὐτοὶ οἱ τόσοι κύριοι, οἱ ὀλιγώτερον ἴσως δικαιοῦμενοι, ἤγειραν ἀξιώσεις, ἔδει καὶ ἐκεῖνοι εἰναινε πολλῶ μᾶλλον ἐδικαιοῦντο νὰ μὴ σιωπήσωσι· καὶ μίαν πρωτῶν, ἔξυπνῶντες μὲ τὸ καλὸ, ἀνεγινώσκαμεν εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 50 φύλλον τῆς Ἐπιθεωρησεως τῆς 21 Ἀπριλίου 1900, τὰδε.

«**Προκαλῶ** ἐπίσης πάντα οἰονδήποτε Κρητὰ νὰ μοὶ ἐπι-

δείξη τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς θυσίας του δι' ὧν περισσότερον ἐμοῦ κατεπολέμησεν τὸ καταλυθὲν σύστημα».

Ἀποκαλυφθῶμεν νῦν, Κύριε, εὐλαβῶς καὶ κλίνωμεν τὸν αὐχένα εὐσεβᾶστως πρὸ τῆς τοιαύτης πατριωτικῆς προκλήσεως, διότι βεβαίως ὑπὸ τὰς γραμμὰς ταύτας θὰ περιμενέτε ἐναγωνίως νὰ εὑρητε τὸ λίγο τὸ λιγώτερο τὸ ὄνομα ἐνὸς Φερραίου ἢ ἐνὸς Γαριβάλδη. Πλὴν ἀντὶ τούτων εὔρομεν νεώτερόν τι ὄνομα, ἰσοβαρὲς οὐχ ἤττον πρὸς ταῦτα τὸ ὄνομα, **Γεώργιος Παπαδόπετρος**.

Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῶν ἀνωτέρων γραμμῶν ἀνατρέξαμεν καὶ ἀνεσκαλίσαμεν τὰ καθ' ἡμᾶς γεγονότα καὶ εὔρομεν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν πρωτουργίαν τῆς δράσεως τοῦ κ. Γ. Παπαδοπέτρου ἐν τε τῇ Μεταπολιτευτικῇ ἐπιτροπῇ καὶ ἐν τῷ Ἐκτελεστικῷ, τοῖς δύο τούτοις σημείοις τῆς εὐρυτέρας δράσεως τῶν τελευταίων ἐπαναστάσεων, φαινήν καὶ πανταχοῦ ἀκτινοβολοῦσαν, οὐχ ἤττον μετὰ τὴν φαινήν ταύτην ἀκτινοβολίαν τῆς τοιαύτης μεγαλοουργοῦ δράσεως, θὰ ἤρώτα ἴσως ἄλλος τις, ἐὰν αἱ ἀνωτέρω προκλητικαὶ γραμμαὶ δὲν εἶνε ὀλίγον τι μετριοφρονέστεραι τοῦ δέοντος.

Ὅταν λοιπὸν εἰς περιβάλλον, τοιαύτης περὶ πατριωτικῶν καθήκοντων ἀντιλήψεως, ζῆτε, ἐὰν δὲν ἔχετε τὸ κουράγιο νὰ ὁμολογήσητε ὅτι ὡς διπλωμάτης δύνασθε νὰ εὐδοκιμήσητε, ὡς πολεμιστῆς νὰ θριαμβεύσητε, ὡς στρατηγὸς νὰ διαπρέψητε, ὡς πολιτευτῆς καὶ νομοθέτης νὰ σώσετε τὸν τόπον σας καὶ ὡς πατριώτης νὰ αἰσθάνεσθε τοὺς ἀγνοτέρους παλμοὺς ἐν τῇ καρδίᾳ σας, καὶ νὰ ἐξωτερικεύετε καὶ νὰ γεμίζετε μὲ αὐτὰς τὸν κόσμον, ἐὰν δὲν σκούζετε, δὲν οὔζετε καὶ δὲν μπιζετε τῇ φωναίς κάθε λίγο γὰρ τὴν δόλια πατριδα, ἐὰν ὅ,τι αἰσθάνεσθαι δὲν τὸ ἐξωτερικεύετε ἐπὶ τὸ θεατρικώτερον καὶ ταρταρικώτερον, θὰ εὑρητε πολλοὺς οἱ ὅποιοι εἶνε ἔτοιμοι νὰ ἀμφισβητήσωσι τὸ αἰσθημά σας καὶ τὰς διαθέσεις σας, διότι ἡ μέχρι τῶν φαινομένων ἐξικνουμένη ἐκάστοτε ἀντίληψις των δὲν τῆς ἐπέτρεψε νὰ φθάσουν εἰς τὴν ἐκ τῆς οὐσίας τῶν πραγμάτων ἐξαγομένην σκέψιν, καθ' ἣν τὸ δάκρυ τῆς λεπτῶς καὶ βαθέως παθαινόμενης ψυχῆς ἔχει τὴν ιδιότητα τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἅτινα τείνουσι νὰ καταλάβουν τὸν βυθὸν τοῦ χώρου πρὸς ὃν ρίπτονται, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ἀνερχομένας πεμφόλυγας.

Ἐὰν δὲν ἐλησμόνουν οἱ ἄνθρωποι οὔτοι ποίαν ἰδέαν ἔχουν περὶ τῆς τάξεως αὐτῆς τῶν καθ' ἀποκοπὴν πατριωτῶν οἱ τόσον εὐρωστοὶ καὶ ἰσορροποὶ ψυχικῶς τε καὶ ἠθικῶς Ἕλλησι, οἱ ὅποιοι καὶ

ἂν δὲν ὑπερβαίνουν δὲν ὑπελείπονται ὅμως ἴσως τοῦ ἰδικοῦ των πατριωτισμοῦ καὶ οἱ ὅποιοι λέγουν : «Οἱ αἰσχροὶ ὅταν δὲν ἔχουν τί ἄλλο νὰ κάμνουν πουλοῦν πατριωτισμόν», θὰ ἦσαν ἀναμφιβόλως συντηρητικώτεροι. Ὁ δὲ πολὺς Οὐγγώ, ἐλακωνικοποίησε τὸ Ἑγγλικόν τοῦτο γνωμικόν εἰς δύο λέξεις «Μόνον οἱ ἄτιμαί, εἶπεν ὁμιλοῦσι περὶ τιμῆς.» Ἡ δὲ ἐπιστήμη τοῦ κ. Παπαδοπέτρου, ἥς τόσον βαθὺς μύστης εἶνε, ἐπιστημονικώτερον καὶ λεπτότερον διετύπωσε τὸ πόρισμα τοῦτο ὡς ἐξῆς : Μόνον ἐκεῖνο τὸ ἄτμον τὸ κατανοοῦν ἐν ἑαυτῷ τὴν τιμὴν δύναται νὰ κατανοήσῃ ἅμα καὶ νὰ **σεβασθῇ** τὴν τιμὴν τῶν μεθ' ἑαυτοῦ βιούντων).

Καὶ πολὺ δικαίως δὲν δύναται τις ν' ἀμφισβητήσῃ τὸ δικαίωμα εἰς τὸν κ. Παπαδόπετρον διὰ νὰ ἔχῃ περὶ ἑαυτοῦ τοιαύτην ἰδέαν καὶ τοιαύτην ἀξίωσιν, οὐ μόνον περὶ τῆς πατριωτικῆς δράσεως αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πολιτικῆς του περινοίας, ἣν δὲν δύναται πᾶς τις ἢ νὰ παραδεχθῇ καὶ ὁμολογήσῃ, τὸ ἐκχείλισμα ἰδίως τῆς ὁποίας δύναται νὰ ἀποθαυμάσῃ ὁ ἀναγνώστης εἰς τὸ ἀθάνατον ἐκεῖνο πολιτικὸν ἄρθρον ἐν τῷ «Κέντρῳ» δι' οὗ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς καθ' ἣν ὁ Πρίκιψ ἡμῶν περιήρχετο τὴν Εὐρώπην ἐκτυλίσσων πρὸ αὐτῆς τὴν εἰκόνα τῆς Διοικήσεώς Του, τὴν ἐπὶ τῆς ἰσονομίας καὶ ἰσοπολιτείας ἐδραιωμένην, ὁ κ. Παπαδόπετρος ὑπὸ τοῦ πατριωτικοῦ του καὶ αὐθις πόνου ὠθεύμενος ἐκάκιζε τὴν Κρητ. Κυβέρνησιν διότι **ἀδικεῖ** τὸ ὀθωμανικὸν στοιχεῖον (καὶ τὰ ἐλατήρια ; ἂν θέλετε κ. Παπαδόπετρε νὰ Σᾶς τὰ πῶ διὰ νὰ ὀῆτε πόσον σᾶς παρηκολούθησα, πόσον σᾶς ἐσπούδασα, πόσον σᾶς ἐγνώρισα, πόσον σᾶς ἐψυχολόγησα καὶ πόσον σᾶς ἐννοῶ) πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ **βήματος τῆς Βουλῆς** ἀγόρευσίν του, ὅταν ἀπεκάλει, διὰ νὰ καύσῃ τὸν λιθανωτὸν εἰς τὴν ψῆφον ἐνὸς τζομπάνη, τοὺς προστάτας καὶ ἐλευθερωτὰς ἡμῶν Ἰταλοῦς, **Καζερίους**, καὶ τίς οἶδε τὸ ἄλλο, ἐὰν ἡ ὑπεραξιέπαινος σῖνεσις τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς τῶν Κρητῶν δὲν τὸν ἀνεχαίτιζεν.

Εἶνε μία τάξις ἀνθρώπων οἵτινες ὅταν διέρχωνται ἀπὸ κάψου καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ τοὺς περιπάτους δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ περιστρέφουν ἕάν φοβισμένοι λαθρέμποροι, τὰ βλέμματά των δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ ἐκζητοῦντες ἐν τούτῳ καὶ ἐκθιάζοντες τὸν χαιρετισμόν τοῦ πλήθους, ἵνα οὕτω ὁ βλέπων χαζὸς κόσμος τοὺς ὑποθέτῃ δημοφιλεῖς, ἰσχυροὺς καὶ Μεγάλους. Ἐὰν εἰς τὴν τάξιν ταύτην ἀνήκει καὶ ὁ κατήγορός μου, ἐγὼ δὲν γνωρίζω· ἐρωτήσετε τὴν παρατηρητικότητά σας. Ἐδῶ λοιπὸν στηρίζουν τὸ Μεγαλειόν των, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ τοιοῦτον στήριγμα μὲ ἓνα πούφ

δύναται νὰ καταπέση. Θὰ ἴδουν ὅτι μὲ ἓνα φύσημα θὰ τοὺς τὸ μεταβάλω εἰς θρύμματα καὶ συντρίμματα. Αἱ βλέψεις των λοιπὸν ἐξικινῶνται μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀρέσουν. Τοῦτο εἶνε ἡ φροντίς καὶ τὸ ὄνειρόν των. Ἡ δὲ φροντίς καὶ τάσις αὐτῆ, ἡ ἀνανδροπρεπὴς καὶ ἀνανδροπεστάτη, ἡ ἀρμόζουσα μόνον εἰς τὰς γυναῖκας, κατέστη σήμερον ὁ σκοπὸς πρὸς ὃν αἱ πράξεις τείνουσι τῶν σημερινῶν κοινωνιῶν, ὅσαι δὲν κατώρθωσαν ν' ἀντιστοῦν εἰς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ψευτοπολιτισμοῦ. Τὸ πρόγραμμά των εἶνε : Πρέπει ν' ἀρέσῃ τις εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ὀφείλεις νὰ γελᾷς ὅταν πρέπει νὰ κλαίῃς, νὰ περιπτύσσεσαι τρυφερῶς ἐκεῖνον ὃν ἀποστρέφεται, νὰ ἐπαινῆς καὶ νὰ συνδιασκεδάζῃς μετ' ἐκείνου ὃν ὀπίσω του συκοφαντεῖς καὶ ὑποσκάπτεις καὶ τέλος νὰ γίνεσαι μία τελεία μαῖμου, ἀποβάλλων ὅλα τὰ συστατικά τοῦ ἀνθρωπισμοῦ σου, διὰ νὰ γίνῃς ἢ μᾶλλον νὰ φανῆς κοινωνικὸς ἀνθρωπος, διὰ νὰ ἀρέσῃς. Βεβαίως τὸ νὰ ἀρέσῃ τις δὲν εἶνε οὔτε κακὸν οὔτε ἀξιοκατάκριτον, ἀλλ' ὅταν δὲν ἐπιδιώκεται ἀναλώμασι ἐκείνων ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἶνε τις κατ' οὐσίαν ἄνθρωπος.

Αἰσθάνομαι ἐξ ἐνστίκτου τσαύτην ἀντιπάθειαν πρὸς τὴν γυναικοπρεπῆ ταύτην τάσιν τοῦ ἀρέσκειν, ἣτις μεταμορφώνει κατ' ἀνάγκην τὸν ἄνθρωπον εἰς ἓνα τέλειον ὑποκριτὴν καὶ Ἰησοῦίτην, ὥστε νὰ εὐρίσκω μὴ ἀνδρικόν νὰ προσέχω καὶ νὰ ἐκφοβίζωμαι πρὸ τῶν σχολίων καὶ τῆς ἀντιλήψεως τοῦ κόσμου, ὅταν συναισθάνωμαι ὅτι κάμνω ἐκεῖνο ποῦ πρέπει νὰ κάμω.

Πρὸ τῆς εἰς Κρήτην καθόδου μου εἶχον συλλάβῃ μίαν ἰδέαν πρωτοτύπου τινὸς ἐπιχειρήσεως, τὰ μάλα ἐθνωφελοῦς καὶ ἡ ἐπιδιώξις τῆς πραγματώσεως τῆς ὁποίας εἶνε καὶ ἔσται τὸ ὄνειρόν μου. Ἡθέλησα λοιπὸν πρὸς πραγμάτωσιν αὐτῆς νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν μεσολάβησιν τῆς Α. Μ. τῆς Βασιλίσσης, διότι αἱ δυνάμεις μου ἦσαν ἀνεπαρκεῖς. Ἀλλὰ ἐγνώριζον πόσον δύσκολον εἶνε ἡ ἀναγνώρισις ὑπὸ τῶν ἄλλων τῆς ὀρθότητος πάσης πρωτοτύπου ἰδέας. Διότι ἐκεῖνος ὅστις θὰ ἔχη τὴν ἰδιοφυῖαν νὰ συλλάβῃ κατὶ τι ἐν τῷ νῷ του, θὰ αἰσθάνεται καὶ τὴν δύναμιν καὶ θὰ ἔχη καὶ τὴν ἰδιοφυῖαν τῆς ἐκτελέσεως ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ. Τὴν δύναμιν ἣτις τὸν ὤθησεν εἰς τὴν σύλληψίν του, αἰσθάνεται ἐμπνέουσιν αὐτὸν καὶ παρουσιάζουσιν εὐκρινὲς σχέδιον ἐκτελέσεως διὰ πᾶσαν λεπτομέρειαν. Εἶνε λοιπὸν πολὺ δύσκολον νὰ δώσῃς εἰς τὸν ἄλλον νὰ ἐννοήσῃ τὴν εἰκόνα ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῆς ἐκτελέσεώς της ὅπως σὺ τὴν αἰσθάνεσαι καὶ ἀκόμη δυσκολώτερον νὰ τοῦ ματαδώσῃς τὴν πεποιθήσιν

μεθ' ἧς σὲ ὀπλιζεῖ ἡ ἐμπνεύσασά σε ἰδιαιτέρα ἐκείνη δύναμις. Καί εἶνε ἀκόμη δύσκολον νὰ εὔρητε τοῦ ἄλλου ἐκείνου τὴν ἀντίληψιν προσαρμοζομένην ἐπακριβῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ παράστασιν τῆς πρωτοτύπου ἰδέας σου. Δι' ὃ καὶ κατὰ τὰ 9 $\frac{1}{2}$ δέκατα εἶνε πάντοτε βεβαία ἢ μὴ ἀποδοχὴ τῆς κατ' ἀρχάς. Διὰ τοῦτον ἀκριβῶς τὸν λόγον ἠθέλησα νὰ περάσῃ ἀπὸ ὅσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερα χέρια.

Ἦθελα νὰ τὴν ἀνοκοινώσω, ἀπ' εὐθείας εἰ δυνατόν πρὸς τὸ πρόσωπον οὗ τὴν μεσολάβησιν ἐπεκαλούμην, τὴν Βασιλίισσαν. Διότι ἂν ἐπήγαινεν εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν, ὡς εἴθισται, ἐγνώριζον ἀναμφιβόλως ὅτι θὰ σταματοῦσε ἐκεῖ, διότι δὲν θὰ ἐνεκρίνετο. Πηγαίνω λοιπὸν εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν καὶ τῷ λέγω ὅτι ἔχω νὰ δώσω μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Βασιλίισσαν ἀπ' εὐθείας. Καὶ ἐκεῖνος μοὶ λέγει νὰ τὴν ἀφήσω εἰς αὐτόν. Φεύγω καὶ πηγαίνω εἰς τὸ Τατόϊ καὶ παρουσιάζομαι εἰς τὴν Μεγάλην Κυρίαν τῆς τιμῆς Κυρίαν Θεοχάρην καὶ τῆς λέγω ὅτι ἔχω νὰ δώσω μίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν Αὐτῆς Μεγαλιότητα. Μοὶ ἀπαντᾷ ὅτι δὲν δέχονται ἐκεῖ ἀναφοράς, μόνον πρέπει νὰ τὴν ὑπάγω εἰς τὸν κ. Μεσσαλᾶν. Καὶ ἔτσι τὸ σχέδιον ἐναυάγει. Τῆς λέγω λοιπὸν ὅτι ὁ κ. Μεσσαλᾶς, ἐπειδὴ τῷ εἶπον ὅτι εἶνε ἀνάγκη, μοὶ εἶπεν νὰ τὴν ὑπάγω εἰς τὸ Τατόϊ. Ἡ αἴτησις μου ἐξέφευγε τῆς συνήθους στενότητος τῶν αἰτήσεων. Δὲν ἦτο οὔτε ρουσφετολογικὴ οὔτε χρηματολογικὴ. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ διότι ἐκ τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἐξήρτων μεγάλα πράγματα, ἐδεχόμην νὰ διακινδυνεύσω τὴν ὑπόληψίν μου εἰς τε τὸν κ. Μεσσαλᾶν καὶ τὴν κ. Θεοχάρην, οἵτινες ἐγνώριζον ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ ἀντέλλασσον ὀμιλίαις καὶ θὰ ἀπεδεικνύετο ὅτι ἐψεύσθην. Εἰς ἐμὲ τὸ τοιοῦτον ψεῦδος ἦτο ἀθῶον καὶ ἂν θέλετε εὐγενὲς ἐκ τῶν ἐλατηρίων του, εἰς ἐκείνους ὅμως θὰ παρίστατο ἀναμφιβόλως ὅτι ἡ πηγὴ του ἦτο ἓνας βαγαπόντης. Ὅτι θὰ σχηματιθῇ περὶ ἐμοῦ ἢ ἰδέα αὐτὴ ἐκ μέρους τῶν δύο τούτων προσώπων τὸ ἐγνώριζον ἀσφαλῶς καὶ ὅμως τοῦτο δὲν μὲ ἐπτόησε, τὸ ἐπεχείρησα, τὸ ἐπραξα, καὶ τοι ἢ ὑπὸθεσις δὲν ἦτο προσωπικῆς μου ὠφελείας. Τὸ ἐπραξα ὄχι διὰ νὰ ἀρέσω, ἀλλὰ ἐκ προθέσεως διὰ νὰ μὴν ἀρέσω.

Ἄλλη πάλιν τις τάξις νομίζουν ὄντως ὅτι γίνονται Μεγάλοι, διότι εἰς φίλος των ἐκ Ρουμανίας, οὗ τὸ ὄνομα χάριν συντομίας σιωποῦν, τοῖς ἔδωκε τοιοῦτον δίπλωμα, τὸ ὁποῖον μᾶς σερβίρουν εἰς τὸ βίον φύλλον τῆς Ἐφημερίδος των, ὡς ἐξῆς:

Φίλιππε κ....

Ἐλπίζω νὰ μὲ ἐνθυμεῖσαι. Ἐγὼ οὐδέποτε σὲ ἐλησμόνησα. Πρὸ δετίας δὲν σὲ ἀντάμωσα καὶ ὅμως καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ εἰς τὴν Βουλγα-

ρίαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν . . . καὶ ἐξ Ἱερουσαλήμ . . . καὶ εἰς Σμύρνην καὶ πανταχοῦ ἄλλου ὅπου καὶ ἂν μετέβην δὲν σὲ λησμονῶ τὸν ζωηρὸν καὶ ἀχώριστον σύντροφον κλπ. . . Ἡ συμπάθεια μου δὲ αὕτη εἶνε μὲν μεταδοτικὴ ἐκ κληρονομίας τοῦ ἐκ μητρὸς θεοῦ μου Βασιλείου φονευθέντος εἰς Κρήτην κατὰ τὸ 1866 καὶ τοῦ πατρὸς μου πολεμήσαντος ὑπὸ τὸν θεῖον σου Παντελῆν. οὗ τὴν ἀνδρείαν δὲν δύναται νὰ λησμονήσῃ, ὅσον ἐπίσης καὶ τῶν λοιπῶν φονευθέντων θεῖων σου Ἰωάννου καὶ Μάρκου καὶ τοῦ δυστυχοῦς τραυματίου Σταυράκη (τί ἱστορικὴ μεγαλοφυΐα αὐτὸς ὁ φόλος Σας, Κύριε . . . Εἰς τὴν τιμὴν σας Κύριε Κούνδουρε καὶ Πολογιώργη, σεῖς ὡς Σφακίανοι ἐγνωρίζετε ἐκ τοῦ προχείρου αὐτὰς τὰς λεπτομερείας; ἅς ἐρυσθιάσουν λοιπὸν ὀλίγον αἱ ἱστορικαὶ Σας γνώσεις, διότι αὐτὰς τὰς γνωρίζει ἓνας ξένος οὐδέποτε πατήσας εἰς Κρήτην), εἰς τὸν ὁποῖον τὰς πρώτας βοηθείας παρέσχεν ὁ πατὴρ μου, καὶ πλειστάκις μοῦ εἶχεν εἰπῆ ἐπαινῶν ὄλην σου τὴν πατριαρχικὴν οἰκογένειαν . . . Τὴν Ἐπιθεώρησιν σου ἀνέγνωσα παρὰ τῷ Κρητικῷ Ἐμμ. Μαν. (τὸ ὑπόλοιπον τόφος ὁ ποντικὸς), ὅστις μοὶ ἔδωκε τὰς 49, 50 καὶ 51, ἐν οἷς διέγνωσα τὴν γνωστὴν μοι περισσὴν τὸλμην σου, ὅσον ἐπίσης τὴν πρακτικότητά σου καὶ τὸν ἄκρον πατριωτισμὸν σου. Σὲ συγχαίρω ἀπὸ καρδίας καὶ σοὶ εὐχομαι νὰ ἴστασαι πάντοτε ὑψηλὰ συνεχίζων τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀθλοὺς τοῦ ἐνδόξου οἴκου σου (πολὺ περίεργος σύμπτωσις, πόσον ὑπὸ τὰς γραμμάς ταύτας τοῦ ἐκ Ρουμανίας φίλου του εὐρίσκει τις τὸ ὕφος, τὸ πνεῦμα, τὴν μετριοφροσύνην, τὴν ἐν γένει ὑφήν, συνταυτιζόμενα πρὸς τὰ τοῦ πρὸς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ· μεγαλειτέρα ὁμοιότης καλάμου φίλων εἰς τὴν ὑφήλιον δὲν ὑπῆρξεν). . . λοιπὸν γνωρίζων τὸ πόσον πονεῖς καὶ σὺ τὴν πατρίδα σου . . . σπεύδω νὰ σοὶ καταστήσω γνωστὰ. . . Κατ' αὐτὰς κυκλοφορεῖ ἡ φήμη (ἀκούσετε;) κυκλοφορεῖ, ὅτι ἡ Κρητ. Κυβέρνησις ἔπαυσεν τοὺς Καντῆδες καὶ Μουφτῆδες κλπ. . .»

Καὶ χάριν τῆς κυκλοφορούσης φήμης ἔμαθε τόσα πολλὰ καὶ ὀν περὶ λεπτοτάτου ζητήματος ὁ μὴ Κρῆς καὶ ἐν ξένη, ὅσα ἤρκουν νὰ πληρώσῃ εἶτα στήλας ὄλας τῆς Ἐφημερίδος ἐλέγχων ταῦτα.

Ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, νομίζω περιττὸν πᾶν σχόλιον, διότι ἅμα ἀρχίσῃ κανεὶς δὲν θὰ δύναται νὰ σταματήσῃ.

Τοιαύτη βλέπετε ἡ ἀντίληψις τοῦ ἀνθρώπου περὶ τῆς νοημοσύνης τῶν ἄλλων.

Ἄλλη πάλιν τάξις ἀνθρώπων νομίζουσι ὅτι δικαιουνοῦνται νὰ λογαριάσουν εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τῶν πατριωτικῶν των πράξεων ἐὰν ποτὲ ἔγραψαν μίαν ἐπιστολὴν εἰς φίλον των τινὰ ἐν Κ)πόλει δι' ἧς, δὲν ἤξεύρω διὰ ποίας προμαντικῆς δυνάμεως προγνώσαντες, ἐγνώριζον αὐτῷ ὅτι μετὰ 10 ἡμέρας δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ μένουσιν εἰς τὸν τόπον ἐκεῖνον.

Κύριε Παπαδόπετρε. Δὲν ζεῦρω ἂν μπορῆτε νὰ πιστεύσῃτε ἐὰν σὰς εἶπω ὅτι εὐρήκατε μίαν κοινωνίαν πολὺ ὑποχωρητικὴν καὶ τὸ πῆρατε πολὺ ἀπάνω σας. Τὴν γαλήνην σας καὶ τὴν οὕτω πως

σταδιοδρομίαν σας δὲν ἠθέλησε ποτὲ κανεὶς ἐκ τῶν δυναμένων νὰ ταραξῆ. Οὔτε τὴν ἐν τῇ πολιτικῇ, οὔτε τὴν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὔτε τὴν ἐν τῷ πατριωτικῷ πανθέῳ θέσιν σας σᾶς διεξεδίκησα ποτέ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν σᾶς ἔφθανεν. Ἡθέλησα μόνον νὰ ζήσω λάθρα, μὴ ἐνοχλῶν οὔτε τὴν σκιὰν κἂν τοῦ ὄγκου Σας. Καὶ σεῖς καὶ τοῦτο ἠθελήσατε νὰ μοῦ ἀρνηθῆτε.

Αἰσθάνομαι λοιπὸν τὴν ἀνάγκην, Κύριε Παπαδόπετρε, νὰ σᾶς ὁμολογήσω ὅτι συναισθάνομαι πλήρως τὴν μικροσκοπικότητα τοῦ ἀναστήματός μου, ὥστε νὰ μὴ δύναμαι νὰ ὑποθέσω ὅτι θὰ δυνηθῶ ποτὲ καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ χρησιμεύσω εἰς τὴν πατρίδα μου, οὐχ ἦττον ὅμως ἐξ ἄλλου συναισθάνομαι βαθύτατα, ὅσον τοῦλάχιστον καὶ ὑμεῖς, τὴν ἰλιγγιώδη οὐτιδανότητα καὶ δυσωδίαν τοῦ δολιευομένου τὴν πατρίδα του. Ὁ δόλος πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὴν φιλίαν οὔτε εἰς τὰ κτήνη συγχωρεῖται. Καὶ σεῖς ἠθελήσατε νὰ μὲ θέσητε εἰς κατωτέραν μοῖραν καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ κτήνη. Καὶ μοῦ ἐπετάξατε ἀκριβῶς τοῦτο κατὰ πρόσωπον. Καὶ δὲν ἠρκέσθητε εἰς τοῦτο, ἀλλὰ ἠθελήσατε νὰ τὸ διασαλπίσθητε διὰ τῆς εὐρυφωνοτέρας ὁδοῦ, τῆς δημοσιογραφίας. Ἐσπρώξατε, κύριε Παπαδόπετρε, τὸ μαχαίρι σας ὡς τὸ κόκκαλον καὶ ἠθελήσατε νὰ παίξητε ἐν οὐ παικτικῆς. Τοῦτο θὰ σᾶς κάμω πολλάκις εἰς τὴν ζωὴν σας νὰ τὸ μετανοήσητε. Θᾶπτον ἢ βράδυον ἢ θέσις καθενὸς θὰ ξεκαθαρισθῆ, διότι ὑπάρχει Θεός.

Ἵποθέτω ὅτι κάθε ἄνθρωπος, ποιὸς ὀλίγο, ποιὸς πολὺ, ἔχει στιγμας τινὰς ψυχικῆς ἐξάρσεως εἰς θείας σκέψεις, καθ' ἃς ἡ συνειδήσις ἐν τῇ ἀγνοτέρᾳ αὐτῆς νηφαλιότητι ἀπολύτως κυριαρχεῖ. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, κύριε Παπαδόπετρε, καιροφυλακτῆσατε μίαν τοιαύτην ψυχικὴν μεταρσίωσιν καὶ τότε ἐρωτήσατε αὐτὸς ἑαυτὸν ἐὰν αὐτὸ ποῦ ἐπράξατε τὸ εὐρίσκετε συγχωρημένον. Καὶ ἐὰν δὲν τὸ εὐρίσκετε πολὺ, ἂν ὄχι, ἔστω, διὰ τὸν ἐγκαλούμενον, ἀλλὰ διὰ τὸν ἐγκαλοῦντα τοῦλάχιστον, δὲν τὸ εὐρίσκετε ὀλίγον τι περισσίο; Ὅ, τι θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἢ συνειδήσις σας ἐκείνην τὴν θείαν στιγμὴν, εἰπέτε το καὶ θὰ σᾶς πιστεῦσω. Σὺν τούτοις νομίζω ὅτι ὀφείλω νὰ σᾶς κάμω ἄλλην μίαν ἀκόμη ὁμολογίαν· ὅτι τοῦτέστιν ὅπως ὁ πατριωτισμὸς μου δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἰδικῶν σας, κατ' ἀναλογίαν καὶ αἱ ἰδιότητες μου ὡς πολίτου δὲν δύναται νὰ φθάσῃ τὴν ἀγνότητα τῶν ἰδικῶν σας. Δι' ὃ, καὶ τὸ λέγω ὄχι φαρισαϊκῶς, ἀλλὰ μὲ ὄλην τὴν σοβαρότητα, ὁμολογῶ ὅτι εἰς μίαν ὑπερτάτην ἀνάγκην, ὅταν εὐρεθῶ εἰς τὸ ἀπροχώρητον, δύναμαι νὰ πράξω ὅ, τι μὲ θέτει ἐκτὸς τοῦ νόμου, ἀλλ' ὄχι

ἐκτὸς τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μου· ὅ,τι κηλιδώνει τὸν πολίτην, ἀλλ' ὄχι· ὅ,τι κηλιδώνει τὸν ἄνθρωπον· διότι τὸ κατὰ συνθήκην, τὸ κατὰ κοινωνικὴν ἀνάγκην, ἔγκλημα, τὸ εὐρίσκω κατώτερον μιᾶς ζωῆς. Τὴν στιγμὴν δὲ καθ' ἣν θὰ εὐρεθῶ εἰς τὴν ἐπιβεβλημένην ἀνάγκην νὰ πράξω ὅ,τι ρυπαίνει τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, θὰ ἔχω τὸ θάρρος, κύριε Παπαδόποτερε, νὰ τὰ τινάξω ἑκατοντάκις τὰ μυαλά μου. Ναι, σὰς ὁμολογῶ ὅτι δύναμαι νὰ προβῶ εἰς πράξιν ἔκνομον, ἀλλ' οὐδέποτε εἰς αἰσχράν. Δύναμαι νὰ διαπράξω ἀδικημα, ἀλλ' οὐδέποτε ἀτιμίαν. Διότι εἶναι πολλαὶ πράξεις καὶ πλεῖσται περιστάσεις, τὰς ὁποίας ὅσον αὐστηρῶς καὶ ἂν τιμωρῇ ὁ νόμος καὶ ὅσον ἐγκληματικαὶ κατὰ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ ἂν φαίνονται, δύναται νὰ τὰς συγχωρήσῃ καὶ ὁ Θεὸς καὶ οἱ τίμιοι ἄνθρωποι, καὶ μόνον οἱ ἄτιμοι θὰ φανῶσι ἀπρόθυμοι νὰ τὰς συγχωρήσωσι. Ὅπως ἐπίσης εἶνε καὶ τόσαι ἄλλαι, τὰς ὁποίας καίτοι ὁ νόμος δὲν πιάνει ἐξ ἀνάγκης τινός, φέρουν οὐχ ἥττον τὴν σφραγίδα τῆς ἀτιμίας καθ' ὅλα αὐτῶν τὰ σημεῖα. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ νὰ φθάσω εἰς τὸ σημεῖον τῆς ἀνδρικῆς ἐξουδενώσεως καὶ ἀποζούσης καταπτώσεως τῆς ἀνδρικῆς ἀξιοπρεπειας, ὅποτε πλεῖα πᾶσα ἀνδρική ὁσμὴ ἐξατμίζεται καὶ ἡ μυρωδιὰ ἡ ἀντρίστικη φεύγει ἀπὸ τὸν δράστην, νὰ πλαστογραφῆσω ἑμαυτόν, ὅπως λαθραίως ὑπεισέλθω εἰς τὴν συνειδησιν καὶ ἀπατηλῶς εἰς τὴν ἐκτίμησιν ἐκείνου, οὐ δὲν εἶμαι ἄξιος καὶ ὑποκλέπτων οὕτω πως τὴν εὐτυχίαν του, νὰ συζῶ τοῦ λοιποῦ μετ' αὐτοῦ, εὐτυχῶν ἀναλώμασι τῆς εὐτυχίας ἐκείνου, ὅστις μόνον μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι παρεισέφρυσά με μίαν μάσκαν εἰς τὴν συνειδησίν του δὲν δύναται ἢ νὰ μοὶ δώσῃ τὴν εὐτελεστέραν ἐν ἑαυτῷ θέσιν. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ ἀντὶ ψιχία ἄρτου ἅτινα δίδω ἀντὶ τῆς ἐργασίας του εἰς ἀτυχῆς τοῦ Θεοῦ πλάσμα, νὰ τοῦ ὑποκλέψω ἐκεῖνο ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζει τὰς ἐλπίδας του καὶ τὸ μέλλον του, ἐκεῖνο ὅπερ καὶ ἂν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ δὲν εἶνε τίποτε, κατὰ κοινωνικὴν συνθήκην ὅμως εἶνε τόσον μέγα, ὥστε ἡ ὑπόκλεψίς του νὰ συνεπιφέρῃ τὴν δυστυχίαν, τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν. Οὔτε θὰ δεχθῶ ποτὲ καὶ ἂν εἰς ὅλον τὸν κόσμον εἶμαι ἀπατεῶν, τὴν δοθεῖσαν μοὶ ἐμπιστοσύνην, τὴν ἐμπιστευθεῖσαν μοὶ ἐμπιστοσύνην φυσικοῦ ἢ νομικοῦ προσώπου νὰ καταχρασθῶ. Ἡ πρὸς ἡμᾶς ἐμπιστοσύνη τῶν ἄλλων εἶνε ἡ εὐγενεστέρα τιμὴ καὶ ἡ εὐωδესτέρα ἐκδήλωσις τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐκτιμήσεώς των, καὶ ὁ μὴ σεβόμενος αὐτὴν ὡς ἅγιον λειψανον εἶνε ἕνα δισεκατομμύριον μυριάδας φορὰς κατώτερος τοῦ κτήνους.

Πᾶσα κοινωνία νόμιζω ὅτι ἔχει δύο τάξεις τιμίων ἀνθρώπων.

Ἡ μία εἶνε ἡ τῶν παθητικῶς τιμίων, οἱ ὁποῖοι ἢ λόγῳ συμφέροντος ἢ λόγῳ δηλίας δὲν ἔχουν τὸ θάρρος τῆς γνώμης των. Ἡ δὲ ἄλλη, ἡ τῶν ἐνεργητικῶς τιμίων. Τὴν πρώτην τὴν παρέρχομαι ἀδιαφόρως καὶ σοῦ τὴν χαρίζω μετὰ τῆς ἄλλης τῆς μεγάλης, τῆς ἐκτὸς τῶν τιμίων, κύριε Παπαδόπετρε, νὰ σὲ χειροκροτῇ, καὶ ὅταν ἀκόμη προκαλῆς διὰ τῆς ἐφημερίδος σου νὰ σοῦ ἐπιδειχθῇ οἶον δῆποτε πατριωτικὸν ἀνάστημα μεγαλῆτερον τοῦ ἰδικοῦ σου. Πρὸ τῆς δευτέρας ἀποκαλύπτομαι. Πρὸς τιμὴν τῆς πατρίδος μου κολακεύομαι νὰ πιστεύσω ὅτι ἡ τάξις αὕτη δὲν εἶνε πολὺ μικροσκοπική. Ἄλλ' ὅσον μικρὰ καὶ ἂν εἶνε, ἀπὸ ἓν καὶ μόνον ἄτομον ἂν ἀποτελεῖται, μὲ ἀρκεῖ. Πρὸς ταύτην ἀπευθύνομαι· ταύτης τὴν κρίσιν θὰ ζητήσω. Καὶ τὴν γλῶσσαν τὴν χειροκροτουμένην ὑπὸ τῶν πολλῶν τὴν γνωρίζω, κύριε Παπαδόπετρε, ὅταν θέλω νὰ τὴν μεταχειρισθῶ. Ἄλλὰ δὲν θέλω νὰ ὑπείσέλθω εἰς τὸν δρόμον σας. Δέον ὅμως νὰ μάθετε ὅτι τὴν τελευταίαν ταύτην τάξιν τῶν ὀλίγων, τῶν ἐχόντων τὸ θάρρος τῆς γνώμης των, ἢ σεῖς θὰ τὴν πείσετε καὶ θὰ τὴν διαθέσετε νὰ ἐρυθριᾷ καὶ κατὰ συγκατάβασιν νὰ τείνῃ τὴν χεῖρά της πρὸς ἐμὲ ἢ ἐγὼ θὰ πράξω τοῦτο δι' ὑμᾶς. Ὅταν μοῦ ἐμπήχχετε τὸ μαχαῖρι· ὡς τὸ κόκκαλο, κύριε Παπαδόπετρε, ἔπρεπε νὰ σκεφθῆτε ὀλίγον ἂν σεῖς εἴσθε ὁ ἀρμόδιος πρὸς τοῦτο.

Πρέπει νὰ γνωρίσετε ὅτι εἷς τῶν δύο πρέπει νὰ ἐξέλθῃ τοῦ ἀγῶνος ἠθικῶς νεκρός. Δι' ὃ καὶ σᾶς προκαλῶ νὰ τονώσετε τὰ νεῦρα Σας, νὰ γαλθανίσετε τὸ πνευματικὸν καὶ νευρικὸν Σας σύστημα καὶ νὰ ἀκονίσετε καὶ νὰ λαδώσετε τὰ ὄπλα σας καὶ τὰ βέλη σας διότι θὰ σᾶς ζετινάξω ἀπὸ τὰ κράνυχα μέχρι τὰ ἀκροκεφαλῶν τριχα σας· τὴν σμήλην θὰ τὴν ἐμπήξω πολὺ βαθειά. Ὅ,τι ἔχετε πρόσθετον, ὅ,τι ἔχετε καὶ δὲν σᾶς ἀνήκει, ἀμειλίκτως θὰ σᾶς τὸ ἀφαιρέσω, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἂν σᾶν τρίχα ἐγγίσω εἰς ὅ,τι σᾶς ἀνήκει, εἰς τὰς πραγματικὰς σάρκας σας, δέχομαι τὸν τίτλον τοῦ συκοφάντου, τὸ ἀπεχθὲς καὶ βδελυρὸν τοῦτο ἐντρύφημα τῶν πολλῶν, ὅστις ἤδη τόσον δικαιωματικῶς εἰς ἄλλον ἀνήκει. Θὰ σᾶς προσφέρω μίαν πολὺ μεγάλην ἐκδούλευσιν, νὰ σᾶς ὑποβοηθήσω εἰς τὸ γνῶθι σαυτόν, ὅπερ πρὸς τιμὴν σας ἐπιθυμῶ νὰ πιστεύω ὅτι δὲν γνωρίζετε. Θὰ σᾶς ζυγίσω καὶ θὰ σᾶς εἶπω ποῦ ἤδη εὑρίσκεσθε καὶ ποῦ ἔπρεπε καὶ ποῦ ἤρμοζε νὰ εὑρίσκεσθε καὶ ἐκ κοινωνικῆς ἀπόψεως καὶ ἐκ πολιτικῆς καὶ ἐκ πολλαπλῶς ἐπιχειρηματικῆς καὶ ἐξ ἐμπορικῆς καὶ ἐκ δημοσιογραφικῆς καὶ ἐκ πατριωτικῆς. Διὰ τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος δὲν εἶμαι ἀρμόδιος νὰ εἶπω τι· ἀλλὰ τὸ

κατὰ δύναμιν θὰ δημοσιεύσω δύο δικόγραφα σας τὰ ὅποια σχολιάζουσι καὶ βαθμολογοῦσι ἀναμφισβητήτου καὶ ἀνεγνωρισμένου κύρους νομομαθεῖς καὶ αὕτη νομίζω θὰ εἶνε ἡ μεγαλητέρα ἐκδούλευσις ἣν θὰ κάμω καὶ εἰς τοὺς πελάτας σου καὶ εἰς τοὺς συναρχιῶτας μου, διὰ τοὺς ὁποίους, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 11 φύλλον, τῆς τρίτης ἤδη αὐτῆς μεταμορφώσεως, τῆς ἐφημερίδος σας, διὰ τὸν καταπληκτικὸν ἀριθμὸν τῶν ψήφων ἃς σᾶς ἔδωκαν, παρὰ τὰς προσπαθείας τῶν **δυσκοφάντων** σας ! ! εἰσθε τόσον ἐνθουσιασμένοι καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν φράσιν σας «**κατασκληθωμένοι**» (τί αἰθερία καὶ φιλελεύθερος ἔκφρασις, ἐξηγμένη δὲν ἤξεύρω ἂν καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα **ἀρχεῖα** τῆς Κων)πόλεως, ἢ ἀπὸ τὰ ἐπίσημα ἀρχεῖα τῆς δημοκοπίας, ἐξάπαντος ὅμως ἀπὸ τὴν περιωπὴν τῆς τελευταίας ἐξελίξεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἀξιοπρεπείας καὶ καλλιεπείας.

Δὲν ἤξεύρω, κύριε Παπαδόπετρε, ἂν ἔχετε κανένα φίλον ἔχοντα καὶ εἰλικρίνειαν καὶ ὀξυδέρκειαν. Ἐὰν ναί, ἐρωτήσατέ τον νὰ σᾶς εἴπῃ ἂν πάντοτε βαίνει κατ' εὐθὺν λόγον ἀνάλογον τὸ πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν ἀνάστημα πρὸς τὸ σωματικὸν καὶ ἂν δὲν ἤξεύρῃ νὰ σᾶς ὑποδείξῃ ἐγγύς που ἐξαίρεσιν τινά.

Θὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ ὑποβληθῆτε εἰς τὴν θυσίαν θυσιάζοντες μέρος τοῦ πολιτίμου χρόνου σας νὰ μὲ παρακολουθήσετε ἐν τοῖς ἐπομένοις καὶ ἐλπίζω νὰ σᾶς κάμω νὰ πεισθῆτε ὅτι εἶνε μερικὰ πρόσωπα καὶ μερικὰ πράγματα ποῦ δὲν ἐγγίζονται εὐκόλως καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ἀκινδύνως καὶ δὴ ὅταν δὲν ὑπάρχῃ ἐντιμος ἀφορμὴ νὰ θιχθῶσιν. Ἐκεῖνος δὲ ὅστις θὰ θελήσῃ νὰ τὰ θίξῃ, θὰ ἔχῃ ἢ πολὺ-πολὺ μεγάλο τὸ ἀνάστημα ἢ πολὺ-πολὺ μεγάλην τὴν ἠλιθιότητα.

Ὅταν καταρτιζόμενος κατὰ τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς σας σπουδὰς, κύριε Παπαδόπετρε, προηλήφισθε διὰ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου τοῦ πολιτευτοῦ, τοῦ δημοσιογράφου, τοῦ ἐμπόρου καὶ τοῦ πατριώτου, δὲν ἀπαντήσατε κάπου «Ὁὐ παντὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον ; » Δὲν ἐσκοντάψατε εἰς τὴν μεγάλην ταύτην ἀλήθειαν, ὥστε νὰ τὴν προσέξετε ὀλίγον ;

Τὸ νὰ καταλύῃ τις τὰ εἶδωλα καὶ ἀκόμη ὅταν ταῦτα δὲν εἶνε εἶδωλα Θεῶν, γνωρίζω πόσον δύσκολον εἶνε. Οὐχ ἤττον μὲ εὐχαριστεῖ νὰ ἐπιχειρῶ τὰ δύσκολα καὶ παρακεκινδυνευμένα· διότι ἀπτότερον θέλω νὰ δοκιμάσω ἂν ἡ δύναμις τῆς βαναύσου ὕλης καὶ τοῦ βαναύσου ὄγκου δύνανται νὰ κατισχύσουν ἐπὶ τέλους τῆς δυνάμεως τοῦ Δικαίου. Καὶ ἂν ὄχι, θὰ σᾶς τὸν παραδώσω αὐτὸν τὸν κύριον καὶ τοὺς συντρόφους του πρὸ τῶν ποδῶν σας πτώμα, ἂν

ναί, οὔτε εἰς τὸν κόσμον, οὔτε εἰς τὴν ζωὴν εὐρίσκω πλέον θέλγητρα. Τότε ἄς γίνῃ ὅ,τι θέλει. Οὐδέποτε μέχρι τοῦδε ἠθέλησα νὰ κάμω χρῆσιν ἑμαυτοῦ, ἂν καὶ ἤσθανόμην ὅτι εἶχον τὸ εὐγενέστερον καὶ τὸ ἀκαταμαχητότερον τῶν ὄπλων, τὸ δίκαιόν μου — ναί, τὸ δίκαιόν μου, τὸ ὁποῖον ταύτην τὴν στιγμήν ἀκούω τόσοσφριγηλῶς νὰ ἐπενεργῇ ἐν ἐμοί, τόσοσν νὰ μὲ κρατύνη καὶ νὰ μὲ ἐμπνέῃ ἀπὸ ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὥστε νὰ αἰσθάνωμαι ἑμαυτὸν ἱκανὸν νὰ ἀντεπεξέλθω νικηφόρως κατὰ λεγεώνων ὄλων Παπαδόπετρων. Θὰ τὸ πῆτε τοῦτο ἐγώιστικόν. Ὅπως θέλετε. Ἐγὼ γνωρίζω ὅτι εἰς τὰς γραμμὰς ταύτας δὲν πλαστογραφῶ ὅ,τι αἰσθάνομαι ταύτην τὴν στιγμήν καὶ ἀδιαφορῶ πῶς ἕκαστος θὰ τὸ πάρῃ.

Σὰς παρέχω, Κύριε Παπαδόπετρε, τὸ σῶμά μου ὀλόγυμνον νὰ τὸ κτυπήσητε ὅπως θέλετε καὶ ὅπου θέλετε καὶ σὰς δηλῶ συνάμα ὅτι οὐδέποτε θὰ μεταχειρισθῶ ξένον ἔρεισμα οὔτε φιλικὸν οὔτε συγγενικόν, οὔτε ἔμμεσον, οὔτε πλάγιον καὶ προκαλῶ καὶ σὰς καὶ πάντα ἄλλον, ἐὰν ἔχετε συνέπειαν καὶ σεβασμὸν πρὸς ἑαυτούς, ἤδη ὀπότε ἀπεφάσισα νὰ ὑπερασπισθῶ, νὰ ἀποδείξητέ καὶ τὴν μικροσκοπικωτέραν κηλίδα ἐπ' αὐτοῦ. Τοῦτο δὲν σὰς εἶνε δύσκολον διότι ἔζησα πάντοτε μεταξύ ὑμῶν καὶ εἰς κοινωνίαν ὅπου καὶ ἂν βῆζη τις τὸ ἀντιλαμβάνονται πάντες καὶ μὲ γνωρίζετε ὅπως σὰς γνωρίζω.

Σεῖς ἐκαιροφυλακτῆσετε νὰ μὲ κτυπήσετε πρὸ διετίας, εὐρισκόμενον, ὄχι χάριν τῆς δυνάμεώς σας, ἀλλὰ χάριν τοῦ διαβολοχαρακτῆρός μου, εἰς κατάστασιν πτώματος. Ἐγὼ ἤδη τούναντιον θὰ σὰς κτυπήσω ἀκριβῶς ὀπότε εὐρίσκασθε εἰς τὸ ζενιθ τῆς ἀνυψώσεώς σας, μὲ τὸν τίτλον καὶ τὴν δύναμιν τοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑπευθύνου Ἐφημερίδος καὶ μὲ μίαν ἐκλογικὴν ἐπιτυχίαν, ἣτις σὰς περιέκοσμησε μὲ τὸν τίτλον τοῦ Βουλευτοῦ. Καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σὰς βεβαιώσω ὅτι ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι εἶχετε ἐλπίδας ἔστω καὶ λίας ἀμυδράς ὅτι αἱ πτέρυγές σας δι' ὑπερφυσικοῦ τινὸς θαύματος ὑπάρχει ἐλπίς νὰ μηκυνθῶσι ποτέ, ὥστε νὰ καταστῇ πιθανὸν ἀκόμη ἐν θαῦμα, δι' οὗ νὰ πεταχθῆτε αἴφνης εἰς τὴν εἶδραν τοῦ Συμβούλου, ὀπότε πλέον αἱ βλέψεις σας δὲν πιστεύω νὰ μὴ ἤρκοῦντο εἰς τὴν μέχρι ἐκεῖνον τοῦ σημείου ἀνύψωσιν Σας, ἐπιθυμῶ νὰ Σὰς βεβαιώσω, ἐπαναλαμβάνω, ὅτι θὰ σὰς περιέμενον ὡς τότε, διὰ νὰ μὴν ἔχη κανεὶς ἀκόμη περισσότερον παρ' ὅσον δὲν ἔχει τώρα, τὸ δικαίωμα νὰ μὲ ὀνομάσῃ δολοφόνον.

Μοῦ ἐζητήσατε, Κύριε Παπαδόπετρε, κατὰ τὴν πρώτην ἡμῶν ἀψιμαχίαν, μίαν συγκατάβασιν, νὰ παραιτηθῶ τουτέστιν παντός

δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω ἐπὶ ἐξυβρίσει. Ἐπιθυμῶν δὲ ἤδη νὰ διευκολύνω τὴν θέσιν σας προσχωρῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν σας καὶ σᾶς δηλῶ δημοσίᾳ ὅτι παραιτοῦμαι παντὸς δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω ἐπὶ ἐξυβρίσει καὶ παραιτοῦμαι ἀκόμη παντὸς δικαιώματός μου ὅπως σᾶς καταγγείλω δι' ὅ,τι δὴποτε καὶ ἂν ᾤητε δι' ἐμέ, τὸ ὅποῖον νὰ μὴ φέρῃ τὰ στοιχεῖα τῆς συκοφαντίας. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλην τινὰ συγκατάβασιν, Κύριε Παπαδόπετρε, θέλετε, ζητήσετε τὴν καὶ σᾶς τὴν ὑπόσχομαι δημοσίᾳ.

Σᾶς ἤκουσα πρὸ ὀλίγου χρόνου εἰς τὸ Ζαχαροπλαστεῖον τοῦ κ. Χαλκιαδάκη νὰ λέτε εἰς τοὺς παρακαθημένους φίλους σας κ. Ἐμμ. Φραντζεσκάκη, Μιχ. Σαββάκη καὶ Γεώργ. Φούμην, ὅτι εἰς τὰς ἐκλογὰς θὰ **βάλῃς** νὰ δείρουν μερικοὺς ποῦ σὲ πειράζου. Καὶ διὰ τὴν ἱπποτικὴν ταύτην ἀρχὴν σας δὲν ἠπόρησα τόσον, ὅσον ἠπόρησα πῶς ἂν ὄχι οἱ ἄλλοι, τοῦλάχιστον ὁ κ. Γ. Φούμης, ὅστις, καὶ τοι καλῶς δὲν τὸν γνωρίζω, ἔχω διδόμενα τινὰ νὰ νομίζω ὅτι φρονεῖ γενναῖα, δὲν ἐσηκώθη τότε ἐπάνω καὶ νὰ ἀπευθύνῃ δύο συγχαρητήρια, ἓνα πρὸς ὑμᾶς διὰ τὰς γενναίας καὶ ἱπποτικὰς ταύτας ἀρχάς σας καὶ ἓνα ἄλλο πρὸς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοιούτων φίλων. Τὰς ἀρχάς σας λοιπὸν ταύτας εἴσθε ἐλεύθερος νὰ τὰς θέσητε εἰς ἐνέργειαν καὶ ὡς πρὸς ἐμέ καὶ εἰς τοῦτο θὰ σᾶς διευκολύνω διὰ τῆς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνός μας ἀπομονώσεώς μου καὶ ἀπομακρύνσεώς μου ἀπὸ πάντα φίλον μου.

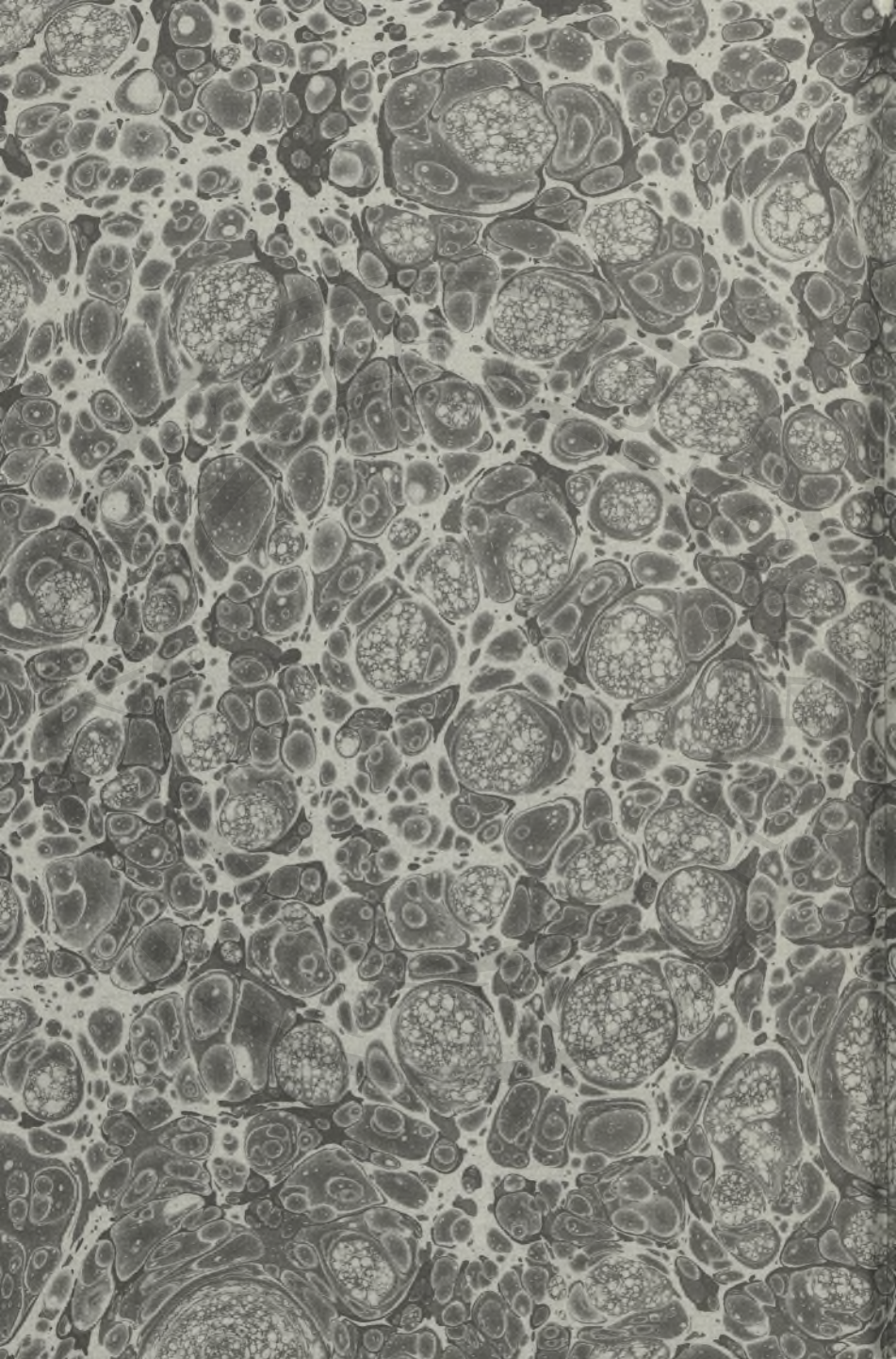
Ἦδη, ἐρίτιμε πατριῶτα, ἀδιαφορῶν ὑπὲρ τίνος ἀπέβησαν τὰ ἀνωτέρω, θραύω τὸν κάλαμόν μου μετὰ τόσης ἀηδίας, μεθ' ὅσης θὰ τὸν θραύσω καὶ ἐν ταῖς ἐπομένοις καὶ ὀπόταν δὴποτε εὔρεθῶ εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ τὸν ἀναλάβω διὰ τοιαῦτα χαμαίζηλα καὶ ἀνανδροπρεπῆ ζητήματα, ἀφ' ὧν κάθε ἀρτίας ἠθικότητος ἄθρως οἰκτεῖρων ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον, καὶ εὐχομαι εἰς τὸν Ἰψιστον καὶ Παντοδύναμον ὅπως κρατύνῃ ὑμᾶς, τὸν ἀσυγκρίτως χρησιμώτερον ἐμοῦ, νὰ ἐξέλθῃτε ἐν τοῖς ἐπομένοις ἄτρωτος καὶ νικητῆς ἐπ' ἀγαθῶ τῆς φιλτάτης Σας πατρίδος, ἧς τόσον ἀπαράμιλλος ὑπέρμαχος καὶ λυτρωτῆς, συμφῶνως τῇ προκηρῦξει σας, ὑπῆρξατε εἰς τὸ παρελθόν, ὅσον καὶ μέγας ἀναμφιβόλως, συμφῶνως τῇ πεποιθήσει μας, δοξαστῆς αὐτῆς εἰς τὸ μέλλον.

Ὁ εἰς τὰς διαταγὰς Σας ἀπολύτως πρόθυμος

ΔΗΜ. Σ. ΒΟΥΤΕΤΑΚΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΔΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΧΕΡΙ
ΤΗΛ. 96890 - ΧΑΝΙΑ
ΕΙΒΗ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ

ΔΗΛ

